

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЗМІСТУ ОСВІТИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ХАРКІВСЬКИЙ
ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ КОРАБЛЕБУДУВАННЯ ІМЕНІ АДМІРАЛА
МАКАРОВА (м. Миколаїв)
ГОСПОДАРСЬКА АКАДЕМІЯ «Д.А. ЦЕНОВ» (м. Свіштов, БОЛГАРІЯ)
АЗЕРБАЙДЖАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ (м. Баку)
ПАТ «БАНК ВОСТОК» ПАТ «ОДЕСКАБЕЛЬ»**

**IV Міжнародна науково-практична Інтернет-конференція
«Фінансово-кредитна система: проблеми та інновації»
(м. Одеса, 11 - 12 квітня 2019 року)**

**MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
INSTITUTE FOR MODERNIZATION OF THE EDUCATION CONTENT
ODESSA NATIONAL ECONOMIC UNIVERSITY
NATIONAL TECHNICAL UNIVERSITY "KHARKIV POLYTECHNIC
INSTITUTE"
ADMIRAL MAKAROV NATIONAL UNIVERSITY OF SHIPBUILDING
(Mykolaiv, Ukraine)
D.A. TSENOV ACADEMY OF ECONOMICS (Svishtov, Bulgaria)
AZERBAIJAN STATE ECONOMIC UNIVERSITY (Baku)
PJSC "BANK VOSTOK", PJSC "ODESKABEL"**

**IV International scientific and practical Internet conference
“Financial and credit system: problems and
innovations”
(Odessa, Ukraine, 11-12 of April, 2019)**

ОДЕСА-2019-ODESSA

УДК 336.1:330.341.1:005

Ф 59 Фінансово-кредитна система: проблеми та інновації: збірник матеріалів ІV Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції (Одеса 11-12 квітня 2019 р.): Фінансовий ринок в умовах глобалізації. Банківська система в умовах циклічного розвитку економіки. Грошово-кредитна політика. Світовий досвід та перспективи розвитку вітчизняного фондового ринку. Фіскальна політика держави. Проблеми і напрями розвитку бюджетної та податкової систем. Фінансові інститути та інструменти активізації інноваційної діяльності. Корпоративні фінанси: проблеми та перспективи інноваційного розвитку. Взаємодія фінансового ринку та реального сектору економіки. Одеса: ОНЕУ, 2019. 284 с.

Конференція проводиться кафедрою банківської справи Одеського національного економічного університету. Видання розраховане на фахівців фінансової та банківської систем, керівників і спеціалістів підприємств усіх форм власності, науковців, студентів закладів вищої освіти. Тези доповідей подано в авторській редакції. Усю відповідальність за достовірність і коректність змісту несуть автори. Редакційна колегія може не поділяти повністю або частково думки авторів.

Голова організаційного комітету:

Зверяков М.І., д.е.н., професор, член-кореспондент НАН України, ректор ОНЕУ

Заступники голови організаційного комітету:

Ковальов А.І., д.е.н., професор, проректор з наукової роботи ОНЕУ

Кузнєцова Л. В., д.е.н., професор, зав. кафедри банківської справи ОНЕУ

Завадська Д.В., к.е.н., доцент кафедри банківської справи ОНЕУ

Члени організаційного комітету:

Коваленко В.В., д.е.н., професор кафедри банківської справи ОНЕУ

Рогов Г.К., д.е.н., доцент, зав. кафедри фінансів Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова

Захарієв А.Б., д-р, професор, зав. кафедри «Фінанси і кредит» ЕА «Д.А. Ценов»

Керімов А.Е.

Смокова М., д-р, доцент, директор Центру міжнародних відносин ЕА «Д.А. Ценов»

Жердецька Л.В., д.е.н., доцент кафедри банківської справи ОНЕУ

Решетняк О.В., к.е.н., зам. декана факультету Бізнесу та фінансів з міжнародних програм, директор Центра «Перспектива» НТУ «ХПІ»

Ширяєва Н.В., к.е.н., доцент кафедри менеджменту зовнішньоекономічної діяльності та фінансів НТУ «ХПІ»

Мороховський В.В., Голова правління ПАТ «Банк Восток»

Дубілей О.М., директор з корпоративного управління та комунікацій ПАТ «Одескабель»

Шелудько С.А., к.е.н., викладач кафедри банківської справи ОНЕУ

Скрипник Н.С., аспірант кафедри банківської справи ОНЕУ

Рекомендовано до друку Вченою радою Одеського національного економічного університету (протокол № 8 від «16» травня 2019 р.)

© ОНЕУ, 2019

© Автори тез, 2019

JEL O30; G18; E50

Chairman of the Organizing Committee:

Prof. M. Zvieriakov, Sc.D., Professor, Corresponding Member of the NAS of Ukraine, Rector, ONEU

Deputy Chairmen of the Organizing Committee:

Prof. A. Kovalev, Sc.D., Professor, Vice-rector, on scientific work, ONEU

Prof. L. Kuznietsova, Sc.D., Professor, Head of the Banking Department, ONEU

Assoc. Prof. D. Zavadska, Ph.D., Associate Professor of the Banking Department, ONEU

Members of the Organizing Committee:

Prof. V. Kovalenko, Sc.D., Professor of the Banking Department, ONEU

Prof. A. Kerimov, Sc.D., Professor of the Economics Department, ASEU

Prof. A. Zahariev, Ph.D., Head of the Department of Finance and Credit, D.A. Tsenov AE

Assoc. Prof. H. Rohov, Sc.D., Associate Professor, Head of the Finance Department, Admiral Makarov NUS

Assoc. Prof. L. Zherdetska, Sc.D., Associate Professor of the Banking Department, ONEU

Assoc. Prof. M. Smokova, Ph.D., Director of the Centre for International Affairs, D.A. Tsenov AE

Assoc. Prof. O. Reshetniak, Ph.D., Deputy Dean of the Faculty of Business and Finance of International Programs, Director of the Center "Perspective" of NTU "KPI"

Assoc. Prof. N. Shyriaieva, Ph.D., Associate Professor of the Department of International Management and Finance, NTU "KPI"

V. Morokhovskiy, Chairman of the Board of Directors, PJSC "BANK VOSTOK",

O. Dubilei, Director of Corporate Governance and Communications, PJSC "ODESKABEL"

S. Sheludko, Ph.D., Lecturer of the Banking Department, ONEU

N. Skrypnyk, Post-graduate student of the Banking Department, ONEU

FINANCIAL AND CREDIT SYSTEM: PROBLEMS AND INNOVATIONS
IV International scientific and practical Internet conference

Financial and credit system: problems and innovations, IV International scientific and practical Internet conference (April 11-12, Odessa, Ukraine). Odessa, 2019. 284 p.

No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, without the prior permission in writing of the publisher, nor be otherwise circulated in any form of binding or cover other than that in which it is published and without a similar condition including this condition being imposed on the subsequent purchaser.

While every effort and care has been made to ensure the accuracy of the information contained in this publication, the publisher cannot accept responsibility for any errors or omissions it may contain. The opinions expressed in this issue are the responsibility of the author(s) and do not necessarily reflect the opinion of the editor.

ФІНАНСОВИЙ РИНОК В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Алексєєнко Людмила

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОРІЄНТИРИ КОНКУРЕНТНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА НА ФІНАНСОВІ ПОСЛУГИ.....11

Астахова Наталя

НОВІТНІ ФІНАНСОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В УМОВАХ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ.....14

Баранова Вікторія, Жовнір Анна

РОЗВИТОК СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ.....18

Захаренко Олена, Розлуцька Світлана

ГОТОВНІСТЬ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ ДО МІЖНАРОДНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ.....21

Красільникова Катерина, Нізельська Крістіна

СУЧАСНИЙ СТАН РИНКУ ПЕРЕСТРАХУВАННЯ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....24

Кузнєцов Андрій, Деркач Юлія

РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТ ЯК ІНСТРУМЕНТ САМОРЕГУЛЮВАННЯ ФІНАНСОВИХ РИНКІВ.....27

Письменна Тетяна

РОЗВИТОК СПІЛЬНОГО ІНВЕСТУВАННЯ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ ПІД ВПЛИВОМ НОВІТНІХ ТРЕНДІВ ФІНАНСОВОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ.....31

Czerny Malgorzata

THE GUANXI AS A POSSIBLE THREAT FOR THE CHINESE FINANCIAL MARKET'S GLOBALISATION — ON EXAMPLE OF ACCOUNTANTS&AUDITORS' POSITION IN CHINESE SOCIETY.....34

Simeonov Stefan

PERFORMANCE OF THE UKRAINIAN STOCK EXCHANGE AFTER THE WORLD CRISIS 2008.....37

Shyriaieva Natalia, Makarenko Anastasiia

PORTFOLIO DIVERSIFICATION ON A GLOBAL SCALE.....41

Zdravkov Nikolay

CURRENT STATE AND PROSPECTS OF THE INSURANCE INTERMEDIATION IN EUROPE AND BULGARIA.....44

БАНКІВСЬКА СИСТЕМА В УМОВАХ ЦИКЛІЧНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

Алексєєнко Максим

ДЕТЕРМІНАНТИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ЗАЛУЧЕННЯ БАНКАМИ

ЗАОЩАДЖЕНЬ НАСЕЛЕННЯ.....	48
Арутюнян Світлана, Орленко Оксана ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ БАНКІВСЬКОГО КОМЕРЦІЙНОГО ЗАКЛАДУ: ПРОБЛЕМИ ОЦІНКИ.....	51
Болгар Тетяна ВПЛИВ РЕГУЛЯТОРА НА СТАБІЛІЗАЦІЮ ДІЯЛЬНОСТІ ВІТЧИЗНЯНОЇ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ.....	54
Вовчак Ольга ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ.....	58
Georgiev Plamen THE ECONOMIC CYCLES AS A FACTOR FOR THE DEVELOPMENT OF THE BRANCH NETWORK OF THE COMMERCIAL BANKS IN THE REPUBLIC OF BULGARIA.....	61
Жердецька Лілія ТЕОРЕТИЧНЕ УЗАГАЛЬНЕННЯ ПЕРЕДУМОВ, ДЖЕРЕЛ ТА ЧИННИКІВ СИСТЕМНОГО РИЗИКУ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ.....	65
Жердецька Лілія, Овчинникова Ольга ВПЛИВ ФІНАНСОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА РОЗВИТОК БАНКІВСЬКОГО БІЗНЕСУ.....	68
Жердецька Лілія, Черниш Катерина БАНКІВСЬКІ КРИЗИ: ТЕОРІЯ ТА АНАЛІЗ.....	71
Zavadska Diana PECULIARITIES OF THE CONCEPT DEFINITION “INNOVATIVE DEVELOPMENT” OF ECONOMY.....	74
Казарян Олександра ВПЛИВ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ВЗАЄМОДІЮ БАНКІВ З ПІДПРИЄМСТВАМИ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ.....	78
Коваленко Вікторія, Коваленко Інна ТЕНДЕНЦІЇ ПРИСУТНОСТІ ІНОЗЕМНОГО КАПІТАЛУ У БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ.....	81
Коваленко Вікторія, Колесник Ганна УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ БАНКУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО РИНКУ.....	84
Коваленко Вікторія, Олійникова Тетяна ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ.....	87
Коваленко Вікторія, Мазур Тетяна ДОСТАТНІСТЬ КАПІТАЛУ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ КОНКУРЕНТНОЇ ПОЗИЦІЇ БАНКІВ УКРАЇНИ.....	90
Коваленко Вікторія, Марущак Ірина ІНТЕРНЕТ-ТЕХНОЛОГІЇ У БАНКІВСЬКІЙ СФЕРІ.....	93

Котковський Володимир	
КРИТИЧНА ОЦІНКА МОЖЛИВИХ НЕГАТИВНИХ НАСЛІДКІВ СЕК'ЮРИТИЗАЦІЇ АКТИВІВ БАНКУ.....	96
Кретов Дмитро, Бінковська Анастасія	
ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО БАНКІВСЬКОГО СПОЖИВЧОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ.....	98
Кретов Дмитро, Койчева Діана	
ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ РИНКУ ПОТЕЧНОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ.....	101
Кузнєцова Людмила	
ПЕРЕДУМОВИ АКТИВІЗАЦІЇ ВПРОВАДЖЕННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ДІЯЛЬНІСТЬ БАНКІВ УКРАЇНИ.....	104
Кузнєцова Людмила, Басун Анастасія	
ОСОБЛИВОСТІ КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ.....	107
Кузнєцова Людмила, Васильєв Владислав	
РОЛЬ БАНКІВ У ПРОПОРЦІЙНОМУ РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІК.....	110
Кузнєцова Людмила, Гладілка Дмитро	
АНАЛІЗ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ БАНКУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	113
Кузнєцова Людмила, Остапенко Катерина	
ВПЛИВ ФІНАНСОВОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА ДІЯЛЬНІСТЬ БАНКІВ.....	116
Кузнєцова Людмила, Яцентюк Володимир	
БЛОКЧЕЙН-ТЕХНОЛОГІЇ У ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ.....	119
Муршудли Фахри	
БАНКОВСКАЯ СИСТЕМА АЗЕРБАЙДЖАНА В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛЬНОЙ ФИНАНСОВОЙ НЕСТАБИЛЬНОСТИ: ПОСТКРИЗИСНЫЕ ВЫЗОВЫ.....	122
Онищенко Юлія	
ФІНАНСОВІ ІННОВАЦІЇ В ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ.....	125
Онищенко Юлія, Нікіфорова Карина	
ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ БАНКІВ УКРАЇНИ.....	128
Плескун Інна	
АНАЛІЗ НАУКОВИХ ПІДХОДІВ ЩОДО СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ «БАНКІВСЬКИЙ РИЗИК».....	132
Піддубна Вікторія	
ВПЛИВ СТРАТЕГІЇ БАНКІВСЬКОГО МАРКЕТИНГУ НА ФІНАНСОВУ СТАБІЛЬНІСТЬ.....	135
Сергєєва Олена	
ПЛАНУВАННЯ ЯК НЕВІД'ЄМНИЙ ЕЛЕМЕНТ УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ В БАНКАХ.....	139
Сергєєва Олена, Бойко Дар'я	

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ПРОЦЕСІВ ЗЛИТТЯ ТА ПРИЄДАННЯ В БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ.....	142
Сівкова Катерина	
ЗАВДАННЯ ТА ПРИНЦИПИ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛІНГУ В УПРАВЛІННІ ОПЕРАЦІЙНИМ РИЗИКОМ БАНКУ.....	145
Сирчин Олександр, Григоренко Дмитро	
УПРАВЛІННЯ РИЗИКОМ ЛІКВІДНОСТІ У КОМЕРЦІЙНОМУ БАНКУ.....	147
Stanimirov Stefan	
MECHANISMS FOR BANKS SUPPORT THROUGH CLOSE COOPERATION WITH NON-EU COUNTRIES.....	150
Тарасевич Наталія, Діну Марія	
СУЧАСНИЙ СТАН ЕЛЕКТРОННОГО БАНКІНГУ В УКРАЇНІ.....	153
Ткачук Наталія	
БАНКІВСЬКА СИСТЕМА ЯК РІЗНОВИД СКЛАДНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ.....	156
Христін Артем	
ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ОНЛАЙН-РЕПУТАЦІЯ БАНКІВ.....	159
Чайковський Ярослав	
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МОБІЛЬНОГО ТА ІНТЕРНЕТ-БАНКІНГУ В БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ.....	162
ГРОШОВО-КРЕДИТНА ПОЛІТИКА	
Антонюк Олена	
ТРАНСМІСІЙНИЙ МЕХАНІЗМ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ ЦЕНТРАЛЬНОГО БАНКУ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ЕКОНОМІЧНІ ПРОЦЕСИ..	166
Гаркуша Юлія	
ІНФОРМАЦІЙНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІДКРИТОСТІ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ.....	170
Коваленко Вікторія	
МОНЕТИЗАЦІЯ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ГРОШОВО-КРЕДИТНИЙ СЕГМЕНТ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ.....	173
Міщенко Володимир, Льон Ігор	
МОНЕТАРНЕ СТИМУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ НА ОСНОВІ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОПЕРАЦІЙНОГО ДИЗАЙНУ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ.....	179
Науменкова Світлана	
ОСОБЛИВОСТІ МОНЕТАРНОГО РЕГУЛЮВАННЯ НА ОСНОВІ УПРАВЛІННЯ МОНЕТАРНИМ ЦИКЛОМ.....	182
Сергєєва Олена, Ходорозя Єлизавета	
МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ВПЛИВУ ІНФЛЯЦІЇ НА КРЕДИТНІ ОПЕРАЦІЇ БАНКІВ.....	185
Сергєєва Олена, Чепижко Станіслав, Чепижко Владислав	

ВПРОВАДЖЕННЯ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ ОБМЕЖЕННЯ НА РОЗРАХУНКИ ГОТІВКОЮ ДЛЯ УКРАЇНИ.....	188
Шелудько Сергій	
ІНФЛЯЦІЙНІ ОЧІКУВАННЯ ЯК КАНАЛ МОНЕТАРНОГО ТРАНСМІСІЙНОГО МЕХАНІЗМУ.....	191
СВІТОВИЙ ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОГО ФОНДОВОГО РИНКУ	
Prodanova Rositsa	
THE EUROPEAN STABILITY MECHANISM AS A PERMANENT INSTRUMENT FOR FINANCIAL SUPPORT IN THE EUROZONE.....	195
ФІСКАЛЬНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ. ПРОБЛЕМИ І НАПРЯМИ РОЗВИТКУ БЮДЖЕТНОЇ ТА ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМ	
Глухова Валентина	
ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПОДАТКОВИХ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ.....	198
Глухова Валентина, Гомулко Наталія ТЕНДЕНЦІЇ ДЕРЖАВНОГО БОРГУ В УКРАЇНІ.....	201
Йорданова Таня	
ВЛИЯНИЕ НАЛОГОВОЙ ПОЛИТИКИ НА ПРИНЯТИЕ РЕШЕНИЯ ДОМАШНИМИ ХОЗЯЙСТВАМИ О ВЫБОРЕ МЕЖДУ ТРУДОВОЙ ЗАНЯТОСТЬЮ И ОТДЫХОМ.....	204
Любчик Олексій	
МОДИФІКАЦІЯ ПОДАТКОВОГО МЕХАНІЗМУ: ЗАРУБІЖНИЙ ТА ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД.....	207
Lecheva Ina	
THE INTERNAL AUDIT IN THE PUBLIC SECTOR: THE BULGARIAN EXPERIENCE.....	210
Shopov Dimcho	
PROBLEMS ASSOCIATED WITH BUDGET DEFICIT FINANCING AS A PART OF THE EUROPEAN UNION FISCAL POLICY (2008-2017).....	212
ФІНАНСОВІ ІНСТИТУТИ ТА ІНСТРУМЕНТИ АКТИВІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	
Величко Геннадій, Донєва Тетяна	
ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЬ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ: ШЛЯХИ ЇЇ ПІДВИЩЕННЯ.....	217
Дорофєєв Дмитро	
ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ РЕГУЛЯТОРНИХ ІННОВАЦІЙ У НЕБАНКІВСЬКОМУ ФІНАНСОВОМУ СЕКТОРІ.....	220
Іванов Андрій	
ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО СТВОРЕННЯ СТАРТАПІВ У ГОТЕЛЬНОМУ БІЗНЕСІ УКРАЇНИ.....	223

Івахненко Андрій	
ФІНАНСОВЕ ПЛАНУВАННЯ ОНОВЛЕННЯ ВИРОБНИЧОЇ БАЗИ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	227
Новосьолова Олена, Гром Тетяна	
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ.....	229
Петченко Марина, Хебда Альона	
АЛГОРИТМ УПРАВЛІННЯ ОСНОВНИМ КАПІТАЛОМ ЯК СКЛАДОВА ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА.....	231
Чайкова Елена	
ПРИМЕНЕНИЕ AGILE-ТЕХНОЛОГИЙ В УПРАВЛЕНИИ ФИНАНСАМИ.....	233
Zarkova Silvia	
REGULATORY DEMAND FOR DEBT INSTRUMENTS – AN OBJECTIVE NECESSITY OR MARKET REALITY.....	237
КОРПОРАТИВНІ ФІНАНСИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ	
Єріна Маргарита	
РОЛЬ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ У ФУНКЦІОНУВАННІ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД УКРАЇНИ.....	240
Kostadinov Miroslav	
INNOVATIVE TECHNOLOGIES OF RENEWABLE ENERGY SOURCES PERSPECTIVES AND PROBLEMS IN THEIR DEVELOPMENT.....	243
Костецький Володимир	
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ У СУЧАСНИХ ЕКОНОМІЧНИХ РЕАЛІЯХ.....	246
Максимова Алла, Костюченко Надія	
ОПТИМІЗАЦІЯ СКЛАДУ ТА СТРУКТУРИ АКТИВІВ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА ЕФЕКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	249
Платонова Інесса	
ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ ТА ЕКСПОРТНО- ІМПОРТНІ ОПЕРАЦІЇ В УКРАЇНІ.....	252
Prodanov Stoyan, Plev Nikola	
PROPOSAL FOR AN IMPLEMENTATION OF CLASSICAL BONUS-MALUS SYSTEM ON THE BULGARIAN MTPPL MARKET.....	255
Рогов Георгій	
ФІНАНСОВІ УМОВИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ ТОРГІВЛІ КВОТАМИ НА ВИКИДИ ПАРНИКОВИХ ГАЗІВ.....	258
ВЗАЄМОДІЯ ФІНАНСОВОГО РИНКУ ТА РЕАЛЬНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ	
Артеменко Дмитро	
СУЧАСНІ СТРАТЕГІЧНІ ЗАВДАННЯ РОЗВИТКУ	

СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА В УКРАЇНІ.....	262
Добриніна Людмила	
ЗАСАДИ МОДЕЛЮВАННЯ УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИМ ПОРТФЕЛЕМ ПІДПРИЄМСТВА.....	265
Карпа Ірина	
СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МОЛОДІЖНОГО ЖИТЛОВОГО БУДІВНИЦТВУ В УКРАЇНІ.....	269
Prodanov Stoyan	
CATASTROPHIC RISK MANAGEMENT IN AGRICULTURE: WEATHER MODIFICATION OR INSURANCE.....	272
Скрипник Наталія	
МОДЕРНІЗАЦІЯ ПІДПРИЄМСТВА ТА СПОСОБИ ЇЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ.....	275
Шевцова Олена	
КОНВЕРГЕНТНА МОДЕЛЬ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ: ФІНАНСОВО- ІНФРАСТРУКТУРНІ АСПЕКТИ.....	278

ФІНАНСОВИЙ РИНОК В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

FINANCIAL MARKET IN THE CONDITIONS OF GLOBALIZATION

JEL E440

Алексєєнко Людмила Михайлівна

*д.е.н., професор, завідувач кафедри обліку та фінансів
Івано-Франківського навчально-наукового інституту менеджменту
Тернопільського національного економічного університету
м.Тернопіль, Україна*

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОРІЄНТИРИ КОНКУРЕНТНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА НА ФІНАНСОВІ ПОСЛУГИ

У тезах розглядається проблематика розвитку глобальної мережевої економіки і зростання потреби активного використання інноваційних інструментів, створення банків розвитку для кредитування проектів, що мають високий потенціал і вимагають ефективного управління за допомогою інструментів фінансування розвитку. Визначено доцільність використання методик потрібних індикаторів ліквідності і методів «технік моментів» при розробці інноваційні інструментів і технологій.

Ключові слова: *фінансово-кредитна установа, фінансова інновація, фінансова глобалізація, фінансовий інжиніринг, ризик.*

Актуалізація в сучасному суспільстві ролі знань і інформатики сприяла розвитку інноваційних технологій і інструментів. Це зумовило руйнування закономірностей, що були визнані економічною наукою, щодо розвитку різних фінансово-економічних систем. Директор-розпорядник Міжнародного валютного фонду Кристин Лагард визнає, що технологічні зміни можуть бути дестабілізуючими, оскільки впливають на звички, робочі місця й соціальну взаємодію [1].

Основними цілями реформування міжнародної валютно-фінансової системи є розробка й введення єдиних принципів співробітництва між міжнародними фінансовими установами і регіональними фінансовими механізмами; удосконалення управління волатильними потоками капіталу на наднаціональному рівні; підтримка розвитку ринків облігацій у національній валюті; зміцнення глобальних заходів фінансової безпеки. Девід Лубін в праці «Танці трильйонів» («Dance of the Trillions», 2018 р.) досліджує вплив «гарячих грошей» на ринки, що формуються, цикли потоків капіталу та визнає ілюзією можливість забезпечення стабільності за допомогою регулювання обмінних курсів [2].

Інноваційно-технологічний розвиток фінансової системи потребує формування інформаційно-комунікаційної мережі надання фінансових інновацій. МВФ визнає, що революція фінансових технологій ставить під сумнів розвиток двох форм грошових коштів (монети й депозити в банках), а також роль держави в наданні грошей [1]. Банківські депозити потрапляють під «тиск» з боку нових форм розрахунків. Нові спеціалізовані платіжні системи (Alipay і WeChat у Китаї, PayTM в Індії, M-Pesa у Кенії), які пропонують електронні гроші, розроблено відповідно до вимог цифрової економіки. Ці системи достатньо ефективно реагують на потреби економіки і людей. Нові спеціалізовані платіжні системи дають змогу розширити доступ до фінансових послуг, оскільки цифрова валюта спроможна досягти людей і підприємств у віддалених й маргіналізованих регіонах. Напротывагу банки недостатньо приділяють увагу сільському і неплатоспроможному населенню.

Міжнародний валютний фонд приділяє особливу увагу мінливості характеру грошей і революції фінтеху, оцінці ролі центральних банків у новому фінансовому ландшафті (особливо в наданні цифрової валюти), можливості зведення негативних чинників до мінімуму [1]. При цьому варто враховувати наявність чинників стримування розвитку фінансових інновацій (нормативно-правова база, що обмежує введення деяких видів інструментів; консервативна корпоративна культура банків).

Оскільки використання ринкових інструментів для підвищення конкурентоспроможності національної фінансової системи вже є недостатнім, тому держава має створити банк розвитку для кредитування важливих для суспільства стратегічних соціально-економічних процесів. Зокрема, менеджмент Банку розвитку Китаю у своїй діяльності керується концепцією «стратегічної опції», виділяючи проекти, що мають високий потенціал і вимагають ефективного управління за допомогою інструментів фінансування розвитку. Для підтримки взаємозв'язку між державним і ринковим механізмами використовують моделі за принципом «держава на вході – фінанси як інкубатор – ринок на виході» з метою попередження так званих «провалів ринку».

Щодо ринкових інструментів для підвищення конкурентоспроможності саме Сінгапур демонструє економічну далекоглядність і є регулятивним тестовим середовищем, де випробовують нові ідеї: розвивається фінансово-технологічна інноваційна лабораторія в сегменті співробітництва з найбільшими центральними банками в сфері трансграничних платежів.

В Україні конкурентні переваги в сфері фінансової креативності пов'язані саме з інноваційними інструментами. Ефективність інноваційних інструментів залежить від особливостей програм монетарного стимулювання, нетрадиційного інструментарію регулювання (кількісного пом'якшення), «гонки девальвацій» валют світу щодо долара («валютних війн»), незабезпеченої ліквідності в глобальному масштабі. Національний банк України визнає, що нове ліберальне

валютне регулювання сприяє розширенню можливостей банків для проведення власних операцій з іноземною валютою на міжбанківському ринку, активнішого торгу валютою на міжбанківському ринку і у такий спосіб ефективніше управляти своєю валютною ліквідністю, а ринку – самостійно та ефективно шукати баланс [3, с. 8-9].

Інноваційні інструменти фінансового ринку характеризуються високим ступенем невизначеності й ризику, тому важливими принципами їх реалізації повинні стати положення і правила, які можуть безпосередньо впливати на фінансову ситуацію. До правил, які впливають на ситуацію відносять такі: позиційні правила (*position rules*), правила границі (*boundary rules*), правила предмета (*scope rules*), правила повноважень (*authority rules*), правила агрегування (*aggregation rules*), правила інформації (*information rules*), правила винагороди (*payoff rules*).

Щодо емпіричних методів (методик) варто враховувати валідність (англ. *valid* – дійсний, придатний) – придатність до використання (важливою є об'єктивність, яка передбачає зменшення суб'єктивного впливу); діагностичну силу (роздільна здатність) – здатність диференціювати досліджувані об'єкти за вимірюваною ознакою (низький, середній та високий рівень вираження ознаки); надійність – забезпечувати відтворюваність результатів; репрезентативність – здатність розповсюджувати результати. Емпіричні дослідження дають можливість отримувати різнобічну інформацію про стан явищ, процесів і сприяють поглибленню їх кількісного та якісного аналізу.

В фінансовій сфері застосовують технології фінансового самообслуговування; Інтернет-банкінг; мобільний банкінг; SAAS-рішення; Big Data; IT-аутсорсинг; сервіси особистих фінансів; сервіси для управління корпоративними фінансами; гео-технології; скорринг; краудфандинг; p2p-кредитування; NFC-технології; інновації для торгівлі; Tablet commerce. Використання методики потрійних індикаторів ліквідності і методів «технік моментів» при розробці інноваційні інструментів і технологій сприяє мінімізації їхньої уразливості.

Фінансово-кредитні установи мають особливості в сфері ціноутворення на фінансові послуги й продукти, що не дозволяє їм вести повноцінну цінову конкурентну боротьбу. Важливими пріоритетами залучення фінансово-кредитними установами клієнтів є підвищення якості фінансових послуг, впровадження нових фінансових продуктів, розробка й реалізація інноваційних інструментів і технологій. Застосування технологій фінансового інжинірингу дає змогу підвищувати ефективність фінансової діяльності та управління фінансовими ризиками за рахунок як конструювання інноваційних інструментів, так і використання діючих фінансових інструментів в інтересах учасників фінансово-економічних відносин. Завдяки широким можливостям управління інвестиціями при мінімальних затратах інноваційні інструменти сприяють оптимізації

операційних грошових потоків економічних агентів, співвідношення власних і позикових коштів для зниження їх вартості, а також створюють умови для прийняття інвестиційних рішень, які відповідають потребам і умовам реалізації інвестиційної політики суб'єктів ринку.

Подальша інфокомунікація фінансового сектору полягає в використанні фінансовими установами новітніх інформаційних систем і глобальних інтегрованих комп'ютерних систем управління. Загалом уніфіковані інформаційні системи й мережі потребують розробки сучасних інноваційних інструментів і розвитку глобальних фінансових ринків.

Список використаних джерел:

1. Лагард Кристин. Ветры перемен: доводы в пользу новой цифровой валюты Фестиваль финансовых технологий в Сингапуре. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.imf.org/ru/News/Articles/2018/11/13/sp111418-winds-of-change-the-case-for-new-digital-currency> (дата обращения: 14 ноября 2018 г.).
2. David Lubin. *Dance of the Trillions: Developing Countries and Global Finance*. Washington, DC, and London: Brookings Institution Press/Chatham House, 2018, 154 p.
3. Стратегія Національного банку України. Програма дій 2019. НБУ, 2019, 32 с.

JEL F60; G20

Астахова Наталя Ігорівна

к.е.н., старший викладач кафедри

фінансового менеджменту та фондового ринку

Одеського національного економічного університету

м. Одеса, Україна

НОВІТНІ ФІНАНСОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В УМОВАХ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Розглядається діджиталізація як інструмент розвитку новітніх фінансових технологій в секторі фінансових послуг. Проаналізовано напрямки, в яких спостерігається впровадження найбільшої кількості інновацій у фінансовому секторі. Представлені напрямки Fintech компаній за фінансовими послугами, які відображені у звіті «2018 Fintech100».

Ключеві слова: діджиталізація, Fintech, фінансові послуги.

Стрімкий розвиток цифрової економіки, а як наслідок, розвиток новітніх технологій призводить до виникнення особливої фінансової моделі господарювання, яка характеризується появою нових фінансових послуг,

розширенням потоків віртуальних грошей і створенням віртуальних банків. Змінюється ментальності ринкових агентів, яка привносить і якісні зміни у фінансове посередництво. Посилюється конкуренція між банківськими та небанківським фінансовими посередниками. Спостерігається поширення інтегрованих посередників – фінансових супермаркетів та транснаціональних фінансових конгломератів.

Стрімкий розвиток цифрової економіки (digital economy) є одним з актуальних питань. По всьому світу частка цифрової економіки збільшується, що надає величезні переваги для країн та бізнесу.

Цифровізація або діджиталізація економіки вважається фундаментальним чинником економічного зростання, інновацій та конкурентного середовища, створення робочих місць та суспільного прогресу в цілому [1]. Перехід до цифрової економіки є важливим напрямком розвитку економік країн світу. Зміна форм та способів надавання споживачам високотехнологічних послуг є трансформацією фінансових ринків.

Під діджиталізацією прийнято розуміти трансформацію, проникнення цифрових технологій щодо оптимізації та автоматизації бізнес-процесів, підвищення продуктивності та покращення комунікаційної взаємодії зі споживачами.

Діджиталізація світового економічного простору досягається за рахунок активного впровадження новітніх фінансових технологій і активного використання мережі Інтернет.

Діджиталізація – це інструмент для розвитку новітніх фінансових технологій.

Розвиток цифрових технологій займає важливе місце в таких стратегічних документах Європейського Союзу, як «Європа-2020» [2], «Цифровий порядок денний для Європи» («Digital Agenda for Europe») [1].

Основними напрямками здійснення реалізації «Digital Agenda for Europe» є: цифрове суспільство (навчання і працевлаштування, охорона здоров'я і пенсійне забезпечення, комунальні послуги, кібербезпека і конфіденційність, аварійні лінії підтримки, «розумне» життя, інтернет-довіра); дослідження та інновації (інновації, цифрова інфраструктура, нові технології, компоненти та системи, відкрита наука, робототехніка,); доступ та комунікації (широкосмуговий доступ в Європі, телекомунікації, відкритий інтернет); цифрова економіка (стартапи, бази даних, хмарні технології, майбутнє інтернету, консультанти).

Європейська програма «Горизонт 2020» (2014–2020 рр.) як раз і спрямована на досягнення цілей [3], які зосереджуються на фінансуванні досліджень і розробок, як передова наука, лідерство у промисловості та суспільні виклики.

Згідно зарубіжних джерел FinTech (financial technology) – це: Галузь економіки, що складається з компаній, які використовують технології для надання фінансових послуг більш ефективним способом [4].

FinTech являє собою складну систему, об'єднуючу сектори нових технологій і фінансових послуг, стартапи та відповідну інфраструктуру. Сектор фінансових послуг все активніше застосовує нові технології та інструменти для виконання своїх функцій і реалізації принципово нових рішень, в яких зацікавлені споживачі послуг.

FinTech орієнтований в першу чергу на зручність клієнтів. Зараз FinTech-компанії активно розвивають програми для здійснення фінансових операцій за допомогою мобільних телефонів, створюють платіжні агрегатори і платформи для транзакцій з альтернативними валютами, а також для залучення фінансування без участі банків і іншого.

Проаналізувавши напрямки, в яких спостерігається впровадження найбільшої кількості інновацій, можна виділити кілька основних видів фінансових послуг: Платежі та грошові перекази (54% інвестицій); Кредитування (25% інвестицій); Управління капіталом і операції на фінансових ринках (7% інвестицій); Страхування (2% інвестицій).

За останні десять років ринок фінансових послуг стрімко трансформувалася, і на даному етапі FinTech, як один з його сегментів, демонструє потужну фазу зростання.

В звіті «2018 Fintech100» представлені напрямки Fintech компаній за фінансовими послугами, а саме: Payments&Transactions – 34 фінансових компанії (займаються здійсненням платежів), Lending&Credit – 21 кредитних компанії, Wealth&Brokerage – 14 компаній з управління активами, Insurance – 12 компаній, які надають послуги у сфері технологій страхування, Neo-Bank – 10 компаній. Необанки не мають особистої банківської ліцензії, однак вони використовують партнерів щодо надання ліцензованих банком послуг. Додатки, які полегшують адміністрування облікових записів та кредитних карт. Вони покладаються на клієнтів, що мають обліковий запис у відповідному банку з відповідною банківською ліцензією, але пропонують зручний інтерфейс. Multi's – 4 компанії, диверсифіковані цифрові фінансові фірми, які надають безліч переконливих продуктів і послуг своїм клієнтам, «other» companies - 5 компаній. «Інші» компанії (у тому числі новатори regtech та data analytics, які не вписуються в традиційні категорії).

Згідно з базою даних LTP MEDICI на сьогодні в світі зареєстровано понад 10 тисяч фінтех-компаній, що працюють в різноманітних напрямках діяльності.

На світовому ринку FinTech є компанії лідери, це: PayPal – це технологічна платформа, яка дозволяє торговцям та їхнім клієнтам в усьому світі здійснювати та отримувати електронні платежі на комп'ютерах, телефонах і в магазинах.; Square – це інноваційна технологічна компанія яка розробляє рішення для прийому та опрацювання електронних платежів. Square вперше запустила кардрідер для мобільних телефонів, що дозволило цифровізувати прийом платежів

у мікро- та малих торговців; LendingClub – домінуюча краудфаундингова платформа. Працює за принципом P2P-кредитування.

В Україні ринок FinTech ще молодий. Галузь почала активно розвивається з 2015 року. До 2015 року було засновано лише 40% компаній. 60% FinTech-стартапів з'явилися в країні після 2015 року, тому можна сказати, що український FinTech зараз знаходиться на етапі зародження.

FinTech в Україні та світі розвивається дуже швидко і непередбачувано.

FinTech-провайдери України працюють в таких напрямках: платежі та грошові перекази 31,6%; технології та інфраструктура 19,3%; кредитування – 14%; маркетплейси – 7%; іншуртех – 5,3%; діджитал і необанки – 5,3%; управління фінансами – 5,3%; мобільні гаманці – 5,3%; блокчейн – 3,4%; криптовалюта – 1,75%; регтех – 1,75%.

Таким чином, з огляду на досвід використання сучасних інформаційних технологій за кордоном, необхідно вести активну роботу по створенню умов для ефективного використання можливостей цифрової економіки в Україні.

Список використаних джерел:

1. Digital Agenda for Europe [Online]. Available at: <http://ec.europa.eu/digitalagenda/> [Accessed 25 March 2019].
2. Europa-2020. A European strategy for smart, sustainable and inclusive growth [Online]. – Available at: <http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/COMPLETE%20EN%20BARROSO%20%20%20007%20-%20Europe%202020%20-%20EN%20version.pdf> [Accessed 01 April 2019].
3. Horizon 2020 [Online]. Available at: <https://www.google.com.ua/webhp?sourceid=chrome-instant&ion=1&espv=2&ie=UTF8#q=horizon+2020>
4. Financial Technology /Свободная Энциклопедия «Википедия». – Электрон. дан. – 2018. [Online]. – Available at: URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Financial_technology, свободный [Accessed 01 April 2019].

Баранова Вікторія Глібівна

*д.е.н., професор кафедри
фінансового менеджменту та фондового ринку*

Жовнір Анна Валеріївна

*студентка 5 курсу факультету фінансів та банківської справи
Одеського національного економічного університету
м. Одеса, Україна*

РОЗВИТОК СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ

У тезах розглядається функціонування страхового ринку України на сучасному етапі. З'ясовано окремі проблеми функціонування страхових компаній на ринку. Визначено напрями подолання основних проблем з урахуванням процесів глобалізації.

Ключові слова: *страхування, ринок страхування, проблеми ринку страхування, стратегія, капіталізація.*

В сучасних умовах страховий ринок є динамічною системою, на яку здійснює вплив багато внутрішніх та зовнішніх чинників. Однак процес розвитку цього ринку супроводжується великою кількістю проблем, які вимагають більш поглибленого вивчення з метою пошуку шляхів їх усунення.

Однією з таких проблем слід визначити недосконалість державного регулювання ринку фінансових послуг. Так, наприклад, остання концепція розвитку страхового ринку України була прийнята в 2005 р. і передбачала термін до 2010 року. Українською федерацією убезпечення пропонувалася Стратегія розвитку страхового ринку України на 2012-2021 роки. Однак на сьогодні всі ці концепції слід вважати застарілими і такими, що не відповідають вимогам сьогодення.

Важливою проблемою страхового ринку є проблема капіталізації, адже за її рівнем даний ринок є другим серед інших фінансових ринків в Україні. Так лише за 9 місяців 2018 року порівняно з аналогічним періодом 2017 року, кількість компаній зменшилася на 11 одиниць [1]. Однак навіть за таких умов значна кількість страхових компаній знаходиться у «замороженому стані», має замалі обсяги страхової діяльності, при цьому загальний обсяг активів страховиків зростає. Негативним моментом є скорочення обсягу сплачених статутних капіталів [1], це призводить до того, що для багатьох із страхових компаній в Україні проблемним є прийняття на страхування значних та рідкісних ризиків, навіть при наявності договорів перестрахованні.

Водночас слід зазначити тенденцію зміни в інвестиційних капіталах –

сьогодні спостерігається зростання частки неєвропейських капіталів у вітчизняному секторі страхування. Так, зокрема Канадський холдинг Fairfax змінив на вітчизняному ринку французького страховика AXA. Окрім цього здійснюються процеси укрупнення: на сьогодні 20 страхових компаній надають 80% страхових послуг в Україні.

Не зважаючи на те, що в Україні зростає кількість укладених страхових договорів, обсяги валових та чистих премій, загальною проблемою у страхових компаній є те, що переважна їх більшість не заробляють на класичних страхових продуктах. Так, наприклад, за даними Mind високими є витрати на комісійні агентам (до 50%) та андеррайтинг збитковості ОСЦПВ (120-150% [2]). Подібна проблема торкається всіх видів страхування. Великі страхові компанії заробляють на КАСКО за умови наявної стабільної бази клієнтів і відсутності демпінгу. Малі страхові компанії заробляють у нішевих сегментах. Наприклад, БУСІН є однією з найкращих на ринку авіастрахування, а страхова компанія «Перша» лідирує на ринку відповідальності вантажоперевізників.

Однак у цьому аспекті слід звернути уваги і на активізацію на ринку медичного страхування. Зокрема, прогнозується зростання цього сегменту в 2019 р. на 35%, тоді як в минулі роки приріст сягав лише 15% [3]. Окрім того, можна сміливо очікувати стрибкоподібне зростання страхування від кіберризиків, адже втрати від кібератак зростають надзвичайними темпами. В окремих дослідженнях стверджується, що світові доходи від кібер-страхування у 2014 р. склали лише 2,5 млрд дол. США, однак до настання 2020 р. очікується їх зростання втричі – до 7,5 млрд дол. США [4]. Крім цього зростання валових страхових послуг в 2019 р. може бути обумовлене і впровадженням накопичувального пенсійного страхування.

Пахненко О.М. відзначає, що практично за усіма показниками вітчизняний страховий ринок є суттєво гіршим не тільки порівняно з найрозвиненішими країнами ЄС, а й іншими країнами Східної Європи [5, с. 615]. При цьому над думку автора причинами такої ситуації є незбалансована структура страхового портфеля окремих компаній; диспропорції у розвитку різновидів страхування; слабкий рівень страхових виплат, проблема доброчесності компаній; висока недовіра населення до компаній; не висока зацікавленість у асортименті страхових продуктів; обмеженість ліквідних фінансових інструментів для реалізації інвестиційної стратегії страхових компаній.

Проблема глобалізації страхового ринку починає торкатися і України. Процеси глобалізації сприяють уніфікації норм та нормативів ведення страхового бізнесу. Це чітко видно по Європейському Союзі. В цьому контексті Г. Кулина зазначає, що євроінтеграційний курс вимагає від України електронної ідентифікації та автентифікації, що обумовлює необхідність приєднання до проекту ЄС Secure idenTity acrOss boRders linKed 2.0, яким передбачено забезпечення розбудови єдиного середовища електронної ідентифікації та

автентифікації в ЄС [6, с. 57]. Даний проект направлений на вироблення форматів та ідентифікаторів, а також стандартів для запровадження інтероперабельних засобів електронної ідентифікації у сферах е-медицини, е-банкінгу, електронних публічних послугах, та повинен допомагати розвитку EU Digital Single Market, підвищенню мобільності громадян та бізнесу, запровадженню транскордонної взаємодії. Приєднання до цих проектів сприятиме розвитку е-ідентифікації відповідно до вимог ЄС та євроінтеграції України [7].

Україні без забезпечення належного рівня цифрової економіки та апробації принципів Solvency II з метою уніфікації страхової діяльності з європейськими нормами і правилами буде доволі складно досягти поставлених цілей у розвитку страхового ринку. Проте застосування кількісних вимог Solvency II в Україні, скоріш за все, призведе до прискореного зменшення кількості страхових організацій та значної концентрації страхового капіталу. Щодо інформаційної прозорості страховиків, то багато чого вже зроблено, проте є перспективи росту. Наприклад, упровадження системи обміну інформацією на основі XBRL. Звичайно, імплементація вимог Solvency II в Україні являє собою складний процес як для страховиків, так і для контролюючого органу, тому що ця система є новою парадигмою, яка має змінити світогляд страхових організацій щодо вивчення профілю ризиків та їх передбачення на майбутній період. Проведений аналіз страхового ринку України свідчить про наявність великої кількості проблем, пов'язаних з відсутністю стратегічного бачення розвитку ринку, капіталізацією, платоспроможністю та ліквідністю страхових компаній. Вирішення цих проблем пов'язано з уніфікацією норм та нормативів ведення страхового бізнесу відповідно до вимог ЄС, електронної ідентифікації та автентифікації страхового ринку.

Список використаних джерел:

1. Підсумки діяльності страхових компаній за 9 місяців 2018 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/SK/2018_rik/9_mis_2018/sk_9_mis_2018.pdf (дата звернення: 28.02.2019р.)
2. Рейтинг страхових компаній – 2018: як ринок страховиків в Україні виходить із застою [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mind.ua/publications/20186445-rejting-strahovih-kompanij-2018-yak-rinok-strahovikiv-v-ukrayini-vihodit-iz-zastoyu> (дата звернення: 28.02.2019 р.).
3. Що чекає на страховий ринок України в 2019 році? Основні тренди [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.insa.com.ua/uk/blog/chto-zhdyot-strahovoj-rynok-ukrainy-v-2019-godu-osnovnye-trendy/> (дата звернення: 07.04.2019 р.).
4. Ринок страхування від кібер-загроз в найближчі 10 років може стати одним з найбільш перспективних [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ufi.net.ua/ua/novynyrynku/309-rynok-strakhuvannia-vid-kiber-zahroz-vnaiblyzhchi-10-rokiv-mozhe-staty-odnym-z-naibilshperspektyvnykh> (дата звернення: 28.02.2019 р.).

5. Пахненко О.М. Страховий ринок України та країн ЄС: порівняльний аналіз / О.М. Пахненко // Економіка і суспільство. – 2017. – №12. – С. 612-618.

6. Кулина Г. Світовий ринок страхових послуг в умовах зміни парадигми глобального економічного розвитку / Г. Кулина // Світ фінансів. – 2017. – №3. – С. 48-60.

7. Цифрова адженда України – 2020: проект [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ucsi.org.ua/uploads/files/58e78ee3c3922.pdf> (дата звернення: 07.04.2019 р.).

JEL G15

Захаренко Олена Олександрівна

старший викладач кафедри

фінансового менеджменту та фондового ринку

Розлуцька Світлана Михайлівна

студентка 5 курсу факультету фінансів та банківської справи

Одеського національного економічного університету

м. Одеса, Україна

ГОТОВНІСТЬ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ ДО МІЖНАРОДНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Розглянуто функціонування страхового ринку України та виявлені можливості його інтеграції до світового страхового простору. Визначено перепони на шляху інтеграції. Обґрунтовані шляхи оптимізації процесів інтеграції.

***Ключові слова:** страхування, страховий ринок, міжнародна інтеграція, страхові компанії, тенденції ринку страхування.*

Економічні процеси супроводжують ризики, одним із способів боротьби з якими є страхування. Світовий ринок страхування за деякими оцінками вважається дуже розвинутим, що дає підстави вести мову про єдиний страховий ринковий простір. Більш того, деякі вчені взагалі міжнародний страховий ринок не уявляють без взаємозв'язків. Так, наприклад, Н. Ткаченко світовий ринок страхування визначає як інституціональне утворення, обумовлене інтеграційними процесами в глобальному конкурентному середовищі, в якому здійснюється діяльність страховиків та їх клієнтів з приводу процесів купівлі-продажу страхових послуг [1, с. 85].

Сучасні тенденції розвитку світового ринку страхування полягають, по-перше, в його глобалізації; по-друге, в утворенні ТНК в сфері страхової діяльності, які інтегрують страховий, промисловий та банківський капітал; по-третє, зростанням конкуренції.

Україна намагається інтегруватися до цього простору, оскільки залишатися осторонь світових процесів в наш час неможливо. При цьому виникає важливе питання - а чи готовий страховий ринок України до такої інтеграції? Адже навіть в масштабах Європи український страховий ринок складає біля 0,05%, хоча країна за своїми розмірами та кількістю населення лідує. Для того, щоб дати відповідь на поставлене запитання необхідно чітко уявляти сутність інтеграції. У зв'язку з цим, доцільно навести позицію В. Куклюка, який під інтеграцією страхування визначає «взаємопроникнення та переплетіння національних страхових процесів для створення цілісного страхового ринку, що сприяє збільшенню щільності зв'язків між країнами в галузі страхування і супроводжується зближенням їх організаційних систем» [2, с. 124]. Формально світовий ринок страхування є сукупністю національних ринків та ринком інтеграційних утворень – наприклад, ТНК. Інтеграція на цьому ринку полягає у взаємопроникненні на рівні таких взаємозв'язків як «держава – страховик – споживач страхових послуг», що приводить до їх диференціації. Зокрема вищим рівнем такої диференціації є виникнення зв'язку «міжнародні організації – фінансово-промислові групи – держава – ТНСК – споживачі страхових послуг».

Як зазначає О. Кузьменко, торгівля страховими послугами в цьому випадку, розвивається в межах світового процесу, а надання страхових послуг здійснюється страховими компаніями через іноземне інвестування. Відповідно іноземні компанії реалізують свої конкурентні переваги разом із національними страховими компаніями через інтернаціоналізацію ринку страхування шляхом збільшення обсягів наданих страхових послуг та потоків прямих іноземних інвестицій [3, с. 191].

Вважаємо, що важливою умовою для інтеграції страхового ринку України у світовий є виникнення відповідної потреби у цьому. Н.Добош з цього приводу зазначає, що суб'єкти страхового ринку України будуть намагатися скористатися послугами міжнародних страхових організацій лише у випадку, якщо «буде перевищено обсяги застрахованих ризиків фінансових можливостей національних компаній для забезпечення стабільності страхового ринку і його суб'єктів» [4, с. 136].

Зазвичай, аналізуючи інтеграційні процеси в страхуванні, автори детально зупиняються на перепонах, які існують на цьому шляху. Однак тут необхідно чітко розуміти, що така інтеграція вже відбувається. Адже в результаті інтеграційних процесів постійно розвиваються страхові відносини, ринок страхування трансформується, підвищується рівень страхових агентів, відбуваються технологічні оновлення програмного забезпечення, розширяється асортимент послуг, на національний ринок заходять іноземні страхові компанії тощо. Тому питання про готовність певним чином видозмінюється і зводиться до того – чи готовий страховий ринок України для подальшої інтеграції? Загальносвітовою тенденцією є те, що в світовому масштабі переважають

страхові компанії, які займаються страхуванням життя. Тобто саме вони є одним з основних постачальників довгострокових ресурсів на фінансовому ринку. В Україні ж ситуація прямопротилежна – кількість компаній в сфері страхування життя за даними Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових ринків, станом за 9 місяців 2018 року склала 31, тоді як СК «non-life» – 254 компанії [5]. Зрозуміло, що нерозвиненість страхування життя є одним із найбільших недоліків сучасного страхового ринку України. Не співпадає зі світовими тенденціями і ситуація з інвестиційною діяльністю національних страховиків, які вкладають кошти, переважно в цінні папери, серед яких превають акції, тоді як в світовому масштабі страховий портфель страховиків складається на 50–75% з облігацій із фіксованою дохідністю.

Складною є ситуація і з страховою культурою, яка є важливим фактором розвитку страхового ринку у світі, що пояснюється не тільки недостатнім розміром доходів та низькою нормою заощаджень, а й слабкою обізнаністю щодо можливостей інших варіантів розміщення вільних грошових коштів, окрім банківських депозитів. Цим пояснюється те, що тільки одна десята населення України страхується або готова застрахувати своє майно. Така кількість значно менша від загальноєвропейського рівня.

Сьогодні в Україні активізувалися негативні тенденції, які ускладнюють подальший розвиток ринку страхування. Зокрема до них можна віднести наступні: відсутність чіткої цілеспрямованої державної політики щодо розвитку страхування; нестабільність фондового ринку; підвищення ризиків інвестування активів фінансових установ; підвищення ризиків неповернення кредитів; недовіра до фінансових установ; зростання ризиків валютно-курсової нестабільності; підвищення негативних інфляційних очікувань; зростання ризиків подальшої тінзації економіки; недосконалість страхового законодавства.

Враховуючи вище наведені перепони, можна порекомендувати наступні шляхи можливої оптимізації інтеграції страхового ринку України у світовий ринок: залучення іноземних страхових компаній через комплекс заходів, направлених на підвищення платоспроможного попиту; створення для них особливого механізму оподаткування; формування спеціального порядку розміщення страхових резервів; необхідно підвищити ефективність управління страховими компаніями; впровадити маркетинговий аналіз сегментів ринку з метою виокремлення окремих груп споживачів страхових продуктів; здійснювати маркетингові дослідження для підготовки стратегічних програм страхових компаній з метою поєднання максимального задоволення потреб споживачів, інтересів держави, страховиків; здійснювати взаємну координацію їх діяльності з виконання цих програм та заходів.

Таким чином, усунення негативних факторів розвитку страхового ринку в Україні підвищить його готовність до подальшої інтеграції в регіональні та світові страхові ринки.

Список використаних джерел:

1. Ткаченко Н.В. Фінансова стійкість страхових компаній в умовах глобалізації / Н.В. Ткаченко // Фінанси України. – 2010. – № 3. – С. 82–91
2. Куклюк В. С. Інтеграція українського ринку страхових послуг у світову систему страхування / В. С. Куклюк, П. Г. Іжевський // Вісник Хмельницького національного університету. – 2011. – № 6. – С. 122-127.
3. Кузьменко О.Г. Інтеграція страхового ринку України у світовий ринок страхових послуг / О.Г. Кузьменко // Вісник університету банківської справи Національного банку України. – 2013. – №3. – С. 190-194.
4. Добош Н.М. Проблеми інтеграції ринку страхування України у світовий фінансовий ринок / Н.М. Добош // Проблеми та перспективи розвитку економіки і підприємництва та комп'ютерних технологій в Україні: збірник тез за матеріалами VIII Науково–технічної конференції науково–педагогічних працівників, 26-31 березня 2012 року. – Львів: Національний університет “Львівська політехніка”, 2012. – С. 136–137.
5. Підсумки діяльності страхових компаній за 9 місяців 2018 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/SK/2018_rik/9_mis_2018/sk_9_mis_2018.pdf. (дата звернення: 07.04.2019 р.)

JEL G22

Красільникова Катерина Володимирівна

викладач кафедри фінансового менеджменту та фондового ринку

Нізельська Крістіна Валеріївна

студентка 5 курсу фінансово-економічного факультету

Одеського національного економічного університету

м. Одеса, Україна

СУЧАСНИЙ СТАН РИНКУ ПЕРЕСТРАХУВАННЯ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

У тезах розглядається стан ринку перестрахування, його проблеми та перспективи. Проаналізовано характерні особливості сучасного світового страхового простору. Визначено основні підсумки найбільших перестраховиків світу за 2016-2017 рр.

Ключові слова: *перестрахування, страховий портфель, збиток перестраховика, престахова компанія.*

Перестрахування – це окрема складова системи страхування, за допомогою якої страховики підтримують рівень своєї платоспроможності та виконують покладені на них зобов'язання.

Мета перестраховання полягає в захисті страховика від можливих фінансових втрат, які він понесе за укладеними договорами страхування, якщо не захиститься перестрахованням. Рівень захисту в кожному випадку визначається договором перестраховання. За допомогою перестраховання страховик може збільшити ємність свого страхового портфелю шляхом підписання договорів прямого страхування за ризиками, які перевищують за своєю повною вартістю його фінансові ресурси. Завдяки перестрахованню страхова компанія підтримує необхідну рівновагу у своїй діяльності, яка постійно знаходиться під впливом багатьох факторів. До таких факторів відносяться і випадкові коливання в розвитку збитковості, і ймовірність катастроф, які спроможні спричинити колосальні збитки, особливо в ситуації кумуляції збитку, коли страховик несе відповідальність за багатьма страховими полісами через одну подію [1].

Сучасний ринок перестраховання має такі тенденції:

- географічна диверсифікація перестрахового бізнесу, тобто залучення перестраховиків у перерозподіл прийнятих ризиків в цілях стабілізації світового страхового ринку;

- надання послуг в області інформаційних технологій;

- головним фактором забезпечення фінансової стійкості перестрахових організацій є досконале управління ними [2].

Доведено, що розвиток міжнародного страхового ринку відбувається безпосередньо під впливом глобалізації. Глобалізація світового ринку страхування являє собою процес стирання законодавчих та економічних бар'єрів між національними страховими господарствами, що відбувається під впливом змін у світовій економіці, і має в якості кінцевої мети формування глобального страхового простору [3, с.98]. Встановлено, що американський ринок перестраховання є визнаним лідером на ринку перестраховання життя. Таке лідерство досягається за рахунок розробки нових програм як для індивідуального перестраховання життя, так і для корпоративного сектору, надання різних видів послуг корпоративному сектору, чіткої тарифної та андерайтерської політики, наявності власних розрахункових таблиць та показників з перестраховання життя [4]. Разом з тим, сьогодні на ринку перестраховання існують значні проблеми. За даними Фориншурер, у найбільших перестраховиків світу за 2017 рік різко знизився прибуток в 5 разів. Це зумовлюється насамперед тим, що відбувається зміна клімату. Застраховані збитки від природних і техногенних катастроф по всьому світу склали рекордну суму, коли або зафіксовану за річний період. Загальний розмір застрахованих збитків склав \$ 144 млрд., А збитки всієї світової економіки \$ 337 млрд. (Що майже вдвічі більше збитків 2016 року і другий за величиною рекордний показник), при цьому сума непокритих збитків від катастроф склала в світовому масштабі \$ 193 млрд.

В результаті чого 2017 рік був другим за вартістю роком для сезону ураганів в Північній Атлантиці після 2005 року. У той же час рекордні збитки принесли

пожежі, які в світовому масштабі коштували страховикам \$ 14 млрд. В 2017 році, що стало найбільшим збитком подібного роду, коли-небудь зафіксованим за один рік. Більшість глобальних страхових і перестраховувальних груп, повідомляє XPRIMM, показали результати за 2017 рік з різким збільшенням частки збитків.

MunichRe, SwissRe, HannoverRe, SCOR і BerkshireHathaway не залишилися в стороні. Їх сукупний прибуток показала тенденцію різкого зниження: с \$ 9,53 млрд. В 2016 році, ця цифра впала до \$ 1,82 млрд. В 2017 році, що в підсумку склало загальне зниження прибутку на \$ 11,35 млрд. SwissRe поніс значних збитків в розмірі \$ 4,7 млрд. В зв'язку з природними катастрофами в 2017 році. Виплати MunichRe за тим же подіям склали \$ 3,7 млрд. Євро, 2,7 млрд. Євро з яких принесли урагани Харві, Ірма і Марія, що дорівнює 0.5% ВВП США. Збиток BerkshireHathaway, пов'язаний з подіями минулого року, оціночно склав \$ 2,4 млрд.

Аналіз наукових досліджень дозволив нам сформувані характерні особливості сучасного світового страхового простору:

- зосередження (концентрація) капіталу страховиків та перестраховиків в ключових центрах (США, Канада, ЄС);
- формування транснаціональних груп, які поєднують банківський, страховий, перестраховий, інвестиційний капітал (AIG, Allianz, AXA, BerkshireHathaway);
- значний вплив на світовий ринок мають найбільші перестрахові посередники (Aon, Besso Insurance Group Limited, MAI CEE InsuranceBrokers, Marsh&Mclennan Companies, Oakeshott Insurance Consultants Ltd., Willis Group Holdings);
- зростають вимоги до впровадження нових підходів в андерайтинговій політиці та визначенні ціни на страхування та перестраховування (транспортна телематика);
- зміна традиційних підходів щодо надання послуг зі страхування та перестраховування відповідно до потреб інформатизованого суспільства(впровадження електронного полісу, укладання договорів страхування та перестраховування онлайн);
- збільшення величини страхового портфелю за рахунок охоплення інноваційних ризиків: політичних, екологічних ризиків;
- урбанізація та нарощування темпів споживання природних ресурсів призводить до кумуляції страхових подій (техногенна катастрофа на АЕС«Фокусіма-1» в Японії, тайфун «Хайян» в Малайзії, тайфун «Катрина» в США) [5].

Український перестраховий ринок не так потерпає від стихійних лих, однак це пояснюється не сприятливими погодними умовами, а його нерозвиненістю, фінансовою слабкістю страхових компаній.

Список використаних джерел:

1. Прокоф'єва О. Ринок перестраховання в період глобальної рецесії. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: /О. Прокоф'єва. – Режим доступу: http://bulletin-econom.univ.kiev.ua/wp-content/uploads/2016/06/180_6_38-41.pdf (дата звернення: 05.04.2019 р.).
2. Третяк К. В. Тенденції світового ринку перестраховання та їх вплив на розвиток вітчизняного ринку перестраховання. [Електронний ресурс]. Режим доступу: /К. В.Третяк. – Режим доступу : irbis-nbuv.gov.ua/cgiirbis_64.exe(дата звернення: 05.04.2019 р.).
3. Мних М. В. Перестраховання: посіб. для студ. вузів [Текст] /М. В. Мних. – К.: Знання України, 2004. – 96 с.
4. Перестрахова група Америки [Електронний ресурс]. Режим доступу: /Офіційний сайт – Режим доступ: <http://www.rgare.com/Pages/home.aspx> (дата звернення: 05.04.2019 р.).
5. Основные проблемы и перспективы рынка входящего зарубежного перестрахования в 2017 году [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://forinsurer.com/public/13/07/08/460> (дата звернення: 05.04.2019 р.).

JEL G18; O16; M11

Кузнєцов Андрій Миколайович

к.е.н., старший викладач кафедри менеджменту

Деркач Юлія Борисівна

к.е.н., старший викладач кафедри банківської справи

Одеського національного економічного університету

м. Одеса, Україна

РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТ ЯК ІНСТРУМЕНТ САМОРЕГУЛЮВАННЯ ФІНАНСОВИХ РИНКІВ

Тези присвячено проблемам розвитку методів регулювання діяльності фінансових посередників на ринку; визначено сутність саморегулювання та вимоги до стратегій ризик-менеджменту. Охарактеризовано основні інструменти саморегулювання фінансових ринків.

Ключові слова: фінансовий ринок, регулювання, ризик-менеджмент, фінансовий посередник.

Макроекономічна нестабільність та монетарні деформації, пов'язані з недосконалістю інструментів та заходів реалізації стратегічних завдань сталого розвитку України, загострюють проблеми пошуку стабілізаційних механізмів регулювання фінансового ринку. Складність цього завдання зумовлює необхідність зміни основних підходів в формування дієвого інструментарію

ризик-менеджменту, який безпосередньо впливає на рівень фінансової стабільності всіх складових фінансової системи. За своїм функціональним змістом діючий інструментарій ризик-менеджменту недостатньо дієвий у досягненні фінансового забезпечення розвитку вітчизняної економіки. Відтак пошук та обґрунтування методів регулювання на основі підвищення дієвості інструментів ризик-менеджменту у забезпеченні стабільного функціонування українського фінансового ринку залишається актуальною науковою та практичною проблемою.

Вирішенню зазначеної проблеми присвячені праці багатьох зарубіжних та вітчизняних науковців. Зокрема, роль ризик-менеджменту у досягненні стабільності на фінансовому ринку досліджували: Е. Аргов, Б. Бернарде, А. Бліндер, Л. Гамбакорт, М. Лабонте, Дж. Стігліц, Дж. Уїкс. Віддаючи належне доробку українських і зарубіжних вчених, варто зауважити, що у фінансовій науці до цього часу ще не сформовані системні підходи до вибору дієвих інструментів ризик-менеджменту та методів регулювання для забезпечення стабільності функціонування фінансового ринку.

Аналіз процесів впливу сучасних змін у цифровій економіці на національний фінансовий ринок дає змогу дійти висновку про те, що рівень відкритості національних економік має відповідати рівневі розвитку фінансового ринку та якості функціонування інститутів внутрішнього регулювання. Неврахування зазначеного чинника особливо гостро проявляється в умовах подолання кризових явищ в Україні, коли виникає необхідність модернізації національної системи регулювання з метою своєчасного виявлення та ідентифікації системних ризиків, забезпечення чіткими засобами процесу подолання фінансової нестабільності у разі її виникнення та створення надійного підґрунтя для зближення інтересів інвесторів і заощадників.

Потреба регулювання фінансової діяльності полягає, на нашу думку, у наступному. Насамперед, у необхідності забезпечити грошовий обіг в економіці, для чого є потреба контролю за умовами зберігання трансформаційних властивостей фінансових потоків. Асиметричність інформації призводить до нездатності вкладників та інвесторів проконтролювати ризики ліквідності й платоспроможності фінансових посередників, що загрожує збереженню їх депозитів та інвестицій. Регулювання необхідне в умовах розвитку процесів фінансової інтеграції та глобалізації для реалізації потенціалу відкритих фінансових ринків та мінімізації можливих збитків.

У теорії регулювання ризик-менеджмент – основний інструмент саморегулювання фінансових ринків. Учасники ринку самостійно здійснюють контроль ринкової дисципліни (market discipline), поняття якої одним з перших запропонував Ю. Фама [1, с.394].

У сучасному прикладному розумінні ризик-менеджмент являє собою сукупність прийомів та засобів виявлення і прогнозування змін режимів функціонування суб'єктів фінансового ринку в процесі реалізації технологій та

послуг і адекватне прийняття рішень, спрямованих на досягнення завдань ефективності регулювання в передбаченні технологією терміни [2, с.97].

Завдання формування стратегічних аспектів регулювання ризиків фінансових посередників на ринку вирішується шляхом вибору та реалізації методичного підходу щодо формування стратегії регулювання фінансових ризиків як самостійної складової стратегії розвитку фінансового інституту.

Формування стратегії ризик-менеджменту полягає у виборі однієї із стратегічних альтернатив здійснення діяльності та регулювання ризиків, тобто передбачає встановлення цілей цих процесів, методів їх досягнення та наявність необхідних ресурсів фінансових посередників для їхнього втілення. Ключовим завданням є розробка стратегії, спрямованої на забезпечення балансу між обмеженістю і максимальним використанням усіх потенційних можливостей дохідного розміщення фінансових ресурсів з точки зору менеджерів та власників банку.

Стратегія ризик-менеджменту має задовольняти дві основні вимоги:

по-перше, відповідати вимогам загальної ризикової політики (стратегії фінансового посередника), зорієнтованої на оцінку інтегрованого ризику, яким він обтяжений;

по-друге, відповідати завданням загальної мети розвитку та цілям конкретних політик за окремими бізнес-лініями, в межах яких здійснюється стратегія ризик-менеджменту фінансових посередників.

У процесі ризик-менеджменту відбувається визначення інструментів контролю окремих типів ризиків [3], до яких (крім встановлених пруденційних стандартів, моделей оцінки ризику) відносяться введення лімітів за операціями з фондовими / валютними цінностями, моніторинг фінансових показників, диверсифікація портфеля, виставлення автоматичних стоп-ордерів (припинення операцій) з метою обмеження збитків тощо (табл. 1).

Фінансові інститути використовують такі інноваційні інструменти саморегулювання, як індивідуальні моделі стрес-тестування, оцінки ризикогенності та ефективності нових продуктів із залученням зовнішніх послуг аутсорсингу, наприклад, андерайтерів і експертів по дью-ділідженс.

У світовій практиці розвинені «кодекси корпоративної поведінки (управління)». Роль корпоративних кодексів для вирішення проблеми інформаційної асиметрії полягає в регламентуванні порядку розкриття запитуваних регулятором даних (внутрішні угоди про конфіденційність) і лімітів на розголошення інформації.

Основні інструменти саморегулювання фінансових ринків

Предмет	Інструменти фінансово-кредитного інституту	Інструменти СРО
Економічна діяльність фінансового посередника	Пруденційні стандарти /інструменти формування «адекватного капіталу», левериджу та ліквідності (Базель 2,3). Ризик менеджмент: моделі регулювання та оцінки ризику (САМР, VaR, IRB та ін.; моніторинг ризику і методи стрес тестування; формування резервів; (андеррайтинг/дью-ділідженс); сек'юритизація активів.	Стандарти функціонування членів СРО (включаючи створення механізмів відстеження їх виконання); Фонди взаємодопомоги введення матеріальної та іншої відповідальності за порушення прав інвесторів, правил та стандартів ділової етики.
Ділова етика	Внутрішньо корпоративні кодекси; розкриття інформації клієнтам (інвесторам); системи оцінки ефективності співробітників (КРІ та ін); контроль бонусів; моніторинг якості особистісних продажів.	Уніфіковані індекси корпоративного управління (з деталізацією повноважень, відповідальності); кваліфіковані вимоги до спеціалістів ринку цінних паперів.
Фінансові операції	Інструменти прозорості ціноутворення; хеджування/диверсифікація інвестиційного портфелю; механізми оцінки ефективності нових продуктів; лімітування операцій (зупинка операцій, стоп-ордери).	Стандартизація операцій з цінними паперами або порядку надання фінансових послуг

Джерело: складено за даними [4, с.97].

Список використаних джерел:

1. E.F. Fama. Efficient capital markets: A review of theory and empirical work. Journal of Finance. Vol. 25. 1970. P.383-417.
2. Кузнєцова Л.В. Кредитний менеджмент: підруч. [для студ. вищ. навч. закл.] О.: ОРІДУ НАДУ. 2007. 332с.
3. Міщенко В. Підвищення ефективності регулювання та нагляду за фінансовим сектором в Україні . Вісник НБУ. 2010. № 8. С. 4–9.
4. Л.В. Кузнєцова. Я.А. Шмуратко Регулювання ринку похідних фінансових інструментів в умовах глобальної економічної нестабільності: монографія. Харків: «Діса Плюс», 2018. 248 с.

Письменна Тетяна Валеріївна

к.е.н., доцент кафедри фінансового менеджменту та страхування

Кулина Галина Миронівна

к.е.н., доцент кафедри фінансового менеджменту та страхування

Тернопільського національного економічного університету

м. Тернопіль, Україна

РОЗВИТОК СПІЛЬНОГО ІНВЕСТУВАННЯ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ ПІД ВПЛИВОМ НОВІТНІХ ТРЕНДІВ ФІНАНСОВОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

У тезах розглядається питання необхідності активізації спільного інвестування в Україні як одного з важливих елементів трансформації економіки в умовах фінансової глобалізації й модифікації світових господарських зв'язків. Здійснено аналіз тенденцій розвитку інститутів спільного інвестування й інвестиційних фондів світу та України з метою виявлення детермінант їх еволюції у вітчизняних умовах.

Ключові слова: *інститути спільного інвестування, інвестиційні фонди, спільне інвестування, фінансова глобалізація.*

Новітні тренди фінансової глобалізації обумовлюють трансформації національних економік, посилюють виклики і загрози, з якими стикаються суб'єкти економічних відносин, модифікують світові господарські зв'язки і процеси. Зокрема, на думку економіста Світового банку С. Шмуклера (S. Schmukler), новий характер потоків капіталу та зростаюче використання міжнародних фінансових посередників є найважливішими подіями у фінансовій глобалізації. Автор виокремлює чотири основні чинники фінансової глобалізації: уряди, позичальники, інвестори та фінансові установи. Кожен з них допомагає країнам стати більш фінансово інтегрованими [1].

Чільне місце в окреслених процесах належить інвестиційним фондам, ефективне функціонування яких створює ряд можливостей, зокрема, забезпечує використання інвестиційного потенціалу всередині та за межами країни, реалізацію великих стратегічних проектів тощо, що, у свою чергу, слугує умовою для здійснення якісних трансформацій у національній економіці [2, 147]. З огляду на зазначене вище, важливо забезпечити розвиток спільного інвестування в Україні, беручи до уваги позитивний досвід зарубіжних країн.

Вітчизняна практика функціонування інвестиційних фондів розпочалася на виконання Закону України «Про інститути спільного інвестування (пайові та корпоративні інвестиційні фонди)» у 2001 році. У науковому колі висловлена думка, що поява фінансових посередників такого виду на фінансовому ринку

України пов'язана з упровадженням позитивного досвіду зарубіжних країн у сфері діяльності інститутів спільного інвестування (ICI) [3, 38].

Вище мова йде про такі зарубіжні країни, в яких інвестиційні фонди виникли еволюційним шляхом. Тобто, організаційно-правова форма спільного інвестування, маючи переваги перед індивідуальними інвесторами, почала виникати інтуїтивно з ініціативи самих підприємців. До речі, такий спосіб створення інвестиційних фондів з поступовим удосконаленням форм їх організації був застосований у США та ряді країн Європи [3, 38]. У світі практика спільного інвестування набула значного поширення через те, що, по-перше, забезпечує доволі високу дохідність, а по-друге, дає змогу знизити ризики за рахунок диверсифікації та здійснення професійного управління інвестиційними ресурсами. Ще одним аргументом на користь широкої популярності інститутів спільного інвестування в усьому світі є те, що цей вид комерційної діяльності дає змогу поєднати інтереси суб'єктів, які задіяні у процес спільного інвестування [2, 148; 4, 83].

Щодо вітчизняного досвіду спільного інвестування, то відповідно до нього на фінансовому ринку функціонують інвестиційні фонди, де кошти інвесторів акумулюються з метою отримання прибутку через вкладення їх у цінні папери інших емітентів, корпоративні права та нерухомість. При цьому інвестиційні фонди можуть функціонувати у корпоративній формі, яка передбачає емісію ними простих іменних акцій, та пайовій формі – випуск інвестиційних сертифікатів, що здійснюється компанією з управління активами (КУА) [5; 6].

При цьому відзначимо, що для населення найбільш привабливими інституційними інвесторами є відкриті інститути спільного інвестування. Такі інвестиційні фонди вважаються найменш ризиковими, оскільки участь у цих фондах дозволяє у будь-який час вийти з них, обмінявши цінні папери інвестиційних фондів на грошові кошти. Як свідчать дані на кінець III кварталу 2018 року, за часткою у вартості чистих активів інститутів спільного інвестування фізичні особи приймали таку участь: фізичні особи-резиденти – 77%; фізичні особи-нерезиденти – 0,21% [7].

Якщо простежити за кількістю визнаних інститутів спільного інвестування впродовж декількох років, то можна відмітити позитивні зміни (табл. 1).

Так, у 2013-2016 рр. даний показник зменшувався, але щороку на меншу кількість інвестиційних фондів, а саме на 62, 39 і 15 відповідно. А у 2016-2017 рр. його значення збільшилося на 29 і на кінець 2017 р. становило 1160 визнаних інститутів спільного інвестування. Незважаючи на незначне скорочення кількості визнаних інститутів спільного інвестування, обсяг їхніх активів демонстрував позитивну динаміку впродовж досліджуваного періоду. Так, у 2010 р. їх активи становили 97,51 млрд. грн., а на кінець 2017 р. збільшилися більше ніж у 2,5 рази до 263,5 млрд. грн., що свідчить про зміцнення довіри інвесторів до таких фінансових посередників і зростання попиту на їхні послуги.

Окремі індикатори розвитку ІСІ в Україні за 2010-2017 рр.

Показники	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.
Кількість визнаних ІСІ, од.	1095	1125	1222	1250	1188	1147	1131	1160
Темпи зростання, %	-	102,7	108,6	102,3	95,04	96,5	98,6	102,6
Обсяг активів, млрд. грн.	97,51	105,87	157,2	177,52	206,4	236,2	230,2	263,5
Темпи зростання, %	-	108,6	148,5	112,9	116,3	114,4	97,5	114,5
Кількість КУА, од.	339	341	353	247	336	313	295	295
Темпи зростання, %	-	100,6	103,5	69,9	136	93,2	94,2	100

Джерело: складено за даними [8].

Разом із тим, вважаємо, що надалі залишається актуальною пропозиція стосовно забезпечення розвитку інститутів спільного інвестування відкритого типу на фінансовому ринку України. Реалізація цієї пропозиції безпосередньо залежить від ліквідності фондового ринку та системи захисту прав споживачів фінансових послуг інститутів спільного інвестування [9, 42]. Оскільки саме інститути спільного інвестування відкритого типу у своїй діяльності, насамперед, орієнтуються на обслуговування фізичних осіб та вважаються найбільш прийнятними для них, це дасть змогу активізувати інвестиційну діяльність населення в Україні.

Список використаних джерел:

1. Schmukler Sergio L. Benefits and Risks of Financial Globalization: Challenges for Developing Countries. [Online]. Available at: https://www.researchgate.net/publication/39922690_Benefits_and_Risks_of_Financial_Globalization_Challenges_for_Developing_Countries [Accessed 10 April 2019].
2. Семенча І. Є. Зарубіжний досвід розвитку сектора інституційного інвестування: специфіка діяльності та перспективи впровадження в Україні. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Економічні науки*. 2014. Вип. 9. Ч. 2. С. 146–151.
3. Щербина О. В., Михайлик О. М. Моделі розвитку ринків інститутів спільного інвестування. *Інвестиції: практика та досвід*. 2015. № 7. С. 34–38.
4. Фурдичко Л. Є. Інститути спільного інвестування: міжнародний досвід, специфіка та розвиток в Україні. *Регіональна економіка*. 2009. № 1. С. 81–88.
5. Що таке інститути спільного інвестування (ІСІ)? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.uaib.com.ua/abcpeople/abetka_isi/5909 (дата звернення: 26.03.2019).
6. Цінні папери інвестиційних фондів. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.uaib.com.ua/abcpeople/abetka_isi/6013.html (дата звернення: 26.03.2019).

7. Інвестори ІСІ (за часткою у ВЧА) станом на 30.09.2018 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uaib.com.ua/analituaib.html> (дата звернення: 09.04.2019).

8. Квартальні та річні огляди ринку управління активами. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.uaib.com.ua/analituaib/publ_ici_quart.html (дата звернення: 10.04.2019).

9. Гапонюк М. Інститути спільного інвестування в системі факторів ощадної активності населення України. *Журнал європейської економіки*. 2011. Бер. С.34–42.

JEL G 15; M 41

Czerny Malgorzata

*PhD, Assistant Professor of the Accounting Department,
Poznań University of Economics and Business,
Poznań, Poland*

THE GUANXI AS A POSSIBLE THREAT FOR THE CHINESE FINANCIAL MARKET'S GLOBALISATION — ON EXAMPLE OF ACCOUNTANTS&AUDITORS' POSITION IN CHINESE SOCIETY

It is considered that some cultural factors affect not only a structure of society, but also a path of economic development. Confucian teaching created in Chinese society, so called guanxi bonds, can have some significant impact on the development of financial market in China as well as its globalisation. In this paper it is showed on example of accountants and auditors, who are the important part of any financial sector.

Keywords: *China, globalisation, financial sector, guanxi, accounting profession*

Apart from the very slow (in a historical context) development of accounting techniques, resistance to the introduction of Western accounting solutions, which was the subject of M. Weber's reflections in his classic study "The Religion of China: Confucianism and Taoism" in the 1950s, the Confucian ideology had undoubtedly an influence on the development of the accounting-related professions in China. It can be even considered as one of factors slowing down the globalisation process of a whole financial market in China. The *Wu Lun* is an idea of five cardinal social relations formulated by Confucius, which shaped the Chinese society and affected all its activities for centuries. Together with five Confucian virtues, it establishes norms regulating how individuals act and behave towards each other in the social hierarchy. Hierarchical relations originating from the Confucian concept of *Wu Lun* gave rise to the concept of interpersonal ties (*guanxi*), which are in fact praising social inequalities and authoritarianism, because the idea of *Wu Lun* urges people to submit to the "natural order of things" and thus the authority (superiors) in the name of social order. In practice

it means that professional independence and the objectivity of professional judgment of both accountants and auditors in China can be questioned, while it is considered one of the main conditions of reliability, development and fast convergence of any financial market/sector to international standards/frames, in terms of globalisation.

The explanation of this phenomenon is as follows. First of all, *guanxi*, as a kind of affective network, in a natural way and without any moral objections, affects the assessment of candidate's qualifications for a given position [2, p. 31], including the position of an accountant or auditor (all social connections are based on the concept of family connections, family hierarchy and responsibility). The bond established between the supervisor and the newly admitted subordinates, like between the professional and his client, should be maintained and strengthened by a continuous exchange of gifts. Some reciprocity is required under Confucian *Yi*, and gifts are the implications of *Li*'s virtue. The people operating within the affective network are obliged to protect each other's interests, maintain a high level of trust, loyalty and altruism towards each other [1, pp. 452-465]. If we add to that resulting from *Wu Lun* respect for the hierarchical structure, the elderly and standing above the levels of the social hierarchy, it turns out that on the level of education, professional distance between the teacher and the pupil is a serious threat to professional scepticism which the accountant, and especially the auditor, should be characterized. The education system in China does not stress enough the critical thinking skills, but rather the mastery of remembering rules and principles, including views, passed on by the teacher. This lack of criticism in the acquisition of knowledge makes it unlikely that young auditors (and these are most often employed by Chinese companies) have quickly developed a more sceptical attitude to the problems they face in their professional lives. The research cited by G. Xu [3, pp. 25-26] clearly indicates that Chinese auditors are often unable to challenge their clients' claims. Although professional scepticism can be developed as you gain professional experience and develop your position, the *guanxi*-influenced auditors feel obliged to both the superior in the company that employs them and expects them not to discourage the client and the client himself. In addition, their professional situation is complicated by the fact that the owner or chief manager of a company requesting an audit study is a person standing in the social hierarchy higher than the auditor himself (the role of a professional in accounting is perceived in this society as a servant, which also results from the influence of Confucian teachings), in addition also often much older than the auditor. The interpersonal bonds of *guanxi* are in such case strengthened by *Wu Lun*'s bonds, with an absolute requirement to respect and meet the expectations of older people, what means that there is a high probability that the audit judgment will be biased in these circumstances.

The same works for accountants. Accountants, as people placed relatively low in the Chinese social hierarchy, feel that they must be obedient to their bosses or superiors. The structure of the company, based directly on the idea of *Wu Lun*, is authoritarian and the independence of the accountant has no place in it — his job is to follow the

instructions and not judge (evaluate) them. A relationship of the accountant and the manager is modelled on the relationship between the ruler and lieges in Confucian *Wu Lun*, so absolute loyalty and total obedience are required. This relationship is so strong that if a manager is dismissed from office, it is perfectly natural that the accountants employed by him lose their jobs at the same time. Similarly, if the manager is promoted, he takes his accounting staff with him. This is especially visible in mainland China [3, pp. 29-30]. The studies cited by G. Xu show not only that the accountants fully agree with the fact that they should satisfy the superior's wishes and, at best, give him some suggestions, but also reflect the lack of demand for independent and objective accountants, which the academics also admit, proving that they do not teach students creative and critical thinking, because there are no employers who would expect their employees to be independent and inventive [3, pp. 28-29]. In order to preserve their position and develop their careers, the company's managers must establish affective ties with local officials — accountants are involved in concealing in the account books expenses allocated for this purpose, hide illegal transactions from supervisory authorities. Their superiors trust them and in return reward them with a promotion and other benefits. It is also obvious that in this situation there can be no question of willingness to be transparent in the meaning of IFRS. Many transactions and information simply cannot be disclosed in the financial statements, from the point of view of both the accountant and his supervisor. In this case, the Confucian *guanxi* and *Wu Lan* take on a uniquely corrupt and criminal character.

To sum up, the ideas of Confucianism in Chinese society effectively impede the convergence of Chinese accounting with international standards. This must also have some negative impact on the development of the financial market in China. *Wu Lun* stresses the importance of respecting the hierarchy to achieve harmony that is the supreme good in teaching of Confucius. The notions of independence and objectivity, inherent in the profession of an auditor or accountant from the point of view of a Western theoretician or accounting practice, do not fit the concept of *Wu Lun*. The terms "independent profession" and "independent professional" are concepts not appearing in Chinese but transferred to this ground and translated from foreign languages [3, p. 30]. Chinese professionals are less likely to consider the external interests of users and investors who are foreign to them, more willingly taking into account the interests of supervisors and clients with whom they are associated with *guanxi*. The *guanxi* obligation is superior to professional ethics. The Confucian cultural heritage does not imply impartiality towards all members of society but promotes social hierarchy and placement of individuals in it according to the degree of closeness. Therefore, professional judgments of auditors and accountants depend to a large extent on their relationships and their position in a given hierarchical structure. It suggests also that Chinese auditors do not fulfil still their role of independent and objective checking of clients' financial statements.

References:

1. Chun, H., Graen, G. (1997). Guanxi and professional leadership in contemporary Sino-American Joint Venture in Mainland China. *Leadership Quarterly*, 8(4), pp. 452-465.
2. Fan, R. (2010). *Reconstructionist Confucianism: Rethinking morality after the West (Vol. 17): Philosophical Studies in Contemporary Culture*. Springer Science + Business Media. Heidelberg-London-New York.
3. Xu, G. (2014). Cultural obstacles to the implementation of IFRS-converged Chinese Accounting Standards. A conference papers. 26th Asian-Pacific Conference on International Accounting Issues and 2014 Accounting Theory and Practice Conference. [Online]. Available at: <https://aut.researchgateway.ac.nz/bitstream/handle/10292/8304/Cultural%20obstacles%20on%20the%20implementation%20of%20global%20accounting%20standards%20submitted%20to%20AsianPacific%20conference%20revised.pdf?sequence=7&isAllowed=y> [Accessed 31 June 2019].

JEL G14; G12

Simeonov Stefan

*PhD, Associate Professor of the Department of Finance and Credit,
D.A. Tsenov Academy of Economics,
Svishtov, Bulgaria*

PERFORMANCE OF THE UKRAINIAN STOCK EXCHANGE AFTER THE WORLD CRISIS 2008

With the current study we aim to form one synthesized image of the index of the Ukrainian Stock Exchange in the period after the world recession in 2008. The price, (or index) performance, provides one initial appraisal of the investment activity, which is a good basis for comparative analysis between different scale stock exchanges.

Keywords: *stock exchange profile; exchange index; market capitalization; market trend; post-crisis recovery.*

1. Exchange indices as a Price indicator

The whole exchange profile consists of market capitalization, exchange volume, transactions number and many other indicators, which signify investment activity and market liquidity. Having in mind the short frame, we herewith perform only the price characteristics, which is mostly popular with the stock exchange indices. In a previous study of the Bulgarian Stock Exchange and some Central European stock exchanges we applied a few key data characteristics of the performance of the exchange index, and

also some analytical indicators which form the value profile of the stock exchange index [1, 43-44 and 52-55].¹ Here we also add some analytical indicators, as it follows.

Key data characteristics of the performance of the exchange Index. Here we find and use the minimum and maximum values of the exchange index and the duration of the bullish (upward) trend and bearish trend, shown with more details in Figure 1, Table1.

Table 2 presents main analytical indicators forming the value profile of the stock exchange index:

- Days of the bullish trend in percentage for the whole period: *D Bullish Trend*;
- Days of the bearish trend in percentage for the whole period: *D Bearish Trend*;
- **Crisis Loss** – the value lost in result of the crisis to the lowest level, as a percentage of the peak reached before the crisis: $(I_{Top} - I_{Bottom}) / I_{Top}$;
- **Recovery Level** after the 2008 crisis, best top level as a percentage of the pre-crisis top: $I_{Post-crisis Top} / I_{Pre-crisis Top}$;
- **Best Revival Level** after the 2008 crisis, as a percentage of the crisis bottom: $I_{Post-crisis Top} / I_{Crisis Bottom}$;
- **Relative Exchange Value Index** - indicates the rate of change, or recovery, of the current exchange rate (index value) against the index value at a chosen previous date: $I_{Last} / I_{Previous}$.
- **Relative Post-crisis Exchange Value Index** - indicates the rate of recovery of the current exchange rate (index value) against the crisis reduction: $(I_{LAST} - I_{MIN}) / (I_{MAX} - I_{MIN})$.

2. Performance of the UX Index (8.01.2008 – 8.04.2019)

Reminding that stock exchange indices express investor expectations for the economy real sector, rather than stock exchange activity in the narrow sense, the selected here small number of indicators show us the following findings for the UX Index:

- for the whole period of 11 years and 4 months for UX Index slightly dominates the bullish trend in ratio 51,5/48,5 to the bearish one;
- the beginning of the calculation of UX Index coincides with the world financial and economy recession, which reflects with the index value with almost 85% loss. In this indicator, the Ukrainian index is slightly better than the Bulgarian SOFIX, but much worse compared to the bigger Central and Western European exchanges:
 - in February 2011, less than two years after the crisis bottom, the UX Index manages to recover almost its whole pre-crisis value (about 99%), which can be compared to the best developed world stock exchanges. This appears as great revival of 651 percent;

¹ The selected data characteristics and the main analytical indicators forming the value profile of the stock exchange index

– we appreciate as very important the last two indices - *The Relative Exchange Value Index* (which is almost 60%) and *The Relative Post-crisis Exchange Value Index* (with over 52%), which is a comparatively good development, having in mind the economic and political difficulties in this period.

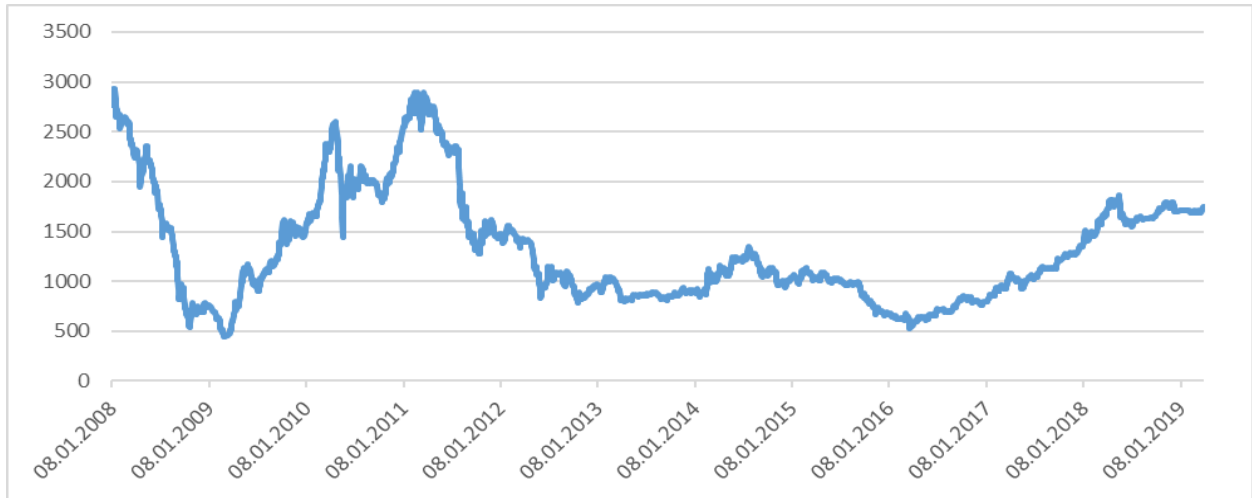

Fig. 1. UX Index (8.01.2008 – 8.04.2019)

Note: compiled and calculated by the author on the basis of sources [2-4]

Table 1

Key data characteristics of the performance of the UX Index

Period	8.01.2008 - 5.04.2019	
Duration (exchange days)	2.775	
Upward trend exchange days	1.429	
Downward trend exchange days	1.346	
	Index value	Date
Index value at the beginning of the period	2.815,19	08.01.2008
Top Level reached	2.935,00	15.01.2008
Bottom Level	444,64	03.03.2009
Best Post-crisis Level	2.893,81	21.02.2011
Index value at the Last captured day	1.743,51	05.04.2019
Average Level	1.318,59	Period

Note: calculated by the author on the basis of sources [2-4]

Table 2

Index profile main analytical indicators, for the UX Index

<i>D Bullish Trend (%)</i>	51,50
<i>D Bearish Trend (%)</i>	48,50
<i>Crisis Loss (%)</i>	84,85
<i>Recovery Level (%)</i>	98,60
<i>Best Revival Level (%)</i>	650,82
<i>Relative Exchange Value Index</i>	59,40
<i>Relative Post-crisis Exchange Value Index</i>	52,16

Note: calculated by the author on the basis of sources [2-4]

References:

1. Симеонов, Ст., Тодоров, Т. и Николаев, Д. „Развитие на честотния анализ на променливостта в модел за прогнозиране тренда на финансовите пазари и сравнителна емпирична оценка с техническия анализ“, *Електронно списание „Диалог“*, Бр. 1, 2019. <https://www2.uni-svishtov.bg/dialog/title.asp?title=1375>

2. Securities Market. Ukrainian Exchange. [Online]. Available at: <http://www.ux.ua/s169> [Accessed 30 March 2019].

3. Итоги торгов ценными бумагами. ОАО "УКРАИНСКАЯ БИРЖА" ФТР Directory Listing. [Online]. Available at: <ftp://ftp.ux.ua/pub/info/stats/history/2010/> [Accessed 01 April 2019].

4. Итоги торгов ценными бумагами. ОАО "УКРАИНСКАЯ БИРЖА" ФТР Directory Listing. [Online]. Available at: <ftp://ftp.ux.ua/pub/info/stats/history/> [Accessed 01 April 2019].

Shyriaieva Natalia

PhD, Associate Professor of the Department of International Management and Finance, National Technical University “Kharkiv Polytechnic Institute”

Makarenko Anastasiia

Senior Lecturer of the Department of International Management and Finance National Technical University “Kharkiv Polytechnic Institute”, Kharkiv, Ukraine

PORTFOLIO DIVERSIFICATION ON A GLOBAL SCALE

The research is aimed to analyze different types of portfolios and identify the one with the lowest level of risk. The first portfolio included US and EU securities. The other one studies crypto currency impact on portfolio riskiness.

Keywords: *investments, investment strategy, portfolio, crypto currency, globalization, securities, risks.*

Portfolio investments can include a wide range of asset classes such as stocks, bonds, T-bills, REITs, ETFs, mutual funds, certificates of deposit, derivatives and physical investments [1]. Globalization expands available options with opportunities to add foreign financial assets and crypto currencies into portfolios to offset country risk and to align the desired outcome with the personal investment strategies. Let’s consider a portfolio consisting of 10 securities representing different countries and industries and compare it to S&P 500 over the time period of April 2018 (Table 1).

Table 1

Portfolio consisting of 10 securities from different countries

#	Security	Description	Share, %	Covariance	Beta
1	Aberdeen Global	Fund / Japan	5	-0,00693	-0,02465
2	DivDAX	ETF / GER	14,5	0,11707	0,41619
3	ETF091	ETF / America	4	-0,09243	-0,32862
4	Lukoil	Stock / R	21,5	-0,11925	-0,42395
5	MSCI World	ETF	3	-0,02171	-0,07718
6	Bilfinger	Stock / GER	14	0,00216	0,00766
7	Fresenius	Stock / GER	7	-0,17123	-0,60874
8	DWS	Fond / GER	27	-0,20148	-0,71632
9	MSCI World Tech		2	-0,16922	-0,60161
10	Amazon	Stock / USA	2	0,09951	0,35379

VAR (S&P) = 0,281279105

Portfolio Beta = 0,287395355 less volatile than S&P 500

Note: calculated by the authors on the basis of sources [2-3]

This portfolio consists of 10 assets: Aberdeen Global, DivDax, ETF091, Lukoil, MSCI World, Bilfinger, Fresenius, DWS, MSCI World Technology, Amazon. The variance for S&P 500 amounts 0.2812. Aberdeen Global with 5% share in this portfolio is a Japanese fund which includes smaller Japanese companies with a covariance of -0.0069 there is almost no correlation to S&P 500. DivDAX with 14.5% share is a German ETF which includes 15 DAX companies with the highest dividends. DivDAX moves in the same direction as the S&P 500 with a covariance of 0.1170. The beta of 0.4161 shows that DivDAX is 59% less volatile than the market. Its beta and covariance are the highest in this portfolio. ETF091 with 4% share is an ETF which includes gold mining companies in the whole America. This ETF moves slightly in the opposite direction than the whole market, with a covariance of -0.0924 and beta -0.3286. Lukoil is an oil and gas company of Russia with a share of 21.50%. The calculated covariance -0.0119 shows that a movement opposite to the market exists. Beta -0.4239 shows an inverse relation. Same interpretation goes for covariance of MSCI World ETF, which has a share of 3% and includes big companies from different countries. -0.0217 covariance and beta -0.0771 also indicate inverse relation. Also, no correlation can be found for Bilfinger stock. It is a German industrial sector stock with 14% share in the portfolio. Covariance is 0.0021 and beta amounts to 0.0076. So regardless of which way the market moves, the value of Bilfinger stays unchanged. For the next 3 securities the covariance is negative and negative betas show inverse relation. Last but not least, largest internet retailer from US Amazon has a share of 2%. Covariance is 0.0995 and beta is 0.3537 which means that Amazon stock price moves along with the S&P 500 and is 65% less volatile than the market. This portfolio has a beta of -0.2873, so it has an inverse relation to S&P 500. As it is important to diversify a portfolio this one consists of securities from 4 different countries and industries, one American fund and 2 more funds with securities from all over the world. Using ETFs instead of stocks also reduces the risk, because the former already include different stocks which can offset each other. Also, every asset of this portfolio is a well-established entity with a long history. Many securities of this portfolio have negative beta which represents an insurance against some macroeconomic risk that affects the rest of the portfolio adversely, so the portfolio is oriented towards risk-aversion long-term investment strategy.

Let's consider whether crypto currency adds value to this portfolio. Bitcoin is the most popular crypto currency with more than 37% of the market share. Let's add a 7% Bitcoin share into the portfolio, adjust existing shares correspondingly and calculate new portfolio beta and covariation. With just 7% Bitcoin share the portfolio beta dropped to -0.2634, so it has even more inverse relation. Bitcoin by itself has a covariance of -0.0648 and beta of -0.2306. So, it is moving in the opposite direction to S&P 500. So, it looks like crypto currency can even reduce the portfolio's risk. But it is not enough to analyze just one-month data. Looking at a period from May 2016 till May 2018 the portfolio indicators are different: variance 486.21, covariance 2.6488 and beta 0.054. The variance is much higher and shows the huge spread between monthly prices. The

positive covariance means that Bitcoin moves in the same direction as S&P 500 in the long run. The beta with almost 0 indicates that there is no dependence between Bitcoin and S&P 500.

Bitcoin is independent of central banks, which influence markets indirectly through interest rates and money supply control. Limited number of Bitcoin is to prevent inflation and loss of savings value, control and restrictions set by authorities, banks or financial service providers and to provide anonymity and no transaction fees. However, Bitcoin exchanges are unregulated and therefore prone to insider's manipulation such as price fixing and insider trading which are forbidden at standard stock exchanges. The crypto currencies are extremely volatile and can be affected by the hackers and bubble bursts. In general, crypto currencies appeared just recently, so there is not enough experience and database to analyze them on a long-term basis. Crypto currencies for now are still highly speculative and not a safe investment. Although risk averse investors generally seek to include some negatively correlated assets to protect portfolio against volatility. Bitcoin is correlated negatively to gold, with -0.71 to gold in USD and -0.74 to gold in Euro (fig. 1).

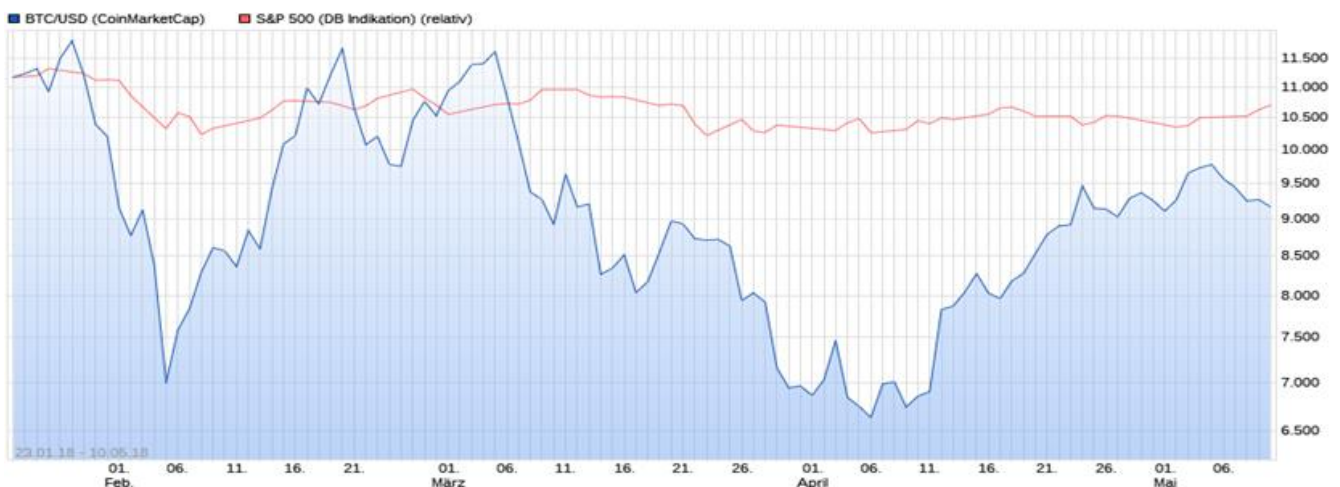

Fig. 1. Comparison of Bitcoin to S&P 500 in the period of Jan, May 2018

Note: Compiled by the authors on the basis of sources [2]

Also, Euro/Dollar with slightly negative correlation of -0.08 could be used. Depending on the time period these correlations also change. This case shows 60 days correlation, because as of now short-time investment in crypto currencies could be a proper option. Still an investor should be aware of any news and changes on the market all the time. Future analysis of crypto currencies development will provide more information on the matter. The portfolio consisting of 10 assets represented by different industries and countries was considered. It is a portfolio that fits risk-aversion long-term investment strategy. Adding of crypto currency may bring additional risk diversification in short-term period, but there's still no sufficient data to analyze its general impact on portfolio in the long run.

References:

1. Cohn R. A. et al. Individual investor risk aversion and investment portfolio composition //The Journal of Finance. – 1975. – T. 30. – №. 2. – C. 605-620.
2. ARIVA.DE. [Online]. Available at: //http://www.ariva.de/btc-eur-bitcoin-eurokurs/chart?compare=4152&displayHighLow=0&band=None&resolutionInfo=86400&avgVal1=0&typ=cur&t=year&grid=1&grid=0&boerse_id=184&volume=1&volume=0&antiAlias=1&antiAlias=0&go=Ok&savg=0&avgType1=None&events=None&indicator=None&scale=log&resolution=auto&type=Close [Accessed 15 March 2019].
3. Wallstreet online [Online]. Available at: //https://www.wallstreet-online.de/nachricht/10537045-bill-gates-gerade-bitcoin [Accessed 20 March 2019].
4. Khattree R., Bahuguna M. A Revisit to Estimation of Beta Risk and an Analysis of Stock Market Through Copula Transformation and Winsorization with S&P 500 Index as Proxy //The Journal of Index Investing. – 2018. – C. jii. 2018.1. 058.
5. Chen Y. et al. A dynamic analysis of S&P 500, FTSE 100 and EURO STOXX 50 indices under different exchange rates //PloS one. – 2018. – T. 13. – №. 3. – C. e0194067.

JEL G22; G24

Zdravkov Nikolay

*PhD student of the Department of Finance and Credit,
D.A. Tsenov Academy of Economics,
Svishtov, Bulgaria*

CURRENT STATE AND PROSPECTS OF THE INSURANCE INTERMEDIATION IN EUROPE AND BULGARIA

Insurance intermediation is one of the most important elements of the insurance market. Nowadays, the role of intermediaries exceeds by far their primary information and distribution functions. At the same time, today's unique economic conditions set before the insurance agents and brokers challenges are related to new distribution channels, new risk management strategies, etc.

Keywords: *Insurance intermediation, brokers, agents, market share*

1. Current state of the insurance market and the intermediaries' place in it

The role of insurance intermediaries and before all brokers by far exceeds the simple distribution function. The specialized literature is abundant with research on their information function [1], on their role for improving market efficiency [2], including for reduction of distribution expenses on one hand and the efforts and expenses for finding insurance protection on the other hand. According to Rose (Rose, 1999) this is due to the cutting of the so-called coordination costs coming from the reduction in the number of marketing channels needed. This can be seen of Fig. 1.

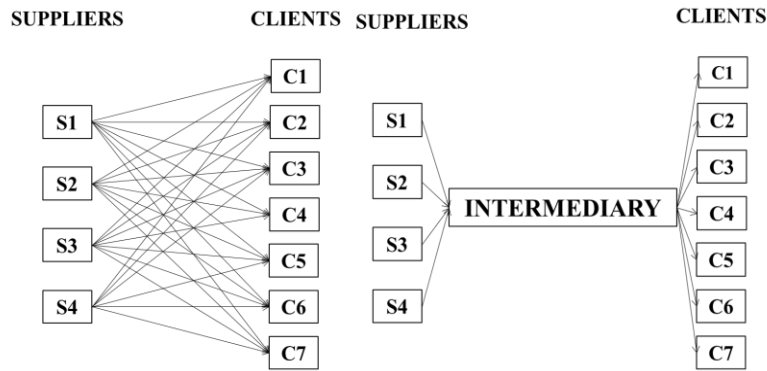

Fig. 1. Cutting of coordination costs – intermediated exchange

Note: Compiled by the authors on the basis of sources [3]

The importance of intermediaries in insurance is determined by the specificity of insurance services which are defined as goods that can be evaluated by the client only after being consumed (experience goods) or even not after that (credence goods). To this we can add the typical information asymmetry of insurance markets which may be a problem not only for the clients but to insurance companies as well. All of this points to the most important function of insurance intermediaries, namely – to *consult* and *advise* the client on the quality, characteristics and suitability of insurance products. The actual impact of intermediaries can be evaluated on the basis of the share of gross premiums written that insurers receive through intermediary channels. In Table 1 there is a panel of data for Bulgaria and the EU for the period after 2007, the year in which Bulgaria joined the EU.

Table 1

Share of gross premiums written received through intermediaries

Variables Years	Life insurance			Non-life insurance			Total		
	Bulgaria brokers	EU brokers	EU agents	Bulgaria brokers	EU brokers	EU agents	Bulgaria brokers	EU brokers	EU agents
2007	12.8%	16.2%	34.3%	29.3%	27.6%	48.8%	26.6%	25.9%	40.0%
2008	17.3%	16.4%	34.0%	38.1%	28.4%	48.7%	34.9%	18.5%	39.8%
2009	18.6%	23.3%	33.9%	44.0%	29.5%	46.7%	40.6%	14.5%	38.4%
2010	18.2%	21.1%	28.8%	48.0%	25.9%	46.1%	43.4%	13.7%	34.6%
2011	22.3%	11.2%	31.7%	48.2%	26.9%	46.5%	44.2%	13.6%	37.7%
2012	22.1%	10.5%	29.1%	49.8%	26.5%	44.9%	45.2%	15.5%	34.2%
2013	21.8%	10.4%	31.2%	49.1%	24.5%	45.6%	44.3%	17.1%	35.1%
2014	20.9%	9.2%	28.0%	52.4%	21.4%	45.6%	46.3%	11.3%	34.2%
2015	25.5%	13.1%	25.8%	50.8%	24.1%	44.2%	45.8%	12.9%	34.3%
2016	25.0%	5.0%	33.8%	53.9%	24.2%	43.8%	47.9%	13.3%	32.2%
2017	26.8%			56.2%			50.4%		
2018	28.9%			58.0%			53.0%		

Note: Compiled by the authors on the basis of sources [4]

Based on this data a conclusion can be made that after 2007 the Bulgarian insurance brokerage experienced significant growth – shares rise with a stable rate, surpassing significantly even that in the EU. In other research on the subject similar results have been reported (Table 2).

Table 2

Number of insurance intermediaries

Variables \ Years	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Agents	49 802	60 194	53 622	43 976	35 346	30 236	28 989	26 988	25 718	19 249
Brokers	235	275	316	363	373	388	376	390	398	394

Note: Compiled by the authors on the basis of sources [5]

According to this data for a comparable period there is rise in the number of brokers and a decline in the number of insurance agents. It can be argued that this is an indication of the positive development of the Bulgarian insurance market, since it is brokers that embody the free and independent market intermediary. In some historically very well-developed markets like London, the brokers are the leading player.

2. Topical problems of insurance intermediation

These relate to the ability of insurance intermediaries to maintain and improve their market positions. Several categories of factors can be pointed out: (1) changes in general economic conditions – growth, purchasing power, demographics, development disproportions (Bulgaria for example); (2) changes in the financial system – interest rates, tariffs; (3) government regulations, that have double effect – they put insurance market in order, but place higher barriers in front of new business. Most challenging however are changes in insurance itself. Prodanov [6] points three tendencies that change the paradigm of insurance: (1) securitization and transfer of insurance functions to capital markets; (2) the concept “Internet of things” and (3) Blockchain technology and Smart contracts. It is here where insurance intermediaries should fear change the most – Internet as a marketing channel gives insurers the opportunity to increase their direct sales. Securitization in insurance in the example of Insurance-Linked Securities (ILS) and Risk-Linked Securities (RLS) threatens to transfer the insurance function itself to capital markets. Another distribution channel that can be added to the abovementioned which “steals” market from intermediaries is bancassurance. According to the European insurance federation Insurance Europe, this channel accounts for big shares of life insurance in certain member states for 2016 – 68.3% in Spain, 71.8% in Portugal, 76.9% in Italy, etc. It can however be categorically claimed that from a historical point of view, the intermediary business has gone through greater ups and downs and has not survived by mere chance. The reason, as pointed before, is in the specificity of insurance products – they can be evaluated from the client only after consumption (experience goods) and some not even after that (credence goods; ex. –

long-term life insurance contracts). So, the client will not be able to assess the qualities of different insurance products without the help of an intermediary and its global view of the market. This means that the client will always need a consultancy service. When we add to this the insurance market's inherent information asymmetry, we can claim with certainty that insurance intermediation will continue to have an important role and place.

References:

1. Eckardt, M. (2007). *Insurance Intermediation: And Economic Analysis of the Information Services Market*. Heidelberg: Springer: Physica-Verlag.
2. Dahlen, S.A. & Napel, S. (2004). Insurance Intermediation — Theoretical Analysis and Practical Issues in The European Market. *Zeitschrift für die gesamte Versicherungswissenschaft*, 93(1), 67–99.
3. Rose, F. (1999). *The Economics, Concept, and Design of Information Intermediaries*. Heidelberg: Physica-Verlag.
4. Публичная база данных о сертификатах - FSC Public Search. [Online]. Available at: www.fsc.bg [Accessed 02 March 2019].
5. Публичная база данных о сертификатах - FSC Public Search [Online]. Available at: <https://www.insuranceeurope.eu/insurancedata> [Accessed 05 April 2019].
6. Mitkov, M. (2018). Challenges to Insurance Intermediaries in The Conditions of New Regulations. *"Scientific research" Almanac*.
7. Prodanov, S. (2017). Finansovi i tehnologichni inovatsii, promenyashti paradigmata na zastrahovaneto. *Syvremenni predizvikatelstva pred finansovata nauka v promenyashta se Evropa: Mejdunarodna nauchnoprakticheska konferenciya: Sbornik dokladi* (pp. 284-291). Svishtov.

БАНКІВСЬКА СИСТЕМА В УМОВАХ ЦИКЛІЧНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

BANKING SYSTEM IN THE CONDITIONS OF CYCLICAL ECONOMIC DEVELOPMENT

JEL L86

Алексєнко Максим Дмитрович

*д.е.н., професор, професор кафедри банківської справи
Київського національного економічного університету
імені Вадима Гетьмана
м. Київ, Україна*

ДЕТЕРМІНАНТИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ЗАЛУЧЕННЯ БАНКАМИ ЗАОЩАДЖЕНЬ НАСЕЛЕННЯ

У тезах розглядається проблематика використання грошових заощаджень населення і суб'єктів економіки. Визначено, що необхідною умовою трансформації заощаджень в інвестиції є спосіб їх мобілізації. Оскільки соціально-економічний розвиток України в умовах фінансової глобалізації потребує значних інвестиційних ресурсів, тому важливо розвивати систему залучення банками заощаджень населення.

***Ключові слова:** фінансова глобалізація, банк, заощадження населення, інвестиції, регулювання грошової маси.*

Розвиток сценаріїв альтернативного вибору заощадником фінансових інструментів для використання власних заощаджень набуло особливої актуальності. Необхідною умовою трансформації заощаджень в інвестиції є спосіб їх мобілізації. Перед заощадниками, особливо домашніми господарствами, постає надзвичайно актуальне завдання вибору інструментів використання своїх заощаджень, а перед фінансовими посередниками – пропонування відповідних інструментів, котрі враховували б не лише інтереси сторін, а й дозволяли трансформувати заощадження в інвестиційні ресурси. Поділяємо точку зору проф. О. Примостки, що відсутність альтернативних сценаріїв суттєво знижує можливість адаптації впроваджуваних заходів до динамічних змін зовнішнього середовища [1, с. 208].

Дослідженню сутності заощаджень та вибору заощадником фінансових інструментів використання власних заощаджень присвячена низка праць вітчизняних учених: О. Дзюблюка, М. Зверякова, І. Лютого, Л. Кузнецової, С. Реверчука, М. Савлука, А. Шкляр [2, с. 28–43]. Проте залишається багато

проблемних питань, а й отже потреба в подальших наукових дослідженнях щодо використання грошових заощаджень населення.

За способом мобілізації розрізняють організовані та неорганізовані заощадження. Організовані заощадження мають місце тоді, коли в їх мобілізації та розміщенні беруть участь фінансові посередники. На вкладені таким чином заощадження їх власники через певний час отримують доходи. Неорганізовані заощадження мають місце тоді, коли заощадження вкладаються в товари та майно або нагромаджуються у вигляді готівки [3, с. 34–43]. Наявність таких заощаджень не вигідна не лише державі, а й їхнім власникам. Для держави це, зокрема, ускладнює процес регулювання грошової маси в обігу, власники ж позбавляються можливості отримання доходів у вигляді процентів, дивідендів тощо.

Найбільш популярним інструментом мобілізації грошових заощаджень виступають депозити кредитних установ, зокрема банків. Обсяги депозитів в банках постійно коливаються. Банки очікують, що у 2019 році зростатиме кредитування, збережеться залучення депозитів, що сприятиме покращенню кредитного портфеля як населення, так і бізнесу. Відповідно до проведеного опитування про умови банківського кредитування встановлено, що 62% респондентів передбачають, що у 2019 році кредити домогосподарствам зростуть; попит на споживчі кредити збільшиться, продовжуючи трирічну тенденцію зростання. Збереження припливу депозитів населення та коштів бізнесу у 2019 році прогнозують 66% та 67% опитаних банків відповідно [4]. На залучення коштів до банку впливають регулятори фінансового ринку. У 2019 році Національний банк скерує свою діяльність на виконання стратегічних цілей, реалізуючи окреслені дії та ключові активності, щоб створити сприятливе середовище для учасників фінансової екосистеми – від банків до бізнесу, від споживачів фінансових послуг до тих осіб, які позбавлені доступу до них [5, с. 20].

Залучаючи кошти на валютні депозити, банки законодавчо обмежені у наданні валютних кредитів. Слід врахувати й те, що відбувається оподаткування доходу, одержаного за депозити, які розміщені в депозитних корпораціях. Національний банк, керуючись Законом України «Про валюту і валютні операції», продовжує здійснювати валютну лібералізацію, спрощення умов продажу і купівлі іноземної валюти. Одним з ключових рішень, яке було одностайно підтримано бізнесом, став дозвіл на репатріацію дивідендів за всі попередні роки і збільшення місячного ліміту з 5 до 7 млн дол США [5, с. 8]. Банки майже завжди залишають за собою право змінити та/або доповнити умови договору, котрим регулюються умови депозиту, особливо право зміни розміру депозитної ставки. Це досягається, зокрема, внесенням до відповідного договору умов, за настанням яких передбачається згода вкладника (ніби надана наперед вкладником) на зміну умов договору або припинення його дії. Банки, пропонуючи вкладникам типові форми договорів, зазвичай не надають власникам фінансових активів внести зміни та/або доповнення до тексту, тобто якщо клієнт повністю погоджується із

запропонованими банком умовами – угода укладається, не погоджується й пропонує свої зміни чи доповнення – договір не укладається.

Важливу роль в збереженні заощаджень громадян відіграє Фонд гарантування вкладів фізичних осіб. У 2014-2015 роках Фонд отримав кредити від Національного банку на суму понад 20 млрд грн під 12,5-14%; протягом 2014-2016 років для забезпечення значних обсягів виплат вкладникам неплатоспроможних банків Фонд залучив у Міністерства фінансів України кредити у вигляді державних цінних паперів на загальну суму 59,6 млрд грн. Вартість запозичень від Міністерства фінансів становила від 9,99% до 12,5% річних. У січні 2019 року загальна сума усіх погашених Фондом векселів становила 7,5 млрд грн та загальна сума сплачених за цими векселями відсотків – відповідно 4 млрд грн; погашено 12,6% від загальної суми векселів. Залишок боргу за векселями Міністерства фінансів України становить понад 52 млрд грн, за якими Фонд має сплатити понад 70,5 млрд грн відсотків. Залучати заощадження населення на депозити можуть і кредитні спілки. Депозитні програми кредитних спілок по більшості позицій співпадають з банківськими. За обсягами залучених депозитів кредитні спілки не можуть конкурувати з банками. Водночас кредитні спілки заманюють клієнтів процентними ставками, розміри яких вищі ніж у банках. Розміщуючи заощадження в кредитній спілці потенційний вкладник повинен враховувати наступне: зобов'язання кредитної спілки перед одним своїм членом не можуть бути більше 10% від загальних зобов'язань спілки; кредитна спілка приймає вклади лише в грошовій формі; депозити в кредитних спілках не підпадають під законодавство України про гарантування вкладів фізичних осіб; регулювання діяльності кредитних спілок не здійснюється так ретельно, як банківська діяльність. Тому ризики втрати заощаджень, вкладених у кредитні спілки, вищі ніж розміщених у банках.

Підсумовуючи зазначимо, що вибір фінансових інструментів розміщення фізичними особами власних грошових заощаджень є справою важливою і актуальною. Мобілізація грошових заощаджень населення фінансовими посередниками сприятиме підвищенню життєвого рівня домашніх господарств та соціально-економічному розвитку країни. Важливим завданням має стати забезпечення надійності національних фінансових посередників та підвищення рівня довіри до них населення [7]. Відтак питання мобілізації фінансовими посередниками грошових заощаджень населення та їх трансформації в інвестиційні ресурси вимагають подальші досліджень як у теоретичному, так і в прикладному аспекті.

Список використаних джерел:

1. Примостка О.О. Стратегії розвитку банківської системи України //Бізнес Інформ. – 2016. – №6. – С. 204–209.

2. Шкляр А.І. Функціональні проблеми системи гарантування вкладів в Україні та шляхи їх вирішення / А.І. Шкляр // Економіка України. – 2016. – № 2. – С. 28–43.
3. Алексеєнко М.Д. Актуальні питання депозитного формування ресурсної бази банків / М.Д. Алексеєнко // Банківська справа. – 2013. – № 3. – С. 34–43.
4. Банки очікують на зростання кредитів корпорацій та подальший приплив депозитів. Опитування про умови кредитування. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [//https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=87032464&cat_id=55838](https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=87032464&cat_id=55838) (дата звернення: 29.01.2019).
5. Стратегія Національного банку України. Програма дій 2019. НБУ, 2019, 32 с.
6. Фонд гарантування вкладів фізичних осіб втретє здійснив дострокове погашення векселя Міністерству фінансів на суму 3,25 мільярда гривень. Економічна правда. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [//https://www.epravda.com.ua/news/2019/04/11/646920/](https://www.epravda.com.ua/news/2019/04/11/646920/) (дата звернення: 10.04.2019).
7. Комплексна програма розвитку фінансового сектору України до 2020 року: Постанова Правління Національного банку України від 18.06.2015 року № 391. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=18563297> (дата звернення: 10.04.2019).

JEL G29

Арутюнян Світлана Сергіївна

к.е.н., доцент, приват-професор кафедри фінансового менеджменту та фондового ринку

Орленко Оксана Борисівна

*студентка 5 курсу факультету фінансів та банківської справи
Одеського національного економічного університету
м. Одеса, Україна*

ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ БАНКІВСЬКОГО КОМЕРЦІЙНОГО ЗАКЛАДУ: ПРОБЛЕМИ ОЦІНКИ

У тезах розглядаються підходи до оцінювання фінансової стійкості банків. Робиться порівняльний аналіз визначень «фінансова стійкість банку». Наводяться основні методи розрахунку показників фінансової стійкості.

***Ключові слова:** банк, фінансова стійкість, коефіцієнт надійності, достатність капіталу, НБУ.*

Одним з суб'єктів функціонування економіки є банк як фінансовий заклад. Зараз важко уявити будь-яку фінансову операцію без залучення банківської установи. Банк виступає посередником між суб'єктами підприємницької

діяльності, між підприємцями та державою, господарствами та державою, він об'єднує споживачів, продавців та виробників. Майже всі перекази коштів відбуваються через банк. Тому одним з найактуальніших питань фінансово-економічного простору є фінансова стійкість банків.

В сучасних вітчизняних реаліях гостро стоїть питання підтримання фінансової стійкості банківської системи України. За період з 2014 по 2019 рр. з українського ринку було виведено 103 банки, що майже повністю підірвало довіру до цих установ з боку населення та суб'єктів господарювання.

Фінансова стійкість банківського закладу – це його здатність, як системного утворення у динамічних умовах ринкового середовища, протистояти дії зовнішніх та внутрішніх загроз, забезпечувати надійність збереження та повернення вкладів юридичних і фізичних осіб, своєчасне виконання власних зобов'язань з метою реалізації цільових орієнтирів грошово-кредитної політики та забезпечення фінансової безпеки держави [1].

На офіційному сайті НБУ фінансова стійкість банку тлумачиться як стан банку, який характеризується збалансованістю фінансових потоків, достатністю коштів для підтримки своєї платоспроможності та ліквідності, а також рентабельною діяльністю. Фінансова стійкість означає постійну здатність банку відповідати за своїми зобов'язаннями і забезпечувати прибутковість на рівні, достатньому для нормального функціонування у конкурентному середовищі [2].

В. Коваль характеризує стійкість комерційного банку як «здатність останнього виконувати на заданому суспільством рівні притаманні йому функції і роль в економіці незалежно від впливу зовнішніх і внутрішніх факторів, які перешкоджають їх здійсненню»[3].

Якщо систематизувати усі вище зазначенні трактування поняття «фінансова стійкість», то можна сказати, що фінансова стійкість – це внутрішній стан банку, який характеризується здатністю виконувати ним його зобов'язання перед клієнтами, які користуються усіма видами банківських послуг, партнерами та власниками, витримувати вплив негативних зовнішніх та внутрішніх факторів з найменшим втратами, а також відповідати нормативним показникам НБУ.

Незважаючи на те, що банк, як фінансова інституція, функціонує давно, поки що немає єдиної методики визначення фінансової стійкості банку. Усі існуючі підходи до оцінювання фінансової стійкості різняться показниками та їх допустимими значеннями. Незаперечним є той факт, що фінансову стійкість банку неможливо визначити, поравувавши один показник, вона характеризується системою фінансових коефіцієнтів. Основними коефіцієнтами для визначення стійкості банку є коефіцієнт надійності, коефіцієнт фінансового важелю, коефіцієнт участі власного капіталу в формуванні активів – достатність капіталу, коефіцієнт захищеності активів власним капіталом, коефіцієнт мультиплікатора капіталу. Даний метод називають коефіцієнтним, він є найпоширенішим, оскільки доволі простий та доступний.

Також оцінка фінансової стійкості банку здійснюється на основі розрахунку показників рентабельності активів, капіталу, доходів, чистого процентного спреду, чистої процентної маржі тощо.

Національним банком України для підтримання стабільності та стійкості як банків, так і банківської системи передбачено застосування нормативів достатності капіталу, які використовуються при фінансовому аналізі діяльності банків. Одним із основних критеріїв надійності і стійкості банків у рамках нагляду виступає саме достатність капіталу.

Ще одним методом визначення фінансового стану банку є рейтингова оцінка банків. Система CAMELSO – офіційно визнана вдосконалена система рейтингової оцінки банків, яку широко використовують наглядові органи багатьох країн світу. Система CAMELSO є бальною та ґрунтується на поєднанні оцінки кількісних та якісних показників, бухгалтерського підходу та професійного судження. Нагляд за банками, що ґрунтується на оцінках ризиків за цією рейтинговою системою, полягає у визначенні загального стану банку на підставі стандартизованих критеріїв, що охоплюють усі напрямки його діяльності [4].

Методи оцінки та моніторингу фінансової стійкості в різних країнах проводяться по різному в залежності від історичного розвитку банківської системи, її структури, відкритості національного ринку до вливання іноземного капіталу, прозорості та доступності інформації.

Ще однією відомою системою оцінювання фінансової стійкості є PATROL. Ця система була створена Центральним Банком Італії у 1993 році. Також використовується система OPAR, яка була розроблена у Франції і реалізується з використанням інформації з бази даних Центрального Банку Франції та банківських комісій, зовнішніх незалежних аудиторів та інформацією з інших органів контролю країн Європейського Союзу.

У всіх вказаних системах береться до уваги ліквідність, якість активів, доходи, менеджмент банку та чутливість до ризиків. Ці методики є поширеними у світовій практиці, основною їхньою перевагою є дистанційність, але вони не є достатньо ефективними, тому що базуються на банківській звітності. Існує ризик, що звітність не відповідає реальному стану, окрім цього дистанційно оцінюється стан лише на певний момент часу.

Намагання підвищити достовірність оцінки спонукає наглядові органи залучати більш широкий масив інформації. Наприклад, в Нідерландах для коефіцієнтного аналізу беруться дані не тільки банківської установи, а й макроекономічні показники, що впливають на діяльність банківської системи.

Отже, на сьогоднішній день не існує загального підходу щодо оцінювання фінансової стійкості банку, що зумовлено мінливим зовнішнім середовищем, процесами глобалізації та деглобалізації, а також впровадженням діджиталізації економіки. Такий стан потребує подальших теоретичних досліджень стосовно

поняття «фінансова стійкість банківського закладу», адже саме це окреслює коло питань, які необхідно дослідити, стає фундаментом практично орієнтованих дій.

Список використаних джерел:

1. Міжнародна конвергенція оцінки капіталу і стандартів капіталу. Виправлена версія [Електронний ресурс]. – Базель, 2004. – Режим доступу: <http://www.bis.org> (дата звернення: 13.03.2019 р.)

2. Офіційний сайт НБУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=123698 (дата звернення: 13.03.2019 р.)

3. Коваль В.М. Надійність і стійкість комерційних банків: оцінка та регулювання: Автореф. дис... канд. екон. наук: 08.04.01 / Київ. нац. екон. ун-т. – К., 2001. – 17 с.

4. Порядок визначення та затвердження рейтингової оцінки банку за рейтинговою системою CAMELSO// Рішення Правління Національного банку України від 01.11.2016 р. № 393-рш.

JEL E58

Болгар Тетяна Миколаївна

*д.е.н., доцент, завідувач кафедри
міжнародних фінансів, обліку та оподаткування
Університету імені Альфреда Нобеля
м. Дніпро, Україна*

ВПЛИВ РЕГУЛЯТОРА НА СТАБІЛІЗАЦІЮ ДІЯЛЬНОСТІ ВІТЧИЗНЯНОЇ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

У тезах розглянуто вплив світової фінансової кризи на сучасний стан банківської системи України. Надана оцінка політиці «оздоровлення» банківської системи, що проводить НБУ. Визначено шляхи стабілізації банківської діяльності у сучасних умовах функціонування вітчизняної економіки.

Ключові слова: *фінансова криза, банківська система, Національний банк України, ризик ліквідності.*

Протягом світової фінансової кризи, що почалася у середині 2007 року, багато банків застосовували інтенсивні заходи для підтримки необхідного рівня ліквідності. У свою чергу центральні банки задля збереження фінансової системи надавали безпрецедентну підтримку для вирівнювання ліквідності, але при цьому багато банків збанкрутували, були змушені пройти процедуру злиття або санації.

У попередні роки фінансова система характеризувалася надлишком ліквідності, тому в цей період ризику ліквідності та управління ним приділялося

набагато менше уваги, ніж іншим ризикам. Криза показала, з якою швидкістю може проявитися криза ліквідності та як швидко можуть вичерпатися джерела фінансування, загострюючи проблему оцінки активів і достатності капіталу.

Обмеження повноважень НБУ щодо віднесення банку до категорії неплатоспроможних виключно випадками справжньої фінансової неплатоспроможності, є дуже важливим для запобігання корупції і захисту прав споживачів банківських послуг.

Відповідно до Закону «Про Національний банк України», банківський нагляд здійснюється, перш за все, в інтересах клієнтів банків, його метою повинна бути безпека та фінансова стабільність банківської системи, захист інтересів вкладників та кредиторів [1]. Довіра до банківської системи – єдине, що справді може спонукати клієнтів тримати гроші на рахунках, тим самим створюючи ресурси для кредитування реального сектору. Сьогодні рівень довіри до вітчизняної банківської системи підірваний, тому що майже кожного дня суспільство дізнається про закриття нового банку, громадяни втрачають суттєві заощадження, а для юридичних осіб гарантії повернення розміщених у банку коштів взагалі не передбачені.

Говорячи про сучасний стан банківської системи України, необхідно також відзначити, що політична та військова нестабільність, значна інфляція та загальна економічна дестабілізація негативно вплинули на банківський сектор та показники діяльності банків, що працюють на території України (табл. 1).

Таблиця 1.

Показники діяльності банківської системи України

Показники	Станом на 01.01:					
	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Кількість банків, од.	176	180	163	117	96	82
з них з іноземним капіталом	53	49	51	41	38	38
у тому числі зі 100% іноземним капіталом	22	19	19	17	17	18
Кредитів видано всього, млн.грн	815327	911402	1006358	1009768	1005923	1036745
Юридичні особи, млн.грн	609202	698777	802582	830632	847092	864412
Фізичні особи, млн.грн	161775	167773	179040	175711	157385	170774
Частка простроченої заборгованості за кредитами у загальній сумі наданих кредитів, %	8,90	7,70	13,50	21,10	53,70	54,54

Джерело: складено за даними [2].

Також важливим фактором, що характеризує сучасний стан банківської

системи, є активне втручання НБУ у функціонування банківської системи. Політиці «оздоровлення» банківської системи, яку проводить регулятор, не можна дати однозначної оцінки.

Надання Національному банку права прийняття рішення щодо припинення банком своєї діяльності на фінансовому ринку, створює потужний корупціогенний фактор, що тягне за собою витрати державного бюджету для фінансування Фонду гарантування. Замість забезпечення розвитку життєздатних установ та нормальної ринкової конкуренції відбуваються постійні стреси для бюджету, економіки та суспільства. Якщо і надалі замість стимулювання до правомірної поведінки збережеться тенденція до ручного управління банківським сектором з боку НБУ, це може призвести до втрати національної банківської системи.

Споживачі банківських послуг і банківська спільнота не можуть погодитися з тим, щоб рішення регулятора, пов'язані з вимогами щодо прозорості діяльності, приймалися у непрозорий спосіб. Безконтрольно, на закритих засіданнях, припиняючи діяльність банків, НБУ бере на себе надзвичайний репутаційний ризик, руйнуючи довіру до влади та провокуючи загострення соціальних ризиків. Введення норми, що зобов'язує НБУ щоквартально, а у випадку фінансової кризи щомісячно публікувати у відкритому доступі офіційний «Звіт з фінансової стабільності» [3], в якому надавати об'єктивну інформацію з питань:

- щодо стану банківської системи;
- оприлюднення інформації про підстави ухвалення рішень щодо неплатоспроможності банків та відкликання банківських ліцензій, разом з інформацією про вжиті НБУ заходами з метою недопущення цього;
- відновлення скасованої практики проведення правової експертизи нормативно-правових актів НБУ Міністерством юстиції України;
- скасування норм щодо заборони забезпечення судового позову шляхом зупинення рішень НБУ.

Вжиття відповідних заходів дозволить повною мірою використати закладений до Закону України «Про Національний банк України» потенціал, сприятиме проведенню НБУ передбачуваної та виваженої політики, забезпеченню його незалежності від політиків та приватних бізнес-інтересів, поверненню центрального банку під контроль суспільства.

Отже, у такій ситуації, що є сьогодні, Національному банку України доцільно питання стабілізації банківської діяльності спрямувати у таких напрямках:

- мінімізація витрат для платників податків при капіталізації банків, які мають недостатній капітал;
- створення спеціального фонду для рекапіталізації банків, подальше функціонування яких визначене доцільним;
- розвиток третейських судів та досудового вирішення проблем між кредиторами та боржниками;

- підвищення відповідальності позичальників за надання у банки або кредитні бюро недостовірної інформації;
- реформування законодавства про банкрутство боржників з метою прискорення процесу банкрутства та наближення його до провідних практик Європейського Союзу;
- створення банку «поганих активів банків», який акумулював би проблемні кредити на балансі єдиної національної інституції;
- приведення законодавства щодо процесів злиття і поглинання банків до найкращих практик ЄС, що дозволить швидше провести процес консолідації банків та знизить негативний вплив на ефективність їх діяльності;
- активізація політики сприяння підвищенню ролі іноземних банків в Україні та вжиття заходів задля залучення іноземного капіталу, передусім з глобальних фінансових установ [4].

Банки повинні реалізувати свої можливості розвитку банківського бізнесу: розширити асортимент пропонованих послуг, модернізувати систему контролю за ризиками, розширити клієнтську базу, збільшити запозичення зовні для забезпечення власної ліквідності. Сучасні умови розвитку банківської системи визначають необхідність зростання диверсифікації діяльності банків у різних сферах фінансово-банківських послуг, зокрема, впровадження і розвитку нових кредитних продуктів для економічно активних суб'єктів. Це один зі шляхів вирішення адаптації комерційних банків до сучасних умов фінансового ринку, що постійно змінюються через кризові явища на ньому, розробки пріоритетних ринкових ніш і сегментів.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про Національний банк України» України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14>
2. Офіційний сайт Національного банку України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442&cat_id=34798593 (дата звернення: 01.03.2019 р.)
3. Звіт про фінансову стабільність. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document;jsessionid=E538375616720DC2174ED0A43380A349?id=83816603https://bank.gov.ua/doccatalog/document;jsessionid=E538375616720DC2174ED0A43380A349?id=83816603> (дата звернення: 02.03.2019 р.)
4. Коваленко В. В. Фінансова безпека банківської системи України – проблеми виміру та забезпечення /В. Коваленко, Т. Болгар, О. Сергєєва /Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. – Харків.: ДВНЗ УБС, 2018. – Т. 3, № 26. – С. 38 – 45/ doi: <https://doi.org/10.18371/fcaptp.v3i26.143847>

Вовчак Ольга Дмитрівна
*д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів,
банківської справи та страхування
ДВНЗ «Університет банківської справи»
м. Київ, Україна*

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

У тезах розглядаються інституційні аспекти забезпечення стійкості банківської системи. Акцентовано увагу на необхідності поєднання системного, синергетичного та інституціонального підходів у дослідженні економічної природи стійкості банківської системи.

Ключові слова: *банківська система, синергетика, стійкість, системний підхід, інституціоналізм.*

Сучасна економічна наука вступила в нову фазу свого розвитку, що зумовлено кількома чинниками: ускладненням та глобалізацією світової економіки та банківської справи; вторгненням у фінансову науку математичних методів нелінійної динаміки; появою нових комп'ютерних технологій, що зробили можливим дослідження складних явищ у банківській сфері. Тому перед ученими виникає головне завдання: спробувати раціонально пояснити нераціональні зміни в банківській системі країни за допомогою нових методів дослідження.

Функціонування банківської системи є складним організаційно-економічним механізмом взаємодії багатьох взаємопов'язаних суб'єктів – банків, які мають власні цільові орієнтири. В той же час, всі учасники банківської системи являють собою цілісну систему, в якій діяльність кожного окремого суб'єкта спрямована на спільне виконання загального завдання. Саме тому важливого значення для розвитку банківської системи сьогодні набуває осмислення сутності стійкості та особливостей її забезпечення на основі синтезу системного підходу, синергетики та інституціональної теорії.

З позицій системного підходу банківська система – це складна, структурована, цілісна сукупність різних за формою власності, організації та характером операцій банків, яка історично склалася на основі законодавства країни та яка постійно трансформується відповідно до внутрішніх закономірностей розвитку та зовнішніх впливів.

З урахуванням існуючих теоретичних здобутків і практичних результатів системного підходу економічної науки виникла синергетична парадигма в контексті дослідження економічних систем. Реалізація саме синергетичного підходу уможливило відкриття універсальних патернів еволюції та

самоорганізації складних систем будь-якого походження. При цьому система повинна характеризуватися відкритістю, нелінійністю, когерентністю, мати велику кількість елементів і підсистем й перебувати у стані нестабільності, тобто стані, далекому від рівноваги.

З позицій синергетики, банк можна вважати цілісною, автономно працюючою системою, що входить до складу більш масштабної структури – банківської системи. Банк як економічна система має поєднувати усі необхідні складові: засоби, методи, капітал, економічні відносини, що забезпечують його ефективне функціонування, а також слід включати й організаційно-професійні стосунки між працівниками в межах банку, які впливають на здатність банківської установи включатися в процеси самоорганізації на ринку. Однак, функціонування банків має свої особливості, що пов'язані, в першу чергу, з цілеспрямованим впливом людини на організації її економічних процесів, також накладає відбиток й на процеси її самоорганізації.

Виходячи з позицій системності, будь-які економічні відносини мають бути певним чином впорядкованими, й економічні відносини банків не є виключенням. Зауважимо, що така впорядкованість має як неформальний характер - сформований та закріплений поширеною соціально-економічною практикою відносин у суспільстві, так і формальний характер – коли норми поведінки економічних суб'єктів закріплені державою й є обов'язковими до виконання (щодо банківської системи – визначаються НБУ). Як в першому, так і в другому випадку закріплені також санкції за порушення встановлених норм.

Враховуючи особливості економічних систем як систем, що здатні до самоорганізації з активними складовими елементами, стійкість необхідно розглядати як відображення двоїстості природних процесів: стійкість - керованість, стійкість – розвиток [1]. Стійкість системи передбачає збереження її параметрів, а керованість – зміну цих параметрів під час впливу на систему. Цілком очевидно, що стійкість і керованість є антагоністичними категоріями й досягнення компромісу чи балансу між ними вважається головним завданням управління в економічній системі будь-якого рівня.

Слід відзначити, що необхідною передумовою стійкого розвитку банківської системи є забезпечення її локальної стійкості в кожен окремий період часу її функціонування. Тому проблема стійкого розвитку банківської системи містить в собі два антагоністичних по суті, й тому складних, як в теорії, так і на практиці, завдання: забезпечення локальної стійкості протягом деякого періоду, прийнятого за контрольний (звітний), і, водночас, забезпечення умов керованості в плановому періоді розвитку.

Тому, стійкість банківської системи, її здатність до компенсації внутрішніх і зовнішніх флуктуацій, здатність до їх адаптації, визначається стабільністю норм економічної поведінки як окремих банків, так і банківської системи загалом. За допомогою саме інституцій – норм, правил поведінки, а також самих інститутів –

як закріплених формально обмежень поведінкової взаємодії, здійснюється поєднання та узгодження особистих і суспільних економічних інтересів.

В межах системного підходу мова може йти лише про те, що саме завдяки сукупності інституцій та інститутів (за умови їх адекватності) взаємодія між економічними суб'єктами (банками) системи призведе до генерації значно більшого результату, аніж би суб'єкти (банки) діяли відокремлено.

Такий ефект взаємодії має назву синергетичного. Дуже часто розуміння синергетичного ефекту безпосередньо пов'язують із стійкістю економічних систем. Так, А. М'ясніков зазначає, що синергетичний ефект в економіці слід розуміти як результат кооперативної взаємодії елементів економічної системи, що призводить до зміни якісного стану економіки та напряду її розвитку, незважаючи на екзогенні та ендогенні флуктуації [2]. Варто відзначити, що необхідною умовою існування синергетичного ефекту є наявність в системі структурно впорядкованих та ієрархічних зв'язків, які, в свою чергу, є нормами та правилами поведінки в інституціональній площині їх дослідження.

Таким чином, перший аспект розуміння стійкості банківської системи з позицій інституціональної теорії пов'язаний з тим, що сама впорядкованість економічних відносин банків на основі наявної сукупності різноманітних норм призводить до рівноваги та стійкості банківську систему. При цьому під стійкістю банківської системи ми розуміємо її здатність відновлювати початковий або близький до початкового режим функціонування за наявного зовнішнього впливу чинників.

Другий аспект пов'язаний із здатністю інститутів, які є регуляторами економічної поведінки банків, змінюватися в часі. Тоді мова може йти про поняття інституціональної інерції, яка є, в свою чергу, частковим випадком інерційності економічного розвитку загалом. Відтак, якщо трактувати інерційність як здатність об'єкта зберігати власний стан, тоді інерційність буде близькою за змістом до стійкості. Дійсно, саме інституційна інерційність здатна пояснити причини стійкості банківської системи – економічні відносини банків, будучи певним чином впорядкованими завдяки системі формальних і неформальних інститутів, не можуть змінюватися миттєво. Зовнішні ринкові флуктуації, що здатні змінювати середовище, не спроможні моментально призвести до трансформації інститутів. Тому, в процесі управління стійкістю банківської системи необхідно враховувати рівень стійкості сукупності формальних і неформальних норм, які регламентують її функціонування, а також кількість елементів, складність зв'язків та способи інституціональної взаємодії між ними.

Підводячи підсумок вищевикладеному відзначимо, що стійкість банківської системи виявляється в її здатності протистояти змінам у зовнішньому та внутрішньому середовищі, що виявляється у виконанні системою своїх основних функцій і збереженні базової структури. Використання методології інституціоналізму, що зорієнтований на виявленні стійких правил поведінки

банків, дозволить розкрити внутрішні механізми процесу самоорганізації банківської системи, пояснити економічну природу її стійкого чи нестійкого функціонування. Це зумовлено тим, що в основі стійкого розвитку банківської системи перебуває стійкість інститутів та інституціональна інерційність системи.

Список використаних джерел:

1. Вахрущев Д. С. Управление устойчивостью экономических систем: методологический синтез синергетики и институциональной теории /Д. С. Вахрущев, Н. А. Вахрущева, Д. А. Терентьев // Теоретическая экономика. – 2017. – №5. – С. 9-18.

2. Мясников А. А. Синергетические эффекты в современной экономике: Введение в проблематику /А. А. Мясников. – М.: ЛЕНЕНД, 2010. – 160 с.

JEL G21; G28

Georgiev Plamen

*PhD student of the Department of Finance and Credit,
D.A. Tsenov Academy of Economics,
Svishtov, Bulgaria*

ECONOMIC CYCLES AS A FACTOR FOR THE COMMERCIAL BANKS' BRANCH NETWORK DEVELOPMENT IN THE REPUBLIC OF BULGARIA

This thesis will attempt to outline the significant impacts of macroeconomic factors on the development of the branch network of commercial banks, an essential part of sales outlets in retail banking. We will try to track the impact of regulations in the sector, the centralization and automation of processes and their impact on the profitability of the sector.

Keywords: *Commercial Bank, Branch Network, GDP, Macro-Financial Framework, Economic Cycle*

Development decisions, expansion or shrinkage of the branch network of commercial banks are the result of a careful analysis of many factors related to economic and strategic motives. Branch network performance analysis, built through the selection of appropriate input and output data, integration of efficiency and cost-effectiveness measures and the market share effect in the industry, correlates to the performance and goal setting for the various structures.

A fair economic analysis can be done based on an efficiency-profit matrix [1, pp. 252-267], which enables us to compare the performance characteristics of the branches. Profitability is defined as the return on investment in the respective subdivision, while efficiency looks at the performance of the unit as compared with other proportionate and

proportionately represented structures of the commercial bank. The DEA (data envelopment analysis) method is broadly applied in the practices for this area. DEA is a methodology based on linear programming to measure the relative efficiency of a homogeneous set of decision units using multiple inputs and outputs. It identifies a subgroup of effective "best practice" actions and then assesses the less effective actions through comparison with the thresholds set by the "Best practice" group. The Data Analysis Method produces a general measure of effectiveness for each decision-making unit. For inefficient decision-makers, the method derives effective input and output targets and a reference set (or similar group) corresponding to the subset of effective decision-making units to which they are directly compared.

Efficiency analysis uses input-oriented models tailored to the stated management objective to achieve efficiency by rationalizing resources in existing branches. The results of the analysis show that only a part of the branches operate efficiently, ie. there is an opportunity to improve efficiency in other branches. There is also a significant efficiency factor, for example the standard deviation in some industries has relatively low figures (close to 20%). In order to get a better view of branch activity, we explore the relationship the efficiency and profitability measures. The co-ordination of efficiency and cost-effectiveness measures could highlight potential productivity improvements that management can use to drive better performance.

Geography is an important aspect of the commercial strategy of bank branch networks. It is logical that it covers to large extent the target group where the banking structure has business interests. The geographical distribution of the branch network determines the functional efficiency of commercial bank structures. With the development of digital technologies, these concepts acquire new and different content. Digital infrastructure, patterns of Internet behaviour, appropriate electronic communications channels, accessibility and bandwidth underpin successful corporate commercial strategies. We also observe qualitative changes in the structure of commercial banks. The burden of maintaining physical presence through prominent office buildings and modern equipment gives way to automated, minimalist or entirely virtual branches. A report [2] of the European Banking Federation for the banking sector in Europe in 2018 very clearly outlines the trends. The number of banking institutions operating in Europe is decreasing (Fig. 1, 2).

In 2018, compared to 2017, financial institutions are declining as exceptions are made only by the United Kingdom and Sweden. The tendency to decrease the number of banks' regional points of presence is also demonstrated in the bank branch networks of local commercial banks. The same trend is also evident in the subsidiaries of credit institutions. The number of employees in banking and credit institutions is also decreasing. Consequently, as a result the proportion bank staff as relating to the size of population decreases meaning there are less bank employees to service the community. However, the distribution is not uniform across Europe as shown in figure 4 below. The coverage of the population by banking staff is quite uneven on the map of Europe.

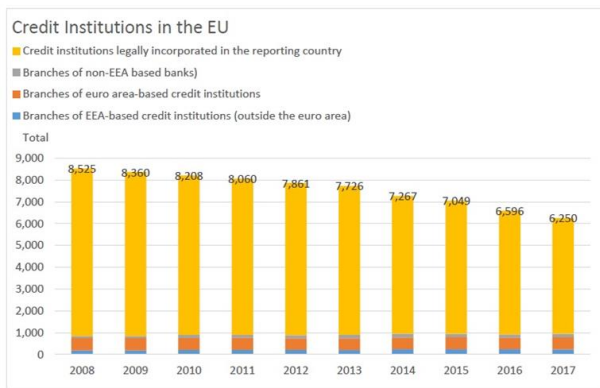

Fig. 1. Credit institutions in the European Union

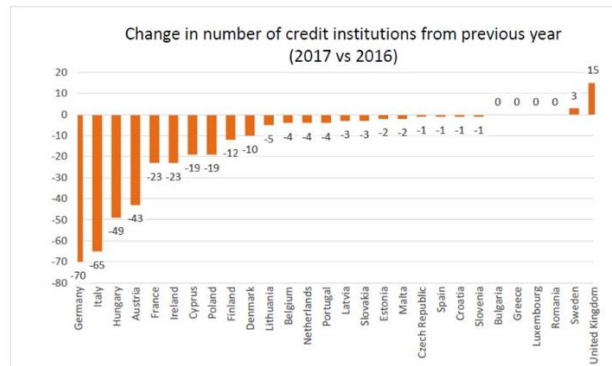

Fig. 2. Change in number of credit institutions from previous year

Note: Compiled by the author on the basis of [2]

The numbers vary from 23 citizens per banking employee in Luxembourg to 357 citizens per bank employee in Romania (Fig. 3, 4).

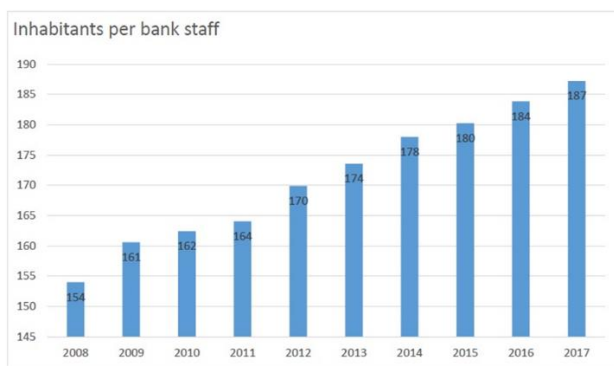

Fig.3. Development of the ratio of Inhabitants per bank staff

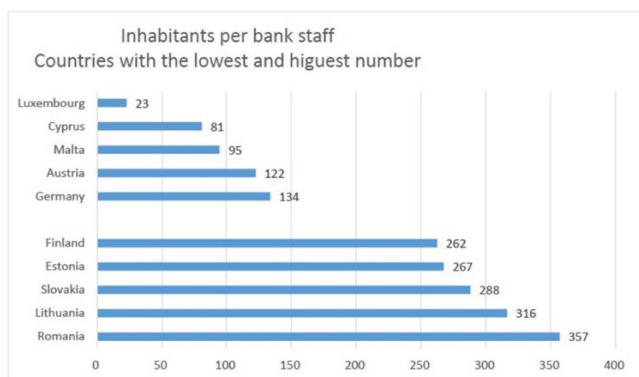

Fig.4. Countries with the lowest and highest number of banking staff

Note: Compiled by the author on the basis of [2]

The European banks' financial indicators show year-on-year improvements as demonstrated by increasing their capital base and accumulating significant capital buffers.

We can conclude that, after the banking crisis in 2008, the sector has become more restrictive, conservative, regulated and financially stable. At the same time, we have to note the progress in electronization, automation and standardization, as a consequence of regulatory measures that led to easier online accessibility of some banking services and a deterioration in the accessibility of another part of the banking services.

The ECB's declared unchanged base interest rate [3] at a level below zero percent which could be a result of the turbulent exit from the 2008 crisis or possibly new crisis

symptoms. The forecast for economic growth in 2019 has been decreased. This necessitates the implementation of a strategy of capital buffer growth retention increase of capital buffers, efficiency enhancement and cost reduction across banking institutions. In conclusion, we can summarize that the physical local presence through branches, offices, or outsourced jobs has traditionally been the cornerstone of customer relationships for the retail banking products. In this context, the proximity of customers and personal advisors are the key aspect that defines the banks' focus. The first major change occurred when ATMs became part of the daily lives of banks and their customers. Technical progress in recent years has allowed new competitors with different business models to penetrate the market faster than ever before. Virtual banks use new technologies such as Internet, VPN, digital certificates and electronic signatures to connect with customers in a fast, reliable and convenient way. Consequently, banks face increasing pressure. Against the backdrop of the financial crisis, the real problems faced by banks include a tighter regulatory environment, stagnating economies and a loss of confidence. Combined with advancing digitization, changing customer needs and behaviour, banks need to rethink their business strategies.

References:

1. Farrell, M., 1957. *The measurement of productive efficiency*. s.l.:J Roy Statist Soc Ser A.
2. EBF, 2018. *Banking in Europe: EBF Facts & Figures 2018*, s.l.: Chief Economists'.
3. ECB, 2019. *Monetary Policy Decision*, s.l.: s.n.

Жердецька Лілія Вікторівна
д.е.н., доцент кафедри банківської справи
Одеського національного економічного університету
м. Одеса, Україна

ТЕОРЕТИЧНЕ УЗАГАЛЬНЕННЯ ПЕРЕДУМОВ, ДЖЕРЕЛ ТА ЧИННИКІВ СИСТЕМНОГО РИЗИКУ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ

Серед причин виникнення системного ризику банківського сектору економіки виділено передумови, чинники та джерела. Така систематизація створює підґрунтя ідентифікації трансмісійних механізмів системного ризику із подальшим обґрунтуванням інструментів його нівелювання та обмеження негативного впливу.

Ключові слова: банк, системний ризик, передумови, чинники та джерела системного ризику банківського сектору економіки.

Серед причин накопичення, реалізації та розповсюдження системного ризику банківського сектору економіки необхідно виділити передумови, чинники та джерела. Така структуризація причин виникнення й накопичення системного ризику банківського сектору економіки дозволить покращити теоретичні засади системного ризику, обґрунтувати методологію його оцінки та інструментарій регулювання.

Відповідно до загальноприйнятих трактувань [1, 2] передумова – це попередня умова існування, виникнення, діяння і т. ін. чого-небудь; чинник (фактор) – умова, рушійна сила, причина будь-якого процесу, що визначає його характер або одну з основних рис; а джерело – це те, що дає початок чому-небудь, звідки постає, черпається щось; основа чого-небудь; вихідне начало.

Отже, передумови виникнення системного ризику визначаються об'єктивними причинами (такими, які покладені в основу функціонування та розвитку економіки) – дією економічних законів, тенденціями розвитку світових фінансових ринків, роллю банківського сектора в економіці та поведінкою ринкових суб'єктів.

Чинники виникнення системного ризику, з одного боку формуються на основі передумов, проте, з іншого боку, інтенсивність їхнього прояву залежить від типу економіки, фінансового та банківського секторів й підходів до регулювання.

Наявність необхідних передумов, а також інтенсивність впливу чинників, формують джерела ризику – кредитна експансія та леверидж, дисбаланси ліквідності, концентрація експозицій, спотворені стимули.

Візуалізація визначеного вище підходу представлена на рис. 1.

Рис. 1. Передумови, чинники та джерела системного ризику банківського сектору економіки

Джерело: власна розробка.

Отже, передумови виникнення системного ризику полягають в особливостях розвитку та функціонування банківських систем та визначаються економічними законами (циклічність економічного розвитку), тенденціями розвитку світових ринків (глобалізація, фінансіалізація, лібералізація), поведінкою ринкових суб'єктів (асиметрія інформації, моральний ризик, колективна поведінка), специфікою та роллю банківського сектору в економіці (фінансовий леверидж та трансформація строків). Дія зазначених вище передумов підсилюється внаслідок впливу таких чинників системного ризику банківського сектора економіки як: конкуренція, концентрація, наявність структурних макроекономічних дисбалансів, розвиток фінансових інструментів та інновацій, методи оцінки та обліку активів, обсяги тіньового бенкінга, взаємозв'язки між учасниками, рівень державного регулювання.

Наявність передумов та дія чинників формують наступні джерела системного ризику банківського сектору економіки: кредитна експансія та леверидж, дисбаланси ліквідності, концентрація експозицій та спотворені стимули [3]:

1. Надмірна кредитна експансія та фінансовий важіль. Надмірна кредитна експансія кредитів визначається як ключовий чинник бульбашок цін на активи та наступні фінансові кризи. Разом із фінансовим важелем ці процеси діють як посилюючий канал розповсюдження системного ризику банківського сектора економіки. Передумовами виникнення цього джерела ризику є циклічність економічного розвитку (кредитні цикли), глобалізація та лібералізація фінансових ринків, специфіка банківської діяльності, яка втілюється у залученні значного обсягу зобов'язань; чинниками, які знатні підсилити вплив передумов, є конкуренція, розвиток фінансових інструментів та інновацій і наявність структурних дисбалансів.

2. Надмірні невідповідність строків погашення (дисбаланси ліквідності) та ринкова неліквідність. Трансформація строків визначається специфікою банківської діяльності, проте формування значних розривів й домінуванні короткострокового та нестабільного фінансування може призвести до «гарячих» продажів, неліквідності ринку та зараження при зміні фази економічного циклу. Це джерело системного ризику формується із урахуванням передумов трансформації строків та глобалізації під впливом таких чинників, як: конкуренція, розвиток фінансових інструментів та інновацій, наявність макроекономічних структурних дисбалансів.

3. Пряма та непряма концентрація експозицій. Пряма концентрація формується внаслідок значних взаємозв'язків між учасниками, у той час як непряма означає формування банками схожих портфелів та проведення схожої діяльності, що робить банківський сектор економіки більш уразливим до впливу системних шоків. Це джерело формується з урахуванням передумови колективного морального ризику та під впливом чинників конкуренції, взаємозв'язків між банками, розвитку фінансових інструментів та інновацій, методів обліку й оцінки активів, регулювання та наявності структурних дисбалансів.

4. Спотворення стимулів та моральний ризик включає ризики, пов'язані з системно важливими фінансовими установами та роллю неявних державних гарантій. До передумов виникнення цього джерела варто віднести моральний ризик, фінансові глобалізацію та лібералізацію; основними чинниками його розгортання є концентрація та конкуренція.

Систематизація передумов, чинників та джерел системного ризику банківського сектору економіки є базисом для ідентифікації трансмісійних механізмів системного ризику із подальшим обґрунтуванням інструментів його нівелювання та обмеження негативного впливу.

Список використаних джерел:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) /Уклад, і голов, ред. В. Т. Бусел.— К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005.— 1728с.

2 Словник української мови Академічний тлумачний словник (1970—1980) <http://sum.in.ua/s/dzherelo>.

3. Flagship Report on Macro-prudential Policy in the Banking Sector [Online]. Available at: https://www.esrb.europa.eu/pub/pdf/other/140303_flagship_report.pdf?3ac15ac264715f341d7ea009278aeaa4 [Accessed 25 March 2018].

JEL F30; F31

Жердецька Лілія Вікторівна

д.е.н., доцент кафедри банківської справи

Овчинникова Ольга Олександрівна

студентка 4 курсу факультету фінансів та банківської справи

Одеського національного економічного університету

м. Одеса, Україна

ВПЛИВ ФІНАНСОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА РОЗВИТОК БАНКІВСЬКОГО БІЗНЕСУ

Визначено поняття «фінансові технології», визначено їхній вплив на розвиток банківського бізнесу. Охарактеризовано основні підходи до визначення взаємодії між банками та FinTech-компаніями на засадах конкуренції та партнерства. Обґрунтовані такі форми використання банками фінансових технологій як відкритий бенкінг та банк-рітейлер.

Ключові слова: *фінансові технології, банки, банківський бізнес, FinTech-стартапи, FinTech -компанії.*

Сучасні умови розвитку фінансових ринків характеризуються масштабними змінами: появою нових криптовалют, технологій, бізнес-моделей, форм угод тощо. Тенденції зростання електронної комерції зумовлені постійним запровадженням інновацій для задоволення попиту клієнтів в технологіях, підвищення зручності користування, зростання ефективності та скорочення транзакційних витрат. Ці тенденції зумовили появу інноваційних та гнучких учасників на глобальному фінансовому ринку – FinTech-фірм та цифрових екосистем. Вони створюють посилену конкуренцію для вже існуючих банків. Однак в умовах недостатнього доступу до клієнтської бази, досвіду у фінансовій галузі, довіри клієнтів і надійної глобальної інфраструктури, нині ці структури здійснюють свою діяльність відокремлено. Отже, FinTech-фірми, з одного боку

створюють додаткові загрози банківській конкуретоспроможності на ринку фінансових послуг, а з іншого, - можливості встановлення партнерських зв'язків між даними структурами і банками. Особливої актуальності дана тема набуває в умовах сучасного розвитку банківської індустрії та одночасного зростання віртуального ринку.

В даний час відбуваються радикальні зміни в сфері фінансових технологій, які впливають на всю інфраструктуру банківського сектору та пов'язані з підвищенням рівня автоматизації, відкритості та клієнтоорієнтованості.

З розвитком фінансових технологій, зокрема, fintech-стартапів, постає питання саме про вплив fintech на розвиток банківського бізнесу. Яке майбутнє чекає на банківський бізнес, чи втратять банки свої позиції, чи навпаки візьмуть верх у своєму розвитку.

Фінансові технології, або Фінтех (англ. "FinTech"), – галузь, що складається з компаній, що використовують технології та інновації, щоб конкурувати з традиційними фінансовими організаціями в особі банків і посередників на ринку фінансових послуг. Деякі економісти зазначають, що фінансові технології є одним з головних викликів, здатних кардинально змінити діяльність класичних фінансових інститутів [1, с.349].

Л. Жердецька вважає, що сьогодні сектор фінансових (зокрема, банківських) послуг знаходиться під значним впливом «цифрової революції», яка пов'язана з розвитком так званих фінансових технологій – технічного інструменту для підтримки фінансових послуг [2, с.584].

Щодо можливостей ведення партнерських зв'язків між банками та Fintech-компаніями, необхідно зазначити, що ситуація неоднозначна. Деякі з fintech-провайдерів підтримують партнерство з банками і міжнародними платіжними системами. Це включає платформи для р2р-карткових транзакцій, платіжні картки з логотипами декількох компаній та інші платіжні послуги.

На думку експертів, FinTech - компанії є новими партнерами банків, а не їх конкурентами. Безперечно, стає очевидним, що бізнес-модель банків змінюється з розвитком FinTech - компаній. Доходи, пов'язані з коштами та розрахунком послуг з управління поточними рахунками, будуть неухильно знижуватися в найближчі роки і підштовхнуть банки до пошуку нових рушіїв зростання. Банківська галузь має зосередитися на великих базах і послугах з персоналізованого фінансового консультування для клієнтів. Цифрові технології - це майбутнє банківської справи, але вони не зможуть замінити особливий контакт з клієнтами [3].

Одна з найпопулярніших форм колаборації банків з фінтехом – це робота з ними як з корпоративними клієнтами. Банк або бере участь у капіталі, або обслуговує як корпоративного клієнта, або надає транзакційну частину сервісу і навіть веде клієнтські рахунки.

Вже зараз в більшості банків буде формуватися багато стратегій з цифрових змін. Fintech-компанії у певній частині ланцюжка сервісу для клієнта роблять щось краще, швидше, якісніше, але не завжди безпечніше, ніж банк. У даному випадку швидкість заміни цих рішень дозволить їм швидше виходити на ринок [4].

Таким чином, поглядів щодо майбутнього банків, на їх співпрацю з Fintech-компаніями, на розвиток банківського бізнесу під впливом фінансових технологій достатньо. Однак, треба відмітити, що традиційна банківська індустрія оновиться, щоб відповідати вимогам нового покоління, але нікуди не зникне. Банк повинен використовувати «хмарні» технології, а також соціальні мережі і штучний інтелект. Якщо банки будуть працювати разом з FinTech-компаніями, вони будуть мати можливість зменшити операційні витрати, тим самим і ризики, а також розвивати digital-бізнес.

Отже, перспективність розвитку FinTech можна окреслити за такими напрямками.

1. Відкритий банкінг (Open Banking) – це механізм, який дає можливість клієнтам банку відкривати свої банківські дані зовнішнім сервісам, наприклад платіжним платформам або платформам онлайн-кредитування. Перевагами, які дає Open Banking банківському сектору, є впровадження нових технологій; поступовий перехід до цифрового банкінгу у банківській сфері; отримання банком нових можливостей, завдяки яким можна пропонувати нові продукти та сервіси, що задовольняють клієнтський попит, який змінився; більш активне використання Big data, що це стало частиною бізнесу та ухвалених бізнес-рішень; розширення можливості використання соціальних медіа як одного з основних каналів комунікації.

2. Банк-рїтейлер, що дасть змогу створити нові сервіси та розширити перелік послуг для клієнтів; запустити нову програму лояльності для клієнтів; забезпечити нові джерела прибутку для рїтейлера. Банки для себе бачать вигоду в тому, що рїтейлери мають у своєму розпорядженні велику клієнтську базу. Це дає змогу банку створити нові джерела доходу та розширити перелік клієнтів банку.

Для вітчизняних банків проблеми низької прибутковості та значних ризиків є набагато серйознішими, а їх вирішення потребує потужних інвестицій на засадах забезпечення необхідного рівня капіталу. Водночас, ураховуючи світові тенденції розвитку фінансових технологій, необхідно також знайти ресурси для вкладень у запровадження інновацій, побудову нових бізнес-моделей за участі FinTech фірм тощо. Цей факт, а також вектор політики НБУ стосовно недостатнього регулювання присутності іноземних банків, спричиняють потужні загрози для конкурентоспроможності українських банків: створення й утримання довгострокових конкурентних переваг потребуватиме від їхнього менеджменту нестандартних інноваційних рішень.

Список використаних джерел:

1. Шейн В.А О современных финансовых технологиях в России и за рубежом /В.А. Шейн //Вестник современных технологий. – 2018. – №21. – С. 349-351.
2. Жердецька Л.В. Розвиток фінансових технологій: загрози та можливості для банків /Л.В. Жердецька //Економіка і суспільство. - 2017. - Вип.10. - С.583-588.
3. Крістофер Дембік Чи зможе fintech вплинути в майбутньому на роботу банків? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://news.finance.ua/ua/news/-/381300/kristofer-dembik-chy-zmozhe-finteh-vplynuty-v-majbutnomu-na-robotu-bankiv> (дата звернення: 25.02.2019 р.).
4. Вікторія Покатіс Фінтех & банки: колаборація чи зростаюча конкуренція? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mind.ua/publications/20181396-finteh-andamp-banki-kolaboraciya-chi-zrostayucha-konkurenciya> (дата звернення: 26.02.2019 р.).

JEL F30; F31

Жердецька Лілія Вікторівна

д.е.н., доцент кафедри банківської справи

Черниш Катерина Сергіївна

студентка 4 курсу факультету фінансів та банківської справи

Одеського національного економічного університету

м. Одеса, Україна

БАНКІВСЬКІ КРИЗИ: ТЕОРІЯ ТА АНАЛІЗ

Визначено поняття «банківська криза». Охарактеризовано передумови банківських криз. Проведено стислий хронологічний аналіз світових банківських та фінансових криз.

Ключові слова: банк, банківська криза, фінансова криза.

Банківська криза (banking crisis) – це різка зміна зовнішніх і внутрішніх умов діяльності банківської системи, внаслідок чого вона стає неспроможною стабільно функціонувати та виконувати свої основні функції, розрізняють кризу в окремому банку та системну кризу банківської системи [1].

В роботі Дж. Капріо і Д. Клінгбіл банківська криза визначається як стан, в якому сукупний добробут банківського сектора становить від'ємну величину. Таким чином, збиток від банківської кризи розподіляється на інших економічних агентів - або на державу, що надає підтримку банківському сектору, або на інші зацікавлені сторони, яким доводиться також чи надавати підтримку банківському сектору, або нести прямі втрати [2].

Тобто, визначення причин генезису банківських криз, аналіз особливостей та характерних ознак, що їх супроводжують, вивчення шляхів подолання негативних наслідків є важливим етапом на шляху подолання економічних криз.

Найбільш ефективний підхід до визначення походження світових фінансово-банківських криз полягає в аналізі причинно-часових характеристик даного явища. Значна частка вчених вважає, що банківська криза не є явищем самостійним, а супроводжується що найменш борговою та валютною кризами.

Грунтуючись на визначенні, основаному на експертно-критеріальній оцінці Л. Лівен та Ф. Валенсії, експертів з МВФ: «При системній банківській кризі спостерігаються масові труднощі компаній у фінансовому і корпоративному секторі щодо виконання своїх зобов'язань у встановлені терміни, супроводжуваних великою кількістю дефолтів. В результаті обсяг простроченої заборгованості різко збільшується і сукупний капітал банківської системи практично повністю вичерпується. Ситуація також може супроводжуватися зниженням вартості таких активів, як акції та нерухомість, за якими спостерігалось зростання до кризи та збільшенням реальних процентних ставок, скороченням або відтоком капіталу з економіки. У деяких випадках банківська криза виникає через набіги вкладників на банки, хоча в більшості випадків набіги на банки є наслідком системних проблем фінансових інститутів» [3, с. 5].

Тобто, основними передумовами настання банківської кризи є:

- значний спад виробництва і погіршення платоспроможності позичальників банків;
- надмірна банківська кредитна експансія;
- зростання рівня інфляції;
- різкі коливання товарних цін, знецінення фінансових інструментів, а також коливання процентних ставок;
- вплив зовнішньоекономічних чинників (наприклад, падіння цін на нафту та інші товари);
- суттєві помилки проведення регуляторної політики банківської системи.

Найбільш ефективний підхід до визначення походження світових фінансово-банківських криз полягає в аналізі причинно-часових характеристик даного явища.

Проаналізувавши наукові джерела, маємо змогу виділити щонайменше 16 світових фінансових криз. Серед них:

Криза 1893 р., що пов'язана з очікуванням відмови від золотого стандарту в США та бумом на ринку нерухомості в Австралії, що фінансувався за рахунок внутрішніх кредитів.

Криза 1907 р., спровокована Банком Англії, який в 1906 році підняв облікову ставку з 3.5% до 6% для поповнення своїх золотих резервів, що сприяло відтоку капіталів із США. Із США і Англії криза поширилася на Францію, Італію і ряд інших держав.

Криза 1920-1922 рр. – пов’язана з післявоєнним спадом виробництва, що спричинила банківську та валютну кризи у Данії, Італії, Фінляндії, Голландії, Норвегії, США і Великобританії.

Криза 1929-1933 рр., причиною якої став різкий спад вартості цінних паперів впала та скасування золотого стандарту для основних світових валют. ВВП більш ніж 50 країн зменшилось на 10-40%.

Криза 1957 р. – перша післявоєнна світова фінансово-економічна криза, що тривала до середини 1958 р., що охопила більшу частину капіталістичних країн.

Криза 1973 р., розпочалася в США та охопила всю Європу, по ряду характеристик наблизилася до кризи 1929-1933 років, спричинена зростанням цін на нафту.

Криза 1987 р. – спричинена відтоком капіталу інвесторів з ринків після сильного зниження капіталізації декількох крупних компаній в США.

Криза 1994-1995 рр. – «Мексиканська криза». З країни було виведено 10 млрд. дол., що спричинило кризу банківської системи.

Криза 1997-1998 рр., що виникла у країнах Південно-Східної Азії. Причинами кризи стали наслідки лібералізації руху капіталу та посилення тенденцій глобалізації.

Криза 1998 р. – «Російська криза», особливістю якої є те, що вона стала першою світовою фінансово-банківською кризою для більшості країн СНД (у тому числі для України), та однією з найважчих економічних криз в історії Росії. Каталізаторами стали: м’які бюджетні обмеження, значний державний борг, низькі світові ціни на сировину та піраміда державних короткострокових облігацій, по яких уряд РФ не зміг розплатитися в термін.

Криза 2007-2009 рр. – виняткова за ступенем поширення. Передумови кризи з’ясовуються й досі. Основним фактором став бум іпотечного кредитування в США, що набрав обертів ще у 2006 році. «Детонатором» і точкою відліку фази кризи слід вважати 15 вересня 2008 р. – день, коли збанкрутував один із найбільших інвестиційних банків США – «Lehman Brothers».

Проаналізувавши досвід зарубіжних країн, було виявлено, що для подолання системної банківської кризи ефективними являються: реструктуризація банківської системи, участь Центрального банку, або виконуючих його роль органів, а також участь держави у реструктуризації, для проведення комплексної роботи і максимального усунення негативних наслідків [4, с. 9].

Отже, розвиток економіки безпосередньо залежить від стану банківської системи, фінансування та обслуговування підприємств банківськими установами. Необхідною передумовою цього є забезпечення стабільного фінансового стану банків, що є основним завданням як їх власників, так і регулятора банківського сектору. Також слід наголосити на неспроможності повноцінного функціонування економіки держави без кредитної підтримки банків та на негативних соціальних

ефектах при виникненні системної банківської кризи, проявом якої є неплатоспроможність великої кількості банків.

Список використаних джерел:

1. Електронний словник Національного банку України. - Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>.
2. Caprio, G. and Klingebiel, D. (2003) Episodes of Systemic and Borderline Financial Crises. In: Klingebiel, D., Ed., The World Bank, Washington DC.
3. Laeven, Luc A. and Valencia, Fabian V., Systemic Banking Crises: A New Database (September 2008). IMF Working Papers, Vol., pp. 1-78, 2008. [Online]. Available at: <https://ssrn.com/abstract=1278435> [Accessed 21 March 2019].
4. Ковалюк А.О. Фінансове регулювання реструктуризації комерційних банків в Україні [Текст]: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. ек. наук : спец. 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит» / Андрій Олексійович Ковалюк. – Львів : Б. в., 2010. – 24 с.

JEL O10; O11; O30

Zavadska Diana

*PhD, Associate Professor of the Banking Department,
Odessa National Economic University,
Odessa, Ukraine*

PECULIARITIES OF THE CONCEPT DEFINITION “INNOVATIVE DEVELOPMENT” OF ECONOMY

The abstracts are devoted to the research of the concept definition of “innovative development”. A critical analysis of theoretical approaches to the definition of innovative development is carried out. The characteristic features of the category “innovative development” as a component of economic development are determined.

Keywords: *innovative development, the category definition, characteristic features.*

The state of the innovation sphere is the main indicator of the development of society and economy as a whole. Under conditions of globalization, an important factor of stability and economic independence is the ability of both particular regions and the country as a whole to respond quickly to changes in the internal and external conditions. The activity of the economic system, regardless of its size and structure, is inseparably linked with innovations.

The term “innovation” comes from the Latin word “novation” which means “updating” (or “change”), and the prefix “in” which is translated from Latin as “in the direction”, if translating literally, “innovation” is “in the direction of changes”. The first

classical interpretation of innovations is presented in scientific works of an Austrian economist J. Schumpeter who singled out the new benefit, new sources of raw materials and new methods of production and distribution, new methods of business processes (reorganization). By the results of analysis of “innovative combinations”, the changes in development of economic systems, the scientist concluded that innovation is not any innovation, but the only one that seriously raises the efficiency of the current system.

According to the works of H. Barnett, P. Drucker, K. Knight, A. Harman, B. Santo, in the process of interaction of economic environment and competing business entities, innovation becomes the main factor of economic development, surpassing investments [1, 2] and leads to dominance of an innovative model of development in the modern economy [3, 4]. Innovative development that J. Schumpeter identified as a factor in economic growth is a necessary and decisive condition for sustainable development and economic competitiveness. The main driving force of innovation is the scientific and technological progress, new needs, “whose satisfaction is provided by new activities, primarily creative ones” [5, p. 26] and a set of institutional transformations and different levels of the economic system.

Significant contribution to the development of theoretical knowledge of innovation development have been made by foreign economists such as P. Drucker, B. Twiss, J. Schumpeter, G. Mensch, M. Kondratiev, A. Anchyshkin, A. Husev and others. Among the representatives of Ukrainian economic thought who paid attention to the problems of strategic development of the country, the formation of paradigms and concepts of development, in particular, innovation development, should be called K. Verhal, V. Heiets, I. Ehorov, M. Zveriakov, S. Iliashenko, M. Zghurovskyi, M. Rohoza, V. Smirnov, A. Tolstov, A. Fonotov, A. Yurchenko and others.

The generalization of scientific developments suggests that the definition of the concept of “innovative development” is generally considered as a component of global scientific and technological progress; mechanism of realization of internal potential of the enterprise; a set of actions for the introduction of innovations.

Due to the fact that the term “innovative development” is a complex notion, there is no single definition in literary sources. Innovative development is a “continuous process of qualitative changes in the structure of production or social sphere as a result of the creation, application and dissemination of new knowledge, machines, technologies, materials, types of energy, forms and methods of organization and management, improvement of the level of education and qualification of employees carried out with the aim of creating an economic effect of production, raising the standard of living of the population” [6]. Innovative development is an economic process based on the continuous search and use of new ways and areas of realization of the enterprise’s potential in the changing environment within the framework of the chosen mission and the adopted motivating activity and which is associated with the modification of existing and the formation of new markets [7]. Innovative development

is a set of implemented innovations that are more successful when covering more than one narrow area, and also include areas that affect the overall result [8].

In our opinion, the following definition is the most accurate one that reveals the concept. “Innovative development is a special innovative direction of goals, the ways to achieve them, a special innovative” adjustment “of the mechanism of state influence on the economy and market self-organization, due to the predominant orientation of the links of all spheres of the economy on the complex use of innovations in the production of goods and services, redistribution of forms and methods of regulation on the effectiveness of influence” [9].

We should note that the interpretation of the essence of innovation development as a component of economic development and the identification of the characteristics of this category needs to take into account the provisions of the general theory of development. M. Rohoza and K. Verhal have proved [10, p. 11-14] that the following characteristics are inherent in innovative development: bifurcation, regularity, adaptability, cyclicity, reflecting quantitative and qualitative changes; unevenness, discreteness, frequency, indicating that there are time intervals for which these changes need to be implemented. Proceeding from the fact that innovations, on the one hand, are in contradiction with everything conservative, aimed at preserving the existing situation, and, on the other hand, they aim at a significant increase in the technical and economic efficiency of the organization`s activities and combine a rational and irrational component, the authors state that innovative development balances between uncertainty, the corresponding risks, on the one hand, and the advantages and high profits from the implementation of innovations, on the other hand. Such interaction of positive and negative parties serves as an internal source of innovation transformations, identifies innovative development with such features as uncertainty, risk, dynamism and defines it as a source of transformations. I. Mantsurova [11] notes that economic development is a transition from one state of the economy to another, when in the new period not only is the production of goods increasing, but the production of new goods and services with the use of new technologies in comparison with the last period takes place. In this regard, the introduction of innovation is accompanied by reorganization, the replacement of production methods, organization, management, etc.

Innovative development reflects the evolution of the economic mechanism and the change of economic systems, identifies itself as purposeful and irreversible as a result of the cyclical transition to a new level, which makes it possible to define it as a purposeful process. Considering the innovative development of the economic system, it should be noted that the governmental influence is carried out by the state innovation policy, which specifies the purpose, strategic tasks and tools of providing innovative development of the economy.

In conclusion, we should note that the full disclosure of the essence of the category of “innovative development” requires consideration of the principles of organization, reflecting the necessary conditions for its implementation: the presence of

innovative environment, the implementation of innovative activities, obtaining innovative solutions, the availability of innovation infrastructure.

References:

1. Завлина П.Н. Основы инновационного менеджмента: теория и практика: Учебное пособие. Москва: ОАО МПО Издательство Экономика. 2000. 475 с.
2. Петренко Н.И. Организация и механизм финансирования инновационных проектов в сфере малого предпринимательства. Киев: Центр исследований научно-технического потенциала и истории науки им. Г.М. Доброва НАН Украины. 1997. 67 с.
3. Шевчук В.О. Теоретичні аспекти становлення інноваційної моделі розвитку економіки. *Економічний вісник університету*. 2018. Вип.37(1). С. 198-207. DOI: 10.5281/zenodo.1220665
4. Шарко М.В. Основные положения и категориальные понятия концепции инновационного развития экономики. *Проблемы науки*. 2006. №1. С. 9-17.
5. Шовкун І.А. Моделі інноваційного розвитку: міжнародний досвід та уроки для України. *Проблеми науки*. 2002. № 8. С. 26–34.
6. Келле В.Ж., Михайлов А.П., Шведовский В.А. О пределах инновационных заимствований. *Социология 4М: Методология, методы, математические модели*. 2001. Т.13. С. 114–122.
7. Ильяшенко С.Н. Инновационное развитие субъектов хозяйственной деятельности. *Механізм регулювання економіки, економіка природокористування, економіка підприємства та організація виробництва*. 2000. Вип. 1. С. 110-116.
8. Николаев А. Инновационное развитие и инновационная культура. *Проблемы теории и практики управления*. 2001. № 5. С. 57-63.
9. Полякова А.П., Солодков М.В. Инновационное развитие региона: экономическая сущность и принципы. *Известия Иркутской государственной экономической академии (Байкальский государственный университет экономики и права)*. 2015. Т.6. № 1. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://eizvestia.isea.ru/reader/article.aspx?id=19961> (дата звернення: 18.03.2018 р.).
10. Рогоза М.Є., Вергал К.Ю. Стратегічний інноваційний розвиток підприємств: моделі та механізми: монографія. Полтава: РВВ ПУЕТ, 2011. 136 с.
11. Манцуров І.Г. Статистика економічного зростання та конкурентоспроможності країни: монографія. К: КНЕУ, 2006. 392 с.

Казарян Олександра Генріхівна
викладач кафедри банківської справи
Одеського національного економічного університету
м. Одеса, Україна

ВПЛИВ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ВЗАЄМОДІЮ БАНКІВ З ПІДПРИЄМСТВАМИ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ

Тези присвячено аналізу сучасних банківських цифрових технологій та продуктів, виокремлено етапи розвитку цифрових технологій у діяльності банків. Визначено сучасні тенденції розвитку цифрових банківських продуктів та послуг, які сприятимуть активізації та підвищенню ефективності взаємодії банків з підприємствами малого та середнього бізнесу.

Ключові слова: банк, цифровізація, технології, мобільні пристрої, малий та середній бізнес.

Сучасні банки функціонують в ситуації стрімких і незворотних змін під впливом цифрової економіки, підвищення конкуренції на ринку банківських послуг зі збільшенням кількості небанківських фінансових організацій (FinTech), змін у поведінці клієнтів і регулюванні. В результаті банки та їх операційні моделі, що функціонують в даний час, не зможуть залишатися незмінними в майбутньому, що актуалізує запропоноване дослідження.

Стрімкий розвиток вплив цифрових технологій, зміна світових тенденцій у банківських методах обслуговування клієнтів та потужність передової аналітики визначають сучасні інновації у банківській сфері. Завдяки співпраці між банками та новими компаніями FinTech поступово відбувається удосконалення традиційних продуктів та прискорення конвергенції технологій, включаючи мобільні, розподілені книги, ІТ та пізнавальні обчислення. Особливо це стосується взаємовідносин банків з підприємствами малого та середнього бізнесу. Для активізації процесів цифровізації такої взаємодії банки крім традиційних продуктів, послуг та каналів, пропонують відкриті API (інтерфейси прикладної програми), штучний інтелект, різні цифрові пристрої, які оптимізують управління грошовими потоками середніх та малих підприємств.

Отже, сучасний світовий банківський сектор під впливом цифровізації зазнає радикальних змін, що викликані значною кількістю факторів. Клієнти використовують все більше каналів отримання банківських послуг, користуючись новими платформами для взаємодії з банками, тому в результаті цифровізації банківських процесів покращується клієнтський досвід.

У своїх дослідженнях Л Кузнецова виокремлює п'ять етапів розвитку цифрових технологій у діяльності банків: поява цифрових каналів; створення і

впровадження цифрових продуктів; зміна бізнес-моделей банків; створення штучного інтелекту; побудова цифрового ДНК. При цьому акцентує, що сьогодні засади п'ятого етапу цифрової трансформації банківського бізнесу тільки формуються дослідниками різних галузей економіки [2, с.73].

Використання цифрових технологій і аналізу великих масивів даних дозволяє створювати принципово нові банківські продукти. «Цифрові» і технологічні компанії (Фінтех-компанії, телекомунікаційні гравці, ІТ-компанії) виходять на ринок фінансових послуг, а великі традиційні банки створюють екосистеми, орієнтуючись на найбільш прибуткові складові всередині банківського ланцюжка створення вартості та за її межами.

Значно прискорились процеси цифрової трансформації у банківській сфері після того, як фірма «Moven and Simple», що впроваджує банківські послуги, призначені для мобільних додатків (цифрові банківські рахунки, картки та інструменти), вийшла на банківський ринок, так як клієнти банків при їх використанні можуть більше не відвідувати відділення банків, щоб відкривати рахунки та їх використанні [3, с.88]. Зауважимо, що такі умови дистанційного обслуговування є необхідними для підприємств малого та середнього бізнесу України.

Для отримання банками конкурентних переваг на ринку банківських послуг будують спеціалізовані банківські лабораторії. Наприклад, банк Capital One (США) створив лабораторії для: об'єднання цифрових технологій у діяльності банку; дослідження нових технологій і трендів маркетингу; пілотного тестування цифрових продуктів; організації спільної праці з цифровою екосистемою, включаючи венчурні фонди, підприємців тощо [4].

У контексті нашого дослідження заслуговує на увагу Інноваційна лабораторія Commonwealth Bank (Австралія), завданням якої є формування здатності бути лідером у застосуванні кращих технологій для створення конкурентних переваг перед клієнтами, причому банк запустив програму для співробітників, спрямовану на розкриття інновацій і свіжих ідей.

Основними сучасними тенденціями розвитку цифрових банківських технологій, які сприятимуть активізації та підвищенню взаємодії з підприємствами малого та середнього бізнесу є наступні:

1. Впровадження прозорості в банківській справі, операціях на основі цифрових технологій та при організації ефективної взаємодії з клієнтами – підприємцями малого та середнього бізнесу.

2. Використання програмного забезпечення та мобільних додатків, що створює можливості для більшої персоналізації та оптимізації каналів.

3. Ретельні дії з обробки даних (не тільки їх очищення) та використання таких даних, які передбачають і пояснюють сучасний фінансовий стан підприємців малого та середнього бізнесу – споживачів банківських продуктів та його тенденції, а також дії, необхідні для його покращення.

4. Створення умов для застосування штучного інтелекту. Штучний інтелект розвивається від наукової фантастики до практичної реальності швидко, і саме в банках це найкраще підходить для майбутніх змін [5, с. 52].

5. Впровадження інтегрованої багатоканальної доставки банківських послуг: використання інноваційних методів аналітики дає можливість отримання оптимального каналу, який повинен ґрунтуватись на потребах клієнта – представника малого та середнього бізнесу. Пріоритети мають полягати у спрощенні основних транзакцій (запит балансу, переказ коштів та сплата векселів), а також у оптимізації процесів відкриття рахунку та оформлення чекових депозитів на основі онлайн та мобільних пристроїв.

Наступний етап AI у банківській сфері буде спрямований на прості та розумніші інтерфейси: за допомогою машинного навчання, яке адаптується до даних та взаємодій, для поліпшення таких сфер, як виявлення шахрайства, і натискання інструментів з підтримкою AI (наприклад, централізованих платформ/помічників або ботів з повідомленнями), щоб краще обмінюватися та пропонувати послуги клієнтам в офісі.

Покладаючись на AI для деяких внутрішніх та зовнішніх взаємодій, вони допоможуть підвищити рівень взаємодії з підприємцями малого та середнього бізнесу.

Сукупний вплив чинників, що визначають зміни в діяльності банківського сектору (технології, поведінка клієнтів і регулювання), посилюється завдяки тому, що вони часто взаємодіють між собою. Наприклад, технологічні зміни створюють нові можливості для обслуговування клієнтів, які, в свою чергу, сприяють подальшому інвестуванню в розвиток цифрових технологій. Аналогічним чином зміни в регулюванні призводять до інновацій в сфері обслуговування клієнтів, а також до структурних інновацій, які змінюють характер діяльності банків, які підлягають регулюванню. У той же час зміна підходів і очікувань змінює саму реальність і сприйняття ролі і значення банківського сектору суспільством.

Необхідно відмітити, що банківський сектор України поступово освоює цифрові технології, а це призводить до того, що моделі обслуговування значно змінюються (машинне навчання, хмарні обчислювання, штучний інтелект, P2P-кредитування), що сприятиме оптимізації взаємовідносин банків з підприємствами малого та середнього бізнесу.

Список використаних джерел:

1. Матюшенко І.Ю. Перспективи конвергенції знань, технологій і суспільства на основі NBIC-технологій для вирішення глобальних проблем. *Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Конкурентоспроможність та інновації: проблеми науки та практики»*. 18–19 листопада 2015 р. Харків, 2015. С. 20–34.

2. Кузнецова Л.В. Цифрова трансформація банківського бізнесу. *Матеріали*

Міжнародної науково-практичної конференції. м. Львів, 24 листопада 2018 р. Львів. 2018. Ч. 2. С.72-75.

3. Cook P. W. Decentralization and the transfer price problem. *Journal of Business*. 2005. April. P. 87–94.

4. Sherman, A. J, Morin, D. S. and LLP, O. (2011). *Mergers and Acquisitions: An Introduction*.

5. Проблеми та перспективи розвитку інноваційної діяльності в Україні: *X Міжнародний бізнес-форум*, Київ, 21 березня 2017 року. Київ. нац. торг.- екон. ун-т, 2017. 198 с.

JEL G21

Коваленко Вікторія Володимирівна

д.е.н., професор кафедри банківської справи

Коваленко Інна Вікторівна

студентка 4 курсу факультету фінансів та банківської справи

Одеського національного економічного університету

м. Одеса, Україна

ТЕНДЕНЦІЇ ПРИСУТНОСТІ ІНОЗЕМНОГО КАПІТАЛУ У БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

В тезах розглядаються наступні питання: присутність іноземного капіталу в банківській системі України; позитивні та негативні наслідки входження іноземних інвестицій в банківський сектор.

Ключові слова: банк, іноземний капітал, іноземні інвестиції.

Банки з іноземним капіталом починають здійснювати вирішальний вплив на пріоритети економічного розвитку України та контролювати найбільш прибуткові галузі банківського бізнесу. Не системність регуляторної політики й відсутність стратегічного підходу з питання розвитку банківської системи створює загрози для фінансової безпеки держави [1 с. 47].

Станом на 1 січня 2019 р. ліцензію Національного банку України отримали 77 банківських установ (зокрема 37 банків з іноземним капіталом, з них 22 з 100% іноземним капіталом)[2]. Порівняно з попередніми роками відбулося значне скорочення банківських установ, в тому числі і банків з іноземним капіталом, але за період з 01.01.2016р. по 01.01. 2019р. банки з 100% іноземним капіталом мають тенденцію до збільшення. Іноземний капітал у статутному капіталі банків України станом на 01.01.2019 р. складає 38,9%.

До основних мотивів входження іноземного капіталу в банківську систему України слід віднести: розміщення вільних коштів у зв'язку з перенасиченням

фінансовими ресурсами у країні-інвестора; захоплення нових ринків; підтримка інтересів країни-інвестора у країні-реципієнтів; отримання контролю над окремими об'єктами інвестування; відкриття банку з метою обслуговування своїх клієнтів з якими у країнах походження налагоджені тісні зв'язки.

Останнім часом приплив іноземного капіталу достатньо вагомо скоригував стратегії та напрями розвитку вітчизняних банків. Банки повинні трансформуватися: збільшувати та урізноманітнювати спектр послуг, у тому числі покращувати механізм надання кредитів і зрештою ставати більш привабливими та відкритими для клієнтів. Зазначимо, що іноземні банки здійснюють вплив на зміну конкурентного середовища і змінюють рівень конкурентоспроможності окремих банків та банківського сектору в цілому.

Якщо поділити всі банки за національною приналежністю їх інвесторів, то банківський ринок України є досить розконцентрованим. В Україні іноземний капітал належить інвесторам з таких країн як: Кіпр (9925,4 млн. дол. США), Велика Британія (2155,8 млн. дол. США), Франція (1334,1 млн. дол. США), Австрія (1307,3 млн. дол. США), Польща (800,4 млн. дол. США), Нідерланди (6326,1 млн. дол. США), Швейцарія (1505,5 млн. дол. США) та інші.

Роль іноземних інвестицій для розвитку банківського сектору України неоднозначна. Приток іноземного капіталу може мати різні наслідки залежно від макроекономічних передумов та інституційного середовища, що існує в країні. Розглянемо позитивні моменти присутності іноземного капіталу: створення якісно нового фінансово-економічного середовища; розвиток фондового ринку (за рахунок виходу банків на вітчизняний і зарубіжні фондові ринки); впровадження міжнародного досвіду ведення банківської справи; розширення асортименту банківських послуг та підвищення їх якості; використання новітніх банківських технологій; покращення якості обслуговування клієнтів.

Також існують і негативні моменти входження іноземного капіталу в банківський сектор України: ускладнення банківського нагляду; втрата суверенітету в галузі грошово-кредитної політики; чутливість вітчизняних банків до коливань на світових фінансових ринках; можливість захоплення іноземними банками банківського ринку України; посилення іноземного контролю; посилення нерівноправної конкуренції між національними та іноземними банками; підвищення ймовірності відпливу українського капіталу до зарубіжних країн [3, с. 31-32]. Вважаємо за доцільне провести аналіз діяльності банків в розрізі походження капіталу (табл. 1).

Аналізуючи дані наведені в таблиці 1 можна зробити висновок, що показники активів (544 583 514 тис. грн.) та статутного капіталу (130 938 336 тис. грн.) є достатньо високими, які у відсотковому вираженні означають, що банки іноземних банківських груп концентрують 28,1% активів та 38,9% статутного капіталу. Що стосується чистого прибутку по банкам з іноземним капіталом (7 793 812 тис. грн.) то їх частка в банківській системі України складає 29,4%.

Коефіцієнт надійності, банків з іноземним капіталом складає 17,2% при 5,0% рекомендованих, це означає, що банки з іноземним капіталом мають високу забезпеченість власним капіталом і, отже, високу надійність, тобто банки досягли того рівня, за якого не залежить від стихій у залученні вільних коштів грошового ринку, бо має вдосталь своїх, дешевших, які можна розміщати в кредити господарюючим суб'єктам та в інвестиції.

Таблиця 1.

Показники діяльності банків в розрізі походження капіталу
станом на 01.01.2019 р.

Показники	Активи, тис. грн.	Статутний капітал, тис. грн.	Чистий прибуток/збиток, тис. грн.
Усього по банкам з державною часткою	1 140 890 874	307 787 887	13 678 048
Усього по банках іноземних банківських груп	544 583 514	130 938 336	7 793 812
Усього по банках з приватним капіталом	225 618 413	25 875 477	5 043 074
Усього по банкам	1 935 188 092	464 601 700	26 514 933

Джерело: складено за даними [2].

Станом на 01.01.2019 р. в трійку лідерів по надійності банків в Україні входять саме банки з іноземним капіталом: ПАТ «Райффайзен банк Аваль» (Raiffeisen Bank, Австрія), ПАТ «Креді Агриколь Банк» (Credit Agricole, Франція), ПАТ «Укрсиббанк» (BNP Paribas Group, Франція).

Таким чином, можна підвести підсумок, що рівень довіри до банків з іноземним капіталом в Україні вищий, ніж до вітчизняних банківських установ та банківської системи України загалом. Свідченням цього є постійне зростання обсягів активів та частки іноземного капіталу на фінансовому ринку України.

Присутність іноземних банків у банківській системі України все ж передбачає певний рівень залежності від інших країн, материнських компаній іноземних банків, що створює додаткові загрози для стабільного та безризикового розвитку вітчизняної банківської системи. Будь-яка нестабільна ситуація в країні може призвести до закриття іноземними банками своїх філій в Україні. Участь іноземних банків у вітчизняній банківській системі є невід'ємною складовою частиною сучасного етапу розвитку міжнародної банківської діяльності. Однак необхідно враховувати можливий дестабілізуючий вплив потоків іноземного капіталу, можливу короткостроковість і цілі його присутності на ринку. До того ж вітчизняний ринок став непривабливою для іноземного капіталу.

Список використаних джерел:

1. Юрків І.Я., Месечко І.М. Специфіка регулювання процесів залучення іноземного капіталу в банківську систему України. *Економіка і регіон*. 2018. № 1 (68). С. 47-55.
2. Показники банківської системи. Національний банк України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442 (дата звернення: 10.03.2019).
3. Довгань Ж. Вплив іноземного капіталу на фінансову стійкість банківської системи. *Світ фінансів*. 2013. № 1. С. 29-37.

JEL G 21

Коваленко Вікторія Володимирівна

д.е.н., професор кафедри банківської справи

Колесник Ганна Олександрівна

студентка 5 курсу факультету фінансів і банківської справи

Одеський національний економічний університет

м. Одеса, Україна

УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ БАНКУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО РИНКУ

У тезах розглядаються проблеми управління ефективності банком в сучасних трансформаційних умовах розвитку фінансового ринку. Проаналізовано показники операційної ефективності банків України. Зроблено висновок про визначення напрямів забезпечення ефективності діяльності банків.

Ключові слова: *банк, ефективність, фінансовий результат, фінансовий ринок*

Ефективність діяльності банку визначається узгодженістю управлінських рішень керівництва, впорядкованістю організаційних механізмів їх виконання, тобто досконалістю процесу управління діяльністю. Слід зазначити, що ефективність у значній мірі визначає реальні можливості при вирішенні питань стійкого і довготривалого розвитку банку, підвищення конкурентоспроможності.

Дослідженню питань економічної ефективності приділено увагу багатьох науковців у галузі економічної теорії, банківської справи, аналізу банківської діяльності. Авторами цих досліджень є такі вчені: А. Буряк [1], О. Васюренко, Н. Галайко, А. Герасимович, І. Івасів, Г. Карчева, О. Мертенс, А. Мещеряков [2], Т. Погорелова [3], Л. Примостка [4], О.Примостка, М. Приймак, М. Алле, І. Ансофф,

Л. Рассел Акофф, П.Роуз, Дж. Сінкі, І. Твердохліб, А. Томпсон, В. Коваленко [5]
Л. Кузнєцова, Д. Шараєвський, О. Шевчук.

Ефективність діяльності комерційного банку побудована на ефективній системі управління, що передбачає формування науково обґрунтованої стратегії діяльності банку. Економічна ефективність – це інтегроване поняття, яке комплексно характеризує банківську діяльність. Для оцінювання ефективності діяльності банків України нині використовують як традиційні, так і нетрадиційні методи. Тобто економічна ефективність вимірюється за співвідношенням певних показників. Про це говорить А. Мещеряков [2], Л. Примостка [4], В. Коваленко [5], А. Буряк [1] та Т. Погорелова [3]. У цілому показники, що характеризують ефективність діяльності банків України, можна класифікувати за двома рівнями, а саме:

- показники операційної ефективності: відношення величини витрат до величини доходів за відповідний період; відношення величини витрат до середньорічної величини активів; щорічна динаміка величини витрат; відношення комісійного доходу до середньорічної величини активів; відношення процентного доходу до середньорічної величини активів;
- показники рентабельності: рентабельність чистого прибутку; рентабельність власного капіталу; рентабельність активів; загальна рентабельність.

Розрахунки технічних показників дають уявлення про кількісні параметри, які застосовуються для оцінки ефективності діяльності (табл. 1).

Таблиця 1.

Показники операційної ефективності банків України за 2016-2018 рр., %

Показники	2016	2017	2018
Відношення величини витрат до величини доходів	183,58	114,88	89,37
Відношення величини витрат до середньорічної величини активів	27,42	16,28	13,86
Відношення комісійного доходу до середньорічної величини активів	2,46	2,96	3,87
Відношення процентного доходу до середньорічної величини активів	10,64	9,87	10,68

Джерело: складено за даними [6, 7].

Як свідчать дані табл. 1, показники операційної ефективності банків України демонструють ефективність діяльності. Зокрема, позитивної тенденції набуває зменшення витрат на проведення активних операцій. Дохідність операцій, що приносять комісійний та процентний дохід, збільшується, про що свідчать показники.

Рентабельність на відміну від прибутку більш повно відображає кінцеві результати діяльності і показує співвідношення економічного ефекту із залученими та розміщеними ресурсами банку (рис. 1). Як свідчать дані рис. 1,

діяльність банків України відзначалась збитковістю та неефективністю діяльності, але відбулась позитивна тенденція і все змінилось. В 2018 році прибуток по банківській системі України досяг 21726 млн. грн. Значну радість викликає показник рентабельності капіталу банків, який у 2018 р. досяг 14,26%. Якщо розглядати результативність діяльності банків України, то зазначений показник за 2 роки підвищився на 131 відсотковий пункт.

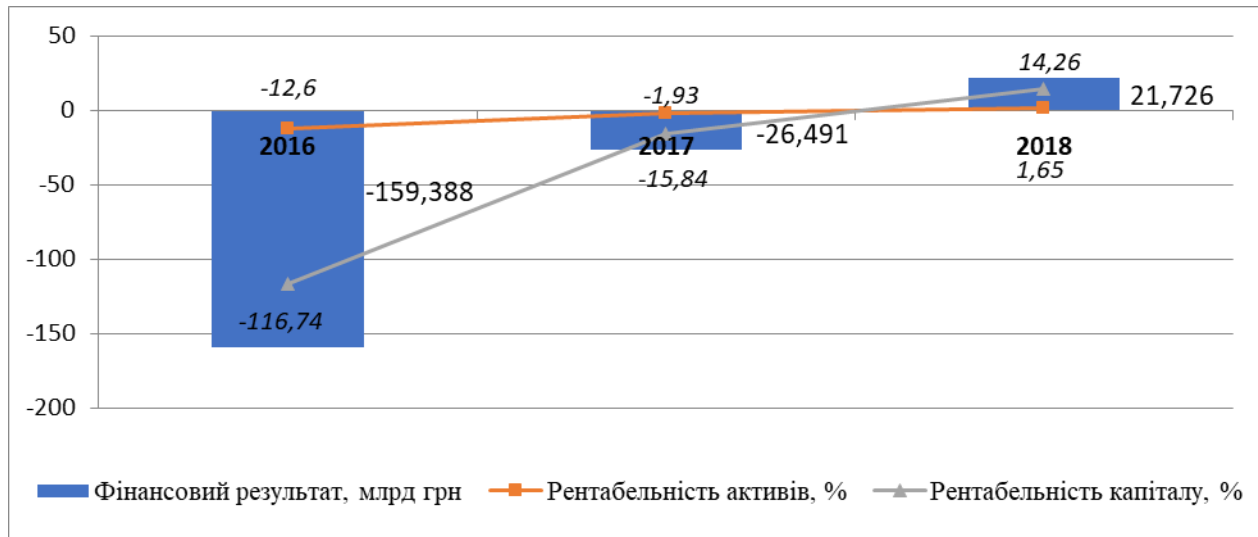

Рис. 1 Динаміка показників ефективності діяльності банків України за 2016-2018 рр.

Джерело: складено за даними [6, 7].

Таким чином, проаналізувавши стан української банківської системи щодо її ефективності, можна стверджувати, що вона має гарні перспективи щодо подальшого стійкого розвитку. Завдання Національного банку України полягає в створенні умов, які забезпечать досягнення банківською системою поставлених цілей і показників.

Список використаних джерел:

1. Буряк А.В. Метод фінансових коефіцієнтів як інструмент оцінки ефективності діяльності українських банків / А.В. Буряк // Економічний часопис ХХІ століття. – 2011. – № 11–12. – С. 61–64.
2. Мещеряков А.А. Організаційно-технологічні аспекти підвищення ефективності функціонування комерційного банку [Текст]: монографія /А.А. Мещеряков – К.: Наук. Світ, 2006. – 347с.
3. Погорелова Т.В. До питання статистичного оцінювання ефективності банківської системи України / Т.В. Погорелова // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2021. – Вип. 2(47). – С. 73–79.
4. Примостка, Л. Аналіз ефективності діяльності банків / Л. Примостка // Фінанси України. - 2003. - №1(23). - С. 52-58.

5. Коваленко В.В. Ефективність банківської системи в умовах глобальної конкуренції /В.В. Коваленко, О.Г. Коренева // Economics and Management: Challenges and Perspectives: Collection of scientific articles. – «East West» Association For Advanced Studies and Higher Education GmbH, Vienna, Austria, 2015. – С. 140–145.

6. Основні показники діяльності банків України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442 (дата звернення: 08.03.2019 р.)

7. Доходи та витрати банків України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442 (дата звернення: 08.03.2019 р.)

JEL G21

Коваленко Вікторія Володимирівна
д.е.н., професор кафедри банківської справи
Олійникова Тетяна Олексіївна
студентка 4 курсу факультету фінансів та банківської справи
Одеського національного економічного університету
м. Одеса, Україна

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

У тезах розглядаються наступні питання: теоретичні основи оцінки ефективності діяльності комерційного банку, основні напрямки покращення ефективності діяльності комерційного банку. Напрямами підвищення ефективності діяльності є: зростання доходів; зниження витрат та зниження ризиків.

Ключові слова: банк, ефективність банківської діяльності, забезпечення ефективності.

Від ефективності роботи окремого банку залежить ефективність функціонування банківської системи в цілому. Концентруючи значний обсяг фінансових ресурсів і розподіляючи кредитні потоки, комерційні банки відіграють провідну роль у забезпеченні розвитку економіки.

На макрорівні низька ефективність посередництва між власниками вільних коштів та тими, хто їх потребує призведе до малих темпів економічного зростання або ж навіть до його відсутності. Тому економічна та фінансова міць країни не в останню чергу залежить від ефективності роботи банківської системи.

На мікрорівні низька ефективність свідчить про нижчу конкурентоспроможність банку. Саме тому, банки повинні постійно підвищувати ефективність своєї діяльності.

Оцінка ефективності банківської діяльності є одним з найважливіших напрямів аналізу банківської діяльності. Ефективність роботи банківської системи загалом залежить від того, як ефективно працює окремий банк. Для підвищення ефективності діяльності банку необхідно правильно її оцінити. В Україні майже не проводиться досліджень з питань оцінки ефективності діяльності банку.

Економічна ефективність – це характеристика співвідношення результатів діяльності до витрат на їх одержання. Підвищенням ефективності є збільшення цього співвідношення, що є метою управління ефективністю. Ефективність банківської діяльності розглядається на трьох організаційно-функціональних рівнях її прояву – система банків другого рівня, окрема банківська установа та структурний підрозділ банку. Між цими рівнями існує тісний взаємозв'язок і кожен із них впливає на результати діяльності як вищого, так і нижчого рівня [1, с. 171].

На ефективність діяльності комерційного банку впливає ціла низка чинників, які також треба брати до уваги, найважливішими з них є такі: досягнення високого рівня екстенсивного розвитку регіональної мережі продажу банківських послуг, за якого кількість регіональних відділень банків на одну тисячу мешканців в Україні вже наблизилася до європейського рівня; при цьому попит роздрібних клієнтів на банківські послуги порівняно з показниками країн ЄС значно менший; нерівномірність територіального покриття ринку регіональною мережею продажу банківських послуг. Основними показниками, які характеризують прибутковість банку, є такі: норма прибутку на капітал (рентабельність капіталу); рентабельність (прибутковість) активів; рентабельність витрат; чистий спред; чиста процентна маржа; рівень іншого операційного доходу. Зазначені показники загальної дохідності активів та дохідності процентних активів дають змогу досить повно охарактеризувати діяльність банків з погляду його ефективності (на прикладі ПАТ «Райффайзен банк Аваль»).

Таблиця 1.

Показники прибутковості та рентабельності ПАТ «Райффайзен банк Аваль»

Показники	01.01.2016	01.01.2017	01.01.2018
Рентабельність капіталу	-22,96	37,93	40,98
Рентабельність активів	-2,81	6,82	5,64
Рентабельність витрат	43,22	-102,89	84,97
Чистий спред	25,00	20,23	17,00
Чиста процентна маржа	16,51	14,60	7,29
Рівень іншого операційного доходу	0,58	0,44	0,19

Джерело: складено за даними [3].

Ефективне функціонування банківської системи – необхідна умова розвитку ринкових відносин в Україні, що об'єктивно визначає головну роль центрального банку стосовно регулювання банківської діяльності. Національний банк України

докладає зусиль для реалізації основної стратегічної мети, визначення для нього законодавством, забезпечення стабільності національної грошової одиниці шляхом цілеспрямованої монетарної політики, зорієнтованої на макроекономічну стабілізацію та зниження темпів інфляції [2, с. 5]. На розвиток стабільності банківської системи впливають такі ключові проблеми:

- банки все ще мають суттєві частки проблемних активів на балансі;
- що потребує системного рішення проблеми якості активів;
- банківська система не має фундаменту для сталого розвитку, має замалу базу заощаджень, кредитування призупинилось, джерела капіталу обмежені, довіра до банківської системи знизилася;
- фінансовий ринок в Україні нерозвинений.

Сучасний стан банківської системи України вимагає прийняття заходів щодо покращення її функціонування. Дані напрями необхідно структурувати за проблемами, з якими стикнулася банківська система, а саме: вирішення питання якості активів та капіталізації банківської системи та стимулювання структурних перетворень у банківській системі. Найважливішим напрямом вирішення питання якості активів та капіталізації банківської системи є: з'ясування реальної якості активів на балансі українських банків за рахунок проведення діагностичного обстеження; як один із найбільш пріоритетних механізмів капіталізації банків, необхідно злиття та приєднання комерційних банків, які можуть використовуватися також для відновлення платоспроможності окремих банків.

Забезпечення стабільної прибутковості банківської діяльності означає утворення передумов для протистояння кризовим явищам та ефективного посередництва у русі грошових коштів; скорочення або уникнення збитків у банківській сфері навіть за складних економічних умов та забезпечення стійкості банку на фінансовому ринку. Необхідно також підвищити кваліфікаційні вимоги до посадових осіб, вдосконалити програми для забезпечення необхідної кваліфікації робітників. Активну участь беруть комітет з управління активами і пасивами, центри прибутку і витрат, Рада і Правління банку. Для забезпечення стабільної прибутковості діяльності ПАТ «Райффайзен банк Аваль» були надані рекомендації щодо: покращення депозитної бази банку; удосконалення організаційної структури банку; розробки фінансової стратегії розвитку; впровадження інновацій; розширення зв'язків з іншими суб'єктами ринку; вдосконалення маркетингової стратегії банку. Для підвищення ефективності діяльності банків за необхідне є реалізація і таких напрямів: зростання доходів; зниження витрат та зниження ризиків.

Якщо це напрямок зростання доходів, то за доцільне є залучати більше позичальників та нарощувати свій кредитний потенціал за рахунок збільшення обсягу залучених ресурсів. Якщо це напрямок зниження витрат – удосконалювати систему контролю за виконавчою дисципліною персоналу; створення єдиних

стандартів господарських витрат; підвищення ефективності використання і контролю віддачі від маркетингових і рекламних заходів; посилення контролю щодо представницьких витрат; перегляд оренди; автоматизація процесів.

Слід звернути увагу на такі можливі заходи підвищення ефективності діяльності, як: удосконалення організаційної структури банку, покращення методів навчання персоналу, система мотивації працівників, оптимізація процесу документообігу, удосконалення системи планування та контролю, та автоматизація процесів.

Список використаних джерел:

1. Коваленко В.В. Ефективність банківської системи в умовах глобальної конкуренції. *Актуальні проблеми економіки*. 2008. 5 (83). С. 169-176.
2. Банківська система України: монографія [Текст] /В.В. Коваленко, О.Г. Коренева, К.Ф. Черкашина, О.В. Крухмаль. – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2010. – 187 с.
3. Показники банківської системи України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442 (дата звернення: 08.03.2019 р.)

JEL G21

Коваленко Вікторія Володимирівна

д.е.н., професор кафедри банківської справи

Мазур Тетяна Олегівна

студентка 5 курсу факультету фінансів і банківської справи

Одеського національного економічного університету

м. Одеса, Україна

ДОСТАТНІСТЬ КАПІТАЛУ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ КОНКУРЕНТНОЇ ПОЗИЦІЇ БАНКІВ УКРАЇНИ

Тези присвячені проблемам забезпечення конкурентної позиції банків за допомогою реалізації стратегії підвищення рівня достатності капіталу. Метою роботи визначено обґрунтування теоретико-методичних засад формування конкурентних переваг та напрямів підвищення конкурентоспроможності сучасних банків на основі встановлення параметрів достатності їх капіталу.

Ключові слова: банк, конкурентна позиція, достатність капіталу, конкурентні переваги, капіталізація, конкурентоспроможність.

В сучасних умовах розвитку банківського бізнесу, конкуренція на ринку банківських послуг з року в рік стає все жорсткіше. Банки повинні боротися за

збереження своїх доходів, так як рентабельність їх діяльності поступово зменшується. Вирішальним для майбутньої конкурентоспроможності банку є не реакція на проблеми, що відчують конкуренти, а як можна більш ранне виявлення напрямків майбутнього розвитку і їх реалізація. Потенційно прибуткові напрямки діяльності – це, з одного боку, можливості для розвитку, а, з іншого боку, загрози, пов'язані з ризиками [1, с. 60].

У зазначених умовах, з метою досягнення конкурентної позиції банків, посідає рівень забезпечення достатності капіталу, однією із функцій якого виступає покриття ризиків на які наражаються банки у процесі свої діяльності.

Основними характеристиками конкурентної позиції інститутів банківського ринку є: абсолютна і відносна частки на ринку; конкурентоспроможність банку. Відносно першої характеристики абсолютної і відносної частки на ринку, на погляд автора, справедливим є вислів Л. Єріс: «посилюючи банківську конкуренцію, яка проявляється у суперництві між банками та іншими небанківським фінансово-кредитними інститутами, банки прагнуть забезпечити провідні позиції на окремих сегментах ринку банківських послуг, які у підсумку визначають загальну конкурентну позицію [2, с. 192].

Достатність капіталу банків відбиває першочерговий вплив на забезпечення конкурентної позиції банків. Таким чином, посилення конкуренції між банками України вимагає від них підвищення рівня капіталізації та виконання трансформаційної функції посередника, що впливає на достатність капіталу банків. Слід відмітити, що трансформаційна функція банків реалізується також в основних вимогах Базеля III [3, с. 20-21]. Впершу чергу це стосується вимог до виконання показника адекватності регулятивного показника банків (рис. 1).

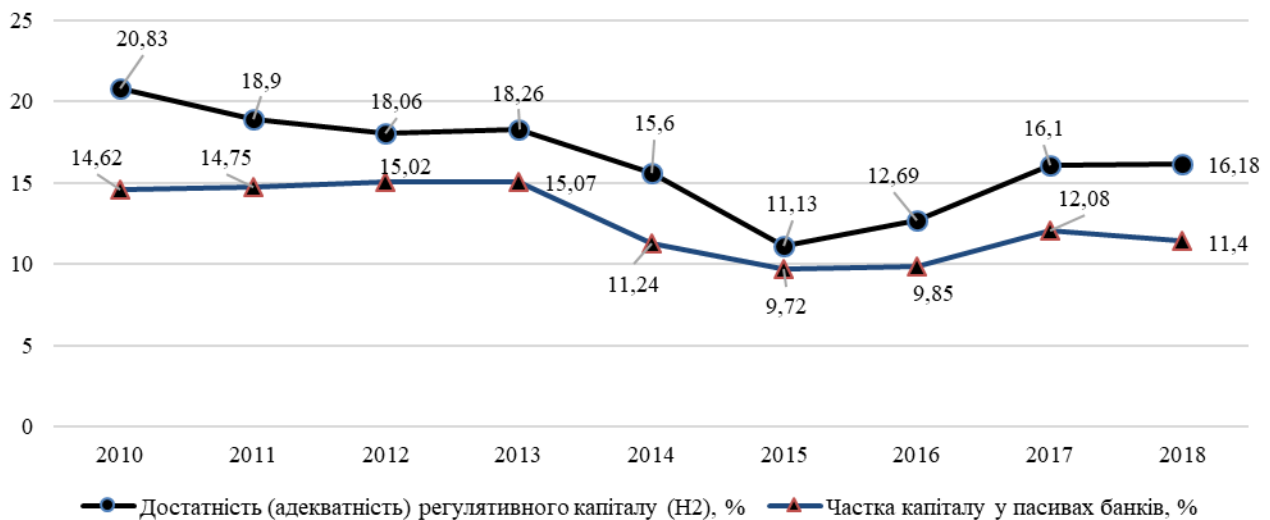

Рис. 1. Адекватність регулятивного капіталу (H2) та частка капіталу у пасивах за 2010-2018 рр., %

Джерело: складено за даними [4].

Можна погодитися з думкою В. Коваленко, що основними напрямками вирішення проблеми забезпечення достатнього рівня капіталу банків є формування оптимальної структури банків, зокрема в частині джерел формування і використання субординованого боргу; впровадження пільгового оподаткування прибутку, який спрямовується на поповнення капіталу банків; створення належної процедури злиття і поглинань банків без адміністративного тиску на основі об'єктивних економічних потреб [5, с. 53].

Таким чином, можна зробити наступні висновки. Одним із напрямків завоювання конкурентної позиції на ринку банківських послуг виступає забезпечення достатнього рівня капіталу банків. Трансформаційними напрямами цього процесу повинні бути наступні кроки:

по-перше, збільшення мінімального розміру власного капіталу для банків, які залучають строкові вклади від населення, що надасть додаткового захисту системі та сприятиме консолідації банківського бізнесу;

по-друге, приведення нормативно-правової бази процесів злиття і поглинання банків до найкращих практик Європейського Союзу, що дозволить швидше провести процес консолідації банків та знизить негативний вплив на їх ефективність. Це стосується, вирішення проблем захисту прав вкладників, позичальників, інвесторів та платників податків та спрощення операційного та юридичного процесу консолідації банків. На цій основі створення більш потужних системних, регіональних та спеціалізованих банків.

по-третьє, підвищення ролі іноземного капіталу у вітчизняній банківській системі через створення умов для максимально легкої роботи іноземних банків в Україні, включаючи зняття надмірних валютних та адміністративних обмежень притоку капіталу, відкриття філій.

Окрім доволі низької порівняно з більшістю розвинутих країн і багатьма такими, що розвиваються, частки кредиту у ВВП України, не менш значущим чинником виникнення системного ризику є приплив іноземного капіталу, котрий в умовах кризи та реалізації геополітичних ризиків змінюється на його відплив. Тому в разі рішення про запровадження контрциклічного буфера капіталу в нашій державі слід вивчити можливість його прив'язки до частки не сукупного кредиту у ВВП, а іноземних кредитів, отриманих вітчизняними банками й фінансовими установами, включаючи запозичення великих українських компаній (підприємств), які не відображаються на балансі банківського сектору [6, с. 91]. В цьому разі зняття буфера, сформованого в період сприятливої економічної кон'юнктури, дасть змогу частково компенсувати відплив іноземного капіталу з країни в кризових умовах за рахунок розширення пропозиції кредиту вітчизняними банками.

Список використаних джерел:

1. Вербицька Я. Достатність капіталу у забезпеченні конкурентної позиції банків України. Науковий вісник ОНЕУ. 2016. № 5. С. 58-69.
2. Єріс Л.М. Оцінювання індикаторів ринкової позиції банків у сучасних умовах розвитку фінансового ринку. Актуальні проблеми економіки. 2012. № 7 (133). С. 191-200.
3. Зверяков М.І., Коваленко В.В. Банківський капітал: вимоги Базеля III. Фінанси України. 2011. № 6. С. 13-23.
4. Показники банківської системи. Національний банк України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442 (дата звернення: 08.03.2019 р.).
5. Коваленко В.В. Проблеми капіталізації та концентрації капіталу в банківській сфері. Вісник Української академії банківської справи. 2006. № 1. С. 49-54.
6. Коваленко В.В. Роль контрциклічного регулювання в забезпеченні стійкого розвитку фінансового ринку України. Фінанси України. 2017. № 5. С. 77-95.

JEL G21

Коваленко Вікторія Володимирівна

д.е.н., професор кафедри банківської справи

Марущак Ірина Анатоліївна

студентка 4 курсу факультету фінансів та банківської справи

Одеського національного економічного університету

м. Одеса, Україна

ІНТЕРНЕТ-ТЕХНОЛОГІЇ У БАНКІВСЬКІЙ СФЕРІ

У тезах розглядаються сучасні світові тенденції розвитку електронного бізнесу та аналізуються можливостей і перспективи розвитку інтернет-банкінгу в Україні. А також ведеться розгляд інтернет-банкінгу, як сучасного і ефективного інструменту комунікації співробітників банку з клієнтами.

***Ключові слова:** технології, Інтернет, електронний бізнес, дистанційне обслуговування.*

За останні десятиліття процес банківського обслуговування значно видозмінився. Поява всесвітньої мережі Інтернет та інноваційних технологій, адаптованих для надання банківських послуг, які значно підвищили рівень банківського обслуговування, зумовили виникнення нових видів обслуговування, які характеризуються специфічними особливостями, відмінними від традиційних

форм. В умовах жорсткої конкуренції якість роботи банку з клієнтами багато в чому визначається не стільки набором послуг, що надаються, скільки рівнем розробки новаторських технологій та ідей, які значно спрощують процес взаємодії клієнтів з банком. Нова стратегія боротьби за клієнтів вимагає від банківського маркетингу поєднання в собі прагнення надати максимальний обсяг персонально-орієнтованих на конкретного клієнта послуг та зберегти у клієнтів відчуття постійної готовності банку надати підтримку бізнесу своїх клієнтів. Саме канали зв'язку банку з його клієнтами за допомогою систем дистанційного обслуговування сьогодні виступають як сучасний інструмент маркетингової діяльності банківської установи, якому притаманна не тільки мобільність, а й висока функціональність, доступність та безпека.

У вітчизняній економічній літературі значна увага приділяється ролі інформаційних технологій у розвитку сучасної економіки, поглибленні міжнародного співробітництва, проте питання використання систем дистанційного обслуговування клієнтів банків висвітлені недостатньо. На сьогодні, дистанційне обслуговування та інтернет-банкінг є сегментом електронної комерції, що динамічно розвивається. При такому жвавому розвитку, послуги, що надаються подібними системами, їх кількість та якість неупинно зростають. Для цього потрібні нові дослідження і поставлення нових питань для аналізу рівня розвитку віддаленого обслуговування клієнтів банківськими установами. Це дасть змогу бачити сучасний стан та тенденції розвитку дистанційного банківського обслуговування [1].

Світова банківська система поступово переходить до активного використання цієї технології. Для того, щоб вийти на сучасний рівень розвитку банківської сфери, Україні також необхідно сформувати національний ринок інтернет-банкінгу. Для прискорення цього процесу доцільно вивчити світовий досвід і виробити ряд рекомендацій щодо оптимізації розвитку даного ринку з урахуванням його сучасного стану [2, с. 154]. Багато банківських установ, спочатку США, а потім у всьому світі, з моменту появи Інтернет об'єктивно вбачають у Мережі можливість зниження операційних витрат на здійснення банківських операцій, оскільки, за оцінками фахівців, близько 80% усіх операцій можна зробити, сидячи за комп'ютером. Зниження витрат дає змогу банкам стягувати більш низьку плату за послуги інтернет-банкінгу, що робить його ще більш привабливим для потенційних клієнтів. В наш час наявність у комерційних банків нетрадиційних систем дистанційного обслуговування грає вирішальну роль, бо є дуже важливим чинником, який впливає на рівень залучення й утримання клієнтів для банківської установи [3]. Той факт, що банківські установи США займають лідируючі позиції у цій сфері бізнесу пояснює те, що саме вони були у джерел зародження інтернет-банкінгу. На сьогодні інтернет-банкінг стрімко розвивається, і вже можна казати про формування ринку таких послуг - понад 80 із 100 найбільших європейських банків надають послуги інтернет-

банкінгу, а всього у світі налічується понад 1500 банків, які надають своїм клієнтам можливість управляти рахунком через мережу [4, с. 95-96].

Зарубіжний досвід використання інтернет-банкінгу доводить, що він є затребуваним як банками, так і їхніми клієнтами, а отже, має всі можливості стати пріоритетним інструментом банківського маркетингу в Україні. Активний розвиток в нашій країні такої конкурентоспроможної та перспективної системи дистанційного обслуговування клієнтів, як інтернет-банкінг, лише починається, проте можна стверджувати, що перші кроки до його запровадження вже зроблені. На шляху до широкого розповсюдження інтернет-банкінгу в Україні стоїть багато труднощів, серед яких: загальний кризовий стан економіки, недосконалість законодавчої бази та недостатня досвідченості обслуговуючого персоналу. Розробляючи концепцію інформаційного бізнесу в Україні, а відповідно – інтернет-банкінгу, загалом доцільним є дотримуватися досвіду становлення системи дистанційного обслуговування клієнтів у країнах Європи та США [5, с. 84].

Як зазначає В. Коваленко, у науковій праці [6, с. 131], перспективність розвитку фінансових технологій, можна окреслити за наступними напрямками.

По-перше. Відкритий банкінг (Open Banking) – це механізм, який дає можливість клієнтам банку відкривати свої банківські дані зовнішнім сервісам, наприклад, платіжним платформам або платформам онлайн-кредитування. Переваги, які дає Open Banking банківському сектору: впровадження нових технологій, у банківській сфері відбувається поступовий перехід до цифрового банкінгу; банк отримує нові можливості, завдяки яким можна пропонувати нові продукти і сервіси, що задовольняють клієнтський попит, який змінився; більш активне використання Big data – це стало частиною бізнесу і ухвалених бізнес-рішень; розширення можливості використання соціальних медіа як одного з основних каналів комунікації.

По-друге. Банк-рітейлер, що дозволить створити нові сервіси та розширити перелік послуг для клієнтів; запустити нову програму лояльності для клієнтів; забезпечити нові джерела прибутку для рітейлера. Банки для себе бачать вигоду в тому, що рітейлери мають у своєму розпорядженні велику клієнтську базу. Це дозволяє для банку створити нові джерела доходу і розширити перелік клієнтів банку.

Список використаних джерел:

1. Дзюблюк О.В., Адамик Б.П., Г. Р. Балянт Г.Р. [та ін.] Банківська система України: становлення і розвиток в умовах глобалізації економічних процесів : монографія. За ред. О. В. Дзюблюка. Тернопіль : Астон, 2012. 358 с.
2. Кроксфорд Х., Абрамсон Ф., Яблоновски А. Искусство розничного банкинга. Факты, аналитика, прогнозы. Пер. с англ. Е.И. Недбальская. Минск: Гревцов Паблшер. 2007. 320 с.

3. Котковський В. С., Гетманенко А.А. Інноваційні процеси в сфері банківського кредитування. Вісник Криворізького економічного інституту КНУ. 2013. № 1. С. 101-104.

4. Рогач І.Ф., Сендзюк М.А., Антонюк А.А. Інформаційні системи у фінансово-кредитних установах. К.: ІСНЕУ. 2001. 239 с.

5. Адамик Б.П., Литвин І.С., Ткачук В.О. Інформаційні технології у банківській сфері.: навчальний посібник. К.: Знання, 2008. 351 с.

6. Коваленко В.В. Розвиток FinTech: загрози та перспективи для банків України. Приазовський економічний вісник. 2018. Вип. 4 (09). С. 127-133.

JEL G21

Котковський Володимир Станіславович

к.е.н., доцент кафедри соціально-політичних та економічних дисциплін

Криворізького факультету Національного університету

«Одеська юридична академія»

м. Кривий Ріг, Україна

КРИТИЧНА ОЦІНКА МОЖЛИВИХ НЕГАТИВНИХ НАСЛІДКІВ СЕК'ЮРИТИЗАЦІЇ АКТИВІВ БАНКУ

У тезах розглядаються проблемні питання критичного підходу до застосування сек'юритизації активів банківськими установами. Визначено недоліки фінансування угод шляхом сек'юритизації активів, які поділяються на недоліки загального характеру і проблеми в сфері банківського нагляду. Висвітлено необхідність обачного застосування сек'юритизації активів в сучасних умовах.

***Ключові слова:** банк, сек'юритизація активів, репутація, рейтингове агентство, банківський нагляд.*

Сек'юритизація, безумовно, стає одним з основних джерел фінансування для компаній і банківських установ у всьому світі. Європейські країни змагаються у створенні найбільш сприятливих законодавчих умов для здійснення угод сек'юритизації. Незважаючи на динамічний розвиток сек'юритизації, її базові принципи, цілі та структурні елементи залишаються незмінними.

Вагомий внесок у розвиток теоретичних та практичних знань щодо застосування та розвитку сек'юритизації зробили такі зарубіжні вчені як Г. Айленбергер, Х. Бэр, Е. Девідсон, Е. Сандерс, Ф. Фабозці, Х. Оль. В Україні за останні роки також підвищився інтерес багатьох вчених до питань сек'юритизації, а саме: З. Васильченко, І. Кравчук, В. Юхимчук, Н. Ткаченко та інші.

Сек'юритизація активів отримала широкого розповсюдження в США ще в 70-ті роки ХХ ст. та стала дуже ефективним способом фінансування як для банків,

так і для компаній нефінансового сектора. Вона не мала негативних наслідків як для банків, так і для їх клієнтів за такими причинами [1-2]: по-перше, сторонами угод сек'юритизації активів були відомі банки та великі компанії, які, зберігаючи свою репутацію, забезпечили їх належне оформлення і проведення; по-друге, рейтингові агентства ретельно перевіряли склад кредитних портфелів, перш ніж присвоїти рейтинг або надати забезпечення; по-третє, інвестори, переважно інституціональні, як правило, мали достатньо кваліфікований персонал, спроможний оцінити притаманні ризики та управляти ними.

Зрозуміло, що залучення фінансування шляхом сек'юритизації активів при невмілих діях може ускладнити відносини банків з клієнтами як в теперішній час, так і в майбутньому. Недоліки цих угод стають більш наочними, якщо поділити їх на недоліки загального характеру і проблеми в сфері банківського нагляду. Основні недоліки загального характеру, що притаманні сек'юритизації активів, зводяться до наступного [3, с. 360-361]:

- юридична складність і висока вартість даного виду фінансування;
- тривалість процесу сек'юритизації активів та необхідність стратегічного підходу;
- недостатня гнучкість та можливий вплив на відносини з клієнтами.

Важливіші проблемні аспекти сек'юритизації активів з точки зору органів банківського нагляду наступні [3, с. 368-369]:

- недотримання вимоги збереження банківської таємниці та захист іншої банківської інформації;
- вибіркового підходу до методики відбору активів для сек'юритизації;
- моральна відповідальність, пов'язана з покриттям збитків за угодою в більшому обсязі, ніж це передбачено самою угодою;
- погіршення якості обслуговування виданих кредитів і зниження стандартів кредитування.

Доведено, наявність всіляких сумнівів і побоювань, які стосуються наслідків сек'юритизації активів, чи то вартість майбутнього фінансування або зберігання характеру відносин банку з клієнтами, як правило, дисципліновано впливає на учасників ринку, та при будь-яких обставинах блокує самі негативні наслідки. Крім цього, наглядові органи країн Європи та США поступово формують вимоги до угод сек'юритизації активів, слідкуючи за тим, щоб ці угоди не приводили до негативних результатів як в теперішній час, так і в майбутньому [4, с. 158].

Таким чином, сек'юритизація активів за багатьма причинами вигідна для банків, якщо вона здійснюється сумлінно та з належною обачністю. Проте при невмілому використанні цей фінансовий інструмент може непередбачуваним чином вплинути на репутацію банку і негативно позначитися на його подальшій діяльності. Одночасно слід застерегти від зайвих побоювань щодо сек'юритизації активів.

Список використаних джерел:

1. Комісія з цінних паперів та бірж США: Офіційний сайт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.sec.gov> (дата звернення: 18.01.2019 р.).
2. Дробницька О. Р. Проблемні кредити банків: сучасний стан та можливості управління ними через процес сек'юритизації активів /О.Р. Дробницька //Інноваційна економіка. – 2013. – №6. – С. 267-272.
3. Бэр, Х. П. Секьюритизация активов: секьюритизация финансовых активов – инновационная техника финансирования банков /Х.П. Бэр; пер. с нем. [Ю. М. Алексеев, О.М. Иванов]. – М.: Волтерс Клувер, 2007. – 624 с.
4. Шейко О.П. Сек'юритизація фінансових активів – інноваційний механізм рефінансування та управління ризиками /О.П. Шейко //Фін.-кредит. діяльн.: пробл. теорії та практики. – 2011. – Вип. 2. – С. 154-160.

JEL G21

Кретов Дмитро Юрійович

к.е.н., викладач кафедри банківської справи

Біньковська Анастасія Русланівна

студентка 4 курсу факультету фінансів та банківської справи

Одеського національного економічного університету

м. Одеса, Україна

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО БАНКІВСЬКОГО СПОЖИВЧОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ

У тезах розглянуті головні тенденції та особливості розвитку споживчого кредитування у вітчизняних банках. Досліджено та проаналізовано динаміку розвитку споживчого кредитування та основних показників розвитку кредитного ринку України.

Ключові слова: *кредитний ринок, споживчий кредит, кредитний ризик, споживче кредитування, банківська система.*

Ринок споживчого кредитування являється важливим сегментом фінансового ринку, на якому здійснюються операції з перерозподілу кредитних ресурсів між кредитними організаціями, населенням та організаціями сфери обігу.

Для того щоб забезпечити стабільне функціонування банківської системи та забезпечення економічного зростання загалом необхідно розвивати банківське кредитування. Важливим елементом є соціальний аспект споживчого кредитування, в цьому напрямку ринок банківських послуг розглядається як фактор підвищення соціальної стабільності населення.

Споживчий кредит відіграє важливу роль у розвитку будь-якої країни, однак його значення в економіці й фінансуванні споживчих витрат у різних країнах не

однакове, це пояснюється економіко-правовими та культурними особливостями країн, рівнем розвитку економіки, інтенсивністю грошово-кредитних відносин, рівнем життя населення. Соціальна політика держави реалізується завдяки функціонуванню соціальної сфери, яка представляє собою сукупність галузей і різних інститутів, виконуючих загальну цільову функцію задоволення різних соціальних потреб населення [1, с. 15].

Активна участь банків може ефективно вирішити наступні соціальні проблеми:

- розширення платоспроможного попиту населення через розвиток системи споживчого кредитування;
- зростання зайнятості і боротьба з бідністю через розвиток кредитування малого і середнього бізнесу і мікрофінансування;
- підвищення фінансової грамотності населення через послуги з довірчого управління коштами;
- створення ринку доступного житла через іпотечне кредитування [2, с. 185].

Приклад сучасного стану економіки показує, наскільки значима соціальна роль банків. Банківський сектор зацікавлений в здійсненні соціально значущих ініціатив в країні.

Процес формування ринкових відносин в економіці об'єктивно обумовлює необхідність підвищення ролі банківського кредиту у забезпеченні фізичних осіб грошовими ресурсами. Показник, який саме характеризує розміри кредитної діяльності є частка кредитів у відсотках до ВВП (табл. 1).

Як видно з даної таблиці, об'єм споживчих кредитів після фінансової кризи з 2008-2009 роки мав тенденцію до збільшення, і зріс з 115,0 млрд. грн. до 186,1 млрд. грн. Починаючи з 2009 року відбулося різке звуження об'єму споживчих кредитів після динамічного зростання в попередні роки, яке продовжилось і протягом 2010-2012рр. У 2012р. обсяг споживчих кредитів становив 126,2 млрд. грн. або 62,5% від усіх наданих кредитів фізичним особам. Так, станом на 2013 рік кредити фізичним особам становили 15,3% у кредитному портфелі банківських установ. У 2014-2015 році об'єм виданих кредитів зростав порівняно з попереднім періодом. Починаючи з кінця 2015 року і протягом 2016-2017 років об'єм виданих кредитів зменшувався, це спричинено зростання ціни на кредит, більш жорсткими вимогами до позичальників, так як зростала і проблемна заборгованість.

Проаналізувавши діяльність банківської системи можна відмітити, що протягом періоду з 2008-2017 роки об'єми виданих споживчих кредитів поступово зменшувались. Спостерігалась тенденція росту відсоткової ставки, разом із збільшенням проблемної заборгованості за виданими кредитами. Досить швидкий темп росту проблемної заборгованості пояснюється неякісними кредитами в портфелях банків, які спричинені в результаті недостатньої оцінки кредитоспроможності позичальників.

Таблиця 1.

Частка банківських продуктів у валовому внутрішньому продукті України за
2008-2017 рр.

Період	Станом на 01.01:									
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Обсяг ВВП, млрд. грн.	948,1	913,3	1083	1316,6	1409	1454,9	1566,7	1979,5	2383,2	2982,9
Кредитний портфель, усього, млрд. грн.	485,4	792,2	747,3	792,2	825,3	815,3	911,4	1006,4	965,1	1005,9
Кредити, надані фізичних осіб, млрд. грн..	160,4	280,5	241,2	209,5	201,5	187,6	193,5	211,2	174,9	163,3
Споживчі кредити, млрд. грн.	115,0	186,1	137,1	122,9	126,2	125,0	137,3	135,1	104,9	101,5
Питома вага у кредитному потфелі, %	23,7	23,5	18,3	15,5	15,3	15,3	15,1	13,4	10,9	10,1
Питома вага СК до ВВП, %	12,1	20,4	12,7	9,3	9,0	8,6	8,8	6,8	4,4	3,4

Джерело: складено за даними [3].

Одним із методів мінімізації кредитного ризику є якісне оцінювання кредитоспроможності позичальника у банку. Аналіз кредитоспроможності позичальника проводиться банківською установою з метою визначення можливостей клієнта розрахуватися за своїми кредитними зобов'язаннями. Оцінювання кредитоспроможності позичальників – фізичних осіб здійснюється банківськими установами на основі використання методу кредитного скорингу. Кредитний скоринг передбачає застосування бальної шкали оцінювання кредитоспроможності позичальника.

Список використаних джерел:

1. Охрименко І.Б. Актуальні проблеми кредитування населення в Україні/ І.Б. Охрименко //Проблеми сучасної економіки в умовах фінансової нестабільності: Збірник тез наукових робіт міжнародної науково-практичної конференції - О.: у двох частинах. - «Центр економічних досліджень та розвитку», 2012. Ч 1. – С.14-16.
2. Кузнєцова Л.В. Кредитний менеджмент: [навч. підручник]/ Л.В. Кузнєцова – К.: Знання, 2007. – 330 с.

3. Офіційний сайт Національного банку України. [Електронний ресурс].
– Режим доступ: <http://www.bank.gov.ua> (дата звернення: 25.12.2018 р.)

JEL G21

Кретов Дмитро Юрійович
к.е.н., викладач кафедри банківської справи
Койчева Діана Сергіївна
студентка 4 курсу факультету фінансів та банківської справи
Одеського національного економічного університету
м. Одеса, Україна

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ РИНКУ ІПОТЕЧНОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ

У тезах розглядаються особливості розвитку іпотечного ринку в Україні. Проведено аналіз системи іпотечного кредитування з урахуванням впливу економічної циклічності. Досліджено кризові явища та визначено міру їх впливу на тенденції розвитку іпотечного кредитування в Україні.

Ключові слова: *кредитний ринок, іпотечний кредит, кредитний цикл, кредитний ризик, споживче кредитування.*

Іпотечне кредитування та його організація займають важливе місце в економічній системі багатьох країн світу. Іпотека є важливим чинником збільшення інвестицій в економіку держав, що розвиваються, та забезпечення їх швидкого зростання. Ефективне функціонування національної моделі іпотечного кредитування сприяє поліпшенню житлових умов населення, впливає на економіку країни шляхом стимулювання попиту на ринку нерухомості, що, в свою чергу, розвиває галузь будівництва [1, с. 25]. В Україні ж іпотечне кредитування потребує ретельного опрацювання широкого кола проблем. В першу чергу це пов'язано з тим, що всі ланки суспільства прагнуть ефективно функціонувати, а без розвитку банківської інфраструктури, насамперед іпотечного кредитування, неможливо досягнути добробуту населення. Також значного негативного впливу завдають наслідки економічної кризи, передумовою якою була політична криза 2014 р. та війна на сході країни, які внесли певні корективи у розвиток вітчизняного іпотечного кредитування, що призвело до його сповільнення та дисбалансу у всьому банківському секторі. Саме тому, відродження інституту іпотеки, створення розвиненого іпотечного ринку в країні за підтримки в першу чергу держави є об'єктивною необхідністю, яка має стати каталізатором економічного зростання, створення нових виробництв та робочих місць [2, с. 119].

Метою дослідження є узагальнення особливостей розвитку іпотечного ринку в Україні, проаналізувати системи іпотечного кредитування, дослідити

кризові явища та визначити міру їх впливу на тенденції розвитку іпотечного кредитування в Україні.

У розвинутих країнах світу іпотечний кредит є ефективним інструментом ринкової економіки, який стимулює будівництво нових об'єктів, формування ринку нерухомості та цінних паперів. Найбільшої популярності набуло житлове іпотечне кредитування, головна мета розвитку якого – створення ефективної системи забезпечення доступного за вартістю житла громадянам із середніми доходами, заснованої на ринкових засадах придбання житла за рахунок власних коштів громадян і довгострокових іпотечних кредитів. Ефективне функціонування національної моделі іпотечного кредитування сприяє поліпшенню житлових умов населення, впливає на економіку країни шляхом стимулювання попиту на ринку нерухомості, що, в свою чергу, розвиває галузь будівництва. За підрахунками фахівців, кожна гривня, вкладена в будівництво житла, дає 2,5-3 гривні приросту ВВП. Нормальне функціонування іпотечної фінансової системи має багато позитивного – це і дешеві довгострокові кредити, і зростаючі обсяги житлового будівництва, задоволення попиту на житло. На думку міжнародних експертів, розвиток економіки в країні може проходити за двома сценаріями: коли іпотечний ринок розвивається нормально, його обсяги ростуть, збільшуються, або складається ситуація, в якій існують фактори, що стримують динаміку росту, тобто іпотечного ринку просто не існує [2]. На іпотечному ринку відносини повинні будуватись на довірі кредиторів, інвесторів, позичальників. Для оцінювання рівня розвитку іпотечного кредитування в Україні проаналізуємо динаміку (рис. 1).

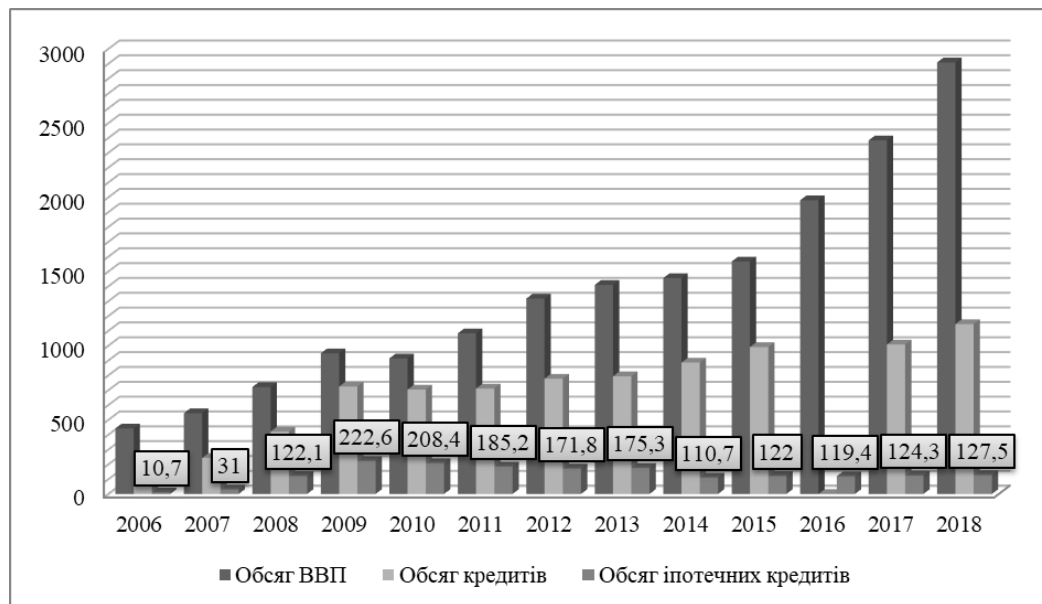

Рис. 1. Динаміка обсягу ВВП, загального кредитного портфелю та іпотечних кредитів за 2006-2018 рр.

Джерело: складено за даними [3].

Відповідно даних, представлених рис. 1, протягом періоду з 2006 по 2018 рр. частка іпотечних кредитів у ВВП поступово зменшувалась, зокрема якщо в 2009 р. вона досягала 76,9% від загального обсягу ВВП, то на початок 2018 року цей показник зменшився до 39,3%.

Іпотечне кредитування, як було зазначено, динамічно розвивалось в Україні з 2006 р. до 2009 року. Темпи зростання обсягів іпотечного кредитування у 2010–2018 рр. значно зменшилися порівняно з 2008 р., що є свідченням впливу світової фінансово-економічної кризи 2007 – 2008 рр. та загострення внутрішньої кризи в Україні за останній період. Незважаючи на загальний спад, обсяги іпотечного кредитування юридичних осіб зростали протягом 2010 – 2015 рр. (з 75,6 млрд. грн., за станом на початок 2010 р., до 119,4 млрд. грн. – кінець 2016 р.), тому що, по-перше, значно підвищився курс долара, а по-друге, в умовах кризи підприємства зберегли можливість поповнення обігових коштів і проектного фінансування під заставу комерційної нерухомості. Так за 2013-2016 роки іпотека в Україні майже пропала. Проте в 2017-2019 роках іпотечне кредитування почало знову оживлятися. Но, дивлячись на це не всі банки на сьогоднішній день рекламують цей продукт. На сьогоднішній день згідно з законодавством кредити на іпотеки видаються виключно тільки в національній валюті. Середня ставка кредиту це 17,9% річних а найвища від 20-25%.

Досліджуючи проблеми іпотечного кредитування, ми дійшли висновків, що становище іпотечного кредитування в Україні цілком залежить від економічної та політичної ситуації, яка існує в країні. На сучасному етапі дуже важливим є проведення банківської реформи для усунення першочергових проблем розвитку іпотечного кредиту, тому головним виділяємо саме допомогу з боку держави, оскільки саме така фінансова підтримка надасть змогу ефективно здійснювати та налагодити механізм іпотечного кредитування, зробити його доступним для населення та на основі цього збільшити загальний обсяг іпотечного кредитування, що в свою чергу дасть поштовх для збільшення зростання економіки в цілому.

Список використаних джерел:

1. Руда О.Л. Становлення іпотечного кредитування в Україні /О.Л. Руда електронне фахове видання Ефективна економіка. – Київ. Дніпровський ДАЕУ, №5, 2018 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/5_2018/61.pdf (дата звернення: 12.01.2019 р.)
2. Банківське кредитування корпоративного сектору економіки в умовах циклічності: монографія / Л. В. Кузнєцова, Л. В. Жердецька, Д. Ю. Кретов [та інш.] /ред. Л. В. Кузнєцова. – Харків : «Диса Плюс», 2018. – 280 с.
3. Офіційне Інтернет-представництво Національного банку України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.bank.gov.ua (дата звернення: 15.01.2019 р.)

Кузнєцова Людмила Вікторівна
*д.е.н., професор, завідувач кафедри банківської справи
Одеського національного економічного університету
м. Одеса, Україна*

ПЕРЕДУМОВИ АКТИВІЗАЦІЇ ВПРОВАДЖЕННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ДІЯЛЬНІСТЬ БАНКІВ УКРАЇНИ

Тези присвячено визначенню тенденцій та особливостей розвитку цифрової трансформації у світі та в Україні. Визначено основні передумови активізації цифрових технологій в банках України.

Ключові слова: *сталий розвиток, цифрова трансформація, банк, конкурентні переваги, .*

Швидкий розвиток цифрового сегмента економіки можна пояснити зростанням трансакційного сектору, який в розвинених країнах складає понад 70% національного ВВП. До цього сектору сьогодні відносять: державне управління, консалтинг і обслуговування, фінанси, оптову і роздрібну торгівлю, а також надання різних комунальних, персональних і соціальних послуг. Цифрова економіка найбільш ефективно функціонує на ринках з великою кількістю учасників і високим рівнем проникнення інформаційно-комунікаційних послуг. У першу чергу це стосується «інтернет-залежних» галузей (транспорт, торгівля, логістика та фінанси), у яких частка е-сегмента становить орієнтовно близько 10% ВВП, понад 4% зайнятості, і ці показники мають явну тенденцію до зростання.

Проблемам впливу цифрових технологій на банківський сектор економіки присвячена достатня кількість наукових робіт сучасних зарубіжних і вітчизняних вчених (Дж.-П. Зігранд, А. Менквелд, Д.Кліфф, Т. Васильєва, В. Коваленко, О.Степаненко, Ю. Оніщенко тощо). Незважаючи на достатню кількість наукових розробок, існує необхідність визначення умов розвитку цифрової трансформації у діяльності вітчизняних банків та розробки рекомендацій щодо їх ефективного впровадження.

Цифрова трансформація в банках – це процес впровадження цифрових технологій в усі напрямки банківської діяльності, що вимагає внесення докорінних та швидких змін в технології надання послуг, корпоративну культуру, принципи створення та надання нових банківських продуктів і послуг.

Банкам України, щоб бути конкурентоздатними на фінансовому ринку, необхідно поєднувати активність у сфері цифрових технологій з якісним управлінням традиційними ризиками та ризиками цифрових продуктів. Як відомо, цифрову трансформацію супроводжують ризики, основними з яких є інформаційні, тому в умовах впровадження цифрових банківських послуг

важливим є забезпечення економічної безпеки та кібербезпеки. Враховуючи швидкість поширення інформаційних ризиків, підвищення рівня економічної безпеки банку є важливим завданням в умовах переходу до цифрової економіки. Необхідно зауважити, що умови для захисту банківської інформації в Україні поступово формуються, що підтверджується результатами світового Глобального індексу кібербезпеки: у 2018 році із 100 країн світу Україна посіла 27 місце.

Важливою передумовою розвитку цифрової трансформації у вітчизняних банках є проведення модернізації традиційних технологій. Як відомо, модернізація старих технологій відрізняється великою складністю і значними витратами. Збереження цих старих технологій перешкоджає розвитку банку в цілому, так як на обслуговування старих технологій витрачається значна кількість банківських ресурсів, які можна було б використовувати на впровадження цифрових технологій. У поточному 2019 році вітчизняні банки отримали прибуток, тому існують, на нашу думку, фінансові можливості здійснення модернізації та впровадження нових цифрових послуг.

Наступною передумовою активізації процесів цифрової трансформації у банківському секторі України є розробка та впровадження стратегій цифровізації кожним з банків. Формування стратегічних завдань на початку процесу цифрової трансформації буде сприяти визначенню найбільш ефективних та важливих для клієнтів напрямків розвитку, а також набір технологій, які сприятимуть такому розвитку. Для підвищення ефективності виконання стратегічних завдань цифровізації банк обов'язково повинен провести аналіз своїх наявних ресурсів, визначити ті, які вимагають модернізації, а які необхідно розробити, або купити, з урахуванням нових бізнес-потреб клієнтів.

Сприятиме розвитку цифровізації у банківському секторі економіки і формування нормативно-правової бази, що регулює ці процеси. В Україні з 2016 року починають створюватися умови для цифровізації економіки, чому сприяли прийняті: стратегія «Цифрова адженда України – 2020» [1], «Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 рр.», від 17 січня 2018 р. та Постанова НБУ про внесення змін до Положення про застосування електронного підпису в банківській системі від 14 серпня 2017р.

Найважливішою умовою для активізації процесів цифрової трансформації є формування фахівців з необхідними знаннями та компетентностями [2]. При традиційних моделях банківського бізнесу працівники повинні були знати тільки певні системи, які використовувались багато років, а для успіху впровадження процесів цифрової трансформації необхідно бути постійно готовими до будь-яких змін, якщо вони необхідні для підвищення ефективності банку. Така готовність означає і вміння мислити творчо, і знання потенціалу нових технологій, і вміння використовувати їх з максимальною ефективністю та за максимально короткий час. І крім цього, банку потрібно створювати спеціальні департаменти та підрозділи, які будуть займатися тільки цифровою трансформацією.

За прогнозами Світового економічного форуму, до 2020 р. буде втрачено більш ніж 5 млн. робочих місць у 15 розвинених країнах. Епоха четвертої промислової революції ставить перед банками і його персоналом нові виклики. Для адаптації банків необхідно, на наш погляд, ураховувати рекомендації шостого форуму «People Management ReForum WinningThe Hearts», які визначили принципи побудови компаній майбутнього:

1. *Від традиційних вимог до професійності працівників до вимагання гнучких навичок.* Компанії змінюють модель компетенцій, які використовуються при наймі та адаптації співробітників, де традиційно визначаються тільки професійні знання «hard skills». В умовах цифровізації компанія створює свою матрицю «soft skills» (гнучкі навички), за якими вирішує, хто для неї ідеальний кандидат.

2. *Від робота до людини.* Щоб витримати в конкурентній боротьбі з роботами, потрібно розвивати топ-10 «soft skills», що не підвладні машинам: інноваційність, критичне мислення, емоційний інтелект, лідерство і соціальний вплив, креативність, оригінальність, ініціативність, відповідальність тощо.

3. *Від раціоналізму до емоційного інтелекту.* Бізнес процеси - важлива частина компанії, але майбутнє за тими, хто постійно працює з емоційним інтелектом: вміти заразити своєю ідеєю, створити довірчу атмосферу, бути щирим і вміти генерувати і приймати раціональні ідеї.

Сучасні процеси розвитку секторів економіки України, в тому числі такого важливого сектору як банківського, потребують під впливом цифрових технологій активізації щодо створення умов для їх впровадження. Тому банкам необхідно використовувати наявні передумови розвитку цифрової трансформації у банківській сфері, так як цифровізації є необхідною складовою стійкого розвитку як банків України, так і економіки в цілому.

Список використаних джерел:

1. Цифрова адженда України – 2020 («Цифровий порядок денний» – 2020). [Електронний ресурс] / НІТЕСН office. – грудень 2016. – 90 с. – Режим доступу: <https://uccr.org.ua/uploads/files/58e78ee3c3922.pdf> (дата звернення: 03.04.2019р.).

2. Степаненко О. П. Цифрова трансформація банківської системи в умовах становлення та розвитку цифрової економіки. *Керуючі системи та машини.* – 2017. – № 1. – С. 77-85. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/> (дата звернення: 03.04.2019р.)

Кузнєцова Людмила Вікторівна
д.е.н., професор, завідувач кафедри банківської справи
Басун Анастасія Олегівна
студентка 5 курсу факультету фінансів та банківської справи
Одеського національного економічного університету
м. Одеса, Україна

ОСОБЛИВОСТІ КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

Тези присвячено визначенню головних тенденцій, особливостей впровадження та розвитку корпоративної соціальної відповідальності банків України. Запропоновано внести інформацію про корпоративну соціальну відповідальність до обов'язкових елементів річних звітів банків

Ключові слова: *сталий розвиток, ринок, банк, корпоративна соціальна відповідальність.*

У сучасному світі успіх будь-якої компанії, у тому числі і банку, тісно пов'язаний з соціально-економічним розвитком країни, станом її навколишнього середовища. Загострення екологічних проблем, фінансова й економічна кризи, що охопили світ, доводять необхідність удосконалення діяльності банків, у тому числі в частині управління соціальними та екологічними ризиками. Відповідно в таких умовах на світовому фінансовому ринку зростає увага фінансових інститутів до концепції сталого розвитку, що знаходить свій прояв у підвищенні корпоративної соціальної відповідальності провідних фінансових установ.

Дослідженню ролі фінансових інститутів у забезпеченні сталого розвитку присвячені праці зарубіжних науковців, зокрема Б. Бауе, В. Ясінського, А. Міроненкова, І. Соболевої, окремі роботи вітчизняних економістів С. Єгоричевої, І. Горячек, М. Вернер, М. Дмитренко та інших.

Однак, проблеми соціальної відповідальності банків у контексті забезпечення сталого розвитку, взаємозв'язок корпоративної соціальної відповідальності з фінансовими результатами діяльності фінансових інститутів в реаліях України все ще залишаються практично недослідженими вітчизняною наукою. Існує об'єктивна необхідність розробки теоретичного підґрунтя та аналізу практичного впровадження принципів сталого розвитку у банківській системі України [1, с. 245].

Сталий розвиток будь-якого суспільства базується на соціальній та екологічній відповідальності людини та компанії. Фінансові інститути, що приєднуються до проблем сталого розвитку, переорієнтовують свою діяльність на здійснення відповідального фінансування. Останнє у широкому розумінні

передбачає врахування фінансовими інститутами соціальних ризиків, пов'язаних з клієнтами та профінансованими проектами, а також створення адекватних систем управління такими ризиками. У вузькому розумінні поняття відповідального фінансування застосовують до фінансових інститутів, що спеціалізуються на фінансуванні соціально значимих проектів [2, с. 8].

Соціальна відповідальність в Україні у сучасних умовах розвивається на рівні окремих проектів та ініціатив. Поки ще не сформовано узагальнену систему показників оцінки соціальної відповідальності як на рівні держави, так і на рівні підприємств та фінансових посередників. Варто зазначити, що терміни «соціальна відповідальність», «корпоративна соціальна відповідальність», «соціально-відповідальний бізнес» мають різні аспекти існування, адже соціальна відповідальність має різні рівні функціонування (рівень держави, суспільства, особистості), тоді як корпоративна соціальна відповідальність, соціально-відповідальний бізнес є рівнем підприємства. Тому ці категорії не є різними за значеннями, а доповнюють один одного (рис. 1).

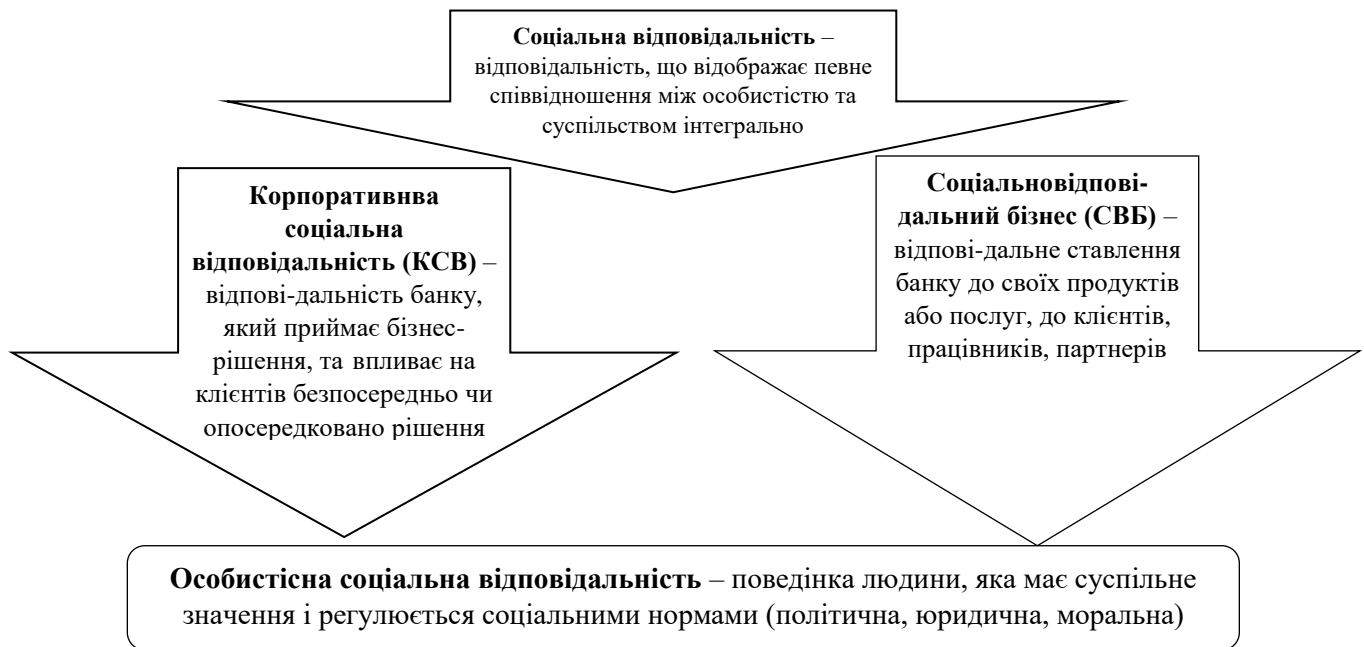

Рис. 1. Співвідношення видів соціальної відповідальності в банках
Джерело: складено за даними [3].

У структурі соціальної відповідальності розрізняють макроекономічний рівень (державний), мікроекономічний рівень (КСВ, СВБ) та особистісний рівень (людини, особистості). Розвиток та популяризація соціальної відповідальності в кожній країні відбувається по-різному та має свої відмінності. Великий вплив на її формування мають історичне підґрунтя, ментальність, економічний і соціальний розвиток країни, державна політика, пріоритетність соціальної діяльності.

Основною проблемою розвитку соціальної відповідальності в банківському секторі України є те, що більшість банків невірно розуміють поняття «соціальна відповідальність», переважно ототожнюючи її з благодійністю та спонсорством. Внаслідок такого вузького трактування, банки знижують свої потенційні можливості підвищити свою репутацію за рахунок різних форм корпоративної соціальної відповідальності. Так, хоча окремі банки активно впроваджують різні форми корпоративної відповідальності, такі як: взаємодію з міжнародними організаціями, реалізацію проектів енергоефективності, модернізацію промисловості з позитивним впливом на довкілля, підвищення корпоративної соціальної відповідальності та професіоналізму працівників, все ж у своїх звітах, публікаціях про корпоративну соціальну відповідальність обмежуються переважно благодійністю та спонсорством, не розкриваючи свій реальний та потенційний позитивний вплив на життєдіяльність суспільства.

Банки, декларуючи свої соціальні та екологічні цілі, не розкривають інформацію про ступінь їх досягнення, а тому, оцінити чи певний банк реально реалізує концепцію сталого розвитку чи лише декларує її неможливо. Для уникнення такої ситуації, яка свідчить про непрозорість банківського бізнесу, варто принаймні внести інформацію про КСВ до обов'язкових елементів річних звітів банків, де показувати не лише цілі, завдання у даному напрямі, а реальні заходи щодо їх досягнення;

На жаль, в Україні соціально відповідальних банків дуже мало, а тому цінність їхнього досвіду в цій сфері досить значна. Перешкодами для розвитку та популяризації соціальної відповідальності на рівні банків є нестача коштів, велике податкове навантаження, незацікавленість у веденні соціальної відповідальності тощо. Тому, на нашу думку, для поширення соціальної відповідальності необхідно на законодавчому рівні затвердити відповідні документи (закони, стратегії, концепції), які б спонукали банки до активної діяльності у сфері соціальної відповідальності.

Список використаних джерел:

1. Кузнєцова Л.В. Кредитний менеджмент: підруч. [для студ. вищ. навч. закл.]. Одеса. ОРІДУ НАДУ, 2007. 332с.
2. Лункіна Т. І. Основна роль і необхідність розвитку соціальної відповідальності в Україні /Т.І. Лункіна Науковий вісник УжНУ Вип. 12, ч.2 – 2017 р. С. 6–10.
3. Центр «Розвиток корпоративної соціальної відповідальності» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://csr-ukraine.org> (дата звернення: 05.04. 2019 р.)

Кузнєцова Людмила Вікторівна
д.е.н., професор, завідувач кафедри банківської справи
Васильєв Владислав Дмитрович
студент 5 курсу факультету фінансів та банківської справи
Одеського національного економічного університету
м. Одеса, Україна

РОЛЬ БАНКІВ У ПРОПОРЦІЙНОМУ РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІК

Тези присвячено вивченню диспропорцій у розвитку економіки регіонів України. Розглянуто вплив банківської системи на загострення диспропорцій в розвитку регіонів. Виявлено взаємозв'язок між банківською системою та реальним сектором економіки.

***Ключові слова:** пропорційний розвиток, регіональна економіка, об'єм кредитування, регіональний банк.*

Сучасні кризові умови функціонування економіки України загострили існуючі проблеми у банківському секторі економіки, до яких належать: низький рівень капіталізації комерційних банків, висока концентрація капіталу в групі найбільших банків, низькі обсяги кредитування реального сектора економіки, наявність незабезпечених кредитів та необхідність відновлення довіри до банків, територіальна нерівномірність банківської системи. Серед науковців, що зробили внесок в обґрунтування особливостей організації регіональних банківських систем, визначення напрямів їх розвитку треба назвати: О. Вовчак, Д. Завадську, М. Козоріз, О. Копилюк, Л. Кузнєцову, М. Могильницьку, Л.Примостку та ін..

Як відомо, розвиток банківської системи країни безпосередньо залежить та визначається рівнем розвитку регіональних банківських систем. Регіональні банківські системи впливають на розвиток своїх регіонів, створюючи умови для їх активної інвестиційної та інноваційної діяльності, забезпечення належного фінансування підприємств, а отже, сприяють збільшенню обсягів виробництва та зайнятості населення регіону, та, як наслідок, розвитку економіки держави в цілому.

Складовими банківського сектора регіону є: регіональні банки; філії, відділення, представництва місцевих банків; філії, відділення, представництва інорегіональних та іноземних банків; банківські об'єднання, асоціації, які зареєстровані і діють на території регіону; банківська інфраструктура. Вагомою структурною складовою банківського сектора регіону є регіональні банки. Поряд з цим, переважна частка у структурі банківської інфраструктури регіону належить структурним підрозділам (філіям та представництвам) банків з інших регіонів та

іноземних банків. Від розвитку їх мережі залежить рівень забезпечення доступу населення та суб'єктів господарювання регіону до банківських послуг, можливості їх вибору і розвитку конкуренції в банківському секторі регіону. Рівень забезпеченості банківськими установами окремих регіонів України наведено даними рис.1.

Рис.1. Кількість діючих структурних підрозділів банків в окремих регіонах на 01.01.2018р., од./од. на 10 000 осіб населення
Джерело: складено за даними [1].

Дані наведеного рисунку свідчать про значні диспропорції у забезпеченості регіонів банківськими установами, що вказує на нерівномірний розвиток регіональних банківських систем. Оскільки значна частина регіонів України має лише діючі філії банків, можна стверджувати, що домінують роль у розвитку вітчизняної банківської системи відіграють філії банків. Слід зазначити, що чисельність банківських установ у розрізі регіонів прямо пов'язана із чисельністю суб'єктів господарювання на їх території. Тобто, чим більшою є чисельність суб'єктів господарювання регіону, тим більшою є і чисельність банківських установ, що відповідає теорії розвитку територіальних ринків капіталу.

Як відомо, банківський сектор регіонів прямо впливає на розвиток регіону, створюючи умови для інвестиційної діяльності і, як наслідок, для зростання реального сектора економіки і зайнятості, що впливає на рівень життя населення і на ВВП країни в цілому.

Згідно однієї з теорій Й. Шумпетера, банківський сектор відіграє ключову роль в економічному розвитку регіонів: по-перше банківський сектор забезпечує інноваційний розвиток регіонів, по-друге має змогу раціонально розподіляти ресурси між перспективними учасниками регіональної економіки [2, с.349].

Один з важливих взаємозв'язків між банківською системою та сферою матеріального виробництва проявляється в тому, що реальний та банківський

сектори пов'язані між собою системою кредитування та заощадження грошових ресурсів [2, с.345]. Для підвищення ролі регіональних банків у фінансовому секторі регіонів варто не лише детально вписати правові норми, що забезпечували б функціонування регіональних банків, а й ґрунтовно напрацювати теоретико-методологічну базу. Регіональні банки зацікавлені у розвитку економіки регіону, в якому вони здійснюють свою діяльність, оскільки вони повністю економічно від неї залежні; мають кращі зв'язки з регіональними органами влади, що дозволяє отримувати більш широкий обсяг інформації; як правило, вкладають кошти в регіоні. Зважаючи на все це, потрібно ввести в законодавство зміни, що створять фінансові стимули для діяльності регіональних банків [3, с.27]. Від того, наскільки ефективно банки будуть виконувати покладені на них завдання в регіоні, залежить результативність взаємодії банківського сектора та регіональної економіки. Це пов'язано, у першу чергу, з тим, що банківські інститути, крім власне фінансово-кредитних функцій, виконують унікальні функції системоутворення діяльності всіх суб'єктів економічних відносин з надання банківських послуг. А стійкість, стабільність, надійність банку залежать від системної організації відносин усіх учасників цієї діяльності. Банківська система є вагомим інституціональним механізмом, що здійснює прями зв'язки як за всіма ланками вказаних економічних відносин, так і за кожним конкретним їх проявом. Системна функція банків полягає в тому, щоб знижувати невизначеність у складній відкритій економічній системі і забезпечувати координацію господарської діяльності в умовах незворотності минулого і невизначеності майбутнього» шляхом створення і перерозподілу платіжних засобів, тим самим підтримуючи відтворювальні процеси в економіці.

Виходячи з зазначеного вище, можемо стверджувати про поглиблення та загострення диспропорцій спричиненими нинішніми умовами функціонування банківської системи регіонів, і про необхідність функціонування регіональних банків для їх усунення.

Список використаних джерел:

1. Огляд банківського сектору за 2017 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=58539308>. (дата звернення 04.04. 2019р.).
2. Марченко-Седіло В.М. Наукові засади розвитку банківської системи регіону [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://ird.gov.ua/sep/sep20144\(108\)/sep20144\(108\)_343_Marchenko-SediloVM.pdf](http://ird.gov.ua/sep/sep20144(108)/sep20144(108)_343_Marchenko-SediloVM.pdf). (дата звернення: 04.04. 2019р.).
3. Обрусна С.Ю. Теоретико-правові проблеми розвитку банківської системи регіону // Правовий вісник Української академії банківської справи - № 2(11). 2014 р. С.24-28.

Кузнєцова Людмила Вікторівна
д.е.н., професор, завідувач кафедри банківської справи
Гладілка Дмитро Геннадійович
студент 4 курсу факультету фінансів та банківської справи
Одеського національного економічного університету
м. Одеса, Україна

АНАЛІЗ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ БАНКУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Тези присвячено визначенню сучасних методів фінансових результатів банку; доведено, що аналіз індикаторів створює умови для можливості оцінити рівень прибутковості банку, потенціал його економічного зростання та стратегічні завдання подальшого розвитку. Визначено основні показники ефективності діяльності банку.

Ключові слова: *фінансові результати, банк, аналіз, прибуток, показники ефективності.*

Створення дієвих механізмів аналізу фінансових результатів з метою забезпечення конкурентних переваг на ринку банківських послуг та досягнення ефективного функціонування в кризових умовах є важливим та актуальним.

Головною метою створення і функціонування комерційного банку, як комерційної установи, є отримання прибутку. Саме тому в системі аналізу діяльності комерційного банку важливе місце займає аналіз результатів його діяльності.

Аналіз фінансових результатів дозволяє виявити резерви їх підвищення, що збільшують можливості успішного функціонування банківської установи. Здійснення глибокого та якісного аналізу прибутку (збитку) і рентабельності вимагає чітко сформульованої методики їх дослідження [1].

Фінансові аспекти діяльності вітчизняних банків досліджено у працях: О. Зінченко у своїх працях пропонує удосконалення підходів до визначення складу фінансових результатів [1]; дослідник С. Ганзюк розглядав аналіз фінансових результатів комерційних банків в нестабільний період [2]; Л. Кузнєцова досліджувала результати фінансової діяльності банку [3] та А. Кушнарєва, яка визначала сутність та значимість фінансових результатів банку [4].

Конкурентоздатність банківських установ залежить від отриманих фінансових результатів, що знаходять своє місце серед основних завдань при реалізації пріоритетів діяльності банку. Проблема формування фінансових

результатів, створення конкурентоздатних переваг банку на ринку банківських є важливою та актуальною і з теоретичної точки зору, і з практичної[2].

Позитивні фінансові результати діяльності банків є основним показником ефективності їх роботи, індикатором фінансової надійності банківської системи.

На фінансові результати впливають зовнішні та внутрішні чинники. До зовнішніх належать: кризові явища в країні, зміна ставок обов'язкових резервів, зміна курсу валюти та облікової ставки, податкове законодавство, конкуренція на ринку банківських послуг. До внутрішніх відносять: кваліфікація менеджменту, умови праці, соціальні фактори, банківські технології.

Фінансові результати діяльності комерційного банку відображаються у Звіті про фінансові результати. Метою складання звіту є надання користувачам інформації про доходи, витрати, прибутки і збитки від діяльності банку за відповідний період. Звіт про фінансові результати є публічною фінансовою звітністю, тому його дані є доступними досить широкому колу користувачів інформації. Результати аналізу фінансових результатів комерційного банку цікавлять, насамперед, власників банківської установи, керівництво банку, державу, акціонерів, працівників банку та клієнтів. Важливими є для такого аналізу показники, що характеризують ефективність фінансових результатів діяльності банку, які наведено даними табл. 1.

Таблиця 1.

Основні показники ефективності фінансових результатів діяльності банку

Показник	Алгоритм розрахунку
ROA	$ROA = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Середня величина активів банку}} \times 100 \%$
ROE	$ROE = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Середня величина власного капіталу банку}} \times 100 \%$
SPRED	$SPRED = \frac{\text{Процентні доходи}}{\text{Дохідні активи}} - \frac{\text{Непроцентні витрати}}{\text{Пасиви, за якими сплачуються відсотки}}$
Чиста процентна маржа	$\text{Чиста процентна маржа} = \frac{\text{Процентні доходи} - \text{Процентні витрати}}{\text{Середня величина активів банку}} \times 100 \%$
Чиста непроцентна маржа	$\text{Чиста непроцентна маржа} = \frac{\text{Непроцентні доходи} - \text{Непроцентні витрати}}{\text{Середня величина активів банку}} \times 100 \%$
Чиста операційна маржа	$\text{Чиста операційна маржа} = \frac{\text{Операційні доходи} - \text{Операційні витрати}}{\text{Середня величина активів банку}} \times 100 \%$

Джерело: складено за даними [3].

Аналіз ефективності функціонування банку проводиться за допомогою методів аналізу банківської діяльності з використанням економіко-математичних, облікових, статистичних та інших методів з побудовою таблиць та графіків для відображення структури і динаміки фінансових результатів банку та його складових.

Для більш глибокого аналізу та виявлення причин зміни фінансових результатів комерційного банку використовують загальновідомі методи економічного аналізу, зокрема детермінованого факторного аналізу (абсолютних різниць, ланцюгових підстановок, відносних різниць, індексний, логарифмічний, інтегральний). Вони дозволяють виявити позитивні та негативні чинники, які впливають на формування фінансового результату. З метою підвищення рівня прибутковості необхідно здійснювати комплексний аналіз доходів та витрат, виявляти фактори впливу на них, збільшувати резерви діяльності. Отримання позитивного або негативного значення фінансового результату діяльності залежить передусім від ефективності взаємодії кожного компонента системи організації сучасного комерційного банку.

Вміння правильно визначати та розпоряджатися вхідними та вихідними грошовими потоками надасть змогу комерційному банку отримувати значні переваги від своєї діяльності, як в інтересах самої банківської установи, так і в інтересах клієнтів [4]. Отже, завдання аналізу фінансових результатів діяльності комерційних банків визначаються роллю і значенням прибутку банків як джерела формування їх капіталу, а отже, і фактором, що забезпечує стабільність їх фінансового стану, який, в свою чергу, є однією з умов ефективного функціонування банків.

Важливість забезпечення високої прибутковості банків обумовлена стратегічною зміною суспільних вимог щодо банківських послуг, стрімким розвитком небанківських фінансових установ та цифрових технологій. Такі глобальні та динамічні зміни зовнішнього середовища ведення бізнесу спонукають банки розширювати та закріплювати свої позиції на грошовому ринку на основі впровадження інноваційних банківських послуг, підвищення стандартів корпоративної соціальної відповідальності та етики ведення бізнесу, зміни стратегічних пріоритетів, цілей та моделей розвитку банків

Значення аналізу фінансових результатів діяльності банку полягає в тому, що його результати дозволяють менеджменту банку сформувати відповідну диверсифікаційну політику надання послуг, виявити вплив негативних факторів, розробити рекомендації щодо їх усунення та сформувати стратегічні завдання подальшого розвитку.

Список використаних джерел:

1. Зінченко О. А. Удосконалення підходів до визначення складу фінансових результатів комерційного банку та методики їх аналізу. *Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності*. 2013. №1. С.280 – 283.
2. Ганзюк С.М. Фінансові результати діяльності комерційних банків в умовах політичної нестабільності. *Економічна наука*. 2015. №11. С.98 – 101.
3. Кузнєцова Л. В. Теоретико-методологічні засади фінансової діяльності банку: монографія. Одеса. Видавництво «Атлант», 2009. 324 с.
4. Кушнарьова А. А. Сутність та значимість фінансових результатів діяльності комерційного банку. *Електронне наукове фахове видання з економічних наук «Modern Economics»*. 2017. №6. С. 113 – 120.

JEL G21; F01; G10

Кузнєцова Людмила Вікторівна

д.е.н., професор, завідувач кафедри банківської справи

Остапенко Катерина Олександрівна

студентка 5 курсу факультету фінансів та банківської справи

Одеського національного економічного університету

м. Одеса, Україна

ВПЛИВ ФІНАНСОВОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА ДІЯЛЬНІСТЬ БАНКІВ

Тези присвячено проблемам впливу фінансової глобалізації на діяльність банків України. Доведено, що фінансова глобалізація спричиняє циклічність економіки та фінансової системи. Розглянуто «тіньовий банкінг», надано оцінку фінансування за допомогою небанківських засобів.

Ключові слова: *банківська діяльність, фінансова глобалізація, тіньовий банкінг.*

У сучасних умовах характерними рисами розвитку світової цивілізації стали інтеграційні явища, які охопили всі основні сфери їх діяльності, а саме економічну, політичну, наукову, соціальну тощо. Термін «глобалізація» вперше використав у 1983 р. Т. Левіт. На його думку, глобалізації сприяють ринки, розвиток яких провадить до змін у соціальній поведінці й удосконалені технологій, а ці процеси усереднюють потреби й бажання в усьому світі [1].

Сьогодні глобалізація охоплює всі сфери товарних та фінансових ринків. Г. Габбарт у процесах глобалізації фінансової системи накреслює три основні тенденції: по-перше, бізнес є глобальним. Наприкінці 1990-х років сумарні інвестиції в акції приблизно 35 000 транснаціональних корпорацій перевищили 2 трлн. дол. США. По-друге, глобальними є фінансові ринки: впродовж 1980-х років обсяг транскордонних операцій із акціями та облігаціями зростав щороку на 28 %.

I, нарешті, глобальним стало кредитування: протягом 1980-х і 1990-х років обсяги міжнародного банківського кредитування зросли більш як у 20 разів[1].

Глобалізація призвела до створення взаємозалежного і всеохоплюючого ринку, який постійно інтегрується. Вихід національних капіталів за межі своїх економік і об'єднання їх на міжнародному рівні сприяло організації та утворенню глобальної фінансової системи. Сам же процес об'єднання світових фінансових систем за допомогою новітніх технологій та інновацій, іноземного капіталу з метою прискорення його обігу, отримало назву фінансової глобалізації, яка має як позитивні так і негативні наслідки. Одною із складових глобалізації є банківська діяльність, адже вона є основною передавальною ланкою впливу глобалізаційних процесів на економіку країн. Саме за допомогою банків, як основних фінансових інститутів, з'явилися можливості досить швидко отримувати та передавати фінансову інформацію незважаючи на кордони, використовуючи різноманітні банківські інструменти та технології.

Позитивно глобалізація впливає на розвиток банківської системи через спрощення механізму доступу до фінансових ресурсів і розміщення капіталів, підвищення ефективності функціонування банківської системи, високий рівень диверсифікації та стандартів якості банківських послуг, дієві механізми управління банківськими ризиками [2]. Також існують і негативні наслідки фінансової глобалізації, які включають в себе зниження стійкості банківської системи, системність у виникненні кризових явищ в банках, девальвація національної валюти, порушення балансу залучення й розміщення коштів, високий ризик залежності від світових системних фінансових криз [2].

Під впливом фінансової глобалізації починає активно проявлятися циклічність економіки та фінансової системи. За рахунок прискорення коливань у банківській системі, а саме кредитних циклів, провокується циклічність в реальному секторі економіки. Банківський сектор розширює кредитування та інвестування на фазі економічного буму, та стискає їх на протязі економічного спаду. Тим самим банки посилюють коливання кредитного циклу, посилюючи при цьому амплітуду економічного. Виходячи з цього, постає проблема створення ефективної системи регулювання банківської діяльності, котра б містила б в собі контр циклічні важелі, направлені на протидію циклічності. У сучасних умовах фінансова глобалізація стала одним з провідних явищ у сфері міжнародних фінансово-кредитних відносин останнього десятиліття. Саме з її потужним розвитком пов'язано виникнення значної кількості проблем та протиріч, а також нових тенденцій розвитку міжнародних фінансових ринків та банківських систем.

На думку професора соціології Каліфорнійського університету Ніла Флігстіна, «глобалізація висловилася в значному розширенні світових фінансових ринків кредитів, активів і особливо валюти» [3]. У глобалізації особливе місце відводиться прискоренню фінансової глобалізації за допомогою лібералізації руху капіталу, що відкриває шлях економічній глобалізації і «вільного

підприємництва».

Фінансова глобалізація на сучасному етапі характеризується зростанням фінансової взаємозалежності всіх країн світу в результаті швидкого зростання обсягу міжнародних фінансових угод і світових потоків капіталу. Вирішення цього завдання досягається за допомогою багатьох різних фінансових інструментів та новітніх інформаційно-комунікаційних технологій.

Головними драйверами фінансового капіталізму і сучасної фінансової глобалізації залишаються ТНК і ТНБ. Проте глобальна фінансова криза 2008-2009 рр. серйозно підірвав позиції «класичних» банків - основи «класичного» капіталізму в усьому світі. У підсумку на зміну традиційним депозитно-кредитним установам все в більшій мірі приходять «тіньовий банкінг» (ТБ), який виконує функцію «фінансування за допомогою небанківських засобів». ТБ не є аналогом «тіньової» економіки і представлений хеджевими фондами, трастовими компаніями, структурними інвестиційними фондами тощо. Однак після кризи банківської системи він став серйозним конкурентом банкам у новому столітті. У 2002 р обсяг операцій ТБ у всьому світі становив 26 трлн. дол., в 2007 році він досяг 62 трлн. дол., в кінці 2016 р - 75 трлн. дол. За даними Ради з фінансової стабільності, який діє в рамках «Великої двадцятки» (G20), в 2018 р оборот ТБ дорівнював 142,4% глобального ВВП. Жорсткість банківського нагляду і регулювання після фінансової кризи 2007-2009 рр. створила сприятливі умови для розширення фінансових операцій ТБ. У результаті обсяг активів і оборотів ТБ в після кризовий період став порівняним з офіційним банківським сектором економіки. Світовим лідером в армії небанківських фінансових посередників залишаються США, на частку яких в абсолютному вираженні припадає 14,4 трлн. дол., за ними слід Великобританія (4,7 трлн. дол.), третє місце в цій тріаді посідає Китай (2,7 трлн. дол.). Оцінки тіньового банківського сектора мають двоїстий характер.. З одного боку, нові інститути ТБ після краху традиційної банківської системи заповнили її нішу в реальному секторі економіки, з іншого боку, вони готують умови для другої хвилі фінансової кризи за допомогою надування нових «фінансових бульбашок», випереджаючи в цьому відношенні традиційні банки [3].

Значний рівень глобалізації світової економіки ХХІ ст. в фінансовій сфері обумовлює її відмінність від економік минулих століть. Це проявляється у значному багаторазовому перевищенні обсягів фіктивного капіталу над обсягами промислового капіталу, які формують світовий валовий продукт. Таке перевищення вартості накопиченого фіктивного капіталу над промисловим, без відповідного матеріального підкріплення, є одною з головних причин сучасних фінансово-економічних криз. Дослідження емпіричних даних свідчать, що перевищення темпів зростання обсягів кредитування над темпами зростання ВВП більш ніж у 2 рази призводить до зростання ймовірності банківської кризи, яка буде супроводжуватися значним погіршенням якості активів банків під впливом

несприятливих факторів макроекономічного характеру. Тобто найбільш уразливими до змін у економічних відносинах під впливом глобалізації стають ринки банківських послуг.

Список використаних джерел:

1. Дзюблюк О.В. Банківська система України: становлення і розвиток в умовах глобалізації економічних процесів: Монографія. За ред. д.е.н., проф. О.В. Дзюблюка. Тернопіль: «Вектор», 2012. – 462 с.

2. Кузнєцова Л. В. Теоретико-методологічні засади фінансової діяльності банку: монографія / Л.В. Кузнєцова / Одеський держ. екон. ун-т. – О.: Видавництво «Атлант», 2009. – 324 с.

3. Прасолова С. П. Особливості циклічності виникнення банківських криз в Україні на сучасному етапі // Полтавський університет економіки і торгівлі, Україна – Економіка. Софія (Болгарія). «Бял. ГРАД-БГ» ООД – 2012. – С. 1-8.

JEL G21; F31

Кузнєцова Людмила Вікторівна

д.е.н., професор, завідувач кафедри банківської справи

Яцентюк Володимир Андрійович

студент 5 курсу факультету фінансів та банківської справи

Одеського національного економічного університету

м. Одеса, Україна

БЛОКЧЕЙН-ТЕХНОЛОГІЇ У ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ

Тези присвячено проблемам впливу цифрових технологій на діяльність банків України. Доведено перспективи використання блокчейн-технологій в банківській справі. Розглянуто процеси впровадження цифрових технологій у діяльність вітчизняних банків.

Ключові слова: *Інтернет, банк, цифрові технології, біткоїн, крипто валюта.*

Науково-теоретичному обґрунтуванню напрямів, тенденцій та перспектив розвитку сучасного банківського обслуговування, пошуку ефективних шляхів впровадження різних дистанційних форм здійснення банківських операцій приділяється немало уваги. Окремі аспекти впровадження у банківську діяльність банківських цифрових технологій викладені в працях С. Волосовича, Д. Дубілета, Л. Кузнєцовой, Ю. Оніщенко, які в своїх дослідженнях визначають особливості впровадження і використання банками сучасних технологій інтернет-послуг для клієнтів.

Терміни «цифрова економіка», інтернет-банкінг, електронна комерція стають все більш звичними. Послуги комерційних банків через мережу Інтернет-банкінг є найбільш динамічним напрямком фінансових інтернет-рішень через найбільш широкий спектр банківських послуг. Це пояснюється як прагненням оптимізувати власний час, так і використовувати ті переваги, які надає Всесвітня мережа.

Сучасна мережа Інтернет представляє єдину глобальну систему, що поєднує майже всі існуючі в світі комп'ютерні мережі - від національних до приватних. Дана світова "мережа мереж" є комп'ютерною структурою, що розвивається найшвидше. Останнім часом в економіці використовуються технології блокчейн (Blockchain), які стають все більш популярними, охоплюючи нові сфери діяльності. Експерти Європейського банку Santander оцінили потенційну економію від впровадження блокчейн-технологій в 15-20 млрд. дол. на рік. Можливості блокчейн і криптовалюти вивчають і тестують багато центральних банків, у тому числі в Канаді, Сінгапурі та Англії. Згідно з прогнозом аналітиків ІВМ, до 2020 р близько 65% всіх банків матимуть блокчейн в комерційному виробництві. Найвідоміший сектор застосування цієї технології - грошові перекази на основі біткоін і криптовалют у цілому [1]. Основою формування криптовалют є технологія блокчейн (англ. Blockchain), «block» - блок, «chain» - ланцюг) – цифровий реєстр, в якому хронологічно і публічно враховуються всі транзакції в мережі валюти [2]. Іншими словами, блокчейн слугує розподіленою і децентралізованою базою даних, що сформована учасниками економічної системи, в якій неможливо фальсифікувати дані через хронологічний запис і публічне підтвердження усіма учасниками мережі транзакції, а також повний контроль учасника системи свого цифрового активу. Технологію блокчейн також називають технологією розподільчого реєстру або LTD (distributed ledger technologies)[3].

Сучасні дослідники існуючі блокчейн-технології поділяють на три категорії: блокчейн 1.0, 2.0, 3.0.

Блокчейн 1.0 – це валюта. Криптовалюта застосовуються в різних додатках, що мають відношення до грошей, наприклад системи переказів і цифрових платежів.

Блокчейн 2.0 – це контракти. Цілі класи економічних, ринкових і фінансових додатків, в основі яких лежить блокчейн, працюють з різними типами фінансових інструментів – з акціями, облігаціями, ф'ючерсами, заставними та правовими титулами, розумними активами і розумними контрактами.

Блокчейн 3.0 – це додатки, застосування яких поширюються на сфери державного управління, охорони здоров'я, науки, освіти, культури [1].

Банки-новатори вважають, що блокчейн допоможе їм скоротити час, витрати і ризики в таких сферах, як довідкові дані, роздрібні платежі і споживче кредитування. Також новатори переконані, що блокчейн відкриє нові можливості в сферах торгового фінансування і корпоративного кредитування.

За даними Комісії ЄС (2017 р.), потенційні методи використання цифрових технологій можуть включати в себе міжнародні платежі, синдиковане кредитування, кліринг після торгівлі, розрахунково-депозитарне обслуговування, первинну видачу цінних паперів, відслідковування та управління регіпотацією активів, автоматизовану звітність як інвесторам, так і регуляторам (Комісія ЄС, 2017). Дарр (2016) повідомляє, що цифрові технології досліджуються так званими інноваційними лабораторіями, якими керують кілька банків.

6 жовтня 2017 року Верховна Рада зареєструвала законопроект №7183 «Про обіг криптовалют в Україні». Цей документ вперше визначає поняття криптовалюти, майнерів, і наділяє НБУ статусом органу, який буде здійснювати управління в сфері обігу віртуальних валют. Крім того, проект закону встановлює для майнерів вимоги платити податки і позбавляє криптовалют ключової переваги для інвесторів – анонімності.

ПриватБанк став першим українським банком, що інтегрував біткоїн в якості розрахункового інструменту. 14 грудня 2017 цей метод оплати став доступний деяким клієнтам банку, а вже з 20 грудня 2017 кожен підприємець міг почати приймати біткоїн за свої товари і послуги. На жаль, поки підприємці не можуть приймати на свій рахунок безпосередньо біткоїни. Після того як клієнт передає банку біткоїни, продавець отримує на свій розрахунковий рахунок еквівалентну суму в гривні. Таке обмеження пов'язане, перш за все, з відсутністю певного юридичного статусу у біткоїну в Україні. Дана технологія застосовується «Альфа Банком» (як для взаємозаліків так і для документообігу) при роботі з клієнтами і контрагентами по теперішній час. Технологія blockchain дозволила скоротити час здійснення стандартного акредитива з 14 днів до 23 секунд. При цьому мінімізується участь в угоді третіх осіб і виключається ризик невиконання одним із контрагентів умов контракту.

Банки в Європі застосовують пілотні програми та методи із застосуванням технології блокчейн, займаються вивченням, тестуванням, аналізом та розробкою нових моделей. Прогресивну технологію застосовують через міжнародні платежі, синдиковане кредитування, кліринг після торгівлі, розрахунково-депозитарне обслуговування, первинну видачу цінних паперів, відслідковування та управління активами, автоматизовану звітність як інвесторам, так і регуляторам.

У банківському секторі в найближчому майбутньому будуть переважати тенденції до підвищення якості та надійності пропонованих продуктів і послуг, збільшення швидкості проведення розрахункових операцій, організації електронного доступу клієнтів до банківських продуктів. Це обумовлено, перш за все, прагненням банків до досягнення конкурентних переваг на фінансових ринках. У зв'язку з цим, будь-який банк прагне запровадити і використовувати в своїй організації сучасну, надійну, ефективну, доступну за ціною, одним словом, якісну інформаційну технологію. Саме якість є фундаментальним критерієм, за яким банки повинні вибирати, а розробники - створювати інформаційні технології.

Якісні інформаційні технології в банківській системі сприяють своєчасному і якісному виконанню банківських функцій, а також значно підвищують рівень управління як банківською системою в цілому, так і кожним банком окремо.

Список використаних джерел:

1. Sait Izdatel'stva delovoi i professional'noi literatury [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://olbuss.ru/upload/books/blockchain.pdf> (дата звернення: 05.04.2019 р.).
2. Smart Contracts in Financial Services: Getting from Hype to Reality [Online]. Available at: https://www.capgemini.com/wp-content/uploads/2017/07/smart_contracts_in_fs.pdf [Accessed 05 April 2019].
3. A.V. Babkin, D.D. Burkaltseva Cryptocurrency and blockchain technology in digital economy: development genesis. [Online]. Available at: https://ntv.spbstu.ru/fulltext/E10.5.2017_01.PDF [Accessed 05 April 2019].

JEL G01; G21

Муршудли Фахри Фуад оглы
доктор философии по экономике,
докторант кафедры «Финансы и финансовые институты»
Азербайджанского государственного экономического университета
г. Баку, Азербайджан

БАНКОВСКАЯ СИСТЕМА АЗЕРБАЙДЖАНА В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛЬНОЙ ФИНАНСОВОЙ НЕСТАБИЛЬНОСТИ: ПОСТКРИЗИСНЫЕ ВЫЗОВЫ

В тезисах рассматривается современное состояние банковской системы Азербайджанской Республики (АР). В трёх временных ракурсах отслеживается её развитие в посткризисный период (с 2010 года по настоящее время). Раскрываются характеристика и особенности каждого из них.

Ключевые слова: *банковская система, глобализация, девальвация, кризис, Азербайджан.*

1. Формирование полноценной, инновационно ориентированной банковской системы, адекватной потребностям общества, входит в число ключевых задач проводимой в республике экономической политики, направленной на обеспечение её национального суверенитета в условиях интеграции страны в глобальное рыночное пространство. Она провозглашена в качестве одной из главных целей принятой в декабре 2016 г. Стратегической Дорожной Карты по развитию финансовых услуг в АР [1, с. 15-16]. Её реализация в кратко- и среднесрочной перспективе будет способствовать повышению качества управления, эффективности и

прозрачности банковского бизнеса, улучшению его конкурентной среды, поддержанию устойчивости и надежности функционирования кредитных организаций и в целом достижению финансовой стабильности в стране.

2. Следует отметить, что, несмотря на глобальный финансовый кризис 2008-2009 гг., банковская система АР в этот период и последующие пять лет демонстрировала достаточную адаптивность к экономическим потрясениям на мировых рынках. Не случайно она, в отличие от аналогичных систем некоторых других стран СНГ, избежала массового снятия вкладов и масштабного вывода зарубежных инвестиционных вложений [2, с. 10]. По оценке ЕБРР, финансовая система АР была мало затронута мировым кризисом ликвидности. Влияние последнего на отечественный банковский сектор оказалось сравнительно небольшим ввиду ограниченности его интеграции с глобальными финансовыми рынками [3, с. 100]. Идентичный вывод сделал и МВФ, считавший, что продолжающиеся потрясения на мировых финансовых рынках пока оказали лишь ограниченное воздействие на финансовый сектор страны [4]. Именно по этой причине республика с относительно незначительными потерями пережила мировой финансово-экономический коллапс и практически не сталкивалась с проблемой преодоления сопряженных с ними шоков. Развитие банковского сектора АР в посткризисный период (с 2010 г. по настоящее время) – с учётом волатильности отечественного финансового рынка и его зависимости от мировых цен на углеводородное сырьё в условиях глобальной турбулентности – будем отслеживать в трёх временных ракурсах: *цикл стабильности на валютном рынке (2010-2014 гг.)*, *девальвационный период (2015-2016 гг.)* и *текущие тенденции (с 2017 г.)*.

3. **2010-2014 гг.** В данном цикле реалии глобального финансового кризиса настоятельно требовали трансформации и ужесточения критериев оценки устойчивости и надежности банковских систем. Так, ЕБРР акцентировал внимание на раздробленности и неэффективности банковской системы АР, констатировал наличие в ней существенных нерешенных задач, как по структуре рынка, так и по рыночным институтам [5, с. 102]. МВФ рекомендовал оперативное решение вопросов ликвидности и достаточности собственного банковского капитала [6]. На фоне улучшения положения страны в рейтинге глобальной конкурентоспособности заметно ухудшались её позиции по фактору развитости финансового рынка и устойчивости банковских систем мира. По индикатору доступности кредитов Всемирный Банк выдал наихудшие показатели за всю историю рейтинга Doing Business. Вместе с тем обобщение оценок банковской системы АР со стороны международных рейтинговых агентств привело к результирующему выводу, согласно которому она обладает потенциалом успешного реагирования на внешние риски и имеет значительные резервы для своего дальнейшего совершенствования.

4. **2015-2016.** Негативные метаморфозы, происшедшие со второй половины 2014 г. из-за резкого падения цен на мировом рынке нефти, усилили давление на курс национальной валюты и привели к её снижению. В результате в

2015 г. были осуществлены две девальвации маната, что незамедлительно отразилось на состоянии отечественного банковского сектора. Причем, если после первой произошла долларизация депозитного и кредитного портфелей банков, то вторая сопровождалась выводом финансовых средств из банковского сектора на фоне уменьшения динамики общего экономического роста. В 2015 г. на грани дефолта оказался системообразующий Международный банк Азербайджана (МБА), а в 2016 г. количество банков сократилось с 42 до 32. Несмотря на проведение ими реструктуризации кредитов, ослабление платежеспособности заёмщиков обусловило повышение кредитных рисков и, как следствие, расходов на резервирование по ним. Это, в конечном счете, привело к утере части «подушки» капитала, созданной в предыдущие экономически благоприятные периоды, а также к приближению коэффициента адекватности совокупного капитала к установленным минимальным нормативам (14,7% со снижением на 4,2%) [1, с. 9]. В данной связи для содействия оперативной и полной оценке кредитных рисков, укрепления финансовой дисциплины экономических субъектов началось формирование основных элементов системы обмена кредитной информацией. Одновременно снизилась кредитная активность сектора, возросли потери, сопряженные с ухудшением качества активов, усилилась тенденция вывода из банков депозитов. Наряду с этим, с целью создания эффективной и устойчивой финансовой системы, поддержания финансовой стабильности был организован единый регулирующий орган – Палата по контролю за финансовыми рынками АР.

5. **2017-2018 гг.** Спустя три года после двух девальваций национальной валюты банковский сектор АР находится в стадии восстановления. Ощутимо активизировались проводимые Палатой работы по оздоровлению банковского сектора и её системообразующих структур. Приблизилось к завершению процессы реструктуризации МБА. Со стороны акционеров азербайджанских банков была обеспечена инъекция капитала в общем объеме более 1,2 млрд долл. Общее число функционирующих в настоящее время банков составило 30, при этом лицензии лишилось 12 банков и зафиксирован лишь единичный факт консолидации двух из них. Совокупный капитал банковского сектора АР увеличился в почти на $\frac{1}{3}$ и достиг 1,3 млрд долл., а адекватность капитала составила 12,7%, что на 10% превышает нормативный уровень [7, с. 66]. Что касается международного аспекта отечественного банкинга, то здесь фактически наблюдается деглобализация. Это проявляется в резком сокращении зарубежных дочерних банков, филиалов и представительств отечественных банков (прежде всего, МБА); сокращении доли иностранного капитала в банковском секторе АР; полном устранении благоприятных зачатков перспектив развития исламского банкинга на базе МБА, складывавшихся в республике до середины 2015 г.; ослаблении сотрудничества с ведущими мировыми рейтинговыми компаниями, а также полном отсутствии азербайджанских банков в престижных международных финансовых рейтингах.

Список использованных источников:

1. Стратегическая Дорожная Карта по развитию финансовых услуг в Азербайджанской Республике. Баку. 2016. – 59 с.
2. Bank Industry Risk Analysis: Azerbaijan's Young, Fragmented Banking System Increasingly Affected By Global Crisis. Standard & Poor's / Global Credit Portal. RatingsDirect. June 1, 2009. – 12 p.
3. Transition Report 2008: Growth in Transition. London: EBRD, October 2008. – 212 p.
4. Azerbaijan – Aide Mémoire for the 2008 IMF Staff Visit Discussions, December 10-17, 2008.
5. Transition Report 2010: Recovery and Reform. London: EBRD. October 2010. – vi, 164 p.
6. IMF Executive Board Concludes 2011 Article IV Consultation with Azerbaijan. Public Information Notice. 12/2. January 18, 2012.
7. Отчет о деятельности Кабинета Министров Азербайджанской Республики в 2018 г. Баку: КМ АР, 2019. – 435 с.

JEL E59

Онищенко Юлія Ігорівна

*к.е.н., доцент кафедри банківської справи
Одеського національного економічного університету
м. Одеса, Україна*

ФІНАНСОВІ ІННОВАЦІЇ В ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ

У тезах досліджуються фінансові інновації та їх вплив на банківську діяльність. Зроблено висновки щодо напрямів розвитку банківської діяльності в умовах розвитку цифрових технологій.

Ключові слова: банк, банківська діяльність, фінансові інновації.

Основним трендом розвитку світової економіки на сучасному етапі є її цифровізація. Особлива увага для успішного впровадження цифрової економіки в країні має приділятися цифровому розвитку фінансового сектора економіки та банківської системи, як його складової. Цифрова трансформація діяльності банків, які забезпечують функціонування економіки, є обов'язковою умовою формування цифрової економіки в країні, так як без ефективної та надійної діяльності банківської системи неможливе економічне зростання.

Серед вітчизняних науковців, які займаються вивченням проблеми цифрової трансформації діяльності банків, можна виділити Т. Васильєва, А. Долгушина, С.Кириленко, В. Корнівську, Л. Кузнецову, С. Леонова, Н. Полторадневу, П.Рубанова, О. Степаненка. Зазначимо, що більшість досліджень присвячена

впровадженню новітніх фінансових технологій в діяльність банків, особливо з точки зору вдосконалення маркетингових заходів банку. Зазначимо, Л. Кузнєцова виділяє п'ять основних етапів цифрової трансформації у банківському секторі: від поступової появи Digital-каналів до створення «Цифрової ДНК» – нової системи для ухвалення стратегічних рішень впродовж усього життєвого циклу банку [1, с. 45].

Використання цифрових технологій зберігання, обробки та передачі інформації в поєднанні з поширенням доступності Інтернету не тільки через ПК, а й за допомогою мобільних телефонів створили умови для створення та впровадження фінансових технологій в діяльності банків.

Сьогодні такі технологічні компанії Amazon, Facebook, Google, Apple, Microsoft за рахунок впровадження інноваційних продуктів і послуг в фінансовій сфері стають конкурентами банків, особливо, в сфері обслуговування фізичних осіб, пропонуючи нові стандарти якості, швидкості та зручності для споживачів.

Однак, історичний досвід розвитку банківської діяльності показав, що через високу ризикованість банківської діяльності для її успішного впровадження вона має перебувати під постійним контролем з боку держави, у випадку, коли окремі банківські операції не були жорстко регламентовані, їх стрімкий розвиток призводив до значного поживавлення економіки в короткостроковому періоді, і, як наслідок, до криз не тільки в банківській системі, але й в системах більш високого порядку.

Підкреслимо, що більшість фінансових технологій базуються на принципах розвитку інформаційних технологій: можливість в автоматичному режимі збирати, систематизувати та обробляти інформацію, зокрема великі масиви даних, а також здатність легко поєднувати людей зі спільними інтересами через мережі, платформи, на яких сходяться ті, хто щось має, і ті, кому це потрібно. Розвиток фінансових технологій веде до формування фінансових екосистем – це системи, що поєднують за допомогою використання цифрових технологій всіх учасників фінансового ринку. Однак, варто підкреслити, що фінансові екосистеми будуть розвиватися лише в тому випадку, коли в основі їх формування стоятиме банк. На нашу думку, тільки у разі впровадження фінансових технологій у банківську діяльність та їх відповідного регулювання, вони перейдуть в повноцінні банківські продукти і послуги із інновацій, що покликані нарощувати фіктивний капітал.

Фінансові технології не змінюють саму сутність банківської діяльності, а впливають на підходи та напрями організації діяльності банків, вдосконалюючи процес взаємодії банків з клієнтами за основними напрямками його діяльності, а саме: залучення вкладів та розміщення коштів у кредитні та інвестиційні операції, відкриття і ведення банківських рахунків; ті ж фінансові технології, що не впливають на взаємодію банку з клієнтами, спрямовані на підтримку ринку банківських послуг, як це представлено на рис. 1.

Рис. 1. «FinTech» у банківській діяльності

Джерело: власна розробка.

З рисунку видно, що безпосередньо у банківській діяльності задіяно не так багато фінансових технологій, а більшість з них можуть використовуватися лише для підтримки ринку банківських послуг, однак без банків більшість із зазначених технологій не може існувати, так як за банками зберігається головна перевага – вони є безпосередніми учасниками грошового обігу. Зазначимо, що використання цифрових технологій у банківській діяльності дозволить банкам поліпшити якість і прибутковість не лише від надання банківських послуг, а й від підвищення ефективності супутніх процесів, таких як управління персоналом, аналітична діяльність, забезпечення безпеки інформації тощо.

Отже, використання цифрових технологій в банківській діяльності сьогодні є об'єктивною необхідністю та має важливе значення, більш того, більшість банків розробляють та впроваджують власні стратегії розвитку фінансових технологій, що забезпечуватиме фінансування високотехнологічних проектів цифровізації, а також сприятиме досягненню високої результативності як фінансової, так і соціально-економічної діяльності на глобальному рівні. Тому необхідно забезпечити підтримку процесів функціонування та цифрової трансформації банківської системи в умовах становлення і розвитку цифрової економіки на

законодавчому рівні. Дослідження закордонних економістів щодо впровадження цифрових технологій у банківську діяльність показують, що основними тенденціями цифрового розвитку банківської діяльності буде інтелектуалізація банківської діяльності, підвищення якості та надійності пропонованих банківських продуктів і послуг, збільшення швидкості здійснення розрахункових операцій та їх безпеки тощо [2, 3]. Разом з тим, на нашу думку, розвиток цифрових технологій має підвищувати потенціал розвитку банку, дозволяти банкам швидко адаптуватися і знаходити своє місце у висококонкурентному середовищі цифрової економіки.

Список використаних джерел:

1. Кузнєцова Л. В., Шмуратко Я. А. Регулювання ринку похідних фінансових інструментів в умовах глобальної економічної нестабільності: монографія. Харків, 2018. 248 с.
2. Monitoring the Digital Economy & Society 2016-2021. [Online]. Available at: <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/341889/725524/Monitoring+the+Digital+Economy+%26+Society+2016-2021/7df02d85-698a-4a87-a6b1-7994df7fbeb7> [Accessed 10 January 2018].
3. Baller S., Dutta S., Lanvin B. The Global Information Technology Report 2016. Innovating in the Digital Economy. [Online]. Available at: http://www3.weforum.org/docs/GITR2016/WEF_GITR_Full_Report.pdf [Accessed 10 January 2018].

JEL E52

Онищенко Юлія Ігорівна

к. е. н., доцент кафедри банківської справи

Нікіфорова Карина Віталіївна

студентка 5 курсу факультету фінансів та банківської справи

Одеського національного економічного університету

м. Одеса, Україна

ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ БАНКІВ УКРАЇНИ

У тезах розглядається інвестиційна діяльність банків України. Наведено особливості регулювання банківських інвестицій. Визначено головні проблеми розвитку інвестиційної діяльності.

Ключові слова: *інвестиції, банк, інвестиційна діяльність, цінні папери.*

Інвестиції це необхідна умова піднесення ринкової економіки. Якраз інвестиції дають виробничий потенціал на ґрунті нових досягнень науки і техніки, визначають конкурентні позиції суб'єктів господарювання країн на зовнішніх та

внутрішніх ринках. На сьогочасному етапі розвитку державної економіки актуальними є такі питання, що пов'язані саме з активізацією банківської інвестиційної діяльності на ринку цінних паперів.

У наукових джерелах зустрічається дуже велика кількість визначень інвестиційної діяльності банку. А.Череп та О.Андросова вважають банківські інвестиції вкладенням коштів у цінні папери з терміном погашення понад один рік, що переслідують ціль одержання прибутку [1]. Тобто, в цього боку, банківські інвестиції розглядаються лише як здійснення операцій з цінними паперами. Але такої думки дотримуються не всі. Інші автори не обмежуються віднесенням інвестиційної діяльності банку лише до операцій з цінними паперами, а трактують її в більш широкому вигляді. Так, С. Леонов розглядає поняття «інвестиційна діяльність банку» як інвестування коштів не тільки у цінні папери на первинному або вторинному ринку, але й у реальні активи (землю, підприємства, машини й устаткування) [2]. А ось Б. Луців ділить банківські інвестиції на внутрішні та зовнішні. Внутрішні банківські інвестиції проходять, як правило, у формі вкладення грошових коштів у розвиток виробничо-технічної бази самого банку. Зовнішні банківські інвестиції здійснюються на довготерміновій основі, мають на меті вийти за внутрішні рамки комерційного банку та передбачають поєднання банківського капіталу з виробничим.

Таким чином, при веденні інвестиційної діяльності банки можуть бути інвесторами або інвестиційними кредиторами, а банківські операції поділяються на інвестиційні, інвестиційно-позикові та позикові [3]. Особливістю банківської інвестиційної діяльності є те, що вона має одночасно відповідати вимогам Закону України "Про інвестиційну діяльність", що регламентує здійснення інвестиційної діяльності в цілому на території України всіх суб'єктів господарювання, а також вимогам закону "Про банки і банківську діяльність", інших законодавчих та нормативних актів, що регулюють банківську діяльність. Головними формами участі банків в інвестиційних процесах є: вкладення власних коштів у інвестиційні проекти; інвестування мобілізованих коштів у цінні папери; обслуговування коштів клієнтів, які призначені для інвестування; вкладення залучених коштів у розвиток економіки. Управління банківськими інвестиціями означає: встановлення оптимальної часової та просторової структури та обсягів банківських інвестицій; підвищення ефективності банківської інвестиційної діяльності з метою зменшення витрат і отримання високих результатів; розробка нових банківських інвестиційних продуктів, які користуються попитом і можуть забезпечити банку максимальний прибуток; підбір висококваліфікованого персоналу для банківської інвестиційної діяльності, а також його ефективне використання.

Банки як інвестиційний посередник акумулює великі суми тимчасово вільних грошових капіталів господарств і грошові вклади населення через розрахункові, поточні рахунки, депозитні вклади, депозитні й ощадні сертифікати,

банківські векселі та їх акцепт, використання інших різноманітних грошово-кредитних і фінансових інструментів залучення коштів. Усе це засвідчує великий інвестиційний попит банківської установи на грошові ресурси, а формування великих грошових фондів є передумовою формування інвестиційного потенціалу банку і банківської системи в цілому. Інвестиційна діяльність банків має істотне значення як для кожного окремого банку, так і для економіки країни в цілому. Для економіки країни значення полягає в тому, що банк, акумулюючи грошові кошти фізичних і юридичних осіб, спрямовує кошти в більш вабливі інвестиційні проекти, заохочуючи до розвитку реальний сектор та соціальну сферу, також забезпечує формування фінансових можливостей для підняття достатку в країні в цілому. З позиції самого банку інвестиційна діяльність ведеться з ціллю отримання прибутку від операцій з цінними паперами та для забезпечення участі в статутному капіталі інших підприємств і стратегічного контролю за їх власністю та діяльністю. Крім того, банк через інвестиційну діяльність у реальному секторі намагається створити фінансово-промислові групи, корпорації, холдинги, в яких головним суб'єктом виступає банківська установа, що фінансує інвестиційні проекти підприємств реального сектору економіки, що є важливим для української економіки [4].

Головними проблемами розвитку банківської інвестиційної діяльності є: низька частка цінних паперів у загальних активах банку; загрозливий рівень інвестиційних ризиків; низький рівень капіталізації банків і ринку цінних паперів; розбалансованість активів і пасивів за строками й за валютою; наявність територіальної диспропорційності у розвитку банківського інвестування; недостатня увагу розробці та впровадженню нових банківських інвестиційних продуктів. Розмірами займають друге місце серед активних операцій банку після кредитування. У міжнародній банківській діяльності на придбання цінних паперів банки спрямовують від 20 до 30% всіх грошових ресурсів. В Україні банківські вкладення в цінні папери у сукупних активах незначні. На відміну від реального інвестування банківські інвестиції в цінні папери забезпечують диверсифікацію банківських вкладень, знижують ризики, стабілізують доходи банку. Фінансова інвестиційна діяльність банків регулюється чинним законодавством України і нормативними вимогами НБУ, за якими пряма чи опосередкована участь банку в капіталі будь-якого виробництва чи установи повинна не перевищувати 15% капіталу банку, в той час як сукупні інвестиції банку повинні не переважати 60%. Таке обмеження позначається на інвестиційних можливостях банків. За таких умов інвестиційна потужність банку є недостатньою для реалізації великих проектів. Основними інвестиційними цілями банків України на ринку цінних паперів у сучасних умовах є забезпечення доходності фінансових вкладень при мінімізації ризику, пошук високодохідних корпоративних цінних паперів з метою отримання контролю над окремими підприємствами, збільшення обсягів торговельних операцій з надійними фондovими цінностями. Процес формування

та розвитку ринку цінних паперів в Україні сприяє активізації діяльності комерційних банків як інвесторів цього ринку. Діяльність на ринку цінних паперів забезпечує банкам розширення активних операцій, надходження додаткових доходів, що в кінцевому підсумку сприяє поліпшенню фінансового стану банківських установ. Перспективи подальших наукових досліджень зазначеної вище теми, на нашу думку, полягають у розробці пропозицій стосовно вирішення банківськими установами України наступних завдань: збільшення частки цінних паперів у загальних активах банку; зниження рівня інвестиційних ризиків; створення інвестиційних банків; підвищення рівня капіталізації банків і ринку цінних паперів; ліквідації територіальної диспропорційності у розвитку банківського інвестування; активізації розробки та впровадження нових банківських інвестиційних продуктів та послуг, у тому числі нових операцій з цінними паперами.

Список використаних джерел:

1. Череп А.В. Банківські операції: навч. посібник /А.В. Череп, О.Ф. Андросова. - К: Вид-во «Кондор». – 2008. – 410 с.
2. Леонов С. В. Банківське інвестування: взаємозв'язок економічних категорій / С. В. Леонов // Сучасні проблеми інноваційного розвитку держави : матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції. – Дніпропетровськ. – 2008. – Том 1. – с. 59-61.
3. Луців Б. Л. Кредитно-інвестиційна діяльність банків України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук: спец. 08.04.01 / Б. Л. Луців // Тернопільський держ. економічний ун-т. – Тернопіль. – 2005. – 29 с.
4. Ляхова О. О. Кредитно-інвестиційний портфель банків та його вплив на фінансування інвестиційних проектів в Україні- Гроші, фінанси і кредит/ О. О. Ляхова, Т. П. Шокало // Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана. – 2011. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/47670/13Lyakhova.pdf?sequence=1> (дата звернення: 01.04.2019 р.)

Плескун Інна Володимирівна
аспірант кафедри банківської справи
Харківського національного економічного університету
імені Семена Кузнеця
м. Харків, Україна

АНАЛІЗ НАУКОВИХ ПІДХОДІВ ЩОДО СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ «БАНКІВСЬКИЙ РИЗИК»

Розглянуто підходи різних вітчизняних дослідників до розкриття економічної сутності та змісту поняття «банківський ризик», на основі вже існуючих визначень було уточнене поняття «банківський ризик».

Ключові слова: банк, ризик, банківський ризик, ймовірність.

Сучасна економіка поставила перед кожним суб'єктом підприємницької діяльності низку нових завдань. Серед найголовніших – управління ризиками. Ризик невід'ємна складова частина будь-якої економічної діяльності. Варто зауважити, що саме банківська діяльність є одним з найризикованіших видів підприємництва яке бурхливо розвивається з часу здобуття Україною своєї незалежності. Ця особливість зумовлена специфікою тих функцій, які виконує кожний банк.

В економічній літературі і наукових дослідженнях науковців, таких, як: В. Коваленко [1], Л. Примостка [2], В. Севрук [3], В. Бобиль [4], Т. Васильєва [5] та ін., приділено увагу дослідженню ризику, але досі серед наукової спільноти немає єдності щодо визначення цього терміну. У найширшому розумінні ризиком називають невизначеність щодо здійснення тієї чи іншої події в майбутньому. Під банківським ризиком, як правило, зосереджується увага на фінансово-економічному характері, що виявляється у формі можливих результатів ситуації ризику.

На думку В. Коваленко, банківський ризик слід розглядати як ймовірність недоотримання доходів або зменшення ринкової вартості капіталу банку внаслідок несприятливого впливу зовнішніх чи внутрішніх чинників, стану корпоративного управління, а також потенційну можливість отримати додатковий прибуток у разі реалізації певних, прийнятних для банку, фінансових ризиків [1].

Так, наприклад, Л. Бондаренко у своєму дослідженні розрізняє шість підходів до визначення поняття «банківський ризик»: як ймовірність відхилення від очікуваного результату; загроза втрат; ймовірність отримання як збитків, так і прибутку; невпевненість передбачення результату; ситуативна характеристика діяльності банку, що відображає невизначеність її результату; діяльність банку, пов'язана з подоланням невизначеності [6]. Л. Примостка розглядає банківський

ризик як ймовірність недоотримання доходів або зменшення ринкової вартості капіталу банку внаслідок несприятливого впливу зовнішніх чи внутрішніх чинників [2]. Дослідники А. Єпіфанов і Т. Васильєва сформулювали наступне визначення банківських ризиків: це – кількісно оцінена ймовірність невідповідності обсягових, просторових та часових параметрів фінансових потоків банку очікуваним; яка формується у результаті цілеспрямованої дії або бездіяльності зацікавлених суб'єктів економічних відносин, що відбивається на зміні його фінансового стану та динаміки розвитку [5].

Як зазначає О. Кузьменко, банківський ризик пов'язаний з можливістю настання несприятливої події та, здебільшого, трактується як імовірність чи загроза втрати банківськими установами частини своїх ресурсів, недоотримання доходів чи виникнення додаткових витрат в результаті діяльності [7].

На думку М. Дмитренко, ризик – це властива банківській діяльності можливість понесення кредитною організацією втрат або погіршення ліквідності унаслідок настання несприятливих подій, пов'язаних з внутрішніми чинниками або зовнішніми чинниками [8].

Заслуговує на увагу точка зору В. Вітлінського, який визначає банківський ризик як загрозу втрати банком частини своїх ресурсів, недоодержання доходів чи спричинення додаткових витрат у результаті здійснення фінансових операцій [9].

За переконанням О. Колодізева, банківський ризик може розглядатися як ймовірність невідповідності обсягових, просторових та часових параметрів фінансових потоків банку очікуваним, можливість понесення кредитною організацією втрат або погіршення ліквідності, загроза втрати своїх ресурсів, невизначеність результату банківської діяльності, небезпека втрат, вартісне вираження події, що веде до втрат та характеристика діяльності, що відображає її невизначеність [10].

З метою систематизації наведених вище визначень було проведено морфологічний аналіз сутності поняття «банківський ризик», результати якого наведені у табл. 1.

Як видно з табл. 1, трактування поняття «банківський ризик» різними науковцями вказує на те, що він пов'язаний з ймовірністю недоотримання доходів, можливістю настання несприятливої події, загрозою втрати банком частини своїх ресурсів та невизначеністю результату банківської діяльності.

Таким чином, проведений аналіз підходів до визначення сутності поняття «банківський ризик» дав змогу сформулювати наступне визначення. Банківський ризик – це ризик фінансових втрат, що відбувається внаслідок дії або бездіяльності уповноважених осіб банківської установи при взаємодії з клієнтами та вимагає швидких рішень щодо мінімізації негативних наслідків.

Результати морфологічного аналізу сутності поняття «банківський ризик» в економічній літературі

Ключове слово	Визначення в межах ключового слова	Автор
Ймовірність	недоотримання доходів або зменшення ринкової вартості капіталу банку	В. Коваленко, Л. Примостка
	невідповідності обсягових, просторових та часових параметрів фінансових потоків банку очікуваним	А. Єпіфанов, Т. Васильєва
Можливість	настання несприятливої події	О. Кузьменко
	понесення кредитною організацією втрат або погіршення ліквідності унаслідок настання несприятливих подій	М. Дмитренко
Загроза	втрати банком частини своїх ресурсів, недоодержання доходів чи спричинення додаткових витрат у результаті здійснення фінансових операцій.	В. Вітлінський
Невизначеність	результату банківської діяльності та можливі несприятливі наслідки у випадку невдачі.	В. Севрук

Джерело: складено за даними [1-3, 5, 7-9].

Список використаних джерел:

1. Система ризик-менеджменту в банках: теоретичні та методологічні аспекти: монографія / За ред. В. В. Коваленко. – Одеса: ОНЕУ, 2017. – 304 с.
2. Примостка Л. О. Банківські ризики: теорія та практика управління : монографія / Л. О. Примостка, О. В. Лисенюк, О. О. Чуб. – К.: ДВНЗ "Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана". – КНЕУ, 2010. – 456 с.
3. Севрук В. Т. Банківські ризики : навч. посіб. / В. Т. Севрук. – М.: Дело, 2011. – 272 с.
4. Бобиль В. В. Фінансові ризики банків: теорія та практика управління в умовах кризи. Дніпропетр. нац. ун-т залізн. трансп. ім. акад. В. Лазаряна. Дніпропетровськ, 2016. 298 с.
5. Управління ризиками банків : монографія у 2 томах. Т. 1: Управління ризиками базових банківських операцій / [А. О. Єпіфанов, Т. А. Васильєва, С. М. Козьменко та ін.] / За ред. А. О. Єпіфанова, Т. А. Васильєвої. – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2012. – 283 с.
6. Бондаренко Л.А. Ризик-менеджмент кредитної діяльності комерційного банку [Текст]: автореф. дис. канд. екон. наук: спец. 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит» / Л. А. Бондаренко. – К.: КНЕУ, 2007. – 23 с.
7. Оцінка та управління ризиком використання послуг комерційного банку для легалізації кримінальних доходів або фінансування тероризму : звіт про

НДР / [ред. О. В. Кузьменко, Т. А. Медвідь, Л. Г. Левченко та ін.]. – Суми: УАБС НБУ, 2011. – 67 с.

8. Дмитренко М. Г. Кредитування і контроль: навч. посіб. / М. Г. Дмитренко, В. С. Потлатюк. – К. : Кондор, 2012. – 296 с.

9. Вітлінський В. В. Ризикологія в економіці та підприємстві : монографія / В. В. Вітлінський, Г. І. Великоіваненко. – К. : КНЕУ, 2014. – 480 с.

10. Систематизація практичних рекомендацій щодо пошуку моделей оцінки, контролю та ефективного управління ризиками для забезпечення протидії легалізації «брудних коштів»/О. М. Колодізев , І. В. Плєскун //Управління стійким розвитком економіки: теоретичні та практичні аспекти [Текст монографії]: Колективна монографія за ред. д.е.н., проф. Прохорової В.В. – Х.: Видавництво Іванченка І.С., 2018. – С. 264 – 278.

JEL G21; E44; M31

Піддубна Вікторія Григорівна

аспірант кафедри банківської справи

Одеського національного економічного університету

м. Одеса, Україна

ВПЛИВ СТРАТЕГІЇ БАНКІВСЬКОГО МАРКЕТИНГУ НА ФІНАНСОВУ СТАБІЛЬНІСТЬ

В умовах фінансової нестабільності виникає необхідність застосування спеціальних заходів для запобігання збоїв в роботі банківської системи. Причини явища фінансової нестабільності визнані не тільки циклічністю розвитку економіки, а також стратегією використання банківського маркетингу, при якій інвестори розвивають нереалістичні очікування прибутку, активно запозичуючи кошти для покупки активів і доводячи свої ціни до абсурдних рівнів.

Ключові слова: *фінансова нестабільність, банківський маркетинг, стратегія.*

Стратегія банківського маркетингу в контексті впливу на підтримку фінансової стабільності зумовлена в першу чергу необхідністю у нарощуванні прибутковості, операційної ефективності і пов'язана з загальною стратегією банку. Економісти, які вивчають фінансову нестабільність, зазвичай концентруються на періодичних фінансових кризах, які збігаються з піком загального ділового циклу, від циклу Китчина (прив'язаного до коливань запасів і триваючого в середньому три роки) до циклу Жуглара (тривалістю близько семи або восьми років і пов'язаного з інвестиціями в машини і обладнання), двадцятирічного циклу Кузнеця, пов'язаного з демографічними змінами і, нарешті, довгохвильових циклів Кондратьєва, пов'язаних з великими інноваціями. Разом з

тим, економіка може бути нестабільною, але їй вдається уникнути фінансової кризи, як наприклад ситуація, що склалася на Україні сьогодні. Не зважаючи на структурні дисбаланси реального сектору економіки, скорочення депозитної бази, непрозору політику НБУ з рефінансування, банківська система України залишається відносно стабільною. Гарсія Херреро А., Навія Симон Д. пов'язують фінансову стабільність з виникненням банківських криз та слабкою зміною ціни активів [1]. В. Коваленко до основних ознак фінансової стабільності банківської системи відносить: забезпечення фінансової стійкості і ефективності; механізм і інструментарій впливу центрального банку на характер і величину ризиків; систему управління ризиками та мінімізації; зростання банківського бізнесу і активізація конкурентної боротьби; капіталізація банків [2, с. 114].

Події 2008 року показали основні тенденції, які спостерігаються в настанні фінансової нестабільності. На світових ринках капіталу складалася надлишкова ліквідність, обумовлена дисбалансом платежів, кредитний бум приводив до нестійкого левереджа, були знижені вимоги до капіталу за допомогою методів штучного зменшення ризиків за рахунок позабалансових інструментів, таких як деривативи, а небезпечні приховані важелі вкладені в структуровані цінні папери. Сучасний монетаристський підхід пояснює фінансову нестабільність і кризи помилками в політиці з боку центральних банків. Згідно монетаристської доктрини, коли центральний банк постачає занадто багато резервів, грошова маса зростає занадто швидко. Якщо центральний банк потім надмірно реагує на інфляцію, це зменшує грошову масу і викликає скорочення витрат. Банки скорочують пропозицію кредитів позичальникам тому, що кредитори досягають інституційного обмеження, або тому, що центральний банк приймає обмежувальну грошово-кредитну політику. Ключем до пояснення буде визнання того, що безпосередньою причиною виникнення нестабільності є помилка в стратегії банківського маркетингу. Традиційно банківське кредитування застраховано від дефолту. Наприклад, банки видають іпотечні кредити, якщо клієнти можуть підтримувати платежі для погашення як капітальної суми, так і відсотків. Зазвичай банки також пред'являють суворі критерії кредитування, щоб забезпечити доступність іпотеки. Однак, якщо ціни на нерухомість зростають, обидва - кредитор і позичальник стають більш оптимістичними і готові йти на великі ризики. Банки, які переходять до неадекватного ціноутворення, та наполягають на збільшенні кредитування, стають на деякий час більш ефективними. Порушується одне з основних стратегічних завдань маркетингової політики банку. Отже збільшення кредитування саме по собі призводить до зростання цін на активи, що підвищує довіру. Замість хеджування відбувається зростання спекулятивного кредитування. Банки позичають гроші в надії, що ціни на активи будуть рости, що забезпечить можливість погашення. Проте, ці позики нестійкі в довгостроковій перспективі. Національні банки, які повинні наполягати на безпечних рівнях кредитування, також виявляються в ірраціональному стані,

припускають помилок агентства кредитного рейтингу. Однак в очікуванні того, що ціни на активи будуть рости вище їх реальної вартості, спекулятивне кредитування не може зберігатися нескінченно. Момент втрати довіри і початку періоду нестабільності показаний на рис. 1.

Рис. 1. Перехід фінансової системи до нестабільності
Джерело: складено за даними [3].

Інструменти маркетингу, насамперед продуктова, цінова, збутова і комунікаційна політика, можуть у даному випадку виступати в якості прискорювачів причини фінансової нестабільності. Фінансова система рухається від стабільності до нестабільності. Коли ціни на активи перестають рости, позичальники і кредитори розуміють, що у них недостатньо грошей для погашення. Кожен банк намагається задовольнити свої вимоги за позиками.

Позичальники з надмірною заборгованістю починають розпродавати свої активи для задоволення інших вимог погашення, що викликає падіння цін на активи і втрату довіри, фінансові установи стають неліквідними - вони не можуть задовольнити попит на готівку. Починається втеча з банків, оскільки клієнти прагнуть забрати свої депозити. На рис. 1 показано, що фінансова система входить в період нестабільності, коли графік зростання кредитування перетинає графік зростання ВВП. Потім настає період неплатоспроможного кредитування та

заборгованості виростають до неприйнятних розмірів. Дефолт поширюється по всій економіці, викликаючи паніку, оскільки власники фінансових активів починають турбуватися про надійність своїх інвестицій. Замість того щоб чекати дефолту боржників, власники фінансових активів намагаються продати активи, щоб отримати грошові кошти і інші більш безпечні активи. Цей високий попит на ліквідність викликає падіння цін на все менш ліквідні активи, і в той же час зменшує бажання купувати, так як всі намагаються забирати гроші. З рештою період спекуляції закінчується, ціни падають, і за цим слідує банкрутство. Також показана точка переходу фінансової нестабільності у фінансову кризу. Це верхня точка кривої кредитування, яку називають «Момент Мінські», по імені Хаймана Ф. Мінські, який відкрив цю закономірність. Істотна причина нестабільності криється в стратегії маркетингу системних банків, які вважають, що вони занадто складні і важливі, щоб допускати невдачі.

Маркетингова стратегія в умовах фінансової нестабільності має стати визначальною в підвищенні ефективності протистояння дії негативних зовнішніх та внутрішніх чинників, з метою збереження максимальної прибутковості, довіри клієнтів та конкурентних позицій на ринку. Забезпечення стійкого розвитку банків залежить від обраної стратегії маркетингу банківських інновацій, які використовують в залежності від стану рівня фінансової стабільності. Це можуть бути продуктові, процесуальні, організаційні і маркетингові нововведення, зміни в діловій практиці, в організації робочих місць або в зовнішніх зв'язках банку, зміни в дизайні продукту, в його просуванні і розміщенні, в методах встановлення цін на продукти.

Список використаних джерел:

1. Херреро Г. Иностранные банки и финансовая стабильность в новой Европе/ Г. Херреро, Н. Симон //Банки та банківські системи. – 2006. – № 1. – С.50-59.
2. Коваленко В.В. Науково-методологічні основи фінансової стабільності банківської системи та індикатори її оцінки /В.В. Коваленко //Фінанси України. – 2008. – №. 7. – С.111-121.
3. Tejvan Pettinger. Financial Instability Hypothesis. February 12, 2017. Oxford University.

ПЛАНУВАННЯ ЯК НЕВІД'ЄМНИЙ ЕЛЕМЕНТ УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ В БАНКАХ

У тезах розглянуто вплив планування грошових потоків на ефективність діяльності банків. В результаті проведеного дослідження аналізуються методи управління грошовими потоками на рівня планування на прикладі українських банків в залежності від приналежності до країни

Ключові слова: *планування, грошові потоки, методи управління, ефективність.*

Стрімкий і динамічний розвиток банківської системи України ставить питання дослідження конкурентоспроможності сучасного банку на значний рівень. Усі банки, розробляючи стратегію свого розвитку, залучаючи ресурси, шукаючи більш вигідні умови розміщення коштів, борючись за клієнтів, стежачи за надійністю і фінансовою стійкістю свого банку, прагнуть, в кінцевому рахунку, до збільшення конкурентоспроможності.

Отже, сучасна економіка та проблеми у світовій фінансовій сфері ставлять перед банками нові вимоги щодо фінансового планування, тому у сучасних економічних умовах планування є невід'ємним елементом управління грошовими потоками в банках, адже дає змогу орієнтуватись на довгострокові результати, успішно розробляти заходи, що забезпечать досягнення поставлених цілей, ефективніше контролювати діяльність банків.

Планування є ключовою функцією управління у процесі прийняття рішень банками з метою підвищення їх конкурентоспроможності й ефективності діяльності [1].

На нашу думку, планування грошових потоків банківських установ це сукупність взаємопов'язаних заходів, що забезпечують прогнозування, розробку та затвердження кількісних та якісних параметрів грошових потоків, формалізованих у системі планів, реалізація яких сприятиме забезпеченню ліквідності та ефективності діяльності.

За результатами проведеного дослідження нами було визначено, що формування переважної більшості грошових потоків банків супроводжується різноманітними видами ризиків, що призводить до ускладнення визначення їх кількісних параметрів. Чим більш невизначеним є операційне середовище, що збільшує рівень банківських ризиків, тим більш мінливими є можливий діапазон

значень кількісних параметрів грошових потоків, і відповідно, тим більш невизначеним є рівень ліквідності та ефективності діяльності банків [1].

Управління грошовими потоками банків, що базується на плануванні з урахуванням ризиків, має постійно вдосконалюватись і спрямовуватись не лише на виконання рекомендацій та вимог Національного банку України, Базельського комітету з банківського нагляду, міжнародних рейтингових агентств, зовнішніх аудиторів, а й на прийняття превентивних заходів по запобіганню втрат прибутку та ліквідності, а також на відповідальне ставлення до коштів клієнтів та виконання усіх зобов'язань перед ними.

Слід зазначити, що великі українські банки, як правило, зорієнтовані на стратегію диференціації, яка має за мету створення репутації за рахунок великого асортименту банківських послуг. Дана стратегія передбачає значні витрати банку на просування великого асортименту банківських послуг. Перед тим як вкладати кошти у розвиток певного напрямку діяльності, або створювати новий банківський продукт, великі банки стараються визначити ефективність вкладень, що досягається за рахунок правильної організації процесу бізнес-планування їх діяльності.

Визначаючи прямий вплив управління грошовими потоками на ефективність процесу планування, необхідно розглянути внутрішні проблеми розвитку самих банків, які стримують здійснення ефективного планування їх діяльності. У табл. 1 представлені стратегії та методи планування діяльності на рівні планування для українських банків в залежності від приналежності до країни.

Таблиця 1.

Стратегічні цілі та методи управління грошовими потоками на рівні планування для українських банків в залежності від приналежності до країни

Назва банку	Стратегічні цілі	Методи планування грошових потоків банку
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>
ПАТ «Приватбанк»	Підтримувати лідерські позиції по наданню банківських послуг фізичним та юридичним особам, впроваджуючи нові мобільні додатки для обслуговування клієнтів дистанційно	Управління грошовими потоками на рівні планування реалізується «згори-вниз» за допомогою методів функціонально-вартісного та експертного аналізу
ПАТ «Райффайзен Банк Аваль»	Підвищення якості обслуговування клієнтів, використовуючи свій досвід та досвід банків, які входять до групи Райффайзен Банк Інтернаціональ, а також сучасні технології	Управління грошовими потоками на рівні планування реалізується через впровадження керівників заходів як в цілому по банківській установі так на кожній відокремленій дільниці

Продовження таблиці 1.

1	2	3
ПАТ «Альфа-Банк»	Надання кожному клієнту повного комплексу найсучасніших банківських продуктів і послуг при постійному впровадженні новітніх досягнень в області інформаційних технологій, удосконаленні бізнес-процесів та підвищенні рівня сервісу	Управління грошовими потоками на рівні планування реалізується через використання сукупних методів, які направлені на стратегії диференціювання.
АБ «УКРГАЗБАНК»	Впевнене просування нових банківських продуктів на внутрішніх та міжнародних ринках. Розуміючи актуальність питань підвищення енергоефективності та досягнення енергетичної незалежності України, а також зважаючи на бажання максимально сприяти зниженню енергонавантаження та енергосмності вітчизняних підприємств та домогосподарств АБ «УКРГАЗБАНК» як державний банк і надалі буде дотримуватися стратегії всебічної підтримки проектів, пов'язаних з ефективним використанням енергоресурсів та зменшенням впливу на довкілля як основи підвищення операційної ефективності та забезпечення зваженого і стійкого зростання у довгостроковій перспективі	Управління грошовими потоками на рівні планування реалізується «згори-вниз», регулювання діяльності бере на себе НБУ, Міністерство Фінансів та КМ України

Джерело: складено за даними [2, 3, 4, 5].

Як висновок, можливо зазначити, що конкуренція між банками за нових клієнтів залишається актуальним завжди і змушує банки розробляти нові алгоритми для планування. Достатньо кількість банків України здійснює управління грошовими потоками на рівні планування за методом «згори-донизу» за допомогою залучення експертів. Щодо невеликих банків, то вони в свою чергу беруть орієнтир на стратегію низьких витрат, тому, на нашу думку процес управління грошовими потоками на рівня планування у таких банках є недосконалим та носить формальний характер. Тому великі вітчизняні банківські установи використовують більш зважену систему планування грошовими потоками банків.

Список використаних джерел:

1. Система ризик-менеджменту в банках: теоретичні та методологічні аспекти: монографія / За ред. В. В. Коваленко. – Одеса: ОНЕУ, 2017. – 304 с. – С. 212 – 241.
2. Офіційний сайт ПАТ «Приватбанк». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://privatbank.ua> (дата звернення: 05.02.2019 р.)
3. Офіційний сайт «Райффайзен Банк Аваль». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.aval.ua/> (дата звернення: 05.02.2019 р.)
4. Офіційний сайт ПАТ «Альфа-Банк». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://alfabank.ua> (дата звернення: 05.02.2019 р.)
5. Офіційний сайт АБ «УКРГАЗБАНК». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ukrgasbank.com> (дата звернення: 05.02.2019 р.)

JEL E50; G15

Сергєєва Олена Степанівна

к.е.н., доцент кафедри банківської справи

Бойко Дар'я Олександрівна

студентка 4 курсу факультету фінансів та банківської справи

Одеського національного економічного університету

м. Одеса, Україна

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ПРОЦЕСІВ ЗДИТТЯ ТА ПРИЄДАННЯ В БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

У тезах розглядається питання капіталізації банків, достатності їх капіталу і характеру здійснюваних операцій з метою покриття банківських ризиків. В результаті проведеного дослідження визначено, що одним із можливих напрямів підвищення капіталізації банківської системи, та, як наслідок, підвищення її стійкості, є процеси злиття і поглинання.

Ключові слова: *банк, злиття, приєднання, міжнародний досвід, фінансова стійкість.*

Світова фінансова криза, виявивши недоліки в існуючих системах фінансового регулювання, змусила шукати вихід з ситуації, що склалася на світовому фінансовому ринку, визначити основні напрямки дій щодо підвищення стійкості банківських систем і уникнути криз, подібних до нинішньої.

Процеси злиття, поглинання та приєднання банків передбачають збільшення розміру капіталу через об'єднання кількох індивідуальних капіталів в один, зменшення кількості банків з одночасним зростанням концентрації банків, що залишились.

Базельським комітетом з банківського нагляду був розроблений пакет реформ банківського регулювання, який отримав назву Базель III. Суть пропонуваніх змін в угодах про капіталі згідно Базеля III полягає в підвищенні якості, прозорості та удосконалення структури банківського капіталу, посилення покриття ризиків капіталом і стимулюванні заходів щодо створення резервних запасів капіталу [1].

Одними з найголовніших цілей запровадження згідно «Базеля III» в Україні є приведення банківського регулювання та нагляду до міжнародних стандартів та забезпечення стабільності вітчизняної банківської системи, підвищення її спроможності протистояти всіляким кризовим явищам.

В останній час транснаціональні банки як в економічно розвинених, так і в країнах, що розвиваються, були залучені в процес реструктуризації та об'єднання, що сильно змінило природу бізнесу в банківській сфері.

У багатьох країнах банкрутства найбільших банків в результаті банківських криз дали додатковий стимул до здійснення реструктуризації та процесу місцевих і транснаціональних злиттів та поглинань в банківській сфері.

Процеси злиття та приєднання збільшилися і в державах з перехідною економікою, зокрема в державах Центральної-Східної Європи. Це обумовлено, насамперед, низьким ступенем капіталізації даних банківських установ. Також наявність великого числа невеликих банківських установ із нерентабельною системою менеджменту, що незадовільно відображається на стані всього банківського сектора [2].

В державах з перехідною економікою концентрація капіталу банків відбувалася двома напрямками. Перший напрям відзначався укрупненням локальних банківських установ через їхнє злиття. Другий – відзначався транскордонним злиттям і приєднанням, тобто входженням закордонного капіталу до банківської системи держав Центрально-Східної Європи.

Світова практика показує, що в результаті злиття банків розширюється доступ до капіталізації вкладів шляхом збільшення довіри клієнтів щодо добре капіталізованого банку, який створено, а теж зростає стабільність даного банку в подоланні будь-яких фінансових труднощів. Окрім цього, великі банки можуть гарантувати економію, яка пов'язана з обсягом операцій.

В останні роки велику зацікавленість до вітчизняного ринку банківських продуктів проявили банки з Російської Федерації. На другій позиції за розмірами експансії в Україну переконливо займає капітал Австрії, далі місця посідають Італія та Франція. Замикають групу лідерів банки з Балканських держав, Греція і Кіпр, далі Швеція.

Характеристика деяких безпосередніх і непрямих закордонних власників вітчизняних банків наведена в табл. 1.

Як вказує інформаційне джерело специфікою реорганізації на ринку банківських продуктів України були і приєднання закордонним інвестором

вітчизняної банківської установи з її наступним перепродажем, тому що багато з тих, хто в свій час тільки оголошував власне входження в нашу державу, знаходилися в переліку «активів на продаж», придбавали активи банків лише тому, щоби поширити закордонну будову власної діяльності, а тому, активно не розгортаючи свій бізнес в Україні, вели підготовку щодо перепродажу.

Таблиця 1.

Угоди злиття та поглинання банківських установ в Україні

Продавець	Покупець	Нова назва	Країна Покупця	Дата угоди
АППБ «Аваль»	Raiffeisen International	АТ "Райффайзен Банк Аваль"	Австрія	Шкв. 2005 р.
ПАТ Хоум «Кредит Банк»	Platinum Bank	ПАТ «Платинум Банк»	Кіпр	Ікв.2011р.
ПАТ «Дельта банк»	Cargill Financial Services International Inc	-	США	Ікв.2011р.
АТ КБ «ПриватБанк»	Triantal Investments Ltd.	АТ КБ «ПриватБанк»	Кіпр	Ікв.2011р.
ПАТ «Надра Банк»	Centro gas Holding AG	ПАТ "Комерційний банк "Надра".	Австрія	Ікв.2011р.
ПАТ «Донгорбанк»	ПУМБ	ПУМБ	Україна	13.05.2011р.
ПАТ «Кредитпромбанк»	ПАТ «Дельта банк»	-	Україна	28.02.2013р.
ПАТ «Марфінбанк»	ПАТ «Дельта банк»	-	Україна	Ікв.2014р.

Джерело: складено за даними [5].

Процеси реорганізації банків, як інструмент трансформацій в банківській системі, набули значного поширення в багатьох державах. На базі узагальнення міжнародного досвіду та національної практики реорганізації банків та дослідження фінансового стану банків України в роботі обґрунтовано певні механізми злиття та поглинання.

Результати проведених досліджень та світова практика доводять, що процеси злиття та поглинання стосовно українських умов можуть стати дієвим елементом підвищення капіталізації банківської системи України. Як свідчить зарубіжна практика, провідну роль в сприянні реструктуризації банківської системи відіграють органи державного управління шляхом заохочення об'єднання та продажу найслабших банків. Для України важливим є вивчення та адаптація цього для збереження стабільності банківської системи в умовах посткризового періоду та впливу міжнародних стандартів щодо регулювання банків.

Список використаних джерел:

1. Саркисянець А. Базельское соглашение// Бизнес и банки. —2017. — №11. — С. 25-31.
2. Скоробогач О. Стан і тенденції розвитку процесів злиття і поглинання у банківській системі України. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: //http://dspace.uabs.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/6927/1/Skorobohach.PDF. (дата звернення: 15.02.2019 р.)
3. Вовчак О. Д. Кредит і банківська справа [Текст]: підручник /О.Д. Вовчак, Н. М. Руцишин, Т. Я. Андрейків. – К.: Знання, 2008. – 564 с.

JEL G21

Сівкова Катерина Олександрівна

аспірант кафедри банківської справи

Одеського національного економічного університету

м. Одеса, Україна

ЗАВДАННЯ ТА ПРИНЦИПИ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛІНГУ В УПРАВЛІННІ ОПЕРАЦІЙНИМ РИЗИКОМ БАНКУ

Розкрито сутність фінансового контролінгу операційного ризику з урахуванням особливостей операційного ризику банку. Встановлено, що фінансовий контролінг операційного ризику банку доцільно розглядати на оперативному та стратегічному рівнях. Наведено завдання та принципи фінансового контролінгу операційного ризику, якими повинна керуватися служба контролінгу для забезпечення фінансової стабільності банку.

***Ключові слова:** банк, фінансовий контролінг, операційний ризик, бізнес-процес, служба контролінгу.*

В сучасних банках все більшою популярністю користується один з інструментів комплексного управління банківськими бізнес-процесами – фінансовий контролінг.

Контролінг саме операційного ризику має певні особливості, викликані сутністю операційного ризику. Національний банк України (НБУ) в Постанові №64 зазначає: «операційний ризик – імовірність виникнення збитків або додаткових втрат або недоотримання запланованих доходів унаслідок недоліків або помилок в організації внутрішніх процесів, навмисних або ненавмисних дій працівників банку або інших осіб, збоїв у роботі інформаційних систем банку або внаслідок впливу зовнішніх факторів. Операційний ризик уключає юридичний ризик, однак має виключати ризик репутації та стратегічний ризик» [1].

Тому, вважаємо, що фінансовий контролінг операційного ризику банку є інтегруючою системою, що об'єднує систематичне управління, контроль за

виконанням пріоритетних завдань, за внутрішніми бізнес-процесами, при цьому вносячи зміни в роботу з урахуванням ринкових і макроекономічних досліджень.

Завданнями фінансового контролінгу операційного ризику банку є управління та підтримка виконання оперативних і стратегічних планів. Тому фінансовий контролінг операційного ризику банку поділяють на оперативний і стратегічний контролінг. Однак головною метою контролінгової служби банку є мінімізація операційного ризику та недопущення суттєвих негативних наслідків в разі його реалізації. Для цього перед контролінговою службою банку постають завдання: робота над досягненням оперативних та стратегічних цілей банку; організація комплексної системи управління операційним ризиком; розробка ключових показників операційної діяльності; навчання персоналу користування технічними засобами; забезпечення персоналу безперервним доступом до інформації щодо операційного ризику банку.

В своїй роботі з нівелювання операційного ризику служба контролінгу керується наступними принципами: мінливості, об'єктивності, безперервності, конфіденційності, системності, альтернативності. Найбільшої ефективності в роботі над операційним ризиком можливо досягти, дотримуючись одночасно всіх вищеперелічених принципів.

Однак, найчастіше керівництво сучасних банків нехтує необхідністю створення спеціального органу – контролінгової служби з управління операційним ризиком. В результаті цього виникають певні диспропорції та помилки в роботі банку, а саме:

- надмірне захоплення обліково-контрольними і аналітичними функціями на основі вторинної інформації;
- фокусування уваги на витратах і жорсткий контроль за ними;
- спроби впровадження контролінгу за технологією «знизу-вгору»;
- впровадження контролінгу без попереднього аналізу достовірності нормативно-довідкової бази та організаційно-технологічного рівня бізнес-процесів на рівні. [2, с.790-791]

Тому стає зрозуміло, що фінансовий контролінг операційного ризику банку дає керівництву ряд переваг в організації бізнес-процесів в банку, а саме: достовірність інформації; комплексність в управлінні операційним ризиком; відповідність діяльності банку вимогам чинного законодавства; орієнтація роботи банку на досягнення стратегії; захищеність конфіденційної інформації; максимальний ефект при мінімальних витратах. Таким чином, створення контролінгової служби операційного ризику є цілком виправдане.

Отже, фінансовий контролінг операційного ризику забезпечує банку надійне та конкурентне функціонування, адже контролінг операційного ризику є оптимальним та комплексним інструментом управління бізнес-процесами банку та мінімізації операційного ризику.

Список використаних джерел:

1. Постанова Правління НБУ №64 «Про затвердження Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах». [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://bank.gov.ua/document/download?docId=71600453> (дата звернення: 05.03.2019р.)

2. Юрій С.М. Банківський контролінг: теоретичні основи організації /С.М. Юрій // Молодий вчений. – 2017. – Вип. 5(45). – С. 789-792.

JEL E52

Сирчин Олександр Леонідович

к.е.н., доцент кафедри банківської справи

Григоренко Дмитро Сергійович

студент 5 курсу факультету фінансів та банківської справи

Одеського національного економічного університету

м. Одеса, Україна

УПРАВЛІННЯ РИЗИКОМ ЛІКВІДНОСТІ У КОМЕРЦІЙНОМУ БАНКУ

У тезах розглядаються поняття ліквідності та управління ризиком ліквідності. Зазначається роль проведення політики управління ризиком ліквідності. Розглядаються перешкоди щодо зваженої політики управління ризиком ліквідності та пропонуються шляхи її вдосконалення.

Ключові слова: *ліквідність, управління ризиком, комплаєнс, стрес-тестування*

До світової фінансової кризи фінансові установи всіх форм і розмірів вважали ліквідність само собою зрозумілим явищем, що майже не передбачало витрачання ресурсів для підтримання її належного рівня. Але під час кризи багато інституцій, у тому числі банки, зазнавали труднощів щодо підтримання адекватного обсягу ліквідності, що призвело до краха деяких як малих, так і більш крупних кредитних установ(прикладом банкрутства є банк «Lehman Brothers») [1,с.12]. Таким чином з'явилася необхідність у регулюванні достатнього рівня ліквідності, що супроводжувалось створенням нових інструментів управління ризиком цього типу та механізмів по їх імплементації у національну фінансову систему. Відповідальним за впровадження нових методів та підходів виступає Національний банк України. Таким чином банківська система, як основний рушій економіки, повинна існувати у рамках нових правил та порядків, що регламентуватимуть діяльність кожної банківської установи.

З часів кризи минуло вже достатньо багато часу, аби стало зрозумілим той факт, що банки повинні краще управляти власною ліквідністю. І самозбереження

не є єдиним мотивом для цього; наслідки поганого управління ризиком ліквідності можуть вийти далеко за межі будь-якої фінансової установи, вплинувши на всю фінансову екосистему держави і навіть на глобальну економіку.

Регулюючі органи намагаються запобігти появі нової фінансової кризи у майбутньому (Базель III тощо, Директиви ЄС), розробляючи безліч інструментів та підходів щодо унеможливлення критичних ситуацій. І тепер саме фінансові установи повинні підтримувати управління ризиком ліквідності, як на користь фірми, так і економіки держави у цілому [2, с.564].

У цьому контексті поняття «ліквідності» розглядається як спроможність окремої установи чи системи в цілому забезпечувати своєчасність, повноту та безперервність виконання усіх своїх грошових зобов'язань [3]. Ризик ліквідності відноситься до категорій ризиків, що демонструють як банки у наслідок неможливості виконання своїх зав'язань, зможуть поновити процес своєї нормальної діяльності та підтримувати власне існування. Управління ризиком ліквідності охоплює процеси та стратегії, які банк використовує для:

- оцінки своєї здатності задовольняти свої грошові потоки та потреби в заставі (як в нормальних, так і в стресових умовах) без негативного впливу на повсякденну діяльність або загальний фінансовий стан;

- пом'якшення цього ризику шляхом розробки стратегій та прийняття відповідних заходів, спрямованих на забезпечення необхідних коштів та застави.

Існує декілька ключових перешкод, подолання яких можуть забезпечити належне управління ризиком ліквідності, та які потребують достатньої уваги при визначенні стратегії розвитку банківської установи:

- відсутність централізованого погляду на ліквідність. Окремі відділи та бізнес-одиниці через свою неузгодженість обмежують здатність банку зрозуміти портфолію ліквідності та вплив неліквідних активів на будь-які класи активів в залежності від їхньої географії, бізнес-одиниць(сегментів кредитування) та класів активів;

- обмежені аналітичні можливості. Без достатніх аналітичних можливостей банки мають величезні труднощі при проектуванні грошових потоків для основних операцій, особливо коли ці операції нараховуються мільйонах грошових одиниць.

- недостатнє стрес-тестування. Оскільки занадто багато банків часто ігнорують питання щодо ретельної перевірки та моніторингу на постійній основі відповідних показників ліквідності, вони наражують себе до підвищення вірогідності отримати збитків під час впливу ринкових шоків, що можуть відбутися в будь-яку мить;

- комплаєнс мислення та його надлишок. Якщо банки занадто сильно приділяють увагу вимогам дотримання встановлених норм та правил, що стосуються управління ризиком ліквідності, вони можуть не брати до уваги

переваги власного бізнесу, які можна отримати. Тому керівництво банку повинно визначати певний баланс у дотриманні належних вимог, аби це не занадто зарегулювало його діяльність на ринку банківських послуг [4,с.211].

Таким чином пропонується навести три ключових етапи, що зможуть покращити управління ризиком ліквідності і піднести банк на якісно новий рівень функціонування:

1. Створення аналітичної бази для розрахунку ризиків, оптимізації капіталу та вимірювання ринкових подій та ліквідності:

– зведення до мінімуму впливу ринкових шоків, а також пошуку кращих можливостей для арбітражу, аналізуючи вплив змін у вартості та ліквідності в реальному часі, щоб можна було діяти точно;

– швидко треба шукати оптимізовані рішення щодо потреб ліквідності та капіталу банку, оцінивши ринкову ліквідність та сценарії оптимізації на основі фірми, використовуючи швидкий аналіз сценаріїв на вимогу, що базується на найскладніших портфелях, позиціях та інструментах протягом декількох часових горизонтів.

2. Керування власними даними.

– отримання централізованого погляду на ліквідність банку шляхом інтеграції новітньої ринкової інформації, оновлення портфеля, повернення капіталу та ринкової точки зору ліквідності на основі внутрішньоденного сценарію.

3. Інтегрування процесів управління ризиками.

– співвідношення портфелів та класів активів шляхом інтеграції оцінки портфеля та аналізу сценаріїв на єдиній платформі. Таким чином можна негайно оцінити потенційний вплив майбутніх ринкових шоків і сформувані шляхи вирішення проблема відповідно до з'ясованих сценаріїв погіршення ліквідності.

Ризик ліквідності, що є однією з причин фінансового лиха, не слід ігнорувати. Дотримання рекомендацій Базельського комітету та створення ефективної системи управління ризиком ліквідності є єдиним способом боротися з її негативними наслідками. Криза 2008-09 років, що змусила лишити ринок банківництва такого гіганта, як «Lehman Brothers», була лише тривожним дзвінком для провідних банків як розвинених країн, так і тих, що тільки розвиваються.

Список використаних джерел:

1. Барановський О. І. Сутність і різновиди фінансових криз // Фінанси України. – 2009. – № 5.
2. Вовчак О.Д. Кредит і банківська справа / Вовчак О.Д., Руцишин Н.М., Андрейків Т.Я. – К: Знання, 2008. – С. 500- 567 с
3. Положення «Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні». Постанова Правління Національного банку України

від 28.08.2001 року № 368. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01> (дата звернення: 10.02.2019 р.)

4. Галяева Л. Е. Инновации в системе управления ликвидностью кредитных организаций /Л.Е. Галяева //Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2013. – № 1. – С. 209-217.

JEL G21; G28

Stanimirov Stefan

*PhD, Assistant Professor of the Department of Finance and Credit,
D.A. Tsenov Academy of Economics,
Svishtov, Bulgaria*

MECHANISMS TO SUPPORT BANKS THROUGH CLOSE COOPERATION FOR NON-EUROZONE COUNTRIES

The experience of the global financial crisis since 2008 and the subsequent European debt crisis has reinforced EU action to create uniform rules and mechanisms to strengthen the banking sector and trust as well as the stability of the financial sector in the single market. The survey highlights the need for stronger supervisory and restructuring rules, as well as the response of the European Central Bank (ECB) and the euro area to solving the problem through creation of the European Stability Mechanism (ESM).

Keywords: *European Central Bank (ECB), European Union (EU), Eurozone, European Exchange Rate Mechanism (ERM II), debt crisis*

The 2008-2009 global financial and economic crisis also affected the banks in many European countries, showing their unpreparedness to cover their losses, with the consequences mainly at the expense of taxpayers. As a result of this large-scale crisis, the EU has taken swift action as well as a long-term strategy to strengthen the foundations of the banking system - the core of the banking union. In a monetary union such as the Eurozone, the problems arising from the close links between the banking sector and public sector finances can easily be transferred across national borders and cause financial turmoil in other EU countries. The European Commission has taken a number of initiatives to create a safer financial sector in the single market. These initiatives include:

- ensuring the stability of banks and their ability to resist possible future financial crises;
- preventing situations where taxpayers' money is used to rescue bankruptcy banks;
- reducing market fragmentation by harmonizing the rules of the financial sector;

- strengthening financial stability in the euro area and the EU as a whole.

The Bank Union is a banking supervision and restructuring system at the European Union level, which operates on the basis of EU-wide rules. Its primary objective is to ensure a more secure and reliable banking sector in the EU and the euro area, with minimal repercussions for the real economy and without using taxpayers' money. Its members are all Euro area countries as well as non-euro area Member States wishing to participate. Non-Eurozone countries wishing to join the banking union can do so by working closely with the European Central Bank. The Bank Union consists of three pillars:

1. Single Rules – the backbone of the banking union and the regulation of the financial sector in the EU as a whole. Its aim is to ensure that banks are regulated on the basis of the same rules in all EU countries so as to avoid breaches of the single market and ensure financial stability across the EU.

2. Single Supervisory Mechanism – the EU supranational banking supervisory authority with the primary objective of ensuring the stability of Europe's financial sector through regular and rigorous bank stability reviews.

3. Single restructuring mechanism – consists of a central restructuring body (Single Restructuring Board) and a Single Restructuring Fund. The fund is fully funded by the European banking sector and applies in bankruptcy cases. (Banking Union).

To enhance the reliability of the banking system, the European Parliament has adopted some legislative changes, such as the main ones:

1. Limiting the bonuses of bank managers to reduce the incentives to take excessive risks,

2. Stricter bank requirements for the size and quality of the capital held.

3. The European Central Bank was entrusted with overseeing the major EU banks as part of the first step towards a banking union.

In July 2018, Bulgaria submitted its ERM II application – a step ahead of eventual entry into the Eurozone. Apart from the currency mechanism, our country is also applying for the European Banking Union. It is the first country that decides to move towards "close cooperation" with the ECB, which is the reason for joining the banking union as a non-euro area country. Admission to the Banking Union contributes only positively to our country's economy: a strong and healthy banking system, a reputation gained by independent external oversight, and a stepping stone to the Eurozone. The application for this is done by an application which is submitted at least five months before the desired date of entry, but the ECB may also require further information or decide to carry out a thorough assessment of the institutions it will oversee. Non-euro area countries can participate in the Banking Union through the Close Co-operation Mechanism. Through it all the conditions set by the ECB, the BNB is obliged to observe and transfer the supervision of the largest banks in our country - Unicredit Bulbank, DSK Bank and UBB. If Frankfurt wants it, it can take over supervision on every other bank in the country. Supervision by the BNB will continue above all other banks, but on

a single model together with the ECB. The ECB conducts its review by appointing a consultant in each of the banks under review (Банков съюз, 2018).

Once the ECB has received the necessary information, and Bulgaria has complied with all legislative changes, it should be ready within three months with a preliminary assessment. Bulgaria has to give its opinion on it within a period of 20 days, and the dialogue is confidential. On this basis, the ECB decides whether to enter into "close cooperation" with the BNB, which is a prerequisite for real entry into the European Banking Union.

Applying for a Banking Union is a pre-reform process with ambiguous assessment. According to the opponents of the approach, such a move for Bulgarian banks will be an agreement to comply with rules, but without access to the liquidity support mechanisms of the ECB. In addition, "Close cooperation countries" have no say in the final decision-making on supervisory matters at the ECB. While supporters note that the country will gain more confidence in oversight of local banks and a key to the Eurozone door.

There are opinions that it is now the most favourable moment for Bulgaria's entry into the ERM II and the Eurozone. A survey by the Institute for Market Economics (IME) states that 2019 elections will be held for the European Parliament, the European Commission and the management of the European Central Bank will change, and it cannot be predicted what will happen after 2019 and how the political environment has changed (Николова, Ангелов, & Стайков, 2018). It is hard to predict what would be the willingness to involve countries outside the Eurozone in the process of closer integration of financial and banking systems.

Joining the single banking oversight of the Eurozone would be one of the serious positive aspects of the Bulgarian economy. Undoubtedly, the biggest advantage for the Bulgarian banking system will be the higher confidence in the supervision of local banks. This is equivalent to reputational gain for the country, given that supervision will be carried out by a single European methodology and with the participation of independent European institutions with high reputation.

References:

Банков съюз (2019). Съвет на Европейския съюз. [Online]. Available at: <https://www.consilium.europa.eu/bg/policies/banking-union/> [Accessed 01 April 2019].

Николова, Д., Ангелов, Г. & Стайков, К., (2018). Присъединяване на България към еврозоната – икономическият поглед. [Online]. Available at: ime.bg/var/images/Eurozone_IME_May2018.pdf [Accessed 01 April 2019].

Capital (2018). Следваща спирка – банков съюз. [Online]. Available at: www.capital.bg/politika_i_ikonomika/bulgaria/2018/06/15/3199829_sledvashta_spirka_-_bankov_sujuz/ [Accessed 01 April 2019].

Тарасевич Наталія Вадимівна
к.е.н., доцент кафедри банківської справи
Діну Марія Євгенівна
студентка 4 курсу факультету фінансів та банківської справи
Одеського національного економічного університету
м. Одеса, Україна

СУЧАСНИЙ СТАН ЕЛЕКТРОННОГО БАНКІНГУ В УКРАЇНІ

У тезах розглядається сучасний стан вітчизняного ринку онлайн-банкінгу та визначено основні тенденції, що склалися на ньому. Надано узагальнюючу характеристику ринку електронного банкінгу в 2017–2018 років. Визначено основні напрями розвитку вітчизняного ринку електронних банківських послуг.

Ключові слова: електронний-банкінг, інтернет, мобільний банкінг, дистанційне обслуговування, технології.

Сучасний розвиток банківського сектору нерозривно пов'язаний з упровадженням та вдосконаленням систем віддаленого банкінгу. Темпи розвитку сучасних технологій стрімко ростуть з кожним роком. Розглянемо визначення інтернет банкінгу.

Інтернет-банкінг являє собою комплекс засобів дистанційного банківського обслуговування, яке здійснюється в будь-який час і в будь-якому місці, де є доступ в Інтернет. Інакше кажучи, інтернет-банкінг - це автоматизований віртуальний операційний зал звичайного банку [3, с. 96].

Розвиток систем електронного банкінгу є вигідним як для клієнта, так і для банку. Оскільки, якщо раніше банку потрібно було розширювати мережу своїх відділень, то сьогодні такий банк має впроваджувати сучасні технології, кількість та якість послуг віддаленого банкінгу. Завдяки електронному банкінгу банки скорочують адміністративні витрати (на персонал, оренду приміщення тощо). Якщо говорити про користь для клієнтів, то це значна економія часу, заощадження на комісійних за оформлення платежу [1, с.9].

В умовах розвиненої конкуренції банки змушені шукати нові шляхи залучення клієнтів. З розвитком інформаційних технологій виникає банківське дистанційне обслуговування, в сучасних умовах воно відрізняється новими стандартами проведення фінансових операцій та якістю обслуговування, а також надає можливості залучення нових і утримання діючих клієнтів банку. Оскільки банки інтенсивно розвивають дистанційне обслуговування, необхідно визначитися з тим, що включає даний вид банківського продукту.

Дистанційне банківське обслуговування – це сукупність інформаційних технологій, засобів, що використовуються для надання банківських послуг

(продуктів) на відстані, без відвідування клієнтами офісу банку та без безпосереднього контакту з співробітниками банку – «home-bankings», найчастіше з використанням комп'ютерних і телефонних мереж.

Система дистанційного обслуговування клієнтів банку – це багатофункціональний пакет програмного і апаратного забезпечення, який дозволяє клієнтам банку здійснювати різного роду операції, управляти своїми рахунками в режимі онлайн і отримувати широкий спектр відповідної фінансової інформації без відвідування банку.

Системи дистанційного обслуговування на сучасному етапі мають безліч модифікацій, тому можна виділити такі технології дистанційного банківського обслуговування:

- «Клієнт-банк»: Банк-клієнт – Home-banking, PC-banking; Інтернет-клієнт – Internet-banking, Mobile-banking, WAP-banking, WEB-banking.
- «Телефон-клієнт»: SMS-banking, Phone-banking.
- Обслуговування з використанням банкоматів та терміналів (АТМ-banking).

Експерти відзначають, що протягом 2014–2018 рр. у сфері електронного банкінгу в Україні відбувся значний прорив. Лише за 2014 р. кількість платежів через Інтернет зросла з 120,5 млн. до 256,4 млн., а в грошовому вираженні обсяг трансакцій збільшився більш ніж удвічі – до 112,7 млрд. грн.

Ринок найбільш популярних видів електронного банкінгу, таких як мобільний та Інтернет-банкінг, в Україні стрімко зростає та знаходиться на стадії вдосконалення. Активний розвиток відбувався протягом останніх 10 років, оскільки, створено і впроваджено необхідні сервіси, програмне забезпечення й технології передачі даних, запущений швидкісний мобільний Інтернет 3G та 4G [1, с. 10].

Досліджуючи структуру клієнтів ринку електронних банківських послуг, експерти відзначають не повну готовність клієнтів до заміни традиційного обслуговування дистанційним. За даними Світового банку, найбільш активними користувачами електронних банківських послуг є: населення віком 15-24 роки, серед яких активних користувачів 54% та 25+ років, серед них активних – 64%. Подібна тенденція характерна для більшості банківських установ в Україні. Стосовно гендерного розподілу клієнтів, то 65% приходить на чоловіків і 54% – на жінок.

Найбільш активними та технологічними учасниками ринку є: «ПриватБанк», «Альфа-Банк», «Ощадбанк», «Банк Восток», «ВТБ Банк», «ПУМБ», «Райффайзен Банк Аваль», «УкрСиббанк» та «Укрсоцбанк». Лідером за впровадженням Інтернет-технологій в Україні, безперечно, є «ПриватБанк», база якого давно перевищує мільйон осіб. За ним – «Альфа-Банк», «Укрсиббанк», «Банк Восток» та деякі інші.

Серед основних видів онлайн-послуг, що пропонують банки, можна виділити такі: перегляд виписок за рахунками; оформлення депозитів, погашення кредитів, обмін валют, переказ грошей, замовлення додаткової пластикової картки, поповнення мобільного телефону, здійснення різних видів платежів, купівля білетів, а також оформлення страхового полісу [2, с. 118].

Що стосується цінкових параметрів обслуговування у системах Інтернет-банкінгу для фізичних осіб у банках України, то станом на 01.01.2018 37 організацій із 40 (або 92,5%) не стягували плату за підключення до сервісу, до них належать: «Ощадбанк», «ПриватБанк», «ПУМБ», «УкрСиббанк» та ін., тоді як деякі фінансові установи (7,5%) заробляли на цій послугі, а саме: UniversalBank (100 грн.), «Сбербанк Росії» (10 грн.) «Банк інвестицій та сбережень» (100 грн.).

Протягом 2017–2018 рр. на ринку електронного банкінгу намітилися позитивні тенденції.

1. Збільшення кількості платіжних сервісів для оплати комунальних та інших рахунків та запуск P2P-переказів. Перекази P2P мають такі переваги: незначна вартість переказів; можливість здійснювати платіж 24/7, використання як стаціонарного комп'ютера, так і мобільного телефону; можливість здійснювати онлайн-перекази грошей на карти користувачів інших банків [4, с. 45].

2. Набувають популярності мобільні додатки та їх функціонали, спрощується процес підключення до онлайн-банкінгу та все більше використовуються для платежів новітні технології, наприклад соціальні боти Facebook Messenger. Відбувається підвищення популярності мобільних платежів із використанням смартфона [4, с.47].

3. Єдиний стандарт електронної дистанційної ідентифікації клієнтів BankID, який отримав підтримку з боку Національного банку України.

Таким чином, дистанційне банківське обслуговування, як один із способів надання банківських послуг, придбав широку популярність в розвинених країнах і поступово захоплює вітчизняний фінансово-кредитний сектор. Виявлена тенденція пояснюється рядом переваг цього виду надання банківських послуг, як для банківських установ, так і для споживачів їх послуг.

Отже, ринок електронного банкінгу в Україні протягом останніх років вдосконалюється та активно розвивається. Аналіз основних параметрів ринку дав змогу оцінити загальну характеристику його розвитку. Серед головних трендів цього періоду було визначено: P2P-перекази; підтримка Національним банком України єдиного стандарту електронної дистанційної ідентифікації клієнтів BankID; розвиток мобільних платежів із використанням смартфона.

Список використаних джерел:

1. Абрамова, Я. А. Особливості та розвиток традиційних банківських послуг // Актуальні проблеми гуманітарних та природничих наук. - 2015. - № 5-1. - С. 8-11.

2. Кучанський О.Ю. Перспективи розвитку в Україні систем дистанційного банківського обслуговування клієнтів /О.Ю. Кучанський //Інформаційні технології управління. - 2015. - № 23. - С.115-119.

3. Шалига Т.С. Розвиток дистанційних банківських послуг як показник модернізації елементів національної банківської системи /Т.С. Шалига //Вісник Української академії банківської справи. – 2010. – № 2(29). – С. 95–99.

4. Тищенко О. І. Огляд сучасних тенденцій на ринку онлайн-банкінгу в Україні /О.І. Тищенко //Економіка і суспільство: Мукачівський державний університет. - 2017. - №13. - С. 43-67

GEL 210

Ткачук Наталія Миколаївна
*к.е.н., докторант кафедри фінансів,
банківської справи та страхування
ДВНЗ «Університет банківської справи»
м. Київ, Україна*

БАНКІВСЬКА СИСТЕМА ЯК РІЗНОВИД СКЛАДНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ

У тезах розглядається сутність складності як ознаки сучасної економічної системи. Визначено, що банківська система є різновидом складної економічної системи. Акцентовано увагу на необхідності врахування ознаки складності в дослідженні функціонування сучасної банківської системи.

Ключові слова: економічна система, банківська система, складність.

Проблема еволюції та логіки розвитку економічних систем суспільства є однією з найбільш актуальних у сучасній економічній теорії. Дослідження природи економічних систем з позицій складності є одним із трендів сучасності. Сама економічна практика породжує зміну існуючих теоретичних концепцій, трансформує теоретичні парадигми, зокрема, економічної діяльності. Відтак, дослідження банківської системи як різновиду складної економічної системи, в якій діють закони самоорганізації, перебуває в руслі новітніх тенденцій розвитку науки.

Сучасні економічні реалії функціонування економіки доводять, що складність, нерівноваженість і нелінійність економічних процесів зумовлюють появу нових теорій і формують нову парадигму. Як відомо з фізики, будь-який простий об'єкт, що складається з двох елементів, має непередбачувану, хаотичну поведінку за умови використання базових законів руху. Складність, як базова категорія, передбачає те, що система складається зі значної кількості елементів, які взаємопов'язані та взаємодіють між собою, маючи критичні параметри зв'язків

і високі значення ймовірностей флуктуацій. Будь-яку систему можна вважати складною, при умові, що її частини та складові елементи взаємодіють між собою нелінійним способом, який забезпечує генерування специфічних її властивостей, які й зумовлюють складність поведінки системи. На практиці прості причинно-наслідкові зв'язки між такими елементами існують дуже рідко.

Варто звернути увагу, що складність, як характеристика економічної системи, виникає тоді, коли система перебуває далеко від рівноважного стану. Саме за умов посиленої невривноваженості економічна система здатна спонтанно організувати себе й якісно нарощувати фінансово-господарський потенціал. Такий нерівноважний перехід економічної системи до більш упорядкованого стану на основі варіативних принципів її самоорганізації призводить до формування ринкових дисипативних структур, які є, по суті, новими динамічними агрегатними композиціями виробничих факторів [1].

Складні економічні системи характеризуються різноманітністю зв'язків, багатомірністю та різнорідністю структури. Як зазначає У. Ешбі, об'єктивна характеристика складності системи зумовлена, в першу чергу, якісними та кількісними відмінностями елементів і зв'язків системи (якісною та кількісною різноманітністю системи) [2]. Складність системи залежить також і від загальної кількості компонент, причому враховується не лише самі елементи системи, а й їхні властивості: стан, стадії та етапи розвитку, зв'язки між компонентами; сама залежність є нелінійною. Отже, для комплексного оцінювання рівня складності економічної системи необхідно враховувати такі аспекти її функціонування, як: різноманіття компонент, підсистем і рівнів, властивостей, зв'язків і відносин, станів, етапів і стадій процесу розвитку елементів системи.

Згідно теорії складності, комбінація локальної випадковості та глобального порядку породжує процеси, які є більш стійкими по відношенню до зовнішніх умов функціонування. Тому вони здатні до непередбачуваної адаптації щодо змін зовнішніх умов існування. За рахунок непередбачуваності поведінки таких систем вони будуть знаходитись у значно кращому становищі порівняно з іншими системами. Статичні системи, які лише лінійно реагують на зміни зовнішнього середовища є приреченими до вимирання, оскільки їхні можливості є вичерпаними у боротьбі із значно краще адаптованими конкурентами на ринку.

Дослідники Р. Акофф і Ф. Эмери виокремлюють вищий тип складних систем – цілеспрямовані системи, під якими розуміють високоорганізовані системи, що мають ієрархічні рівні й централізацію управління, предметні та оптимізаційні цілі; їх головна мета – самозбереження системи у мінливому середовищі [3]. До такого типу систем відносять складні соціально-економічні системи. На нашу думку, банківська система є різновидом складної економічної системи, оскільки характеризується дворівневою будовою, централізованим управлінням з боку НБУ; має мету й конкретні цілі функціонування, які спрямовані на забезпечення самозбереження в економічній системі держави.

Банківська система як складна економічна система характеризується низкою ознак, що притаманні складним динамічним нелінійним системам, а саме:

- здатність до само-відтворення;
- залежність між сьогодишніми подіями і подіями, що відбулися в минулому, що лежить в основі зворотності зв'язків системи;
- здатність до збереження інформації у вигляді структури зв'язків між елементами системи;
- відбір необхідних фінансових інструментів (інститутів, технологій, послуг тощо) із сприятливими властивостями в результаті конкурентних процесів;
- конструктивна роль випадкових помилок у процесі відтворення системи, які призводять до виникнення в ній нових структур, механізмів та інформації;
- здатність до опрацювання (створення, зберігання, відтворення та використання) інформації;
- здатність пристосовуватись до мінливих умов зовнішнього середовища;
- морфогенез, тобто утворення нових соціально-економічних форм із тенденцією до збільшення різноманітності та складності;
- ієрархічність будови системи: просторова, часова, функціональна; виокремлення в системі рівнів, елементів, що взаємопов'язані та взаємозумовлені; існування “параметрів порядку” в системі.

Слід наголосити, що такі ознаки будуть притаманні банківській системі лише за умов, що вона не перебуває в рівноважному стані. Отже, банківська система – це економічна система, що відноситься до типу складних об'єктів, а також вирізняється динамічністю та нерівноважністю свого розвитку; це мультикомпонентна система є відкритою до зовнішнього середовища, а процеси кооперування зв'язків є яскраво вираженими в ній.

Банківську систему як складну економічну систему, що саморозвивається, можна пізнати на основі синергетичної методології, яка дає можливість доповнити загальнонаукову картину розвитку уявленнями про особливості відтворення системи із застосуванням термінології синергетичного мислення.

Список використаних джерел:

1. Хакен Г. Информация и самоорганизация. Макроскопический подход к сложным системам / Г. Хакен; пер. с англ. Ю. А. Данилова, А. В. Беркова. - 2-е изд., доп.–Москва: КомКнига : УРСС, 2005. - 245 с.
2. Эшби У. Р. Принципы самоорганизации /У. Р. Эшби. - М.:Мир, -1966. - 332с.
3. Акофф Р. О целеустремлённых системах /Р. Акофф, Ф. Эмери; пер. с англ.– М.: Сов. Радио, 1974. – 270 с.

Христін Артем Іванович
аспірант кафедри банківської справи
Одеського національного економічного університету
м. Одеса, Україна

ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ОНЛАЙН-РЕПУТАЦІЯ БАНКІВ

Тези присвячено визначенню сучасних процесів діяльності банків України під впливом кризових явищ і цифрової економіки; проведено аналіз впливу банківських цифрових технологій та продуктів на конкурентні переваги банків на ринку. Визначено та охарактеризовано сутність онлайн-репутації банку. Доведено необхідність побудови системи управління онлайн-репутаційним ризиком.

Ключові слова: банк, трансформація, інформація, цифровізація, репутація, технології, онлайн-репутація.

У сучасних умовах банки України вживають заходів, що необхідні для відновлення ділової репутації після світової кризи і сучасних кризових явищ, пов'язаних з негативним впливом політичних і економічних чинників. Банківський бізнес, включаючи продаж банківських продуктів і навіть деякі послуги з фінансового консультування, починає активно здійснюватися на основі онлайн-обслуговування, під впливом цифровізації з'являються нові спеціалізовані продукти і послуги [1].

Стрімкий розвиток комунікаційних цифрових технологій і можливостей аналітики дозволяє автоматизувати трудомісткі в минулому процеси, наприклад, ключові етапи у відкритті поточних рахунків або оцінці кредитних заявок клієнтів, сучасні банки України знаходяться на різних етапах впровадження цифрових технологій.

Однак вітчизняні банки як і раніше несуть на собі тягар застарілих ІТ-систем, які не тільки негативно впливають на ефективність обслуговування клієнтів, але і не дають банкам знизити витрати до рівня нових гравців ринку. З 2009 року на вітчизняному ринку банківських продуктів та послуг здійснюються глибинні зміни, однак майбутнє вимагає від банків не тільки готовності провести реструктуризацію, але й рішучості реформувати свою існуючу бізнес-модель у цифрову.

Цифрову трансформацію супроводжують ризики, основними з яких є інформаційні, тому в умовах трансформації цифровий банкінг має бути одним з основних елементів забезпечення економічної безпеки та кібербезпеки, що донедавна з'явилася. Однак, ураховуючи швидкість поширення інформаційних потоків на фінансовому ринку, посилюється можливість втрати ділової репутації банку, тобто репутаційний ризик. Як відомо, ризик репутації – це імовірність

виникнення збитків або додаткових втрат або недоотримання запланованих доходів унаслідок несприятливого сприйняття іміджу банку клієнтами, контрагентами, акціонерами, наглядовими та контролюючими органами.

В Україні банки як і раніше працюють над відновленням своєї репутації, яка постраждала від фінансової кризи, і їм доведеться інвестувати в посилення свого бренду і переконати громадськість у своїй значимості, щоб згодом не втратити здатність банків утримувати клієнтів. Одним з інструментів визначення рівня репутаційного ризику банку є онлайн-репутація [2].

Онлайн-репутація сучасного банку – це результат аналізу комплексу оціночних уявлень цільових аудиторій про банк і його діяльності, сформованих в інтернет-мережі на основі об'єктивно-суб'єктивної інформації з метою зниження імовірності виникнення збитків або додаткових втрат.

У свою чергу, система управління онлайн-репутацією банків – це сукупність взаємопов'язаних складових, що на основі процесів планування, розробки та реалізації методів та інструментів, які розраховані на встановлення, зміцнення та підтримку лояльного ставлення контактних груп до діяльності банку на онлайн-ринку банківських продуктів і послуг сприяють реалізації основної мети: зростання показників прибутку, підвищення обсягів операцій і збільшення репутаційного капіталу банку в Інтернеті.

При формування складових зазначеної системи необхідно враховувати, що існують специфічні характеристики онлайн-репутації банку: не має матеріальної форми вираження; накопичується протягом довгого часу і розрахована на тривалий період використання; є частиною ринкової вартості банку (за даними Ernst & Young в компанії Microsoft частка ділової репутації становить 84%, Disney – 66%, Yahoo – 91%, Nike – 76% [3]); характеризує ціннісні аспекти банківської діяльності; є стратегічним ресурсом – «подушкою безпеки» банку; здатна забезпечувати банку додатковий прибуток; формується як на об'єктивних фактах, так і на суб'єктивних судженнях; швидкими темпами поширюється в мережі Інтернет.

Стрімке поширення мережі Інтернет дозволяє отримувати великі обсяги інформації, до якої відносяться практично всі дані, що знаходяться у вільному доступі: сайти інформаційних агентств, новітні джерела, соціальні мережі, блоги тощо. При цьому велика частина такої інформації представлена в неструктурованому вигляді – в текстовій формі, що істотно ускладнює її обробку та подальше використання. У зв'язку з цим актуальність представляють статистичні підходи до вилучення та аналізу тематичних неструктурованих даних з мережі Інтернет при аналізі інформації, яка характеризує ділову репутацію банків.

Основними етапами процесу впровадження системи управління онлайн-репутацією банку є: визначення чинників, що впливають на репутацію; визначення показників та видів інформації, яка буде використовуватись;

здійснення моніторингу видів та джерел інформації; перевірка та інтерпретація отриманих даних; залучення відповідальних банківських менеджерів; розробка та впровадження методів мінімізації втрат від можливої реалізації репутаційного ризику.

На онлайн-репутацію банків впливають такі чинники: імідж і престиж банку в Інтернеті; бренд, гудвіл, репутація власників банку та пов'язаних осіб; фінансова стійкість і результативність банку, умови праці; інноваційність та лідерство; структура управління ризиками; якість продуктів і послуг та обслуговування; соціальна відповідальність банку на ринку.

Об'єктами системи управління онлайн-репутацією є різні джерела інформації про банк, які висвітлюються у мережі Інтернет. Суб'єктами формування системи управління онлайн-репутацією можуть бути як внутрішні підрозділи банку, так і зовнішні спеціалізовані організації.

Серед них найбільш відомими і впливовими є: Reputation.com, Integrity Defenders і RemoveYourName. Вони здійснюють моніторинг онлайн-репутації; проводять активне просування позитивної інформації і усунення негативної, використовуючи для цього традиційний SEO-інструментарій; налагоджують роботу з відгуками в соціальних мережах; розміщують необхідний контент; залучають представників цільової аудиторії; розміщують необхідні матеріали; здійснюють аналітику [4].

Позитивна онлайн-репутація необхідна банку для підвищення лояльності цільової аудиторії, збільшення продажів продуктів і послуг, проведення контролю над сприйняттям бренду, збільшення кількості потенційних клієнтів. Високий рівень онлайн-репутації є необхідною умовою досягнення банком стійкого і тривалого успіху, а також є головним чинником мінімізації рівня репутаційного ризику та формування конкурентоспроможності банку як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках.

Перспективними напрямками подальших досліджень є побудова ефективної системи управління онлайн-репутацією банку для вітчизняних банків з урахуванням зарубіжного досвіду, дослідження основних проблем формування позитивної репутації банків, вивчення характеру інформаційних потоків, які впливають на управління онлайн-репутацією банку.

Список використаних джерел:

1. Кузнецова Л.В. Цифрова трансформація банківського бізнесу. *Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції*. м. Львів, 24 листопада 2018 р. Львів, 2018. Ч. 2. С.72-75.

2 Міцура О.О., Хижняк М.О. Управління онлайн-репутацією: теоретичні засади та методичні підходи. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2012. № 4. С. 121–129.

3 Управление репутацией в интернете – задайте себе 10 вопросов

[Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://artismedia.by> (дата звернення: 01.04. 2019 р.).

4. Jones R. 3 Steps for Developing an Online Reputation. *Management Strategy Marketing*. September 19, 2011. [Online]. Available at: <http://www.clickz.com/clickz/column/2109654/steps-developing-online-reputation-management-strategy> [Accessed 05 April 2019].

JEL G210

Чайковський Ярослав Іванович

к.е.н., доцент кафедри банківської справи

Тернопільського національного економічного університету

м. Тернопіль, Україна

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МОБІЛЬНОГО ТА ІНТЕРНЕТ-БАНКІНГУ В БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

Проаналізовано сучасний стан мобільного банкінгу та Інтернет-банкінгу в Україні. Визначено основні проблеми, які впливають на розвиток і стан мобільного банкінгу та Інтернет-банкінгу в банківській системі України. Наведено перспективи розвитку мобільного банкінгу та Інтернет-банкінгу в Україні.

Ключові слова: банки, інновації, Інтернет, Інтернет-банкінг, мобільний банкінг.

Цифрова революція (англ. Digital Revolution) полягає у повсюдному переході від аналогових технологій до цифрових, що розпочався в другій половині ХХ століття і продовжується на початку ХХІ століття. Передумовами інформаційної революції стали революційні переміни, які пов'язані з широким розповсюдженням інформаційно-комунікаційних технологій. Основними рушійними силами цифрової революції є: широке поширення обчислювальної техніки, насамперед, персональних комп'ютерів; всеосяжне проникнення Інтернету; масове застосування персональних портативних комунікаційних пристроїв.

У сфері інформаційних технологій банків також відбулися докорінні зміни. Зокрема, інноваційними напрями електронного банківського бізнесу є, зокрема, мобільний банкінг та Інтернет-банкінг [1, с. 9].

Поштовхом у наступному розвитку банківської системи України здатні стати банківські інновації. В сучасних умовах на грошовому ринку банківські інновації є одним із способів вирішення проблем фінансової стійкості, прибутковості, надійності та конкурентоздатності банків [1, с. 12].

Динамічний розвиток і заострення конкуренції на ринку банківських послуг в Україні змушують банки опановувати нові підходи до підвищення ефективності власного функціонування, проводити пошук додаткових шляхів одержання переваг конкуренції, зокрема шляхом упровадження інноваційних технологій обслуговування клієнтів, нових продуктів і послуг. Наукові досягнення і винаходи стосовно банківського обслуговування забезпечують постійне поліпшення банківських продуктів, послуг і технологій, які застосовуються для обслуговування споживачів [2, с. 122].

Інновації ототожнюються із розвитком і вдосконаленням банківської справи. В умовах кризи банківська система України запроваджує в свою діяльність новітні продукти. Це позитивно впливає на швидкість надання послуг та покращення якості обслуговування клієнтів, а вітчизняні банки будуть мати можливість стати конкурентоспроможними на ринку банківських послуг.

На сучасному етапі новітні технології все частіше пов'язані зі всесвітньою мережею Інтернет. Так, ефективно використовуючи можливості мережі Інтернет, можливо спростити і покращити проведення безготівкових платіжних розрахунків [2, с. 123].

Варто зауважити, що такий клас пристроїв, як смартфони та планшети, не тільки доповнює звичайні стаціонарні комп'ютери та ноутбуки, а все частіше повністю замінює їх у повсякденному використанні. Адже користуватися такими пристроями набагато зручніше, тому що вони не прив'язані до певного місця, і це дає поштовх як до оплати швидких покупок, так і до здійснення різних банківських операцій, незалежно від місця і часу [2, с. 124].

З поширенням смартфонів у банківській сфері значно зросла популярність мобільного банкінгу. Так, стільниковий телефон в майбутньому замінить пластикову картку як засіб платежу. Ідентифікація клієнта проводитиметься за допомогою NFC-чипів, які будуть міститись у телефоні. Діапазон операцій на перспективу буде досить великий, зокрема контроль за залишком коштів на рахунку в банківській установі, різного роду платежі, перекази коштів однієї фізичної особи іншій та ін. Існує ймовірність проведення операції без смартфона, прив'язавши NFC-мітку банківської картки до NFC-кільця. Причому такі операції будуть більш безпечними, ніж сучасні операції за платіжними картками, тому що в операторів є можливість відстежити мобільний телефон за ідентифікаційним номером. Крім того, розпізнавання клієнта працівником у відділенні банку вже зараз може проводитися за наявності відповідного телефону, а наявності паспорта для підтвердження особи немає необхідності. Подібна тенденція виникла на американському та європейському ринках, де розпізнавання вже проводиться, зокрема, за електронною поштою [3].

Варто зазначити, що загальний рівень користування послугами Інтернет-банкінгу в Україні все ще залишається одним із найнижчих серед країн Центральної та Східної Європи – лише 2% населення, старшого за 16 років [4].

Експерти консалтингової компанії McKinsey&Company підтверджують, що для банківського сектору України характерний низький рівень користування Інтернетом та мобільним банкінгом. Лише 9% роздрібних клієнтів користуються Інтернет-банком, а мобільним банком – 3%. Європейські країни мають значно більший відсоток користувачів.

За даними Eurostat, близько половини (51%) дорослих європейців використовують Інтернет-банкінг. Ця частка постійно зростає, у 2007 р. вона становила лише 25%.

Інтернет-банкінг особливо популярний серед клієнтів віком від 25 до 34 років. Використання Інтернет-банкінгу має тенденцію до збільшення відповідно до підвищення рівня освіти користувачів. Лише 24% людей із середньою освітою користуються електронним банкінгом, і 77% тих, хто має вищу освіту.

Серед країн-членів ЄС Інтернет-банкінг найбільш поширений у Данії (де 90% людей у віці від 16 до 74 років заявили, що вони користуються таким видом послуг) та Нідерландах (89%), а також інші країни Північної Європи – Фінляндія (87%) та Швеція (86%). Найнижчі показники зареєстровані в Болгарії (5%) та Румунії (7%). Менше 30% людей віком від 16 до 74 років використовують Інтернет-банкінг у Греції (25%) та Кіпрі (28%), до таких країн та- кож можна віднести й Україну [5].

У 2016 р. у розвитку Інтернет-банкін-у головною тенденцією стало зростання популярності мобільних платежів за допомогою смартфона. Зокрема, за даними дослідження MasterCard, з використанням смартфона готові оплачувати товари та послуги 72% опитаних українців, тоді як в Західній Європі показник такої готовності становить тільки 37%, а в Центральній та Східній Європі – 57%.

Заважають розвитку е-банкінгу в Україні наступні чинники:

- низький рівень мотивації колективного фінансування, зокрема допомога в реалізації інноваційних проектів;
- висока частка тіньових операцій у господарському обігу. Так, за попередніми розрахунками Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, рівень тіньової економіки в першому кварталі 2018 р. становив 33% від офіційного валового внутрішнього продукту;
- низький рівень довіри українців до банківської системи [6, с. 8].

Варто також зауважити, що вітчизняні банки почали активно втілювати в реальність переваги Інтернет-банкінгу та мобільного банкінгу в свою практику надання банківських послуг відносно нещодавно. Основною перешкодою є проблематичність технічної реалізації цих систем, що пов'язане, насамперед, зі складністю та високою ціною захисту інформації, яка передається.

На початку 2015 р. в Україні лише 13 із 127 банків, або 10%, пропонували своїм клієнтами мобільні додатки, через які можливо управляти рахунками, здійснювати платежі, керувати депозитами, оплачувати комунальні послуги та

інше. Крім того, 49 із 127 банків, що становить 39%, маючи систему Інтернет-банкінг, пропонують, в основному, клієнтам управляти своїми рахунками лише через відділення за допомогою операціоністів, і це при тому, що у 2015 р. проникнення Інтернету в Україні сягнуло 58% та охопило 21,1 млн чоловік [4].

Таким чином, необхідно розвивати та впроваджувати інноваційні розробки в сфері Інтернет-банкінгу та мобільних додатків.

Список використаних джерел:

1. Кузнєцова Л. В. Проблеми активізації процесів розвитку банківських інновацій в Україні. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Міжнародні економічні відносини та світове господарство». 2015. Вип. 4. С. 9-13. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/handle/123456789/4811> (дата звернення: 02.04.2019).
2. Чайковський Я. І., Ковальчук Я. Ю. Банківські інновації: перспективи та загрози електронних банківських послуг. Світ фінансів. 2018. № 4 (57). С. 121-136.
3. Аналитический отчет об условиях IT сервисов и услуг для частных клиентов в 50 крупнейших розничных банках Украины. [Электронный ресурс]. Режим доступу: www.prostobankir.com.ua. (дата звернення: 02.04.2019).
4. Офіційний сайт GfK Ukraine. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL : <http://www.gfk.ua> (дата звернення: 02.04.2019).
5. Eurostat. [Online]. Available at: <http://ec.europa.eu/eurostat> [Accessed 03 April 2019].
6. Семенець М. О., Ляшко С. Ю. Бричко М. М. Fintech та кібербезпека в е-банкінгу. Наукова думка інформаційного століття. 2017. Том 3. С. 6–13. [Электронный ресурс]. – Режим доступу: <http://essuir.sumdu> (дата звернення: 03.04.2019).

ГРОШОВО-КРЕДИТНА ПОЛІТИКА

MONETARY POLICY

JEL E52

Антонюк Олена Іллівна
аспірант кафедри банківської справи
Одеський національний економічний університет
м. Одеса, Україна

ТРАНСМІСІЙНИЙ МЕХАНІЗМ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ ЦЕНТРАЛЬНОГО БАНКУ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ЕКОНОМІЧНІ ПРОЦЕСИ

У тезах проаналізовано сутність та механізм монетарного трансмісійного механізму, розглянуто його структуру та вплив на фінансовий та реальний сектори економіки. Визначено фактори, які перешкоджають ефективному його функціонуванню в Україні.

***Ключові слова:** грошово-кредитна політика, монетарний трансмісійний механізм, канали трансмісійного механізму.*

Центральний банк, реалізуючи завдання та цілі грошово-кредитної політики за допомогою усіх доступних інструментів, зумовлює досягнення передбачуваних та необхідних соціально-економічних показників. Ефективність інструментів грошово-кредитної політики у більшій мірі залежний від дієвості передавального (трансмісійного) механізму, який від латинського слова *transmission*, означає перехід, передача, механізм, за допомогою якого передається рух.

Трансмісійний механізм – це виражений через причинно-наслідкові зв'язки вплив інструментів грошово-кредитної політики на макроекономічні процеси. Монетарні інструменти створюють імпульс, і від того, якою мірою він вплине на остаточну мету, й залежить ефективність трансмісійного механізму та, відповідно, грошово-кредитного регулювання. Трансмісійний механізм має велику практичну цінність, оскільки відображає взаємозв'язок між діями монетарної влади та реальним сектором економіки.

Так, основоположником ідеї трансмісійного механізму грошово-кредитної політики вважається англійський економіст Дж.М. Кейнса, який першим запропонував поняття трансмісійного механізму грошово-кредитної політики як систему змінних, що через пропозицію грошей впливають на економічну активність [1, 3].

Науковці монетарний трансмісійний механізм характеризують як процес, завдяки котрому рішення центрального банку у сфері грошово-кредитної політики

передаються на фінансовий сектор та економіку загалом і, передусім, на стан грошового ринку, цінову динаміку й економічне зростання [2, 4]. Європейський центральний банк (ЄЦБ) визначає монетарний трансмісійний механізм як процес, за допомогою котрого рішення з монетарної політики, наприклад зміна процентної ставки, впливає на рівень цін і на економіку загалом [11].

На практиці процес передачі імпульсів від рішень центрального банку з монетарної політики до суб'єктів ринку відбувається за допомогою каналів трансмісійного механізму, до яких більшість науковців відносить грошовий, процентний, валютний (обмінного курсу) і кредитний [2, 4, 5, 9, 10]. Проте останнім часом до системи каналів також включають канал цін активів і канал очікувань (канал довіри) [6], що зумовлено істотними змінами у структурі монетарного трансмісійного механізму та використанням центробанками нестандартних монетарних інструментів. Кожен канал впливає як на фінансовий, так і на реальний сектор економіки.

Грошовий канал є першим каналом монетарного трансмісійного механізму, котрий реально почали використовувати на практиці ще в 1980-х роках. Його дія характеризується безпосереднім впливом пропозиції грошей на стан грошового ринку та рівень цін у економіці. Характер дії цього каналу спричинений тим, що забезпечення оптимальних темпів приросту грошової бази й грошової маси з метою збалансування структури грошово-кредитного ринку відіграє вирішальну роль у формуванні рівня цін і вартості активів, а отже й інфляції.

Процентний канал здійснює вплив через зміну офіційної (ключової, базової) процентної ставки центробанку на зміну ринкових процентних ставок, за котрими суб'єкти економіки можуть розміщувати й залучати кошти, а через них — на рішення щодо споживання, заощадження та інвестування й, таким чином, на рівень сукупного попиту, економічну активність, інфляцію та цінову стабільність.

Зміна цін на активи, які належать домашнім господарствам призводять до зміни їх добробуту, а це впливає на їх рішення щодо заощаджень, споживання та інвестицій. Зміна цін на активи підприємств збільшують або зменшують обсяги ресурсів, які можуть бути спрямовані в інвестиції. Окрім цього, зниження цін на активи підприємств і населення знижують обсяги ліквідних коштів, які можуть бути спрямовані на погашення заборгованості за кредитами перед банками, що ускладнює виплату процентів і, відповідно, призводить до зниження споживання і обсягу нових запозичень.

Кредитний канал визначає вплив грошово-кредитної політики центрального банку на доступність ресурсів на грошових ринках через зміну пропозиції кредитних ресурсів банківською системою, що залежить від наявних у неї вільних резервів. Дія цього каналу позначається на зростанні чи зниженні обсягу кредитних ресурсів банків, що в свою чергу відображається на динаміці інвестицій і споживчих витрат, призводячи до зміни сукупного попиту і виробництва [7].

Канал валютного курсу відображає вплив грошово-кредитної політики на сукупний попит (чистий експорт) і сукупну пропозицію (внутрішня вартість імпорту) через зміну курсу національної валюти. Дана зміна передбачає, що у разі девальвації національної валюти відбувається здешевлення вітчизняних товарів порівняно із імпортними, що веде до збільшення чистого експорту, а відтак сприяє зростанню сукупного попиту і виробництва, а у разі ревальвації вказані процеси набувають зворотної спрямованості, тобто при зміцненні курсу вітчизняні товари стають дорожчими порівняно з імпортними, що спричиняє зміни сукупного попиту і чистого експорту.

Канал очікувань характеризує очікування суб'єктів господарювання щодо майбутніх цін, процентних ставок, вартості запозичень, умов кредитування, валютного курсу, рівня інфляції, цін активів тощо на основі інформації центрального банку про перспективні заходи у сфері грошово-кредитної політики. У кінцевому підсумку такі очікування відбиваються на сукупних витратах і сукупному попиті в економіці та впливають на рівень інфляції й темпи економічного зростання [6]; [8].

Для України характерною є наявність низки факторів, які знижують ефективність трансмісійного механізму:

- недостатньо розвинений фінансовий ринок, низький рівень розвитку ринку цінних паперів;
- низький вплив процентних інструментів Центрального банку на фінансовий ринок;
- високий ступінь доларизації економіки;
- висока частка тіньового сектору економіки;
- висока премія за ризик на фінансовому ринку, яка нівелює дію відсоткової політики;
- відсутність довіри населення до монетарної влади через політичний тиск на НБУ, фіскальне домінування у збільшенні пропозиції грошей;
- інфляційні очікування, політична нестабільність, що впливає на монетарні імпульси від органів грошово-кредитного регулювання до суб'єктів реальної економіки.

Зазначені проблеми вимагають їх негайного вирішення, адже, саме монетарна політика, яка складова частина економічної політики держави, має вирішальний вплив на перебіг економічних процесів у ринковій економіці. Вирішення зазначених проблем та подальше впровадження НБУ ефективної монетарної політики стане важливою передумовою соціально-економічного розвитку нашої держави.

Список використаних джерел:

1. Гальчинський А.С. Основи кейнсіанської моделі регулювання економічного циклу. Питання теорії // Вісник НБУ. – № 1. – 2009. – С. 3–7.
2. Дзюблюк О.В. Перспективи оптимізації трансмісійних механізмів грошово-кредитної політики в період кризових явищ на фінансових ринках / О.В. Дзюблюк // Фінанси, облік і аудит. – 2012. – Вип. 19. – С. 55–64.
3. Кейнс Дж.М. Общая теория занятости, процента и денег / Дж.М. Кейнс. – М.: Гелиос АРВ, 1999. – 352 с.
4. Міщенко В. І., Сомик А. В. Монетарний трансмісійний механізм в Україні. Стаття 1. Теоретичні засади трансмісійного механізму грошово-кредитної політики. Вісник НБУ. 2007. № 6. С. 24–27.
5. Монетарний трансмісійний механізм в Україні: наук.-аналіт. матер. Вип. 9 / В. І. Міщенко, О. І. Петрик, А. В. Сомик та ін. Київ: Центр наукових досліджень НБУ, 2008. 144 с.
6. Міщенко В. І., Сомик А. В., Лисенко Р. С. Особливості дії трансмісійного механізму грошово-кредитної політики в умовах кризи. Київ: Центр наукових досліджень НБУ, 2010. 96 с.
7. Лисенко Р., Ніколайчук С., Сомик А. Монетарний трансмісійний механізм в Україні. Стаття 2. Аналіз дії трансмісійного механізму грошово-кредитної політики. Вісник Національного банку України. 2007. № 11. С. 18–24.
8. Міщенко В.І., Міщенко С.В. Удосконалення дії каналів трансмісійного механізму грошово-кредитної політики в Україні в умовах переходу до таргетування інфляції. В.І. Міщенко, С.В. Міщенко [Електронний ресурс]. – 2015. – Режим доступу: <https://irbis-nbuv.gov.ua>.
9. Науменкова С. В. Світовий досвід регулювання фінансового сектору в контексті координації монетарної та фіскальної політики / С. В. Науменкова, Б. В. Приходько // Социальная экономика. — 2013. — № 4. — С. 131—142.
10. Стельмах В. С. Монетарна політика Національного банку України: сучасний стан та перспективи змін. Центр наук. досліджень НБУ, Ун-т банк. Справи НБУ. — К., 2009. — 404 с.
11. The Monetary Policy of the ECB. — Frankfurt am Main : ECB, 2011. —160 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/monetarypolicy2011en.pdf> (дата звернення: 01.04.2019).

Гаркуша Юлія Олександрівна
к.е.н., старший викладач кафедри банківської справи
Одеського національного економічного університету
м. Одеса, Україна

ІНФОРМАЦІЙНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІДКРИТОСТІ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ

У тезах розглянуті інформаційно-правові основи забезпечення транспарентності Національного банку України. Виділені основні нормативні акти та інші документи, які забезпечують інформаційну відкритість регулятора. На основі дослідження сформувані висновки щодо удосконалення інформаційно-правового забезпечення відкритості Національного банку України.

Ключові слова: *Національний банк України, інформаційна відкритість, транспарентність, таргетування інфляції, інфляційний звіт.*

Нормативно-правове забезпечення транспарентності в діяльності центрального банку та органів виконавчої влади в Україні було розпочато із прийняттям у 1992 році Закону України «Про інформацію» та Конституції, яка закріпила право доступу до публічної інформації, право участі в управлінні державними справами, принципи прозорості, гласності та відкритості в діяльності публічної адміністрації. Закон України «Про інформацію» регулює відносини щодо створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорони, захисту інформації [1].

У 2011 р. був прийнятий ще один нормативний акт, спрямований на підвищення рівня відкритості владних органів в Україні, а саме Закон України «Про доступ до публічної інформації». Відповідно до даного Закону публічна інформація - це відображена та задокументована будь-якими засобами та на будь-яких носіях інформація, що була отримана або створена в процесі виконання суб'єктами владних повноважень своїх обов'язків, передбачених чинним законодавством, або яка знаходиться у володінні суб'єктів владних повноважень [2].

На сьогодні основним офіційним документом щодо провадження монетарної політики в Україні є «Основні засади грошово-кредитної політики», який розробляє відповідно Закону України «Про Національний банк України» Рада Національного банку та здійснює контроль за проведенням грошово-кредитної політики. Основні засади грошово-кредитної політики визначають показники діяльності Національного банку у середньостроковій перспективі для досягнення цілей Національного банку.

Рада Національного банку розробляє Основні засади грошово-кредитної політики на підставі пропозицій, наданих Правлінням Національного банку. При розробленні Основних засад грошово-кредитної політики використовуються макроекономічні показники, розраховані Кабінетом Міністрів України та Національним банком України, а також інша необхідна інформація. Національний банк інформує Верховну Раду України про Основні засади грошово-кредитної політики та стан грошово-кредитного ринку в державі [3]

Аналіз змісту зазначеного документу свідчить про те, що основна його мета полягає в розкритті цілей, заходів, завдань монетарної політики НБУ та комплексу індикаторів фінансового ринку. Зокрема структура «Основних засад грошово-кредитної політики 2018 рік та середньострокову перспективу» є наступною:

I. Пріоритети діяльності Національного банку: 1.1. Цінова стабільність – пріоритетна ціль грошово-кредитної (монетарної) політики Національного банку; 1.2. Сприяння фінансовій стабільності; 1.3. Підтримка стійких темпів економічного зростання та економічної політики Уряду України.

II. Монетарний режим та принципи грошово-кредитної (монетарної) політики.

III. Засоби та методи грошово-кредитної (монетарної) політики та особливості їх застосування.

IV. Середовище реалізації грошово-кредитної (монетарної) політики.

V. Особливості проведення грошово-кредитної (монетарної) політики у 2018 році.

VI. Ризики реалізації грошово-кредитної (монетарної) політики [4].

Проте невисвітленими залишаються такі основні питання як: монетарний трансмісійний механізм; базові аналітичні методики, які застосовуються під час прийняття рішень щодо ГКП; механізм застосування інструментів, процедур, монетарних операцій. Необхідно зазначити, що дані аспекти монетарної політики частково висвітлюються у межах публікації статистичної звітності банків та наукових досліджень працівників НБУ.

Також ще одним нормативним документом для забезпечення прозорості НБУ є «Кодексу належної практики щодо забезпечення прозорості у грошово-кредитній і фінансовій політиці», розроблений МВФ. Прозорість повинна досягатися не за рахунок надання максимальної кількості інформації, що насправді може провокувати неадекватну реакцію ринку, а завдяки вивіреним якості самої інформації, інструментів і засобів її подачі для громадськості. Саме тому стратегія комунікації центрального банку стає ключовим моментом у підвищенні ефективності грошово-кредитної політики, в умовах таргетування інфляції [5, с. 21].

Тож дотримання положень «Кодексу належної практики щодо забезпечення прозорості у грошово-кредитній і фінансовій політиці», є важливим інструментом для підвищення прозорості діяльності центрального банку, формування стратегії

комунікації, яка найбільше відповідатиме основним вимогам режиму інфляційного таргетування [6, с. 34]

Одним з ключових елементів комунікаційної політики є публікація Інфляційного звіту. Інфляційний звіт – ключовий комплексний аналітичний документ з монетарної політики центральних банків світу. Метою публікації Інфляційного звіту є підвищення прозорості, передбачуваності та довіри до НБУ шляхом роз'яснення широкому загалу чинників інфляції, цілей регулятора та відповідних заходів впливу. Цей аналітичний документ є підґрунтям для прийняття рішень з метою забезпечення цінової стабільності у середньостроковому періоді.

Інфляційний звіт містить комплексний аналіз економічної ситуації з акцентом на поточному та очікуваному розвитку інфляційних процесів, а також макроекономічний прогноз і оцінку ризиків для його основного сценарію. Інфляційний звіт публікується щокварталу – через тиждень після проведення наприкінці кварталу засідання Комітету з монетарної політики, під час якого, крім рішень з монетарної політики, розглядається та затверджується оновлений макроекономічний прогноз. Регулярне оприлюднення цього аналітичного документа сприятиме посиленню незалежності НБУ шляхом представлення позиції щодо макроекономічного розвитку та сприятиме підвищенню фінансової грамотності населення [7].

Отже, у сучасних умовах функціонування банківської системи України винятково важливого значення набуває потреба у достовірній та прозорій фінансовій інформації, доступній всім учасникам грошового ринку. Зацікавленість у такій інформації обумовлена тим, що вона формує стратегію та напрямки розвитку суспільства, банківських установ і фінансової системи в цілому.

Список використаних джерел:

1. Про інформацію: закон України від 02.10.1992 р. № 2657-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2657-12/ed20050722/page> (дата звернення: 02.03.2019).
2. Про доступ до публічної інформації: закон України від 13.01.2011 р. № 2939-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2939-17> (дата звернення: 02.04.2019).
3. Про Національний банк України: закон України від 20.05.1999 р. № 679-XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/679-14/page> (дата звернення: 02.03.2019).
4. Основні засади грошово-кредитної політики на 2018 рік та на середньострокову перспективу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=55564681> (дата звернення: 02.04.2019).

5. Костюк О. Проблеми монетарної комунікації у контексті перспектив реалізації інфляційного таргетування /О. Костюк //Вісник Національного банку України. – 2009. – №2. – С. 20–27

6. Вишнеvsька В.С. Економічний механізм інфляційного таргетування в Україні: [Текст] Спец. 08.00.08: Дисертація наукового ступеню кан. екон. наук /Вишнеvsька Васирина Степанівна //Львівський національний університет імені Івана Франка. – Львів, 2016. – 238 с.

7. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.uфин.com.ua/analit_mat/drn/047.htm (дата звернення: 02.04.2019).

JEL E50

Коваленко Вікторія Володимирівна

*д.е.н., професор кафедри банківської справи
Одеського національного економічного університету
м. Одеса, Україна*

МОНЕТИЗАЦІЯ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ГРОШОВО-КРЕДИТНИЙ СЕГМЕНТ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Актуальним підґрунтям дослідження проблеми монетизації економіки в межах статті є необхідність зосередження уваги на впливі її на розвиток грошово-кредитного ринку. Грошово-кредитна система держави повинна бути спрямована на забезпечення ринкової економіки механізмами та інструментами, що використовуються органами державної влади з метою ефективного управління національною економікою.

Ключові слова: монетизація, грошово-кредитний ринок, попит, пропозиція, грошовий обіг, національна економіка, ліквідність грошей, грошові агрегати.

Перебіг розвитку системи грошово-кредитних відносин в Україні, останнім часом набуває у суспільному житті особливого значення, виходячи з того, що стан фінансової та банківської системи суттєво впливає на соціально-економічний розвиток країни. Грошово-кредитна система держави спрямована на забезпечення ринкової економіки механізмами та інструментами, що використовуються органами державної влади з метою ефективного управління національною економікою [1, с. 500].

На сучасному етапі розвитку економіки України все більш важливим є процес функціонування грошового ринку. Грошовий ринок є однією із центральних ланок функціонування національної ринкової економіки країни [2, с. 727].

Регулювання динаміки та структури грошової маси повинно відбуватися на основі принципу мінімізації впливу негативних чинників зовнішнього та внутрішнього середовища, що вимагає від науки теоретичної та практичної підтримки прийняття відповідних управлінських рішень.

При проведенні аналізу динаміки грошової маси першочергове значення має оцінювання попиту на гроші, стабільність якого визначає ефективність грошово-кредитної політики (рис. 1).

Рис. 1 Характеристика показників оцінювання попиту на гроші
Джерело: складено за даними [3, с. 434].

Виходячи із вище зазначеного, доходимо висновку, що на рівень монетизації економіки безпосередній вплив здійснює сталість розвитку фінансово-кредитної системи, зокрема банківської системи, який можна оцінити за досягнутою ринковою позицією банків.

У структурному відношенні грошову масу можна поділити за кількома критеріями, а саме: за ступенем «готовності» окремих елементів до оборотності, тобто за ступенем ліквідності; за формою грошових засобів (готівкові, депозитні); за розміщенням у суб'єктів грошового обороту; за територіальним розміщенням та ін.

Найбільшу складність має структуризація грошової маси за першим критерієм, оскільки немає однозначного розуміння ступеня ліквідності кожного її елемента, як і немає чіткого розмежування між власне грошима і високоліквідними фінансовими активами, що вже не є грошима. За цим критерієм наука і практика виділяють кілька елементів грошової маси, комбінацією яких можна визначати різні за складом і обсягом показники грошової маси, які називаються грошовими агрегатами [4].

Слід звернути увагу на те, що при дослідженні рівня монетизації слід проводити аналіз співвідношення готівкової та безготівкової частин грошової маси, оскільки, чим нижча частка наявних в обороті готівкових грошей у загальній грошовій масі, тим ефективніше діє національна грошова система. Вважається, що частка готівки в структурі грошової маси не повинна перевищувати 7 % (табл. 1).

Таблиця 1.

Динаміка структури грошових агрегатів в Україні, що впливають на рівень монетизації у 2007-2018 рр.

Період	Питома вага М0 до М3, %	Питома вага М1 до М3, %	Темп росту М0, %	Темп росту М3, %	Абсолютне відхилення показника М0, млрд грн.	Абсолютне відхилення показника М3, млрд грн.
01.01.2008	28,05	45,86	-	-	-	-
01.01.2009	30,01	43,65	101,47	130,18	43,64	119,57
01.01.2010	32,22	47,97	116,53	94,49	2,27	-28,43
01.01.2011	30,61	48,49	105,29	122,69	25,96	110,57
01.01.2012	28,11	45,37	105,49	114,66	9,68	87,65
01.01.2013	26,29	41,80	116,99	112,79	10,58	87,68
01.01.2014	26,16	42,22	119,00	117,56	34,53	135,79
01.01.2015	29,57	45,52	99,90	105,25	45,17	47,74
01.01.2016	28,44	47,50	111,22	103,90	-0,28	37,33
01.01.2017	28,51	48,06	105,78	110,93	31,72	108,64
01.01.2018	27,51	49,77	105,70	109,63	18,16	106,16
01.11.2018	28,61	63,32	105,70	101,65	18,96	19,92

Джерело: власна розробка.

Як свідчать дані таблиці 1, станом на 1 листопада 2018 року в Україні 28,61 % грошової маси обертається поза банками і не контролюється банківською системою, що є негативним явищем. Грошовий агрегат М1 характеризує частину грошової маси, яка використовується для розвитку національної економіки.

Як свідчать представлені розрахунки, співвідношення наявних в обороті готівкових грошей й вкладів економічних суб'єктів в національній валюті і грошової маси в країні протягом 2007-2018 років поступово збільшувалось. Станом на 01.11.2018 р. в Україні даний показник значно зріс і склав 63,22 %. Це

свідчить про те, що значна маса грошей в Україні може виступати у якості кредитного ресурсу.

Показник співвідношення готівкових коштів (M0) до ВВП визначає безпеку функціонування грошового ринку, нормативне значення якого не повинно перевищувати 4 % [5, с. 84]. У таблиці 2 наведено співвідношення M0 до ВВП та рівня монетизації в Україні.

Таблиця 2.

Динаміка співвідношення наявної в обороті готівки і показника ВВП та коефіцієнта монетизації в Україні у 2007- 2018 рр.

Період	M0, млрд.грн	M3,млрд грн.	ВВП, млрд грн.	Співвідношення M0 до ВВП, %	Коефіцієнт монетизації економіки	Темп зміни рівня монетизації економіки, %
01.01.2008	111,12	396,16	720,73	15,42	54,97	-
01.01.2009	154,76	515,73	948,06	16,32	54,40	98,97
01.01.2010	157,03	487,3	913,35	17,19	53,35	98,08
01.01.2011	182,99	597,87	1082,57	16,90	55,23	103,51
01.01.2012	192,67	685,52	1316,6	14,63	52,07	94,28
01.01.2013	203,25	773,2	1408,89	14,43	54,88	105,40
01.01.2014	237,78	908,99	1454,93	16,34	62,48	113,84
01.01.2015	282,95	956,73	1566,73	18,06	61,07	97,74
01.01.2016	282,67	994,06	1979,46	14,28	50,22	82,24
01.01.2017	314,39	1102,7	2383,18	13,19	46,27	92,14
01.01.2018	332,55	1208,86	2982,92	11,15	40,53	87,59

Джерело: власна розробка.

Аналіз даних таблиці 3, засвідчив, що показник співвідношення M0 до ВВП, не відповідає нормативному значенню і значно його перевищує, і протягом 2007-2017 рр. має трендову тенденцію до зменшення. Так у 2017 році він знизився на 4,27 в.п у порівнянні з 2007 р.

Для оцінювання ступеню забезпеченості економіки грошовими коштами використовується коефіцієнт монетизації економіки. Динаміка зміни рівня монетизації вітчизняної економіки має тенденцію до зниження. Як видно з наведених у табл. 3 даних, найбільше значення показника монетизації економіки в Україні протягом 2007-2017 рр. спостерігається у 2013 році – 62,48 %, а найменше у 2017 році – 40,53 %. Як зазначалося вище, оптимальне рекомендоване значення цього показника знаходиться в межах 70-80 %. Отже, рівень монетизації національної економіки є недостатнім, а його збільшення до зазначеного рівня, повинно бути головним стратегічним завданням Національного банку України.

Можна зробити висновок про те, що низький ступінь монетизації виступає практично головним чинником зростання обсягів як внутрішніх, так і зовнішніх

заборгованостей країни. Якщо аналізувати індекс споживчих цін та коефіцієнта монетизації в Україні, то перший набагато перевищує темпи другого. Зазначене свідчить про нестачу грошей в обігу та не дає можливості банківській системі України забезпечити достатній рівень накопичення необхідних кредитних ресурсів за рахунок коштів домашніх домогосподарств та нефінансових корпорацій.

Із проведеного вище дослідження витікає, що між рівнем монетизації та обраним режимом монетарної політики Національного банку України існує тісний пропорційний зв'язок.

Національний банк України, на основі методики реалізації режиму інфляційного таргетування, визначив основний інструмент впливу – коригування ключової процентної ставки – процентної ставки за операціями регулювання ліквідності. Однак, дієвість процентного каналу трансмісійного механізму грошово-кредитної політики нівелюється економічними умовами в країні, недовірою до банківської системи.

Виходячи з того, що цільові орієнтири грошово-кредитної політики центральних банків націлені на реалізацію функцій грошей, основними параметрами повинні виступати індикатори, що визначають вартість грошей.

При визначенні рівня монетизації та впливу її на розвиток грошово-кредитного ринку, нетреба забувати про вплив цифрової економіки. Проникнення прогресивних інформаційних технологій призводить до розмиття банківських функцій, а банки, у свою чергу, поступово втрачають експертну функцію, яка переходить до віртуальних спільнот, і логічним продовженням цифрової трансформації фінансової системи стане повний перехід банківських послуг в онлайн-простір – створення віртуального банку. Важливо вчасно розпізнати нові можливості, які надає технологічний прогрес, і використовувати їх для випуску нової продукції, управління взаємодією з клієнтами, підвищення операційної ефективності, тим самим впливаючи на розвиток та стан грошово-кредитного ринку. Також не варто забувати про те, що ефект нових технологій може призвести до зміни джерел прибутку, перетворенню ринків і розриву ділових зв'язків, зміни лідерів.

В кінцевому підсумку, слід зазначати, що у сучасних умовах розвитку фінансових технологій, слід враховувати ті чинники, які викликають структурні зміни у грошовій масі, поведінці суб'єктів економічної діяльності та домашніх домогосподарств до накопичення та споживання. Національний банк України повинен як регулятор враховувати вплив фінансових технологій у розрахунках як рівня монетизації, так і в подальшому при формуванні основних засад грошово-кредитної політики, хоча б у середньостроковій перспективі.

Особливо важливим на сьогодні є постійний моніторинг коефіцієнтів монетизації та послідовна, виважена монетарна стратегія Національного банку України. Процес монетизації економіки має супроводжуватись адаптацією

економіки до зростаючих обсягів грошової маси, що має, з одного боку, забезпечувати їх ефективне використання, з іншого – стримувати інфляційний тиск.

Тому, для ефективного регулювання економіки за необхідне є реалізація наступних завдань: вжиття заходів грошово-кредитної політики, які б сприяли збільшенню грошової маси в обсязі ВВП країни без інфляційного зростання (реформування податкової системи і зменшення частки готівки в обігу, яка обслуговуючи тіньовий сектор, суттєво послаблює ефект мультиплікації); відновлення роботи інвестиційних іпотечних банків, що пов'язує зростання грошей з інноваційними процесами, підтримує взаємозалежність між грошовою масою та економічною діяльністю. Процес монетизації вітчизняної економіки повинен відбуватися за рахунок зростання банківських депозитів, зниження доларизації, кредитної активності реального сектору економіки в узгодженні зі збалансованим зростанням виробництва.

Список використаних джерел:

1. Матросова Л.М. Сучасні проблеми монетарної політики НБУ в умовах розвитку національної економіки. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2018. Вип. 23. С. 500-505.
2. Рекуненко І.І., Божко М.І., Зимогляд А.В. Вплив грошового ринку на розвиток економіки країни. *Економіка і суспільство*. 2018. Вип. 15. С. 727-731.
3. Коваленко В.В. Вплив грошово-кредитного сегменту національної економіки на рівень монетизації. *Приазовський економічний вісник*. 2018. № 6 (11). С. 432-438.
4. Шишкіна О. В., Дубина М.В. Гроші та кредит: навч. посіб. Чернігів: Видавець Брагинець О. В., 2016. 692 с.
5. Педерсен І. О. Оцінка стану грошової маси в Україні. *Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції*. 2012. № 6. С. 83-87.

Міщенко Володимир Іванович
д.е.н., професор кафедри економіки та менеджменту
Льон Ігор Михайлович
аспірант кафедри економіки та менеджменту
ДВНЗ «Університет банківської справи»
м. Київ, Україна

МОНЕТАРНЕ СТИМУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ НА ОСНОВІ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОПЕРАЦІЙНОГО ДИЗАЙНУ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ

У тезах досліджено головні напрями вдосконалення монетарного стимулювання економіки та підвищення рівня її монетизації на основі запровадження нового операційного дизайну грошово-кредитної політики, що ґрунтується на використанні 14-ти денних операцій з рефінансування банків за процентною ставкою на базі ключової плюс 0-2 п. п. Обґрунтовано недоцільність застосування симетричного коридору процентних ставок для операцій абсорбування ліквідності шляхом використання депозитних сертифікатів та необхідність встановлення ставки дохідності за депозитними сертифікатами на рівні «ключова ставка мінус 7-9 п. п.», що сприятиме розвитку інституційних засад і вдосконаленню управління процесом монетизації економіки.

Ключові слова: монетарне регулювання, монетизація економіки, операційний дизайн грошово-кредитної політики, ключова ставка, операції рефінансування.

Особливістю сучасного етапу монетарного регулювання економіки з метою забезпечення необхідного рівня її монетизації та стимулювання зростання є те, що залежно від стану грошово-кредитного ринку та національних економічних пріоритетів центральні банки різних країн самостійно визначають вид і характер грошово-кредитної політики, а також методи монетарного стимулювання економічного розвитку. Однак спільним для всіх центральних банків є використання для цих цілей як основного інструмента монетарної політики ключової процентної ставки [1, с. 41; 5, с. 22].

Інституційно процес монетарного регулювання та стимулювання економіки оформлюється у вигляді стратегії процентної політики, правил її реалізації та так званого «операційного дизайну» грошово-кредитної політики, який передбачає певні умови та процедури надання й абсорбування ліквідності банків, а також чітке визначення кількісного значення операційного орієнтира грошово-кредитної політики [4, с. 43].

Починаючи з 2015 р., Національний банк України регулярно розробляє «операційний дизайн» монетарної політики, відповідно до якого головним операційним орієнтиром грошово-кредитної політики були операції з розміщення 2-тижневих депозитних сертифікатів, тобто операції з вилучення ліквідності. Фактично це означає, що з 2014 р. Національний банк України реалізує обмежувальну грошово-кредитну політику. При цьому зазначимо, що процентні ставки за депозитними сертифікатами, відповідно до проголошеного Національним банком принципу «процентного коридору», зазвичай, встановлюються на рівні: «ключова ставка мінус 2 п. п.», а на аукціонах можуть бути й вищими (але не вище ставок рефінансування «овернайт») [3, с. 172; 9, с. 158]. На наш погляд, такий підхід не можна вважати виправданим з кількох причин.

По-перше, головне завдання центрального банку відповідно до сучасних концепцій монетарного регулювання економіки полягає у наданні банківським установам достатнього рівня ліквідності з метою стимулювання економічного розвитку. Тому операційним орієнтиром грошово-кредитної політики, на наш погляд, повинні бути не операції з вилучення ліквідності, а операції з рефінансування банків [7, с. 31].

По-друге, вже тривалий час у банківській системі спостерігається надлишок ліквідності (що свідчить про надто високий рівень ключової ставки), який Національний банк вилучає за надзвичайно високими та, на наш погляд, необґрунтованими процентними ставками. За даними Національного банку, в 2017 р. було розміщено депозитних сертифікатів на суму 35-40 млрд. грн. Це означає, що реальний сектор не одержав кредити на відповідну суму, а річний дохід банків від розміщення коштів у депозитні сертифікати Національного банку склав близько 4-5 млрд. грн. Можна також припустити, що відповідна сума коштів не була перерахована до державного бюджету [8, с. 19].

По-третє, наведені розрахунки свідчать, що використання операцій з вилучення ліквідності, як операційного орієнтира монетарної політики, стримує кредитування економіки, що суперечить виконанню Національним банком своєї функції щодо стимулювання економічного розвитку.

Проведений аналіз використання Національним банком інструментів грошово-кредитної політики в процесі управління монетизацією економіки дозволяє зробити висновок про те, що головним операційним орієнтиром монетарної політики в нинішніх умовах повинні бути 14-ти денні операції з рефінансування банків за процентною ставкою на базі ключової плюс 0-2 п. п. Крім того, вважаємо недоцільним використання симетричного коридору процентних ставок, а ставки за депозитними сертифікатами повинні бути встановлені на рівні «ключова ставка мінус 7-9 п. п.». На наш погляд, така зміна операційного дизайну монетарної політики з переорієнтацією з депозитних операцій на кредитні сприятиме розвитку інституційних засад управління

процесом монетизації економіки та стимулюванню розвитку національної економіки [6, с. 55].

Практичне використання Національним банком сукупності монетарних методів та інструментів формує не лише вид грошово-кредитної політики, а й різновид монетарного режиму загалом. У зв'язку з необхідністю активного впливу процесу монетизації економіки на економічне зростання більшість центральних банків як стратегічну мету своєї діяльності визначають стримування інфляції на основі використання монетарного режиму таргетування інфляції [2, с. 27; 10, с. 33]. Необхідність проведення антиінфляційної політики обумовлена, перш за все, негативним впливом високого рівня інфляції на економічне зростання та соціальну стабільність у суспільстві. Для цього необхідна організація належної координації дій уряду та Національного банку у сфері реалізації як бюджетної, так і монетарної політики на засадах запровадження макропруденційної політики, яка спрямована на забезпечення фінансової стабільності та економічного розвитку.

Список використаних джерел:

1. Гнучкий режим курсоутворення: етапи запровадження та можливі наслідки для економічного розвитку України. Вип.15. К.: Національний банк України, 2010. – 124 с.
2. Міщенко В.І. Методологічні та методичні проблеми запровадження таргетування інфляції /В.І. Міщенко //Вісник Національного банку України. – 2006. – №5. – С.22-32.
3. Мищенко В.И. Влияние денежно-кредитной политики центрального банка на стимулирование экономического роста / С.В. Науменкова, В.И. Мищенко // Проблемы современной экономики. – 2015. – №2. – С.168-174.
4. Мищенко С.В. Стимулирование кредитования как фактор экономического роста / С.В. Мищенко //Вестник Финансового университета. – 2013. – №1. – С.35-45.
5. Науменкова С.В. Основні тенденції розміщення грошової маси та їх вплив на формування грошово-кредитної політики / С.В. Науменкова //Вісник НБУ. – 2006. – №1. – С.19-26.
6. Науменкова С. Обстеження збалансованості попиту та пропозиції на кредитному ринку: досвід центральних банків /С. Науменкова //Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Економіка. – 2014. – №10(163). – С.51-57.
7. Науменкова С.В. Проблемы сбалансированности денежного рынка Украины / С.В. Науменкова. – К.: Наукова думка, 1997. – 55 с.
8. Науменкова С.В. Влияние устойчивости денежного обращения на экономический рост /С.В. Науменкова, С.В. Мищенко //Известия Санкт-Петербургского государственного экономического университета. – 2013. – №3. – С.14-23.

9. Mishchenko V. Inflation and economic growth: the search for a compromise for the Central Bank's monetary policy /V. Mishchenko, S. Naumenkova, S. Mishchenko, V. Ivanov //Banks and Bank Systems. – 2018. – №2(13). – P.153-163. DOI: 10.21511/bbs.13(2).2018.13.

10. Naumenkova S. Transition to Inflation Targeting in Ukraine: New Tools for Monetary Policy /S Naumenkova, O. Malyutin, S. Mishchenko //Bulletin Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics. – 2015. – № 1(166). – P.31-39. DOI: dx.doi.org/10.17721/1728-2667.2015/166-1/3.

.....
JEL E58; E61; E69

Науменкова Світлана Валентинівна

д.е.н., професор кафедри фінансів

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ МОНЕТАРНОГО РЕГУЛЮВАННЯ НА ОСНОВІ УПРАВЛІННЯ МОНЕТАРНИМ ЦИКЛОМ

У тезах порушується питання виокремлення циклів ділової активності та монетарних циклів та реалізації системи заходів із запровадження проциклічного монетарного регулювання та вдосконалення грошово-кредитної політики в Україні.

Ключові слова: монетарне регулювання; монетарний цикл, монетизація, економічний цикл, грошово-кредитна політика.

Головною умовою забезпечення ефективного монетарного регулювання є збалансування попиту та пропозиції грошей з метою забезпечення фінансової стабільності та стимулювання економічного зростання. Рівноважний та стійкий стан грошового ринку можна забезпечити лише тоді, коли зміни в пропозиції грошей будуть узгоджені з динамікою реального ВВП, характером і динамікою інфляційних та девальваційних процесів, а також підкріплені активною дією каналів монетарного трансмісійного механізму [1, 68].

У науковій літературі проблеми взаємозв'язку циклічності розвитку економіки та монетарних циклів досліджуються давно. Однак до останнього часу зберігаються відмінності в підходах різних наукових шкіл до ролі монетарної та фіскальної політики у їх виникненні та до факторів, які формують механізми їх функціонування. Так, представники теорії ділового циклу не визнають вирішальний вплив грошей і монетарних циклів на виробництво і вважають, що гроші не відіграють вирішальну роль у розвитку ділового циклу, оскільки, на їх думку, кореляція обсягу виробництва з обсягом грошової маси в обігу має обернений причинно-наслідковий зв'язок [2, с. 366]

Процес монетарного регулювання на основі управління монетарними циклами базується на концептуальному положенні, що грошово-кредитна і фіскальна політики можуть бути джерелом коливань ділового циклу, а тому центральний банк зобов'язаний шляхом реалізації проциклічних заходів, які передбачають реалізацію гнучкого підходу до збалансування попиту та пропозиції грошей, нівелювати негативний вплив окремих стадій цих циклів на економічний розвиток.

Дослідження практики монетарного регулювання та управління монетарними циклами свідчить, що процес монетизації економіки України відбувається нерівномірно та має циклічний характер відповідно до циклів ділової активності. Проведений нами аналіз динаміки обсягів виробництва за показником реального ВВП в 1991–2015 рр. дозволив виокремити 3 цикли ділової активності: 1991–1999 рр., 2000–2009 рр. і 2010–2015 роках .

Залежно від використання в якості критерія для характеристики монетарного циклу певного інструмента грошово-кредитної політики чи певного макроекономічного показника запропоновано виділити 4 види монетарних циклів [2, с.367-368]:

- 1) за характером грошово-кредитної політики;
- 2) за характером і рівнем монетизації економіки;
- 3) за динамікою споживчої інфляції;
- 4) за дефлятором ВВП

Циклічність монетарного регулювання, перш за все, спричинена наявністю економічних циклів і циклів ділової активності, які формують співвідношення попиту та пропозиції грошей в економіці на основі реалізації центральним банком відповідної грошово-кредитної політики. Так, у 2002 р., 2004–2005 рр. і в 2009–2013 рр. НБУ проводив переважно обмежувальну грошово-кредитну політику, а в 2003 р., 2006–2008 рр. і в 2014–2015 рр. – стимулюючу [3, с. 285].

Одним із найважливіших чинників несприятливого впливу на стан грошового ринку є інфляційні процеси. Поширеною є точка зору щодо позитивного впливу помірної інфляції на динаміку реального ВВП у довгостроковому періоді, з огляду на це вважається, що завдання монетарного регулювання полягає у підтриманні стабільного та помірного темпу інфляції. Сучасні підходи до визначення характеру інфляційних процесів ґрунтуються на тому, що, крім незбалансованості попиту та пропозиції грошей, джерелом інфляції може бути й бюджетно-податкова, боргова та цінова політика уряду, зокрема, в разі, коли дефіцит державного бюджету покривається шляхом монетизації державних цінних паперів [4, 5].

Практичний досвід діяльності центральних банків багатьох країн світу свідчить про те, що вплив монетарного регулювання на згладжування стадій циклу ділової активності може відбуватися як безпосередньо з використанням певних інструментів грошово-кредитної політики, так і опосередковано – через

банківську систему шляхом впливу на канали монетарного трансмісійного механізму [6; 7].

Запропонований підхід до виокремлення монетарних циклів [2, с.367] може бути використаний в процесі реалізації проциклічної грошово-кредитної політики, виходячи із потреб і завдань монетарного регулювання економіки. Управління монетарними циклами повинно передбачати чітку кінцеву мету – розроблення та реалізацію проциклічної грошово-кредитної політики для сприяння економічному зростанню на основі використання монетарних методів.

Сутність проциклічної грошово-кредитної політики полягає в упереджувальному збільшенні грошової маси в разі очікування економічного зростання та у відповідному її зменшенні в разі очікування економічного спаду. Ці рішення є достатньо складними, оскільки вимагають від центрального банку прийняття виважених рішень в умовах конфлікту окремих цілей [6, с.160-161; 7; 8, с.8]. Центральний банк вимушений одночасно забезпечувати цінову стабільність, стабільність банківської системи та сприяти економічному зростанню, що може спричинити певні суперечності у використанні окремих монетарних інструментів. Суттєвого коригування потребують підходи НБУ до використання коридору процентних ставок в умовах, коли процентна ставка за депозитними сертифікатами НБУ дорівнює або перевищує процентну ставку міжбанківського кредитного ринку і ставку дохідності за державними цінними паперами, що деформує спрямованість фінансових потоків та механізми фінансового посередництва.

Список використаних джерел:

1. Науменкова С. Регулирование денежного обращения на основе использования методов и инструментов денежно-кредитной политики /С. Науменкова, С. Мищенко// Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. – 2013. – №6 (147). – С.66-72.
2. Міщенко С.В. Монетарні цикли в економіці України /С.В.Міщенко, С.В.Науменкова, І.М.Льон //Актуальні проблеми економіки.– 2016. - №11(185).– С.363–372. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ape_2016_11_40
3. Мищенко С.В. Проблемы устойчивости денежного обращения /С.В.Мищенко. – М.: Новое знание, 2014.– 399 с.
4. Міщенко В.І. Світові тенденції монетизації економіки /В.І.Міщенко, С.В.Науменкова, І.М.Льон //Фінанси України. – 2017. - №9. - С. 53 – 74. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2017_9_5
5. Mishchenko V. Inflation and economic growth: the search for a compromise for the Central Bank's monetary policy /V. Mishchenko, S. Naumenkova, S. Mishchenko, V. Ivanov //Banks and Bank Systems, Volume 13, Issue #2, 2018, p. 153 – 163.

6. Коваленко В. В. Вплив грошово-кредитного сегменту національної економіки на рівень монетизації. Приазовський економічний вісник– 2018. - №6(11). -С.432 – 438.

7. Науменкова С.В. Влияние денежно-кредитной политики центрального банка на стимулирование экономического роста / С.В. Науменкова, В.И. Мищенко //Проблемы современной экономики – 2015. – №2(54). – С.168-174. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.m-economy.ru/art.php?nArtId=5394>

8. Науменкова С.В. Макроекономічні аспекти оцінювання достатності капіталу банків в Україні/ С.В. Науменкова, В.І. Міщенко, С.В. Міщенко //Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. – 2017 - №2(23). – С.4 – 16. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://fkd.org.ua/article/view/120876/116632>.

JEL E50; G15

Сергєєва Олена Степанівна
к.е.н., доцент кафедри банківської справи
Ходорозя Єлизавета Олександрівна
студентка 4 курсу факультету фінансів та банківської справи
Одеського національного економічного університету
м. Одеса, Україна

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ВПЛИВУ ІНФЛЯЦІЇ НА КРЕДИТНІ ОПЕРАЦІЇ БАНКІВ

У тезах розглядається питання впливу інфляції на банківський сектор, а саме на кредитні операції банків; облікова ставка як інструмент впливу на інфляцію; запровадження від'ємних облікових ставок. В результаті проведеного дослідження визначено, що з підвищенням рівня інфляції обсяги кредитування зменшуються, внаслідок того, що позичка для клієнтів банку дорожчає.

Ключові слова: *банк, інфляція, кредитні операції, міжнародний досвід, облікова ставка, процентна ставка за кредитними операціями*

Проблема інфляції займає важливе місце в економічній науці, оскільки її показники та соціально-економічні наслідки грають серйозну роль в оцінці економічної безпеки будь-якої країни, а також всесвітнього господарства.

Як відомо, процентні ставки за кредитними операціями безпосередньо залежать від облікової ставки, яку встановлює центральний банк. На облікову ставку зобов'язані орієнтуватися всі банки країни, тому вона є важливою характеристикою банківського сектора. Схема залежності проста: населення звертається в банк за позичкою, банк звертається до центрального банку для

позики грошей, центральний видає гроші під облікову ставку. Потім банки закладають у свою ставку свої доходи, ризики, витрати на персонал, заробітну плату працівникам та ін. і виставляють остаточну ставку позичальнику. Так, наприклад, взявши позичку під 10%, банк видає гроші кінцевому позичальнику під 30% [1]. Таким чином, чим вищий рівень інфляції, тим вища облікова ставка ЦБ, тим вища буде процентна ставка за кредитними операціями і тим дорожче обійдеться позичка для клієнтів банку. І навпаки: чим нижча інфляція, тим дешевша буде позичка для населення. Однак, у цього процесу є і негативна сторона. Чим дешевші позички, тим більше населення буде їх брати, збільшуючи обсяг грошової маси в обігу і споживання товарів. Це, в свою чергу, спровокує знецінення грошей та зростання інфляція. Маємо замкнуте коло. Тому основною метою є встановлення значення облікової ставки на такому рівні, аби стримувати інфляцію в межах стабільно малих значень для підтримки здорового росту економіки. Досить цікавим та нестандартним є те, що деякі країни використовують нульові або від'ємні значення облікової ставки.

Останнім часом нульові значення облікової ставки впроваджує Європейський Центральний Банк (European Central Bank). Також на практиці все частіше зустрічається те, що ЦБ країн Європейського союзу також застосовують нульові або навіть від'ємні значення облікової ставки. Від'ємна облікова ставка, впливаючи на ціноутворення на державному ринку капіталів, призводить до утворення якщо не від'ємних, то хоча б нульових ставок в банках країни. Це означає, що отримуючи позичку, позичальник не тільки не сплачує відсотки, але й може отримати бонус від банку за те, що кредитується, а ось вкладник, навпаки, доплачує банку за те, що зберігає там свої гроші на депозиті. Найбільші значення на сьогоднішній день мають від'ємні облікові ставки у Швейцарії та Данії – там вони складають (-0,75%). У Швеції облікова ставка складає (-0,5%), а в Японії – (-0,1%). Поки що країн з від'ємними обліковими ставками тільки 4, але не виключено, що їхню кількість можуть ввійти інші держави. Про застосування від'ємного значення облікової ставки вже багато говорили, наприклад, в Ізраїлі, ближча за всіх до нуля з додатної сторони облікова ставка Чехії (0,05%).

Центральні банки вводять від'ємні облікові ставки для того, щоб стимулювати розвиток бізнесу та економічного росту. Якщо, за думкою ЦБ, в країні недостатньо кредитується бізнес навіть під близькі до нуля додатні ставки, то під нульові і, тим паче, від'ємні, позичок будуть брати більше. З іншої сторони, населення, яке тримає свої заощадження на депозитах, коли вони будуть вимушені доплачувати за це банку, замисляться про те, щоб зняти їх та вкласти в інші інструменти, що спряють розвитку економіки, наприклад – у ті ж самі цінні папери підприємств [2].

Досить цікавим та зрозумілим є той факт, що досить часто центральний банк застосовує від'ємну облікову ставку саме тих країн, де спостерігається дефляція. Яскравими прикладами є такі країни, як Японія та Швейцарія. У таких випадках

основною ціллю такого шагу є стимулювання інфляції та економічного росту і запобігання економічній рецесії, яке породжується дефляцією. Як правило, при застосуванні від'ємної облікової ставки центральний банк має на увазі, що це тимчасова вимушена міра: при досягненні запланованих показників інфляції та економічного росту її можуть знову підвищити і зробити додатною. Однак, як будуть складуватися справи насправді спланувати досить важко, тому вірогідно, що від'ємна облікова ставка буде діяти у деяких країнах протягом, як мінімум, кількох років [3]. Розглянемо як інфляція впливає на процентні ставки за кредитними операціями в банках в Україні та США (рис.1).

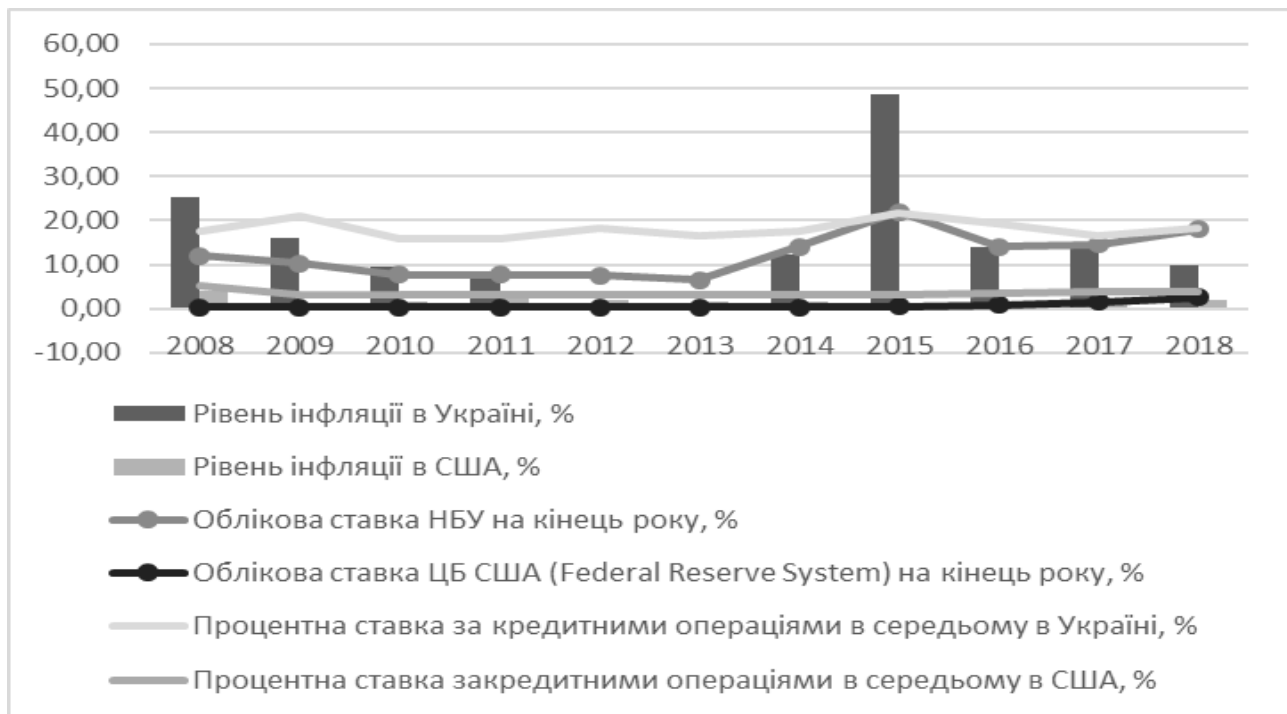

Рис.1. Динаміка рівня інфляції, облікової ставки та процентної ставки за кредитними операціями в середньому в Україні та США, 2008-2018 рр. Джерело: складено за даними [4, 5].

Як видно з рис.1., загалом підтверджується той факт що, чим вищий рівень інфляції, тим вища облікова ставка ЦБ, тим вища буде процентна ставка за кредитними операціями і тим дорожче обійдеться позичка для клієнтів банку. І навпаки: чим нижча інфляція, тим дешевша буде позичка для населення. Це означає, що з підвищенням рівня інфляції обсяги кредитування зменшуються. І навпаки: з пониженням рівня інфляції, обсяги кредитування збільшуються.

Таким чином, ми можемо визначити що, важелем впливу інфляції на кредитні операції банків є саме процентна ставка за кредитними операціями, яка й регулює попит на позички та обсяги кредитування.

Список використаних джерел:

1. Навчальні матеріали онлайн /Гроші в борг. Розумно про гроші та кредит. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.groshi-v-borg.com.ua/yak-rozrahuvati-vigidnist-kreditu-z-urakhuvannyam-inflyacii/> (дата звернення: 01.03.2019 р.)
2. Онлайн-журнал «Фінансовий-геній». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://fingeniy.com/otricatelnaya-uchetnaya-stavka/> (дата звернення: 01.12.2018 р.)
3. Путівник у світ фінансів. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://vfinansah.com/other/deflyatsiya-prostymi-slovami> (дата звернення: 01.03.2019р.)
4. Офіційний сайт The World Bank /Статистичні дані. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://data.worldbank.org/indicator/FP.CPI.TOTL.ZG?view=chart>
5. Фінансовий портал /Аналітика. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mfd.ru/calendar/rates/> (дата звернення: 02.03.2019 р.)

JEL E52; G21

Сергєєва Олена Степанівна

к.е.н., доцент кафедри банківської справи

Чепижко Станіслав Ігорович

студент 4 курсу факультету фінансів та банківської справи

Чепижко Владислав Ігорович

студент 4 курсу факультету фінансів та банківської справи

Одеського національного економічного університету

м. Одеса, Україна

ВПРОВАДЖЕННЯ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ ОБМЕЖЕННЯ НА РОЗРАХУНКИ ГОТІВКОЮ ДЛЯ УКРАЇНИ

У тезах розглянуто передумови ведення обмежень на готівкові гроші та рівень їх забезпечення, які не дають можливості досконало реалізувати цій напрям. В результаті проведеного дослідження пропонується міжнародний досвід європейських держав як приклад для використання в Україні.

Ключові слова: *готівка, безготівкові гроші, обмеження, Центральний Банк, Європейський Союз.*

Сучасний етап розвитку економіки України висуває нові вимоги до економічної політики держави, які полягають у необхідності зміщення акцентів із зовнішньої орієнтації економіки на активізацію та стимулювання розвитку внутрішнього ринку. Для цього грошово-кредитна політика Національного банку України, як складова частина економічної політики країни, має забезпечити відповідне монетарне підґрунтя для стабільного соціально-

економічного розвитку – цінову стабільність та низьку інфляцію у довгостроковому періоді.

Значна питома вага готівки в грошовій масі України, капіталоємність та трудомісткість готівкового обігу грошовому обігу України зумовили необхідність пошуку напрямів мінімізації грошових коштів в Україні. В сучасному світі в умовах розвитку інформаційних технологій, враховуючи розвиток інтернет і мобільних технологій складно представити діяльність банківських установ без участі безготівкових розрахунків не можливо. Розвитку безготівкових платежів сприяє, в першу чергу, розвиток платіжних систем, платіжної інфраструктури, зростання проникнення банкінгу /банківських карт в населення країни.

Слід зазначити, що одним із пріоритетів в Комплексній програмі розвитку фінансового сектору України до 2020 року є забезпечення подальшого розвитку безготівкових розрахунків та розвитку роздрібних безготівкових платежів з використанням електронних платіжних засобів [1]. Для цього були поставлені наступні завдання:

- розроблення регулювання грошового обігу яке сприятимуть ефективно, безперебійне проведення операцій з готівковими грошима, а також поступове зниження готівкового обігу для розвитку безготівкового;
- створення умов розвитку безготівкового обігу за допомогою реалізації інноваційних платіжних продуктів, електронних платежів ті їх інфраструктури.

На нашу думку, метою встановлення обмежень щодо використання готівки в Україні є: *боротьба з відмиванням доходів, які отримані злочинним шляхом; розвиток безготівкових розрахунків; боротьба з «тінізацією» економікою; зниження «доларизації» вітчизняної економіки; зменшення витрат на виробництво готівкових грошей; в умовах України – лобювання інтересів банків і посилення адміністративних методів регулювання фінансового сектору через одержання банками додаткової ліквідності (банки повинні залучати ліквідність з ринку самостійно на ринкових умовах).*

Розглянемо в табл. 1 передумови, які повинні сприяти обмеженню готівки в країні. Як ми бачимо з табл. 1. для реалізації удосконалення розвитку безготівкових розрахунків в Україні присутнє багато передумов, які не дають можливості досконало реалізувати цій напрям. Слід зазначити, що дотримуючись міжнародного досвіду щодо обмеження готівкових розрахунків та збільшення безготівкових розрахунків в Україні НБУ активно вводить в дію Постанови, які регламентують лімітовану суму використання готівкових грошей в обігу, так в Постанові правління Національного банку від 25 листопада 2016 року №407 «Про внесення змін до постанови правління від 6 червня 2013 року №210 «Про встановлення граничної суми розрахунків готівкою» передбачено граничну суму розрахунків готівкою між фізичною особою й підприємством протягом одного дня в розмірі 50 тис. гривень, а також фізичних осіб між собою за договорами купівлі-

продажу, які підлягають нотаріальному засвідченню, у розмірі 50 тис. гривень, раніше ця сума складала 150 тис. гривень [2].

Таблиця 1.

Передумови ведення обмежень на готівкові гроші та рівень забезпечення в Україні

Передумови	Забезпечення в країні
Стабілізація грошового ринку	Не забезпечено
Стабілізація грошового обігу	Забезпечено
Довіра населення до банківської системи	середня
Наявність відповідних платіжних засобів	В достатньому обсязі
Зручність, низька вартість розрахунків, простота	Забезпечуються на завжди
Розвиток ІТ- технологій	Забезпечено
Організація безпеки безготівкових розрахунків	Не достатньо забезпечено

Джерело: складено за даними [1].

Рішення повністю відповідає міжнародному досвіду – багато європейських держав (Франція, Бельгія, Португалія, Італія, Іспанія, Греція) встановили граничні суми розрахунків готівкою, інші країни також планують ввести аналогічні норми.

На рис. 1 представимо лімітовану суму готівки в країнах ЄС, в яких є обмеження на її використання. Слід відмітити, що в Чехії ліміт використання готівки 14 000 Євро в день.

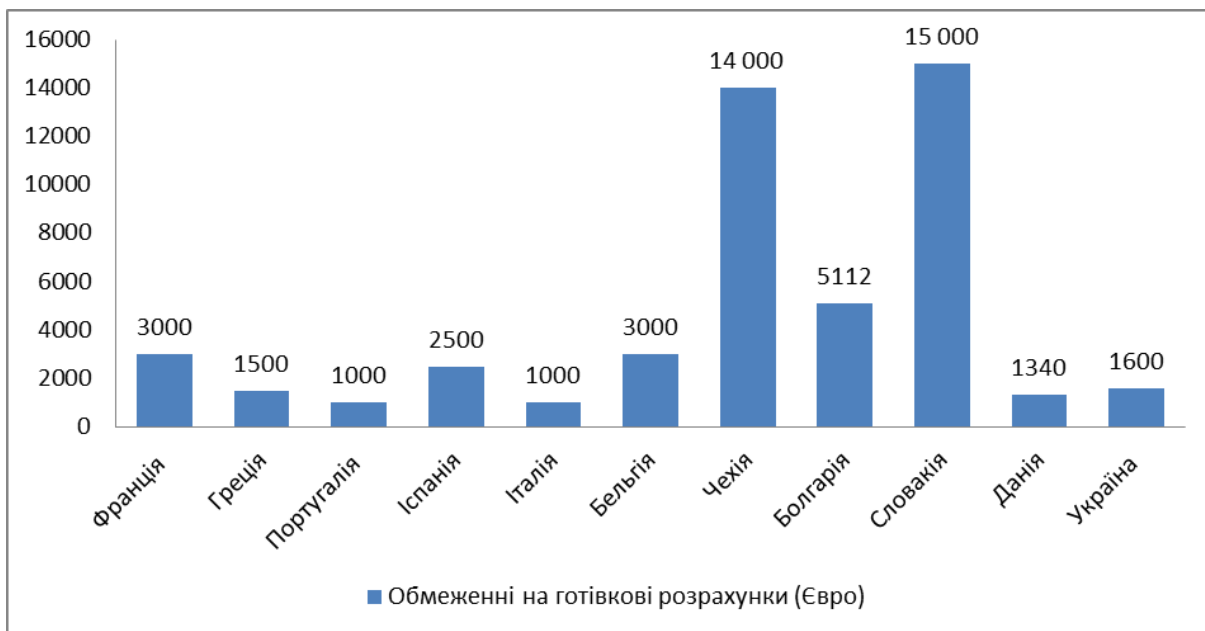

Рис. 1 Лімітована сума на використання готівки в країнах Європейського Союзу
Джерело: складено за даними [3].

Слід відмітити, що в жодній з країн ЄС обмеження на розрахунки готівкою не встановлено центральним банком, такі обмеження визначено на законодавчому рівні (Бельгія, Болгарія, Греція, Іспанія, Італія, Португалія, Словаччина, Франція,

Чехія). Тому для українського уряду ми пропонували би цей досвід використати. Таким чином, можливо зробити висновки, що лімітована сума використання готівки визначається у кожній країні окремо, це пов'язано в першу чергу з рівнем розвитку економіки даної країни, в друге з рівнім «тінізації» економіки та рівнем фінансової грамотності населення і довіри населення до банківської системи країни.

Список використаних джерел:

1. Постанова Правління НБУ «Про затвердження Комплексної програми розвитку фінансового сектору України до 2020 року» № 361 від 18.06.2015 р. [Електронний ресурс] — Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0391500-15> (дата звернення: 01.12.2018 р.)

2. Постанова Правління НБУ "Про внесення змін до постанови правління від 6 червня 2013 року №210 "Про встановлення граничної суми розрахунків готівкою" №407 від 25 листопада 2016 року. [Електронний ресурс] — Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0407500-16> (дата звернення: 01.12.2018 р.)

3. Офіційний сайт Світового банку. [Електронний ресурс] — Режим доступу до ресурсу: <https://www.worldbank> (дата звернення: 01.02.2019 р.)

JEL D84; E12; E52

Шелудько Сергій Андрійович

к.е.н., викладач кафедри банківської справи

Одеського національного економічного університету

м. Одеса, Україна

ІНФЛЯЦІЙНІ ОЧІКУВАННЯ ЯК КАНАЛ МОНЕТАРНОГО ТРАНСМІСІЙНОГО МЕХАНІЗМУ

Досліджено проблему ролі та змісту каналу інфляційних очікувань як ключової ланки реалізації трансмісійного механізму грошово-кредитної політики. Проаналізовано особливості названого каналу з огляду на неокейнсіанський гібрид кривої Філіпса. Охарактеризовано роль комунікаційної політики центрального банку в формуванні інфляційних очікувань суб'єктів економіки.

Ключові слова: *інфляційні очікування, крива Філіпса, монетарна політика, трансмісійний механізм, центральний банк.*

Важливе значення для процесу формулювання та прийняття монетарних рішень центральним банком має процес формування інфляційних очікувань приватним сектором, тобто колективне передчуття майбутнього рівня зростання цін у країні. Оскільки асиметричне положення масових суб'єктів економіки

(підприємств і домогосподарств) залишає небагато перспектив для науково обґрунтованих макроекономічних прогнозів, цей сектор змушений у своїх господарських рішеннях і діях на перспективу покладатися на власні передчуття та досвід попередніх років у моделюванні майбутнього стану зовнішнього економічного середовища.

Для дослідження та застосування у власних прогнозах інфляційних очікувань центральні банки традиційно використовують широкий спектр аналітичних інструментів, серед яких важливе місце займає так звана крива Філіпса – уявлення про функціональну зворотну залежність між рівнями інфляції та безробіття. Хоча масштабні стагфляційні явища 70-х рр. минулого століття суттєво дискредитували саму ідею цієї кривої, змусивши до її критики навіть послідовників Дж. М. Кейнса, дискусії щодо корисності кривої Філіпса нещодавно відновилися.

Це сталося, головню, через інфляційні «сюрпризи» (так звані, «чорні лебеди») глобальної економіки у розвинутих країнах після 2008 року: по-перше, *twin puzzle* – відсутність дезінфляції (англ. *missing disinflation*) в американській економіці в 2009-2011 рр. в період суттєвого зниження реального ВВП і зростання безробіття, по-друге, надмірну дезінфляцію після 2012 р., особливо в Єврозоні [4]. Останні дослідження, що застосовують криву Філіпса, нашоухують на цікаві роздуми щодо потенційних причин інфляційних «сюрпризів», при чому як у економічно розвинених країнах [2; 3], так і в країнах Центральної та Східної Європи [5; 7].

Зазначені праці, втім, побудовані на неокейнсіанському підґрунті, а тому застосовують не криву в чистому вигляді, а так званий гібридний варіант кривої Філіпса:

$$\pi_t = \beta E_t \pi_{t+1} + \frac{(1 - \theta)(1 - \theta\beta)}{\theta} (\mu + mc_t - p_t)$$

де $\pi_t = p_t - p_{t-1}$ – рівень інфляції.

Ця рівність, відома як неокейнсіанський гібрид кривої Філіпса, визначає інфляцію як функцію двох чинників: рівень інфляційних очікувань наступного періоду $E_t \pi_{t+1}$ та розриву (гепу) між непохитним оптимальним рівнем цін $\mu + mc_t$ і рівнем цін у поточному періоді p_t . Іншими словами, рівень інфляції знаходиться у прямій залежності від рівня реальних граничних витрат $mc_t - p_t$. Вказане пояснюється тим, що приватний сектор бажає зберігати ціну як фіксовану надвишку над граничними витратами, але якщо відношення цих витрат до ціни ($mc_t - p_t$) зростає – це призводить до інфляційного тиску, оскільки частина підприємств підвищуватиме ціни, які вже не відповідають їх очікуванням щодо рівня прибутку.

Використання цього варіанту кривої в структурних моделях трансмісійного механізму варто вважати концепцією, корисною для пояснення ходу інфляційних

процесів, зокрема аномально низької інфляції в розвинутих економіках протягом останніх років. Згідно з результатами досліджень [7], відносно найкраще відповідають даним у вибірці та кращим прогнозним значенням ті трансмісійні моделі, в яких очікувана інфляція апроксимується опитуванням очікувань підприємств або споживачів.

Хоча оцінка довіри до грошово-кредитної політики відіграє ключову роль у перевірці закріплення довгострокових інфляційних очікувань на рівні, що відповідає інфляційній меті центрального банку, процес формування коротко- та середньострокових інфляційних очікувань з більшим впливом на ціни є важливим з точки зору механізму трансмісії монетарної політики, ніж довгострокові очікування [2, с. 26]. Незважаючи на те, що короткострокові інфляційні очікування показують більшу волатильність, ніж довгострокові, на них може вплинути цільовий показник інфляції центрального банку або прогноз інфляції, наданий монетарними органами. Більше того, хоча суб'єкти, що їх формулюють, демонструють певну міру передбачень, ці очікування можуть знижувати хід інфляційних процесів у майбутньому, реагуючи на макроекономічні змінні, що впливають на майбутню інфляцію, включаючи зміни процентних ставок центрального банку.

Відтак нового значення для ефективності трансмісійного механізму набувають комунікаційні інструменти центрального банку, а саме – інформаційний канал монетарної політики. Канал передачі інформації найчастіше згадується, коли мова йде про валютні інтервенції. У цьому відношенні його ефект спирається на вербальному впливі органів монетарної влади на очікування учасників ринку щодо напрямів і методів здійснення валютного регулювання [1, с. 88-89]. Коли ж йдеться про монетарний механізм області широкому значенні, інформаційний канал вважається одним зі шляхів впливу центрального банку на бізнес-рішення [8, с. 177-181].

Практичний аспект впливу на економіку через використання каналу передачі інформації зводиться до впливу центрального банку на очікування суб'єктів господарювання щодо формування короткострокових процентних ставок на грошовому ринку. Це має пояснення в теорії очікувань, в світлі якої довгострокові процентні ставки є наслідком очікувань економічних агентів щодо формування короткострокових ставок у майбутньому [6, с. 236-239].

Однак вплив інформаційних імпульсів центрального банку на короткострокові процентні ставки є основою впливу на рішення щодо формування приватним сектором попиту та пропозиції. Проте, надання центральним банком інформації щодо цілей грошово-кредитної політики, і, зокрема, декларування цільового показника інфляції, має значний вплив на інфляційні очікування населення, що, як наслідок, може призвести до дезінфляційних загроз.

Отже, слід зазначити, що можливості застосування інформаційного каналу для впливу на інфляційні очікування залежать від гнучкості та ефективності

традиційного механізму монетарної трансмісії, а також від здатності центрального банку налагоджувати ефективну комунікацію не лише з банками та приватним сектором, але й з населенням і ЗМІ. Останнє, у свою чергу, суттєво залежить від прийнятої тим чи іншим регулятором концепції прозорості грошово-кредитної політики та ступеня незалежності центрального банку.

Список використаних джерел:

1. Bilski J. Międzynarodowy system walutowy. – Warszawa: PWE, 2006. – 282 s.
2. Ciccarelli M., Osbat C. Low inflation in the euro area: causes and consequences // ECB Occasional Paper. – 2017. – No. 181. – 89 p.
3. Coibion O., Gorodnichenko Y. Is the Phillips Curve alive and well after all? Inflation expectations and the missing disinflation // American Economic Journal: Macroeconomics. – 2015. – No. 7(1). – P. 197-232.
4. Constâncio V. Understanding inflation dynamics and monetary policy //Panel remarks at the Jackson Hole Economic Policy Symposium, Federal Reserve Bank of Kansas City, 29 August 2015.
5. Łyziak T. The Phillips curve is still alive. Interpretation of low inflation episode in Poland // Studia Ekonomiczne. – 2016. – No. 2(LXXXIX). – P. 161-198.
6. Schaal P. Pieniądz i polityka pieniężna. – Warszawa: PWE, 1996. – 501 s.
7. Szafranek K. Flattening of the New Keynesian Phillips curve: evidence for an emerging, small economy //Economic Modelling. – 2017. – No. 63. – P. 334-348.
8. Współczesna polityka pieniężna /red. W. Przybylska-Kapuścińska. – Warszawa: DIFIN, 2008. – 312 s.

СВІТОВИЙ ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОГО ФОНДОВОГО РИНКУ

WORLD EXPERIENCE AND PROSPECTS FOR DEVELOPMENT OF DOMESTIC STOCK MARKET

JEL E58; F36; G20

Prodanova Rositsa

*PhD student of the Department of International Economic Relations,
D.A. Tsenov Academy of Economics,
Svishtov, Bulgaria*

THE EUROPEAN STABILITY MECHANISM AS A PERMANENT INSTRUMENT FOR FINANCIAL SUPPORT IN THE EUROZONE

The experience from the global financial crisis after 2008 and the following European debt crisis in Greece is the problematic field of the current research. The research presents the development of the Greek debt crisis and the reaction of the European Central Bank (ECB) and the Eurozone for the solution of the problem with effective mechanism – the European Stability Mechanism.

Keywords: *European Central Bank (ECB), European Union (EU), Eurozone, mechanisms, debt crisis*

The heaviest recession in the history of the European union is a result of the global financial and economic crisis between 2007-2009 which began in the United States of America. The member states of the EU decisively opposed to the crisis in order to avoid the consequences from it. As a result, it was the big world banks which take a central position in international crediting that transferred the crisis in the economy of the Eurozone [1]. The global financial crisis contributed for the outbreak of the bank crisis and the crisis of government debts that both affected all countries [2]. European states experienced a more severe economic decline than the US. In order to renew the economy, the EU undertook a number of actions such as: the creation of a financial “defense wall” of the Eurozone; support of the states with financial difficulties; conducting of structural reforms to encourage investments and to find ways to overcome and better prevent future crises.

Thanks to measures taken to recover European economy and especially the economy of the Eurozone, the consequences from the crisis are less severe for member-states. These actions can be assessed with both ex-post and ex-ante character. In the conditions of an open economy for trade both between member states and between the Union and the rest of the world, the renewal was supported with positive data for favorable foreign trade regimes for export and import of goods [3]. Especially for the

prevention of future crises, the EU created mechanisms for support of national governments and monetary systems which can be viewed as institutional initiatives of the ECB. With them it contributed to the reduction of the consequences of the crisis aiming to strengthen the integrity of the Eurozone. In order to preserve the financial stability of the Eurozone, of the states that are facing financial difficulties as a result of the international economic crisis, several mechanisms of financial support were deployed: the Greek Loan Facility (GLF), the European Financial Stability Facility (EFSF), the European Stability Mechanism (ESM).

From 2012 the European Stability Mechanism is viewed as the main source of financial support for the Eurozone member states. It was created in October 2012 and replaced the EFSF. Its management includes a Board of Directors and a Managing Director and the decisions for giving financial aid are taken with mutual consent with the Executive Board of the ESM which includes the financial ministers of the Eurozone member states. The mechanism has an initial capacity for credits of 500 bln EUR. Financial aid by the ESM has been granted to Spain in 2012 in the amount of 41.33 bln EUR, in 2013 to Cyprus in the amount of 6.3 bln EUR and in 2015 to Greece in the amount of 61.9 bln EUR. The total amount of credit lent by the ESM/EFSF amounts to 295.03 bln EUR, directed to the five states most affected by the crisis (financial-assistance, 2010 r.). In order to cope with its debt Greece undertook three bailout programs. The first one from 2010 to 2011 included a Greek Loan Facility (GLF), supported by the IMF and bilateral loans from Eurozone member states amounted to 73 bln EUR but turned out to be insufficient and Greece got a second program from 2012 to 2015 – European Financial Stability Facility (EFSF) and IMF, amounting to 153.8 bln EUR. The gross government debt (GDD) of Greece constantly rises and in 2011-2013 reaches its peak of 360 bln EUR. Thanks to the ESM – the third financial program for support from 2015 the Greek economy stabilizes. The total amount of bailout loans for Greece since 2010 is 288.7 bln EUR (Table 1).

Table 1.

Eurozone, support from ESM/ EFSF and IMF for Greece

Programs for financial aid for Greece	Supplied (bln EUR)	
First program	GLF (Eurozone)	52,9
	IMF	20,1
	Total	73,0
Second program	ESFS	141,8
	IMF	12,0
	Total	153,8
Third program	ESM	61,9
Total from the Eurozone, ESFS and ESM		256,6
Total from IMF		32,1
Total credit granted		288,7

Note: Compiled by the author on the basis of [4]

The program allowed Greece to conduct multiple reforms which include recovery of the stability of the public finances, defense of the financial stability, structural policies for enhancement of growth, competitiveness and investments, the functioning of the public sector of Greece. In result of all this Greeks saved approximately 12 bln EUR each year or 6.7% of their economy, the government budget reaches 0.8% surplus in 2017 from 15.1% deficit in 2009, unemployment decreases to 19.5% in 2018 after reaching a record rate of 27.3% in 2013. Working conditions continue to improve although unemployment is of the highest among EU28 [5, 6].

In August 2018 Greece is another country to join the group of states which successfully finished the program for recovery form the severe crisis [7]. The achievements of the program for recovery of the Greek economy are remarkable but in front of Greece remain a number of challenges with which it must continue the stabilization of the economy, to create a favorable public environment and conditions for business as well as new jobs with e prospect for development.

With its development the ESM gives the European economic and monetary union the form of an important institution with future plans. It is the most successful mechanism for resource support of agreements between Eurozone organs and member states for solidary reaction with its programs for recovery during financial crises. Its creation became an instrument of progress of the European monetary system itself.

References:

1. Habib, M. M., & Venditti, F. (2018, september 27). The global financial cycle: implications for the global economy and the euro area. [Online]. Available at: https://www.ecb.europa.eu/pub/economic-bulletin/articles/2018/html/ecb.ebart201806_01.en.html#toc1 [Accessed 19 March 2019].
2. Mishkin, F. (2014). The Economics of Money, Banking, and Financial Markets. Sofiya: "Iztok-Zapad".
3. Lyubenov, Z. (2012). Teoretiko-prakticheski aspekti na vanshnotargovskite rezhimi. Svishtov: "Tsenov".
4. Financial-assistance (2010). [Online]. Available at: <https://www.esm.europa.eu/> [Accessed 19 March 2019].
5. Greece successfully concludes ESM programme (2018) [Online]. Available at: <https://www.esm.europa.eu/press-releases/greece-successfully-concludes-esm-programme> [Accessed 20 March 2019].
6. Explainer on ESM and EFSF financial assistance for Greece (2018). [Online]. Available at: <https://www.esm.europa.eu/assistance/greece/explainer-esm-and-efsf-financial-assistance-greece> [Accessed 20 March 2019].
7. ESM. European Stability Mechanism (2018). [Online]. Available at: <https://www.esm.europa.eu/assistance/greece> [Accessed 20 March 2019].

ФІСКАЛЬНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ. ПРОБЛЕМИ І НАПРЯМИ РОЗВИТКУ БЮДЖЕТНОЇ ТА ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМ

FISCAL STATE POLICY. PROBLEMS AND DIRECTIONS OF DEVELOPMENT OF BUDGET AND TAX SYSTEMS

JEL E62

Глухова Валентина Іванівна
*к.е.н., доцент кафедри обліку і фінансів
Кременчуцького національного університету
імені Михайла Остроградського
м. Кременчук, Україна*

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПОДАТКОВИХ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

У тезах розглядається стан формування податкових доходів місцевих бюджетів в Україні. Проаналізовано основні показники податкової децентралізації. Виокремлено основні проблеми формування податкових доходів місцевих бюджетів в умовах децентралізації.

Ключові слова: *податки, доходи, місцеві бюджети, децентралізація.*

Політика бюджетної децентралізації в Україні спрямована на нарощування власної фінансової бази місцевих бюджетів і на розширення їх можливостей щодо прийняття рішень у важливих для регіонів питаннях.

Реформа фінансової децентралізації, яка розпочалася в 2014 році, сприяла нарощенню доходів місцевих бюджетів. Попередньо може скластися враження, що ефекти податкових реформ 2014–2017 років були лише позитивними. Однак в процесі формування і виконання дохідної частини місцевих бюджетів та її основи – податкової складової, що формує власну фінансову базу органів місцевого самоврядування, виявляється низка проблем.

Проведений на підставі статистичних даних аналіз основних показників податкової децентралізації засвідчив: частка податкових доходів місцевих бюджетів у всіх доходах місцевих бюджетів України (з міжбюджетними трансфертами) в цілому дещо зросла за аналізований період (2013-2017 рр.) з 86,4% до 87,5%, частка податків у доходах місцевих бюджетів без міжбюджетних трансфертів скоротилася з 45,3% до 40% (рис.1).

Однак незважаючи на номінальне зростання податкових доходів місцевих бюджетів у 2,2 рази (91191 млн. грн. у 2013 р., 201005 млн. грн. у 2017р.), темп її збільшення нижчий, ніж темп зростання податкових доходів державного бюджету України (2,37).

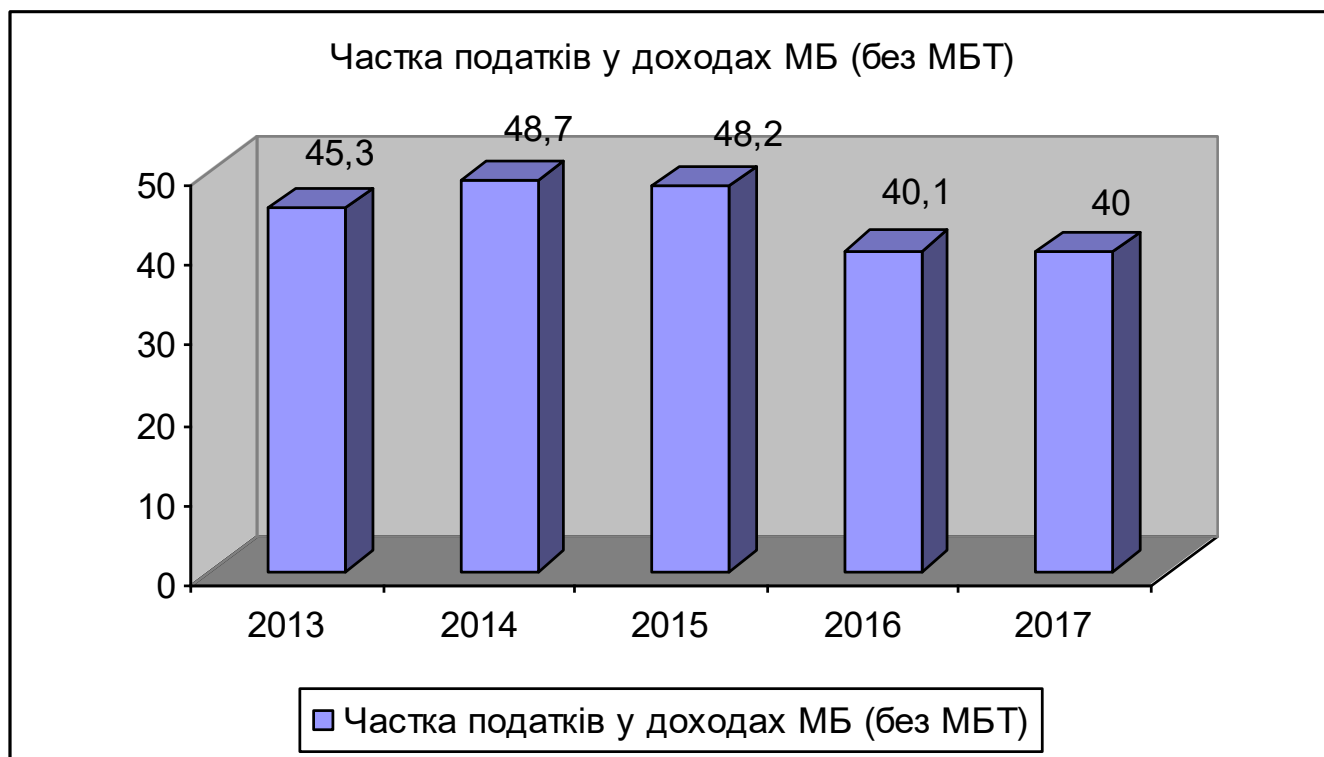

Рис. 1. Частка податкових надходжень у доходах місцевих бюджетів (без міжбюджетних трансфертів), %

Джерело: складено за даними [1].

Доля місцевих податків і зборів збільшилася з 6,9% у 2013 році до 22,9% у 2017 році. Звичайно, зростання у зв'язку із законодавчими змінами (віднесення до складу місцевих плати за землю і єдиного податку) частки місцевого оподаткування в структурі доходів місцевих бюджетів є позитивним, але у 2016-2017 роках частка місцевих податків і зборів зменшилася, як у всіх доходах, так і податкових, що звужує власний фінансовий ресурс місцевих органів влади й самоврядування.

Номінальне зростання основного бюджетоутворюючого податку місцевих територіальних громад – ПДФО – зумовлене не покращенням економічної ситуації в країні, легалізацією тіньових заробітних плат, а здебільшого змінами в податковому законодавстві (введення нових об'єктів оподаткування, розширення існуючої бази оподаткування, зміни ставки податку тощо), а також різкою девальвацією гривні. Одним із ключових факторів, який вплинув на номінальне зростання надходжень ПДФО, є інфляція.

У 2014–2015 роках реальні надходження ПДФО скоротилися, що зумовлено зменшенням кількості платників податків, у тому числі через воєнний конфлікт на сході України та анексію Криму, зростанням безробіття та еміграцією населення.

Законодавче зниження частки ПДФО, яка залишається в місцевому бюджеті базового рівня, перерозподіл даного податку, який традиційно хоч і є загальнодержавним, але наповнював місцеві бюджети, частково до державного бюджету (25%), показує зниження долі ПДФО, яка надходить до місцевих бюджетів.

Також негативно впливає на надходження ПДФО заборгованість по заробітній платі. Так, загальна сума заборгованості з виплати заробітної плати станом на 1 грудня 2018 року склала 2818,4 млн грн. що на 450,0 млн грн (на 19,0 %) більше, ніж на початок 2018 року [2].

В Україні понад 90% усіх бюджетів дотаційні. За відсутності в достатньому обсязі власних доходів видатки місцевих бюджетів забезпечуються за рахунок надання трансфертів із державного бюджету, які відіграють важливу роль у формуванні доходів місцевих бюджетів. Однак обмеженість складу податкових надходжень до місцевих бюджетів спричиняє ризики достатності власних фінансових ресурсів і обмежує повноцінність фіскальної децентралізації.

До недоліків системи майнового оподаткування в Україні, в якому закладений значний потенціал наповнення доходів місцевих бюджетів, можна віднести недосконалий механізм розрахунку податку, який не враховує справедливу вартість майна і його територіальне розташування; високий рівень корупції у площині земельних відносин.

Застосований в Україні механізм формування доходів місцевих бюджетів та фінансування видатків є досить недосконалим: обсяги функцій і повноважень, які покладаються на органи місцевого самоврядування, не відповідають фінансовим можливостям їх реалізації.

Також застосовується система надмірного вилучення доходів із місцевих бюджетів з їх наступним частковим поверненням у вигляді міжбюджетних трансфертів. Змінивши розподіл податкових доходів між бюджетами на користь місцевих можна змінити рівень їх фінансової забезпеченості [3].

Важливою проблемою також є втрата доходів бюджету через надання податкових пільг. Існують такі види пільг: податкова соціальна пільга; звільнення від оподаткування певних елементів від об'єктів оподаткування; звільнення від сплати окремих податків окремих осіб або категорій платників податків; зниження податкових ставок; відстрочення стягнення податків [4; 5]. Негативні ознаки пільг проявляються в їхній неефективності та необ'єктивності, порушенні принципу рівності всіх платників податків.

Для досягнення реальної реалізації бюджетної децентралізації доцільним є розробка оптимального механізму формування власної дохідної бази місцевих бюджетів, який базується на забезпеченні фіскальної автономії, якісного прогнозування податкових доходів місцевих бюджетів, підвищенні зацікавленості місцевих органів влади у нарощуванні власної дохідної бази.

Список використаних джерел:

1. Сайт Державної казначейської служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://treasury.gov.ua/main/uk/index>.
2. Сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 01.04.2019 р)
3. Буряченко А. Є. Фіскальна децентралізація та фінансова спроможність місцевого самоврядування в Україні /А. Є. Буряченко, І.О. Філімошкіна //Фінанси України. – 2018. – № 5. – С. 56–68.
4. Єгоричева С.Б., Тимошенко О.В., Сергєєв Д.А. Вплив пільг за прямими податками на формування бюджетних доходів в Україні //Ефективна економіка – 2016. – № 9 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5137> (дата звернення: 01.04.2019 р).
5. Глухова В.І., Рилова О.Я. Застосування пільг при оподаткуванні в Україні //Вісник КДПУ ім. М. Остроградського. – Вип 1(54) – Кременчук: КДПУ, 2009. – С.117-119.

JEL H63

Глухова Валентина Іванівна

к.е.н., доцент кафедри фінансів і кредиту

Гомулко Наталія В'ячеславівна

студентка 3 курсу факультету економіки та управління

Кременчуцького національного університету

імені Михайла Остроградського

м. Кременчук, Україна

ТЕНДЕНЦІЇ ДЕРЖАВНОГО БОРГУ В УКРАЇНІ

У тезах розглядається поняття державного боргу. З'ясовується роль державного боргу в національній економіці. Запропоновано шляхи оптимізації державного боргу.

Ключові слова: *державний борг, зовнішній борг, внутрішній борг, боргові зобов'язання, відношення державного боргу до ВВП.*

В умовах формування та функціонування ринкової економіки важливою складовою державних фінансів є державний борг. Дефіцит державного бюджету, залучення та використання позик для його покриття призводять до формування і значного зростання державного боргу. Питання державного боргу є досить актуальним, оскільки він тісно вплетений в економічну систему країни, пов'язаний з соціальними та політичними процесами. Теоретичні основи державного боргу та питання щодо його управління висвітлюються в працях українських вчених [3, 4, 5].

Відповідно до ст. 2 Бюджетного Кодексу України державний борг — загальна сума заборгованості держави, яка складається з усіх випущених і непогашених боргових зобов'язань держави, включаючи боргові зобов'язання держави, що вступають у дію в результаті виданих гарантій за кредитами, або зобов'язань, що виникають на підставі законодавства або договору [1].

Управління державним боргом здійснюється Міністерством фінансів України в межах повноважень, визначених законодавством України. З метою ефективного управління державним боргом та ліквідністю єдиного казначейського рахунку Міністерство фінансів України від імені України має право здійснювати правочини з державним боргом, включаючи обмін, випуск, купівлю, викуп та продаж державних боргових зобов'язань, за умови дотримання граничного обсягу державного боргу на кінець бюджетного періоду.

Значне збільшення державного боргу в довгостроковій перспективі має негативні наслідки для економічного розвитку. Особливо негативне значення для економіки країни має зовнішній державний борг та борг, що виникає у суб'єктів господарювання, особливо у фінансовій сфері, наприклад, в банківському секторі. Внутрішні запозичення є менш небезпечними ніж зовнішні, адже вони не спонукають до вивезення матеріальних цінностей з країни, а навпаки до перерозподілу доходів в середині країни, проте з іншого боку – вони стимулюють інфляцію та знижують інвестиційну активність. Розглянемо структуру державного боргу України за 2013-2018 рр.(рис.1).

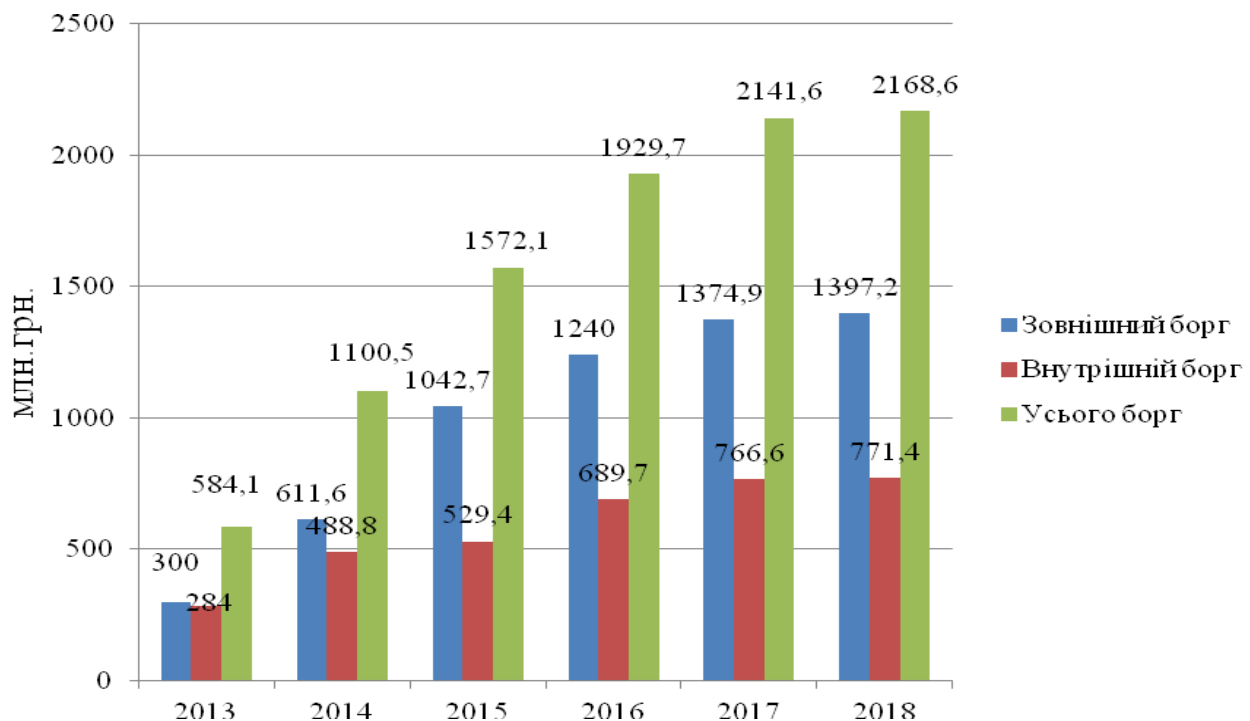

Рис. 1. Структура державного боргу України за 2013-2018 рр.

Джерело: складено за даними [2].

Аналізуючи статистичні дані, наведені на рисунку 1, можемо стверджувати, що борг України на кінець 2018 року становив 2 168 627,1 млн. грн. Зовнішній борг становив 1 397 217,8 млн. грн., а внутрішній – 771 409,3 млн. грн. По структурі державного боргу за 2013-2018рр. переважає зовнішній борг у 2013 році він становив 53,4%, а у 2018 році вже був 64,5%. За аналізований період 2013-2018рр. загальна сума державного боргу зросла 4 рази, зовнішній борг зріс майже у 5 разів, а внутрішній у 3 рази. Особливо швидкими темпами державний борг почав зростати з 2014 року. Таке зростання пояснюється політичною та військовою ситуацією в країні, саме це посприяло залученню додаткових фінансових ресурсів з метою забезпечення обороноздатності країни. Розглянемо відношення державного боргу до ВВП за період, який ми досліджуємо, у 2013 році цей показник становив 40,16%, а у 2014 році цей показник різко зріс і склав 70,2%, у 2015 році - 79,4%, у 2016 році – 81%, а починаючи з 2017 року, цей показник мав тенденцію до спаду 71,8%, відповідно у 2018 році він становив 60,9% [2]. Незважаючи на зменшення співвідношення державного боргу до ВВП, слід зазначити, що рівень державного боргу перевищує встановлену норму законодавством України, що є негативним явищем.

Наслідки нарощування державного боргу негативно впливають на всі елементи фінансової системи нашої країни, погіршується інвестиційна привабливість, девальвація гривні та інфляційні процеси набувають рис чинників, коли незначні флуктуації їхньої динаміки можуть спричинити руйнівні наслідки для економіки. В сучасних економічних умовах ступінь боргового навантаження та стан платоспроможності держави визначаються обсягом державного боргу та його структурою. Отже, як ми бачимо в Україні і надалі відбувається зростання державного боргу, що негативно впливає на її економіку. Саме тоді виникає потреба у проведенні заходів щодо зменшення державного боргу, його оптимізації. Для того щоб оптимізувати державний борг, доцільно забезпечити його реструктуризацію та концентрацію на внутрішні кредитні ресурси й довгострокові позики з фіксованими відсотковими ставками. Важливим також є дотримання оптимальних рівнів заборгованості щодо ВВП та використання позик держави для розвитку національної економіки.

Список використаних джерел:

1. Бюджетний кодекс України //Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2010. – № 50–51. – Ст. 572 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
2. Державний борг в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua>
3. Державний борг: концептуальні засади та макроекономічні аспекти /[В. Лісовенко, Л. Бенч, О. Бец] //Фінанси України. – 2014.– №12.– С. 7–31.

4. Дідур С.В., Глухова В.І., Скрипник Л.І. Глобальні та національні проблеми економіки [електронне наукове фахове видання з економіки] – 2016. – № 13. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://global-national.in.ua/archive/13-2016/102.pdf> (дата звернення: 01.04.2019 р).

5. Козюк, В. В. Державний борг в умовах ринкової трансформації економіки України [Текст]: монографія / В. В. Козюк. – Тернопіль: Карт-бланш, 2002. – 238 с.

JEL D14; H3

Йорданова Таня

*аспірант кафедри фінансов и кредита
Хозяйственной Академии им. Д.А. Ценова
г. Свиштов, Болгария*

ВЛИЯНИЕ НАЛОГОВОЙ ПОЛИТИКИ НА ПРИНЯТИЕ РЕШЕНИЯ ДОМАШНИМИ ХОЗЯЙСТВАМИ О ВЫБОРЕ МЕЖДУ ТРУДОВОЙ ЗАНЯТОСТЬЮ И ОТДЫХОМ

В докладе рассматривается структура доходов домохозяйств Болгарии и Украины. Исследованы изменения в налогообложении доходов физических лиц в обоих государствах. Определена тенденция к повышению трудовой занятости.

Ключевые слова: домохозяйства, доходы, налогообложение физических лиц.

Объектом исследования является налоговая политика Болгарии и Украины, а предметом – финансовое поведение домохозяйств. Цель доклада – проанализировать роль государства в качестве детерминанты финансового поведения домохозяйств. Автор защищает тезис, что определение пропорционального налогообложения доходов физических лиц оказывает положительное влияние на выбор решения о трудовой занятости по сравнению с альтернативным вариантом, каким является отдых, с одной стороны, и с другой, способствует сокращению теневой экономики.

В Болгарии и Украине проведены налоговые реформы соответственно в 2008 г. и 2014 г. и, чтобы оценить влияние налоговой политики на решение о трудовой занятости или отдыхе, исследуются различные периоды времени для обеих стран. Автор в работе ставит перед собой следующие задачи:

- дефинировать место индивидуумов в качестве хозяйственных агентов и роль государства в выборе между трудовой занятостью и отдыхом;
- проанализировать структуру доходов домохозяйств в Болгарии за период с 2007г. по 2017 г., а также структуру доходов домохозяйств в Украине с 2010 г. по 2017 г.

Классическая теория принимает, что поведение индивидуумов рационально, и любое отклонение от желания максимизировать богатство проистекает из субъективных оценок индивидуумов. Концепция Д. Кейнса (Кейнс, 2014) определяет регулируемую роль государства с целью создания большей стабильности в ценах, занятости, доходах домохозяйств. М. Фридман акцентирует снова на роли государства в защите прав собственности и создании условий для конкуренции между хозяйствующими субъектами.

Государство осуществляет политику фискального перераспределения посредством инструментов фискальной и бюджетной политики: налогов, сборов и бюджетных субсидий. Налоги, которые домохозяйства платят на свои доходы и потребление, формируют государственные доходы, причем результатом налогообложения является устранение несправедливости в распределении доходов вследствие рыночных несовершенств (Brown, 1998). Государство стоит перед вызовом перераспределить доходы от хозяйственного использования факторов производства в рамках, которые сохраняют стимулы для увеличения труда и инвестиций в хозяйственную деятельность индивидуумов, по сравнению с альтернативой иметь больше свободного времени. В своем поведении индивидуумы идентичны и обложение трудового дохода воздействует на решения о предложении труда (Захариев, 2012).

Домохозяйства, в качестве экономических агентов, которые должны выплачивать свои налоги, облагаются налогами на потребление и имущество. Как для Болгарии, так и для Украины характерно то, что в доходной части государственного бюджета доминируют доходы от косвенных налогов. В Болгарии в 2008 г. было введено пропорциональное налогообложение доходов физических лиц, а налоговая ставка, которая устанавливается, одинакова для всех налогоплательщиков и не зависит от размера дохода. Размер ставки налогообложения доходов по трудовым правоотношениям составляет 10%. Налогообложение в Украине представляет собой сложную систему, которая сформулирована в налоговом законодательстве и предлагает отдельные режимы налоговой ставки, варьируясь от 5 до 18 процентов, в зависимости от вида приобретенного дохода – пассивный или активный. Доход, полученный гражданами Украины от трудовой деятельности, облагается налогом в размере 18%, а доход, полученный от трудовой деятельности иностранцев в стране – облагается по ставке 30%.

Домохозяйства являются одним из основных экономических агентов в хозяйстве и посредством их участия на факторных и продуктовых рынках, предоставляя труд, землю и капитал, формируются их доходы. Средний денежный доход на домохозяйство в Болгарии за период с 2007 г. по 2017 г. увеличился от 7818 лв. до 12697 лв. (на 162,42%). В структуре среднего денежного дохода болгарских домохозяйств самый высокий удельный вес имеют доходы от заработной платы – 53% за 2007 г. и 61% за 2017 г. Большой удельный вес в

структуре денежного дохода занимают доходы от социальных трансфертов, которые в 2007 г. составляют 23% и 29% в 2017 г. В общей структуре доходов относительно небольшая доля приходится на доходы от управления собственностью.

В Украине средний денежный доход за исследуемый период показывает тенденцию к незначительному снижению от 89 до 87,5 грн. (на 1,68%). В структуре среднего денежного дохода украинских домохозяйств самый высокий удельный вес имеют доходы от заработной платы в 2010 и 2017 годах – 48% и 52% соответственно. За исследуемый период тенденция преобладания социальных трансфертов над остальными доходами, за исключением доходов от заработной платы, сохраняется. В 2010 г. доходы от социальных трансфертов составляют 26% от общей структуры, с тенденцией к понижению в 2017 г., когда их доля составляет 20%. Снижение по сравнению с предшествующими годами – за счет увеличения доли доходов от заработной платы и предпринимательской деятельности. Относительно небольшую долю в общей структуре занимают и доходы от управления собственностью и от трансфертов от других домохозяйств.

За анализируемый период в Болгарии учитывается тенденция к увеличению доли налоговых поступлений в государственный бюджет от обложения доходов физических лиц. По сравнению с 2007 г., когда все еще налицо различные налоговые ставки, поступления в бюджет в 2017 г. возрастают на 184, 52%. В Украине в 2015 г. и 2016 г. отмечается тенденция к увеличению доли доходов в государственном бюджете от обложения доходов физических лиц (Смашнюк, 2018).

Проведенный сравнительный анализ структуры доходов домохозяйств в Болгарии и Украине, с одной стороны, и специфики налогообложения домохозяйств, с другой, дает нам основание сделать следующее заключение:

- преобладающая доля поступлений в государственный бюджет от косвенных налогов обусловлена низкими доходами, которые являются причиной резервированного отношения налогоплательщиков к прямым налогам;
- высокие ставки на прямые налоги являются предпосылкой для укрытия доходов и попытки избежать налога;
- налоговая политика, вводящая низкие налоговые ставки, оказывает влияние на решения индивидуумов о формировании доходов, причем доминирует выбор труда и предпринимательской деятельности.

Список использованной литературы:

Brown, C. (1998). Икономика на публичния сектор. София: ПаблшСайСет-Агри ООД.

Ангелов, А. (2011). Персоналните финанси – първично звено на финансовата система. Алманах научни изследвания. *ХА Д.А. Ценов – Свищов*, стр. 33.

Захариев, А. (2012). Управление на дълга. Свищов: АИ «Ценов».

Кейнс, Д. (2014). *Обща теория на заетостта, лихвата и парите*. София: Изток-Запад.

Сидорова, В. (2017). Доходи та витрати населення: статистичне оцінювання, моделювання та прогнозування. *Фінанси, облік, банки*, 1 (22), 154-162.

Смашнюк, О. (2018). Аналіз надходження прямих та непрямих податків. *Інноваційний розвиток: освіта та наука XXI століття*. Том 3, 18-22.

Статистические материалы официального сайта Государственного комитета статистики Украины. Структура совокупных ресурсов. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2007/gdvdg_rik/dvdg_u/str_res2010_u.htm

Статистические материалы официального сайта Национален статистически институт България. Паричен доход по източници на доходи. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://infostat.nsi.bg/infostat/pages/reports/query.jsf?x_2=599 (дата обращения: 07.04.2019 г.)

Материалы официального сайта Державної фіскальної служби України. Податок на доходи фізичних осіб. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://sfs.gov.ua/nk/rozdil-iv-podatok-na-dohodi-fizichnih-o/> (дата обращения: 08.04.2019 г.)

Материалы официального сайта Министерство на финансите на република България. Данъци върху доходите на физическите лица. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.minfin.bg/bg/827> (дата обращения: 08.04.2019 г.)

JEL H25

Любчик Олексій Костянтинович

аспірант кафедри фінансів

Одеського національного економічного університету

м. Одеса, Україна

МОДИФІКАЦІЯ ПОДАТКОВОГО МЕХАНІЗМУ: ЗАРУБІЖНИЙ ТА ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД

У тезах розглядаються напрями модифікації податкового механізму. Наводяться приклади модифікації податкового механізму у розвинутих економіках. Аналізується досвід модифікації податкового механізму в Україні.

***Ключові слова:** податковий механізм, модифікація, ставки, спеціальні режим, інновації.*

Податкові реформи, які перманентно відбуваються у кожній країні світу, як правило, спираються на зміни у податковому механізмі. Така модифікація, під якою ми розуміємо внесення прогресивних змін або створення кращого варіанту [1], торкається інструментів податкового механізму, вирішуючи проблему «правил оподаткування». Загальною тенденцією у модифікації податкового механізму на

сьогодні є маніпулювання ставками податків, що перед усім визначається податковою політикою держави. Зниження або підвищення тієї чи іншої ставки податку спрямоване на послаблення або стримування розвитку певних галузей, забезпечення соціального захисту. Так, наприклад, у Франції заплановано зниження ставки корпоративного податку з 28% у 2017 р. до 25% у 2020 р. та податкового кредиту на підтримку конкурентоспроможності та зайнятості з 7% до 6%. У США, зокрема, передбачає радикальне зниження податку на прибуток юридичних осіб з 35% до 21%, а також знижується податок на кошти, які повертаються в країну від діяльності юридичних осіб за кордоном: до 15,5% – для готівкових коштів, а для безготівкових – до 8% (замість нинішніх 35%) [3]. Натомість значно зростає ставка екологічного податку [2].

Аналогічні процеси можна спостерігати й при модифікації податкового механізму в Україні: були знижені ставки ЄСВ та підвищені ставки екологічного податку. Разом з тим, ті зміни, які декларувалися (зниження податку на прибуток, прибуткового податку і т.і.), були відстрочені на невизначений термін. Іншим напрямом, що реалізується при модифікації податкового механізму, є застосування різних ставок податку (стандартних, понижених, прогресивних, регресивних, прогресивно-регресивних і т.і.) до об'єкту оподаткування. Так, у Франції знижена ставка – 10% застосовується до діяльності, пов'язаної з реалізацією сільськогосподарської продукції, продукції рибальства; лісоматеріалів, лікарських препаратів і т.і., до яких не застосовується спеціальна ставка в розмірі 2,1%. Знижена ставка – 5,5% застосовується до діяльності, пов'язаної з реалізацією води, продуктів харчування, за винятком алкогольних напоїв; окремих приладів і обладнання для інвалідів; послуг з постачання газу і електроенергії та забезпечення харчування в шкільних їдальнях зовнішніми підрядниками тощо. У США у грудні 2017 р. був підписаний закон про всеохоплюючу податкову реформу у США [3], яка передбачає, наприклад, нову шкалу оподаткування доходів сімей: 10, 12, 22, 24, 32, 35 и 37% залежно від розміру доходу. Український досвід у цьому напрямку значно скромніший: існує декілька ставок з ПДВ (20%, 7%, 0%), які прив'язуються до окремих видів економічної діяльності (наприклад, експорт та ліки); податок на доходи фізичних осіб (18%, 9 %, 5%, 0%) залежно від виду доходу, а не його розміру. Важливим напрямом модифікації податкового механізму є застосування такого прийому як пільгування. У США, для юридичних осіб вводяться податкові відрахування на капітальні витрати. Зауважимо, що зниження ставок податків вирішує не тільки питання стимулювання галузей економіки, але й проблему залучення інвестицій, у тому числі до зближення ставок податків з основними конкурентами-країнами: зниження ставки єдиного податку на прибуток для корпорацій – с 35% до 21%, щоб наблизити її до показників таких країн, як Канада (15%) або Ірландія (12,5%). Також, з 2018 року закон Трампа скасовує мінімальний альтернативний податок на прибуток для корпорацій (20%). Зниження ставки податку на прибуток для

корпорацій демотивує компанії від застосування практики корпоративної інверсії, використовуваної американськими компаніями для відходу від федеральних податків. Закон також вносить зміни до положень про оподаткування американських компаній, які працюють за кордоном. Тепер такі компанії не платитимуть податок на прибуток, отриманий поза США. При цьому, ставка на податок на прибуток, яка повертається в США у вигляді репатріації тепер складе 15,5%, а у вигляді реінвестицій 8%, замість раніше застосовувалися 35%. Сучасна українська податкова практика не стимулює притік інвестиційних ресурсів, майже 45% економіки працює в тіні та активно виводяться капітали з країни.

Наступним напрямом реалізації заходів з модифікації податкового механізму є впровадження спеціальних режимів оподаткування Особливостями їх функціонування і адміністрування у Франції є велика різноманітність територій, які можна зарахувати до особливих або вільних економічних зон. Вони представлені всіма типами, проте найбільший розвиток у Франції отримали зони вільної торгівлі і науково-технічні зони (парки). Існують такі особливі економічні зони, як «пріоритетні квартали політики розвитку міст», «чутливі міські зони», «полюса конкурентоспроможності», промислові парки і технопарки, які є серйозним інструментом для підйому регіональної економіки і вирівнювання міжрегіональних відмінностей. Мета кожної вільної міської зони - посилити її економічну привабливість шляхом підтримки вже створених і створення нових видів економічної активності на території зони в тісному зв'язку з розвитком локальної зайнятості та поліпшенням умов життя її жителів. В Україні є позитивний досвід функціонування таких зон, разом з тим, на сьогодні, в наслідок скасування певних законодавчих актів, вони не діють.

Прогресивним напрямом модифікації податкового механізму можна вважати заохочення за допомогою оподаткування розвитку та впровадженню інноваційних технологій та техніки. Так, урядом Франції схвалена система спеціалізованих заходів, покликаних заохочувати витрати на НДДКР в середовищі малих і середніх підприємств. Ці заходи знайшли своє відображення в Законі про модернізацію економіки. У його тексті проголошений податковий режим, котрий сприяє новоствореним компаніям. Згідно з нормами закону, в разі створення компанії у формі ТОВ підприємці можуть платити податок на прибуток тільки як фізичні особи (уникаючи, таким чином, подвійного оподаткування). Крім того, законом була введена експериментальна міра, яка полягає в наданні інноваційним МСП переважного доступу до державних закупівель. Закон дозволяє державним установам розподіляти серед інноваційних МСП до 15% своїх бюджетів на НДДКР та інші роботи, поставки та послуги, що відповідають певним критеріям за рівнем інноваційності. Система залучення бізнесу і інвестицій в Польщі базується на принципах вигоди і мотивації. Підприємці після реалізації інвестпроекту на території технопарку отримують можливість повернути частину раніше сплачених податків. Малі підприємства - до 70% податків і зборів, середні – до 60%, великі –

до 50%. На території парку функціонує бізнес-інкубатор. Під реалізацію стартапів підприємець може отримати стартовий капітал і можливість безкоштовної оренди приміщень і обладнання. Особливість білоруського технопарку – підприємства, зареєстровані в ньому, можуть фактично знаходитися в будь-якій точці Білорусі і при цьому отримувати всі передбачені в технопарку податкові пільги [4].

Все вище вказане дозволяє зробити висновок про необхідність впровадження суттєвих заходів з модифікації податкового механізму з урахуванням зарубіжного досвіду.

Список використаних джерел:

1. Словник економічних термінів.[Електронний ресурс]. —Режим доступу:
2. Франция. [Электронный ресурс]. — Режим доступа: 91.206.121.217/ТрАрі/Upload/f760bf3d.../Обзор_экономики%20Франции_2017.pdf (дата обращения: 03.04.2019 г.)
3. Трамп подписал закон о налоговой реформе США: Политика: РБК. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.rbc.ru/politics/22/12/2017/5a3d2c2b9a794748bfab819c> (дата обращения: 03.04.2019 г.)
4. Поможет ли новый закон реализовать потенциал технопарков в ... [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <https://delo.ua> › Бизнес › Рынки › IT и Телеком (дата обращения: 09.04.2019 г.)

JEL G38; H53

Lecheva Ina

*PhD, Chief Assistant Professor of the Department of Financial Control,
University of National and World Economy,
Sofia, Bulgaria*

THE INTERNAL AUDIT IN THE PUBLIC SECTOR: THE BULGARIAN EXPERIENCE

The internal audit is an activity supporting the management of the organization in achieving the objectives set. Its implementation in the Republic of Bulgaria has been legally regulated and complies with the international standards for professional internal audit practice. There is a prerequisite for establishing audit committees to support the activity of the organization and the internal audit as well.

Keywords: *internal audit, audit committee, internal control.*

The internal audit is a constituent and a major part of the internal control within the public sector organizations. It has been structured on the grounds of the COSO model and falls within the scope of the Monitoring component. The internal audit

ensures the adequate structuring and the effective functioning of the internal control system by assisting the management of the organization in fulfilling the managerial responsibility for the condition and the improvement of the internal control.

The internal audit is an independent and objective activity manifested in providing confidence and consultation for the purpose of benefiting and improving the activity of the public sector organizations. On a national level, the internal audit in the public sector has been regulated by a law established in 2006, which is currently being enforced by applying the international standards for professional internal audit practice, the Internal Auditors' Code of Ethics and the internal audit methodology (A Guide in 3 volumes). During the implementation of the activity, the internal audit observes the principles of independence and objectivity, competence and professional care as well as sincerity and confidentiality. There are three main directions in which the internal audit supports the organizations in achieving their goals – identifying and assessing the risks, assessing the adequacy and the effectiveness of the internal control systems and providing recommendations for improving the activities within the organization.

The internal audit in the public sector is being implemented by an internal audit unit consisting of a head of the unit and internal auditors, ensuring the stipulated minimum number of the members. The internal audit unit is a structure within the organization, which is directly subordinate to the manager of the organization in order to ensure his/her independence when planning the audit activity, executing the assignments and reporting them. The manager of the organization cannot assign the internal audit manager and the internal auditors' functions and activities different from the internal audit activity. A number of requirements have been established for the appointment of the internal auditors – they shall be active people with completed higher education (Bachelor's or Master's Degree) and shall also hold an international internal auditor's certificate. When appointing the internal audit manager, there are some regulated additional requirements apart from those specified – the person shall have higher education (Master's Degree) and at least 3 years of experience in the sphere of internal or external audit. The scope of the activity of the unit shall include all the structures, programmes, activities and processes within the organization. It also includes structures that do not have established internal audit units and manage a low-level budget, trading partnerships with over 50% state and/or municipal participation in the capital, state-owned enterprises, medical establishments – trading partnerships with 100% state, municipal or mixed participation in the capital.

Another aspect is the statutory requirement for the establishment of an audit committee within the public sector organizations where there is a formed internal audit unit. It consists of 3 to 5 members (internal and external for the organization) and they shall have higher education in the sphere of management and control, internal or external audit and shall not be involved in more than two audit committees in accordance with this law. The staff of the audit committee shall be determined after implementing a public procedure for selecting members, which has been coordinated

with the respective competent authorities depending on the type of the organization. The lawmaker has given certain powers to the audit committees which are related to the coordination of the status, the number of the staff of the internal audit unit, the strategic and annual plans. Another aspect of their activity is related to giving statements and recommendations regarding audit reports, the processes of financial accounting, the effectiveness of the internal control systems within the organization and others.

The established order and the method of forming internal audit units is a prerequisite for the successful functioning, the observance of the financial discipline and the effectiveness in the process of achieving the goals set within the public organizations.

References:

1. Public Sector Internal Audit Act, Promulgated, State Gazette No. 27/31.03.2006; last amended and supplemented, SG No.13/12.02.2019.
2. Handbook of internal audit, Ministry of finance, 2009.
3. International standards for the professional practice of internal auditing (standards), January 1, 2017, The IAA.

JEL E62; H62; H63

Shopov Dimcho

*PhD student of the Department of Finance and Credit,
D.A. Tsenov Academy of Economics,
Svishtov, Bulgaria*

PROBLEMS ASSOCIATED WITH BUDGET DEFICIT FINANCING AS A PART OF THE EUROPEAN UNION FISCAL POLICY (2008-2017)

The emergence of the modern fiscal policy is accompanied by a variety of factors that directly affect its development. The main priority is to minimize the risk for the economies and prevent future imbalances. In order to achieve this goal, the nature of the budget deficit financing and the fiscal policy as an integrated part of the current economic life of the European Union's member states must be determined. The problems about the relation between the economic growth, measured using the change in the country's GDP, the government budget deficit or surplus and the deficit financing of the state budget, leading to accumulation of government debt are characterized and proposals about dealing with those problems are stated.

Keywords: *fiscal policy, government budget, deficit financing, European union.*

The fiscal policy is a specific part of the modern economic theory whose main goal is to aid the government in effort to prevent serious shocks. By implementing such policy, the government can influence the economy of the country using public spending

and taxation. Changing the levels and the composition of the public revenues through taxes and the resources spend by the government can influence the aggregate demand for goods and services and the level of economic activity in the country, the employment rate, the rate of inflation, the savings and investments, the income distribution and the economic growth. The impact of the fiscal policy is mainly focused to the effect of changes in the government budget on the overall economy.

The fiscal policy as a part of several policies implemented by the government in order to maintain and develop the country's economy is often confused with the monetary policy. The latter is the policy through which the country's central bank influences the money supply and the interest rates. The two represent the main tools utilized by the policymakers seeking to influence the economy. Central banks indirectly target activity by influencing the money supply through adjustments to interest rates, bank reserve requirements, and the purchase and sale of government securities and foreign exchange. Governments influence the economy by changing the level and types of taxes, the extent and composition of spending, and the degree and form of borrowing [1].

When going through the different stages of the business cycle the country undergoes various economic states. During recession the government might attempt to fuel the economic growth by increasing the aggregate demand using lower tax rates. Another possible solution used commonly by the government is economic expansion through increased public spending that can generate demand by providing more employment. This is known as expansionary fiscal policy. The main downside to expansion is the necessity for deficit financing when public expenditures exceed the revenue.

The other major type of fiscal policy is the contractionary fiscal policy. Though rarely used the contractionary policy can slow economic growth in times of an "overheating" economy. The high inflation level that is damaging the standard of living of the population similar to recession can be controlled by increase of the tax levels and lowering the public spending. This type of fiscal policy is characterized by budget surpluses, unlike the expansionary policy which is a synonym to deficit. Although having less downsides the contractionary fiscal policy is largely ineffective and usually the unsustainable growth is regulated by rather using the monetary fiscal policy.

The idea behind the fiscal policy is based on the works of John Maynard Keynes. The theory of the Keynesian economics states that governments could influence macroeconomic productivity levels by adjusting spending and tax policies. This influence, in turn, curbs inflation (generally considered to be healthy when between 2-3%), increases employment and maintains a healthy value of money [2, pp. 22-23].

The government budget management is increasingly implementing the use of deficit financing. This stems from the relationship and the dependent correlation between the funds borrowed by the government and the taxation system in the economy. Despite the different revenue-generating methods the payment of government debts

relies heavily on the tax policy and the level of the tax burden in the country. Any increase in the public indebtedness and the use of deficit financing, as the practice show, directly affects the levels of the tax burden.

Many economists believe that the effects of debt accumulation and deficit financing, if left unsupervised, could threaten economic growth. Too much debt, augmented by consistent deficits, could cause a government to raise taxes, seek ways to increase inflation, and default on its debt. What's more, the sale of government bonds could crowd out corporate and other private issuers, which might distort prices and interest rates in capital markets. The utilization of budget deficit financing creates an effect of increased short-term aggregate demand as well as consumption of resources. This can be defined as the so-called “fiscal illusion”, a concept introduced by the representatives of the Keynesians researching the public debt theory. The increase in the demand, through the interest rate mechanism, leads to a shift in private investment within the country’s economy, in favor of public spending.

The main principle in public finance has many varieties, but in its simplest form it comes down to the following statement: governments should borrow only to finance investment projects that benefit future generations; the current expenses, from which the current generation wins should be funded with taxes and tax revenues.

The relation between the economic growth, the government deficit/surplus and the government debt of the countries, part of the European union can be clearly observed after the beginning of the 2009 European debt crisis. By the end of the first year of the crisis, the first indicator, that reacted to the shock was the level of the GDP

Twenty-four out of twenty-eight members saw their biggest negative GDP change in 2009 (Table 1).

Table 1

Economic growth of the EU28 countries – GDP percentage change on previous year (lowest growth for each country is marked in red)

TIME/GEO	EU28	EA19	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK
2008	0.5	0.5	0.8	6.0	2.7	-0.5	1.1	-5.4	-4.4	-0.3	1.1	0.3	2.0	-1.1	3.6	-3.5	2.6	-1.3	0.9	3.3	2.2	1.5	4.2	0.2	9.3	3.3	5.6	0.7	-0.6	-0.3
2009	-4.3	-4.5	-2.3	-3.6	-4.8	-4.9	-5.6	-14.7	-5.0	-4.3	-3.6	-2.9	-7.3	-5.5	-2.0	-14.4	-14.8	-4.4	-6.6	-2.5	-3.7	-3.8	2.8	-3.0	-5.5	-7.8	-5.4	-8.3	-5.2	-4.2
2010	2.1	2.1	2.7	1.3	2.3	1.9	4.1	2.3	1.9	-5.5	0.0	1.9	-1.5	1.7	1.3	-3.9	1.6	4.9	0.7	3.5	1.3	1.8	3.6	1.9	-3.9	1.2	5.0	3.0	6.0	1.7
2011	1.8	1.6	1.8	1.9	1.8	1.3	3.7	7.6	3.7	-9.1	-1.0	2.2	-0.3	0.6	0.4	6.4	6.0	2.5	1.7	1.3	1.6	2.9	5.0	-1.8	2.0	0.6	2.8	2.6	2.7	1.6
2012	-0.4	-0.9	0.2	0.0	-0.8	0.2	0.5	4.3	0.2	-7.3	-2.9	0.3	-2.3	-2.8	-2.9	4.0	3.8	-0.4	-1.6	2.7	-1.0	0.7	1.6	-4.0	2.1	-2.7	1.7	-1.4	-0.3	1.4
2013	0.3	-0.2	0.2	0.5	-0.5	0.9	0.5	1.9	1.3	-3.2	-1.7	0.6	-0.5	-1.7	-5.8	2.4	3.5	3.7	2.1	4.5	-0.1	0.0	1.4	-1.1	3.5	-1.1	1.5	-0.8	1.2	2.0
2014	1.8	1.4	1.3	1.8	2.7	1.6	2.2	2.9	8.8	0.7	1.4	1.0	-0.1	0.1	-1.3	1.9	3.5	4.3	4.2	8.5	1.4	0.7	3.3	0.9	3.4	3.0	2.8	-0.6	2.6	2.9
2015	2.3	2.1	1.7	3.5	5.3	2.3	1.7	1.9	25.1	-0.4	3.6	1.1	2.4	0.9	2.0	3.0	2.0	3.9	3.5	10.7	2.0	1.1	3.8	1.8	3.9	2.3	4.2	0.5	4.5	2.3
2016	2.0	2.0	1.5	3.9	2.5	2.4	2.2	3.5	5.0	-0.2	3.2	1.2	3.5	1.1	4.8	2.1	2.4	2.4	2.3	5.7	2.2	2.0	3.1	1.9	4.8	3.1	3.1	2.8	2.7	1.8
2017	2.4	2.4	1.7	3.8	4.4	2.3	2.2	4.9	7.2	1.5	3.0	2.2	2.9	1.7	4.5	4.6	4.1	1.5	4.1	6.7	2.9	2.6	4.8	2.8	7.0	4.9	3.2	2.7	2.1	1.8

Note: Compiled by the author on the basis of [3]

The table 2 shows that the negative change of the economic growth is directly related to the accumulation of government deficit. The dispersion is higher, but it is still visible that the lower level of the GDP is counter with higher public spending, which leads to either higher tax levels or external budget financing.

Table 2

Government deficit (-)/surplus (+) of the EU28 countries – percentage of GDP (biggest deficit numbers for each country are marked in red)

TIME/GEO	EU28	EA19	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK
2008	-2.5	-2.2	-1.1	1.6	-2.0	3.2	-0.2	-2.7	-7.0	-10.2	-4.4	-3.3	-2.8	-2.6	0.9	-4.2	-3.1	3.3	-3.7	-4.2	0.2	-1.5	-3.6	-3.8	-5.4	-1.4	-2.4	4.2	1.9	-5.2
2009	-6.6	-6.2	-5.4	-4.1	-5.5	-2.8	-3.2	-2.2	-13.8	-15.1	-11.0	-7.2	-6.0	-5.2	-5.4	-9.1	-9.1	-0.7	-4.5	-3.2	-5.1	-5.3	-7.3	-9.8	-9.1	-5.8	-7.8	-2.5	-0.7	-10.1
2010	-6.4	-6.2	-4.0	-3.1	-4.2	-2.7	-4.2	0.2	-32.0	-11.2	-9.4	-6.9	-6.3	-4.2	-4.7	-8.7	-6.9	-0.7	-4.5	-2.4	-5.2	-4.4	-7.3	-11.2	-6.9	-5.6	-7.5	-2.6	0.0	-9.3
2011	-4.6	-4.2	-4.2	-2.0	-2.7	-2.1	-1.0	1.2	-12.8	-10.3	-9.6	-5.2	-7.9	-3.7	-5.7	-4.3	-8.9	0.5	-5.4	-2.4	-4.4	-2.6	-4.8	-7.4	-5.4	-6.7	-4.3	-1.0	-0.2	-7.5
2012	-4.3	-3.7	-4.2	-0.3	-3.9	-3.5	0.0	-0.3	-8.1	-8.9	-10.5	-5.0	-5.3	-2.9	-5.6	-1.2	-3.1	0.3	-2.4	-3.5	-3.9	-2.2	-3.7	-5.7	-3.7	-4.0	-4.3	-2.2	-1.0	-8.1
2013	-3.3	-3.1	-3.1	-0.4	-1.2	-1.2	-0.1	-0.2	-6.1	-13.2	-7.0	-4.1	-5.3	-2.9	-5.1	-1.2	-2.6	1.0	-2.6	-2.4	-2.9	-2.0	-4.1	-4.8	-2.2	-14.7	-2.7	-2.6	-1.4	-5.4
2014	-2.9	-2.5	-3.1	-5.4	-2.1	1.1	0.6	0.7	-3.6	-3.6	-6.0	-3.9	-5.1	-3.0	-9.0	-1.5	-0.6	1.3	-2.6	-1.7	-2.2	-2.7	-3.7	-7.2	-1.3	-5.5	-2.7	-3.2	-1.6	-5.4
2015	-2.3	-2.0	-2.5	-1.7	-0.6	-1.5	0.8	0.1	-1.9	-5.6	-5.3	-3.6	-3.4	-2.6	-1.3	-1.4	-0.3	1.3	-1.9	-1.0	-2.0	-1.0	-2.7	-4.4	-0.7	-2.8	-2.6	-2.8	0.2	-4.2
2016	-1.7	-1.6	-2.4	0.2	0.7	-0.4	0.9	-0.3	-0.5	0.5	-4.5	-3.5	-0.9	-2.5	0.3	0.1	0.3	1.6	-1.6	0.9	0.0	-1.6	-2.2	-2.0	-2.9	-1.9	-2.2	-1.7	1.1	-2.9
2017	-1.0	-1.0	-0.9	1.1	1.5	1.1	1.0	-0.4	-0.2	0.8	-3.1	-2.7	0.9	-2.4	1.8	-0.6	0.5	1.4	-2.2	3.5	1.2	-0.8	-1.4	-3.0	-2.9	0.1	-0.8	-0.7	1.6	-1.8

Note: Compiled by the author on the basis of [4]

The deficit that was accumulated during the first two years of the crisis requires the usage of deficit financing of the government budget. The government debt accumulated in the process can be observed in the data shown in the table 3.

We see that by 2012-2013 lot of European countries had already added large amounts of public debt that can lead to high amounts of expenditures that the governments have to make in the future, such as interest payments to the creditors.

Table 3

Government debt of the EU28 countries – percentage of GDP (biggest debt numbers are marked in red)

TIME/GEO	EU28	EA19	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK
2008	60.7	68.7	92.5	13.0	28.3	33.3	65.2	4.5	42.4	109.4	39.5	68.8	39.0	102.4	45.6	18.2	14.6	14.9	71.6	62.6	54.7	68.7	46.3	71.7	12.4	21.8	28.5	32.7	37.7	49.7
2009	73.3	79.2	99.5	13.7	33.6	40.2	72.6	7.0	61.5	126.7	52.8	83.0	48.3	112.5	54.3	35.8	28.0	15.7	77.8	67.6	56.8	79.9	49.4	83.6	22.1	34.6	36.3	41.7	41.3	63.7
2010	78.8	84.6	99.7	15.3	37.4	42.6	81.0	6.6	86.0	146.2	60.1	85.3	57.3	115.4	56.8	46.8	36.2	19.8	80.2	67.5	59.3	82.7	53.1	96.2	29.7	38.4	41.2	47.1	38.6	75.2
2011	81.4	86.6	102.6	15.2	39.8	46.1	78.6	6.1	110.9	172.1	69.5	87.8	63.8	116.5	66.2	42.7	37.2	18.7	80.5	70.1	61.7	82.4	54.1	111.4	34.0	46.6	43.7	48.5	37.8	80.8
2012	83.8	89.7	104.3	16.7	44.5	44.9	79.9	9.7	119.9	159.6	85.7	90.6	69.4	123.4	80.1	41.2	39.8	22.0	78.4	67.7	66.2	81.9	53.7	126.2	36.9	53.8	52.2	53.9	38.1	84.1
2013	85.7	91.6	105.5	17.1	44.9	44.0	77.4	10.2	119.7	177.4	95.5	93.4	80.4	129.0	103.1	39.0	38.8	23.7	77.1	68.4	67.7	81.3	55.7	129.0	37.6	70.4	54.7	56.5	40.7	85.2
2014	86.4	91.8	107.6	27.1	42.2	44.3	74.5	10.5	104.1	178.9	100.4	94.9	84.0	131.8	108.0	40.9	40.5	22.7	76.6	63.7	67.9	84.0	50.4	130.6	39.2	80.4	53.5	60.2	45.5	87.0
2015	84.4	89.9	106.5	26.2	40.0	39.9	70.8	9.9	76.8	175.9	99.3	95.6	83.7	131.6	108.0	36.8	42.6	22.2	76.6	58.6	64.6	84.8	51.3	128.8	37.8	82.6	52.2	63.6	44.2	87.9
2016	83.3	89.1	106.1	29.6	36.8	37.9	67.9	9.2	73.4	178.5	99.0	98.2	80.2	131.4	105.5	40.3	39.9	20.7	75.9	56.3	61.9	83.0	54.2	129.2	37.3	78.7	51.8	63.0	42.4	87.9
2017	81.6	86.8	103.4	25.6	34.7	36.1	63.9	8.7	68.4	176.1	98.1	98.5	77.5	131.2	96.1	40.0	39.4	23.0	73.3	50.9	57.0	78.3	50.6	124.8	35.1	74.1	50.9	61.3	40.8	87.4

Note: Compiled by the author on the basis of [5]

In conclusion, by analyzing the data from the three tables above, we can confirm the existence of a connection between the economic growth, the government deficit, the deficit financing and the public debt. The cycle that they construct can be detrimental for the economies of the EU member states. By accumulating higher amounts of debt, they reach to the point, where the economic growth is affected. Resulting in a decline in GDP levels, which leads to a higher amount of deficit that will eventually be met by rise in taxation or by financing through debt. In order to interrupt this negative cycle, economies must establish an appropriate and strict fiscal policy that controls the level of debt and the negative consequences that it leads to. It is also highly important that all EU member-states cooperate together to establish a Fiscal union amongst them. The foundations of which have already been laid with pacts and treaties like the Stability and

Growth Pact and the Fiscal Compact, whose aim was to help the economies of EU members to fight with the debt crisis together.

References:

1. Zahariev, A. Debt Management, Svishtov: Academic Publishing "Tsenov", 2012, pp. 23-24.
2. Eurostat, "GDP and main components (output, expenditure and income)," Eurostat, 14 March 2019. [Online]. Available at: https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-datasets/-/naida_10_gdp [Accessed 05 April 2019].
3. Eurostat, "General government deficit (-) and surplus (+) - annual data," Eurostat, 22 March 2019. [Online]. Available at: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-datasets/-/teina200> [Accessed 05 April 2019].
4. Eurostat, "Government deficit/surplus, debt and associated data," Eurostat, 22 March 2019. [Online]. Available at: https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-datasets/-/gov_10dd_edpt1 [Accessed 25 March 2019].
5. Horton, M. and A. El-Ganainy, "Publications: Fiscal Policy: Taking and Giving Away," 18 December 2018. [Online]. Available at: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/basics/fiscpol.htm> [Accessed 25 March 2018].

ФІНАНСОВІ ІНСТИТУТИ ТА ІНСТРУМЕНТИ АКТИВІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

FINANCIAL INSTITUTES AND INSTRUMENTS FOR ENHANCING INNOVATIONS

JEL G22

Величко Геннадій Олександрович

к.е.н, професор кафедри фінансового менеджменту та фондового ринку

Донєва Тетяна Іванівна

студентка 5 курсу факультету фінансів та банківської справи

Одеського національного економічного університету

м. Одеса, Україна

ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЬ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ: ШЛЯХИ ЇЇ ПІДВИЩЕННЯ

У тезах розглядаються теоретичні засади платоспроможності, розглянуті ризики, які на неї впливають, наведені шляхи підвищення платоспроможності вітчизняних страхових компаній. Проаналізовано стан сучасного страхового ринку України.

***Ключові слова:** платоспроможність, фактичний та нормативний запас платоспроможності, ліквідність.*

Сьогодні в громадській свідомості населення України, органів державної влади страхування все більше сприймається як необхідний та важливий фінансовий механізм, що забезпечує соціально-економічну стабільність і безпеку, розвиток підприємництва, ефективний захист майнових інтересів громадян та організацій від природних, техногенних, економічних та інших ризиків, реалізацію державної політики соціально-економічного захисту суспільства. Але чи всі страхові компанії можуть відповідати по своїм страховим зобов'язанням? Відповідь очевидна – ні, тільки платоспроможні. Платоспроможність – одна з найважливіших економічних характеристик страхової компанії.

Поняття «платоспроможність» трактується як здатність страхової компанії своєчасно та повністю виконувати свої платіжні зобов'язання, що впливають з укладених договорів страхування або в силу закону.

З метою забезпечення платоспроможності страхова компанія повинна прагнути до: створення стабільного страхового портфеля шляхом укладання якомога більшої кількості договорів; дотримання нормативних співвідношень між активами та прийнятими страховими зобов'язаннями; та розміщення страхових резервів на умовах достатності, диверсифікованості та якості [1, 2].

Страхові компанії з метою забезпечення виконання зобов'язань перед страхувальниками зобов'язані дотримуватися певних вимог, які забезпечують їхню платоспроможність.

Разом з тим, як показують дослідження, наявність виконання умов платоспроможності не гарантує фінансової стійкості страховика, не забезпечує його розвиток та стабільність. До наступного часу рівень страхових виплат українськими страховиками майже у два рази нижчий за європейський. Страховики України не стають фінансово потужними учасниками світового страхового ринку, а їх рівень інвестиційного доходу знаходиться на середньому (а частіше низькому) рівні. Проведений SWOT-аналіз за низкою страховиків свідчить, що майже всі вони знаходяться у зоні ризику (фінансового). Отримані дані свідчать або, що виконання тільки умов платоспроможності не є запорукою фінансової успішності, або встановлені вимоги платоспроможності є заниженими щодо сучасних вимог розвитку страхової галузі.

Фінансова криза створює серйозні загрози для будь-яких фінансових установ, у тому числі страхових компаній, діяльність яких безпосередньо пов'язана з ризиками. В умовах мінливості та невизначеності ринкового середовища одним з актуальних напрямів управлінської діяльності страховика стає забезпечення його платоспроможності, що неможливо без оцінювання її рівня та аналізу факторів, що на неї впливають. Відповідно до Стратегії реформування державного регулювання ринків небанківських фінансових послуг на 2015-2020 роки пріоритетними завданнями є створення стабільного страхового ринку шляхом підвищення фінансової стійкості та платоспроможності страхових компаній. Такі умови розвитку страхового ринку визначають необхідність дослідження сутності платоспроможності та підходів до її управління [3].

На платоспроможність страхової компанії можуть впливати внутрішні та зовнішні фактори (табл. 1).

Страховий ринок України характеризується низьким рівнем розвитку та має ряд невирішених проблем.

Основними напрямами вирішення проблем розвитку страхового ринку України у контексті управління платоспроможністю мають бути:

- розробка єдиної законодавчої бази стосовно нормативів діяльності страхових компаній;
- забезпечення подальшої адаптації законодавства України у сфері страхування до законодавства Європейського Союзу;
- розробка та затвердження єдиної державної концепції розвитку страхового ринку України, яка мала б реальне фінансове підґрунтя;
- підвищення добробуту та рівня страхової культури населення;
- покращення стану як державних, так і корпоративних фінансів;
- запровадження системи захисту прав споживачів страхових послуг;

– комплексний контроль таких параметрів діяльності страховиків як внутрішня система управління та контролю за ризиками, прозора фінансова звітність, виявлення недоліків у діяльності страховиків на ранніх стадіях їх розвитку.

Таблиця 1.

Фактори впливу на платоспроможність страхової компанії

Фактори	Характеристика
Внутрішні	Структура страхового портфеля та інших зобов'язань
	Політика перестраховування
	Тарифна політка
	Якість та достатність власних коштів та страхових ресурсів
	Організаційна структура
	Рівень технології
	Конкурентна позиція, ринкова поведінка, ділова активність
	Фінансові результати
	Бізнес-стратегія і діловий потенціал
Зовнішні	Стан економіки і галузі
	Зовнішні ризики, рівень конкуренції та стан розвитку страхового ринку
	Стан, стратегія та ефективність державного регулювання
	Політика оподаткування
	Рівень довіри споживачів
	Політична ситуація та умови зовнішньоекономічної діяльності

Джерело: складено за даними [2].

Отже, усунення негативних чинників розвитку страхової галузі сприятиме стабільному розвитку національної економіки та стимулюватиме інтеграцію України до регіональних та світових страхових ринків. Для усунення негативних факторів розвитку страхового ринку України необхідно запроваджувати заходи, які полягатимуть у підвищенні рівня надійності та фінансової стійкості страховиків.

Список використаних джерел:

1. Про затвердження Положення про обов'язкові критерії та нормативи достатності, диверсифікованості та якості активів страховика: Розпорядження Нацкомфінпослуг України № 396 від 23.02.2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/-show/z0417-16> (дата звернення: 16.12.2018 р.)
2. Умови забезпечення платоспроможності страховиків [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://domik.ua/poleznoe/content-rozdil-iii-zabezpechennya-platospromozhnosti-straxovikiv-id275.html> (дата звернення: 16.02.2019 р.)

3. Стратегія реформування державного регулювання ринків небанківських фінансових послуг на 2015-2020 роки: Розпорядження Нацкомфінпослуг України № 499 від 19.03.2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nfr.gov.ua/news/918.html> (дата звернення: 16.03.2019 р.).

JEL G20; G23

Дорофєєв Дмитро Анатолійович
аспірант кафедри фінансів, банківської справи та страхування
ДВНЗ «Університет банківської справи»
м. Київ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ РЕГУЛЯТОРНИХ ІННОВАЦІЙ У НЕБАНКІВСЬКОМУ ФІНАНСОВОМУ СЕКТОРІ

У тезах досліджено методологічні та методичні аспекти запровадження та використання регуляторних інновацій у небанківському фінансовому секторі. Визначено поняття регуляторних інновацій, уточнено завдання, функції та методи державного регулювання й нагляду, охарактеризовано види та основні напрями використання регуляторних інновацій управлінського та організаційного характеру в небанківських фінансових установах.

***Ключові слова:** небанківський фінансовий сектор, регуляторні інновації, регулювання, нагляд.*

Розвиток вітчизняного небанківського фінансового сектору супроводжується поглибленням інноваційних процесів та посиленням їх впливу на всю економічну систему, а тому процес запровадження інновацій повинен бути під постійним контролем з боку державного регулятора. Разом з тим, сам державний регулятор у процесі своєї діяльності запроваджує регуляторні інновації, які є обов'язковими для виконання всіма фінансовими установами. Такі інновації стосуються вдосконалення управління, організації діяльності та запровадження нових технологій надання фінансових послуг [6, с. 33].

Головним завданням запровадження та використання регуляторних інновацій у небанківському фінансовому секторі є реалізація державної політики щодо розвитку ринку фінансових послуг з урахуванням інтересів всіх економічних суб'єктів, забезпечення захисту прав споживачів фінансових послуг і стабільності функціонування фінансової системи [1, с. 44; 2, с. 38].

Основними завданнями запровадження регуляторних інновацій є: формування пріоритетів і розроблення програм інноваційного розвитку; законодавче та нормативне забезпечення інноваційного процесу та захист прав його учасників; розроблення ефективних фінансових, економічних, податкових та облікових механізмів з метою підтримки інноваційних процесів; фінансове

забезпечення процесу впровадження та використання інновацій; підтримка та розвиток об'єктів інноваційної інфраструктури [4, с. 17; 5, с. 8].

Разом з тим, у процесі регулювання інноваційної діяльності в небанківських фінансових установах роль державних регуляторів не обмежується підтримкою їх прагнення до формування інноваційних стратегій. Державні регулятори не лише відслідковують запровадження нових послуг, інструментів і технологій, а й запроваджують власні інновації [7, с. 42].

До головних регуляторних інновацій, запроваджених Нацкомфінпослуг на ринку небанківських фінансових послуг України упродовж останніх років, можна віднести: розроблення нових методик формування страхових резервів, розрахунку викупної суми за договором страхування життя, визначення загальної вартості кредиту для споживача, розроблення методичних рекомендацій щодо складання аудиторських звітів, нових форм фінансової звітності; затвердження економічних нормативів для страхових компаній та фінансових компаній, що надають фінансові послуги з адміністрування фінансових активів; запровадження індикаторів аналізу фінансової звітності, більш чутливих до зміни фінансового стану та ризиковості операцій; використання електронного документообігу тощо. Такі регуляторні інновації можна класифікувати як управлінські, організаційні, технологічні або інформаційні [3, с. 24; 8, с. 93].

Аналіз функціонування небанківського фінансового сектору та діяльності Нацкомфінпослуг у 2015-2018 рр. свідчить про те, що в 2018 р. в небанківських фінансових установах було запроваджено 12 регуляторних інновацій, що в 2,4 раза більше, ніж у 2015 р.

Найбільш перспективними видами фінансових інновацій, які можуть бути використані на небанківському фінансовому ринку України, є: розвиток банкострахування, страхового та перестрахового брокерства; запровадження методів «прямого врегулювання» та «електронного поліса» в системі обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів; запровадження нових механізмів сільськогосподарського страхування; страхування експорту; реалізація через кредитні спілки державних програм підтримки малого підприємництва; перехід до дистанційної моделі обслуговування та інформування клієнтів [9, с. 56].

Сучасний етап розвитку регулювання та управління інноваційними процесами в небанківському фінансовому секторі характеризується поширенням нових інформаційних технологій та технологій, що ґрунтуються на використанні штучного інтелекту. У перспективі головними техніко-технологічними чинниками, які сприятимуть суттєвому реформуванню ринку фінансових послуг, будуть розвиток сфери Fintech і надання фінансових послуг у цифровому форматі, використання блокчейн-технології та посилення технічних і технологічних ризиків. У зв'язку з цим регулятори небанківського фінансового сектору повинні більше уваги приділяти регулюванню та нагляду за запровадженням і

використанням фінансовими установами фінансових, технічних і технологічних інновацій. Перш за все, це стосується контролю за регулярним оновленням та вдосконаленням фінансовими установами використовуваних операційних моделей ІТ-технологій, розроблення нових методів забезпечення кібербезпеки для всіх технічних та операційних систем, методів управління ризиками, а також посилення вимог до систем корпоративного управління [10, с. 165].

Сьогодні в діяльності небанківських фінансових установ спостерігається перехід від фрагментарного до інституційного застосування інноваційних технологій. Це стосується використання загальнодоступного реєстру блокчейна та інших технологій розподіленого реєстру, які можна розглядати як найбільш перспективну складову операційної інфраструктури діяльності небанківських фінансових установ. Тому головними інституційними складовими регуляторного середовища інноваційної діяльності в небанківських фінансових установах повинні бути: загальний рівень розвитку техніки, фінансової науки та освітньої системи країни; цілеспрямована інвестиційна та інноваційна політика держави, які стимулюють розвиток інноваційної діяльності у небанківському фінансовому секторі; система науково-дослідних установ, які здійснюють наукові дослідження та науково-прикладні розробки у сфері фінансової та інформаційної діяльності; високий рівень функціональності законодавчого та нормативно-правового забезпечення інноваційної діяльності.

Проведене дослідження свідчить про активне впровадження у вітчизняних небанківських фінансових установах регуляторних інновацій та підтримку їх діяльності з боку державного регулятора з метою забезпечення стійкого розвитку фінансового сектору та надійного захисту прав споживачів фінансових послуг.

Список використаних джерел:

1. Міщенко С.В. Вдосконалення інституційної структури нагляду за фінансовим сектором /С.В. Міщенко //Банківська справа. – 2007. – №1. – С.41-56.
2. Міщенко С.В. Критерії та показники оцінки стабільності функціонування фінансового сектору /С.В. Міщенко //Вісник НБУ. – 2008. – №9. – С.36-45.
3. Міщенко С.В. Вдосконалення системи безготівкових роздрібних платежів / С.В. Міщенко //Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Економіка. 2014. – №5(158). – С.22-28.
4. Науменкова С.В. Оцінка впливу галузевої приналежності на рівень перспективної платоспроможності позичальника / С.В. Науменкова //Вісник Національного банку України. – 2005. – №7. – С.14-21.
5. Науменкова С.В. Функціонування недержавних пенсійних фондів на ринку фінансових послуг України / С.В. Науменкова //Фінанси України. – 2010. – №4. – С.3-16.

6. Науменкова С. Фінансова інклюзивність та проблеми забезпечення доступу населення до базових фінансових послуг в Україні /С. Науменкова //Вісник Національного банку України. – 2014. – №11. – С.31-37.

7. Науменкова С. Базель I, II, III: розвиток підходів для зміцнення регуляторної основи /С. Науменкова //Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Економіка. – 2015. – №12. – С.39-48.

8. Ризики, загрози, пріоритети та наслідки реформування пенсійної системи України: аналіт. доп. ; за ред. Я.А. Жаліла. – К.: НІСД, 2012. – С.91-94.

9. Світовий досвід та перспективи розвитку електронних грошей в Україні. Вип. 10 / П.М. Сенищ та ін. – К.: Національний банк України, 2008. – 145 с.

10. Соколов Б. И. Роль платежных систем в обеспечении устойчивого развития национальной экономики /Б. И. Соколов, С. В. Мищенко // Проблемы современной экономики. – 2015. – №2(54). – С.163-168.

JEL L83

Іванов Андрій Миколайович

*к.е.н., доцент кафедри туристичного та готельно-ресторанного бізнесу
Одеського національного економічного університету
м. Одеса, Україна*

ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО СТВОРЕННЯ СТАРТАПІВ У ГОТЕЛЬНОМУ БІЗНЕСІ УКРАЇНИ

У тезах розглядається проблема розробки стартапу в сфері готельного господарства. Запропоновані ідеї щодо розробки стартапів в готельєрстві України.

Ключові слова: *інновація, стартап, готельний стартап, готельний бізнес.*

Сьогодні Україна має потужний інноваційний потенціал стартапів завдяки чому щороку зростає їх кількість та визнання на міжнародному ринку, а команди розробників стають відомими на весь світ і отримують інвестиції для впровадження стартапу.

Однак в сфері готельного бізнесу України стартапи, які фінансуються та доведені до логічного впровадження, майже відсутні. Це пояснюється нестабільним станом української економіки, обмеженістю готельного ринку, незнанням технологій розробки стартапів командами та окремими розробниками, неузгодженістю нормативно-правової бази. Готельєри вважають, що для ефективного функціонування їх підприємств достатньо мінімальних вимог, які визначені ДСТУ [1].

Аналіз рейтингу найкращих стартапів, наведений на сервісі Startup Ranking, виявив, що з 137 країн-засновників стартапів, Україна зайняла 37 місце,

випередивши Південну Корею та Естонію [2]. За даними світового рейтингу стартапів сервісу Startup Ranking в Україні у 2016 р. було зареєстровано 141 стартап-компанію, у 2017 – 3000, а у 2018 році - 3200 [3].

З останніх українських розробок, відзначених на світових конкурсах стартапів, слід виділити такі:

- Photofact – розробка, яка захищає фотографії від підробки;
- Luckfind.me (Online Lost & Found Luckfind.me) – сервіс пошуку втрачених речей;
- InCust - безкарткова програма лояльності для бізнесу;
- Solargaps – розумні жалюзі, що автоматично відстежують положення сонця і генерують електроенергію;
- Technovator – пристрій для дистанційної зарядки смартфонів.
- Також можна виділити ще кілька проектів, на фінансування яких інвестори виділили значні кошти:
 - eTachki – онлайн-аукціон старих автомобілів. Відразу після перезапуску в проект зайшла інвестиційна компанія TA Ventures, що допомогло залучити 1 млн. дол. США;
 - Allset - сервіс для замовлення їжі і бронювання столиків в ресторанах. Розробники протестували різні бізнес-моделі і запустили в США додаток, який допомагає завчасно замовити столик і їжу в ресторанах. З кожного замовлення стартап заробляє 2 дол. США - один від ресторану, а другий - від користувача. З 2016 р. проект залучив 3,35 млн. дол. від Andreessen Horowitz і ряду інших інвесторів;
 - Mevics – залучив 500 тис. дол. США від інвестиційно-консалтингової компанії UBTower. Гаджет дозволить зберегти здоров'я спини і виробити правильну поставу тим, хто веде сидячий спосіб життя.

Нажаль серед відомих стартапів у сфері готельного господарства в Україні за останні 5 років не визнаний жоден, який хоча б опосередковано стосувався готельного бізнесу.

Дослідження стосовно залученні інвестицій для стартапів в сфері готельного бізнесу України можна звести до п'яти (табл. 1).

Експертами в сфері стартапів ще у 2017 році було запропоновано та націлено українських стартаперів на розробці деяких інноваційних ідей стартапу, серед яких, наприклад, стартап «розумний дім», який міг би цілком бути впроваджений в сферу готельного бізнесу.

Наші пропозиції щодо створення нових стартапів для готельного бізнесу України зводяться до наступного:

- створення нового підприємства готельного типу в унікальних географічних місцевостях, наприклад, Олешківської пустелі Херсонщини, поблизу смт Доманівка Миколаївської області, де розстріляні тисячі євреїв, несе ленних

пунктах, де збереглися унікальні українські традиції писанкарства, ковальства, ткацтва, плетіння, гутництва і т.д.;

– створення готелів з наданням унікального індивідуального способу приготування їжі та власного обслуговування.

Таблиця 1.

Джерела для отримання інвестицій для стартапів в Україні

Тип ресурсу	Плюси	Мінуси
Власні кошти	- незалежність у роботі та прийнятті рішень; - 100% вартість компанії зберігається	- обмеження в розмірі ресурсу; - можливе погіршення стосунків з тими, у кого позичені гроші
Кредити	- доступність коштів	- високі ставки в Україні; - додаткові платежі; - застава під кредит
Кошти інвесторів, венчурне фінансування, бізнес-інкубатори	- додаткові гроші; - додаткова допомога	- відається частина бізнесу; - часткова втрата незалежності (гнучкості); - потрібний досвід для співпраці з інвестором
Конкурси	Можна отримати якісний зворотній зв'язок від експертів ринку, чи інвесторів	Якщо ідея сира, але перспективна, можуть на конкурсах її вкрати
Крауфандинг	- хороший спосіб заробити перші гроші для розвитку та заявити про свій стартап; - можна вивчити думку свого клієнта	- потрібно враховувати всі технічні моменти співпраці із платформами, бо можна не заробити, а втратити

Джерело: складено за даними [3].

Також до окремих складових стартапів, пов'язаних із готельним бізнесом України, пропонуємо такі можливі стартапи:

1. Доступ до готельного номера за допомогою стартфону, чи Apple Watch.

2. «Розумні дзеркала», які при дотику до них клієнта, можуть надати прогноз погоди, відповісти на будь-яке запитання гостя.

3. Впровадження в роботу готелів роботів-дворецьких, які б були запрограмовані на доставку їжі, кореспонденції в номери, виконувати роль гіда тощо.

4. Оснащення номерів телевізорами з декількома екранами, щоб гість міг на екрані одночасно переглядати декілька сюжетів.

5. Створення та оснащення номерів світлодіодною системою, за допомогою якої гість міг би, використовуючи планшет, обирати типи і режими кольорів освітлення номеру.

6. Створення спеціальних зон, які збирають сонячну енергію та дозволяють заряджати мобільні пристрої гостей.

7. Надання клієнтам спеціальних шлемів, за допомогою яких може створюватися інтерактивна реальність, коли гість займається в тренажерній залі, чи знаходиться в зоні лобі.

8. Створення інтелектуальних термостатів, які за допомогою смартфонів, регулюють температуру та клімату приміщенні номеру, економлять електроенергію при відсутності гостя.

Ці ідеї однозначно можуть знайти місце щодо застосування лише у деяких готелях та готельних комплексах, здебільшого п'яти-зіркових та бутик-готелях, які вже мають власний бренд, чи постійну клієнтуру.

Список використаних джерел:

1. ДСТУ 4269:2003 Послуги туристичні. Класифікація готелів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [www./admin/Desktop/](http://www.admin/Desktop/) (дата звернення: 22.03.2019 р.)

2. Startupranking [Online]. Available at: www.startupranking.com [Accessed 03 April 2019].

3. Основні тенденції розвитку стартапів в Україні – проблеми, перешкоди і можливості [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.civic-synergy.org.ua/wp-content/uploads/2018/04/Osnovni-tendentsiyi-rozvytku-startapiv-v-Ukrayini-1-1.pdf> (дата звернення: 22.03.2019 р.)

Івахненко Андрій Володимирович
*старший викладач кафедри міжнародного бізнесу та фінансів
Національного технічного університету «Харківський
політехнічний інститут»
м. Харків, Україна*

ФІНАНСОВЕ ПЛАНУВАННЯ ОНОВЛЕННЯ ВИРОБНИЧОЇ БАЗИ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

У тезах розглядається проблема значного морального і фізичного зносу основних виробничих фондів промислових підприємств. Наведено огляд основних джерел фінансування оновлення виробничих фондів і проаналізовані найбільш популярні джерела зовнішнього фінансування.

Ключові слова: амортизація, джерела фінансування, кредит, лізинг, виробничі фонди

У сучасних умовах будь-яке промислове підприємство, яке працює в умовах ринкової економіки і конкуренції, для підтримки високого рейтингу на ринку вимагає систематичного оновлення знарядь і засобів праці. Тільки за умови задовільного технічного стану виробничої бази та своєчасного оновлення основних фондів підприємство може розраховувати на стабільне економічне зростання. Завдання оновлення виробничих фондів є актуальним для більшості промислових підприємств країни, з огляду на те, що зростання технічного прогресу вимагає від підприємств виробництва сучасної продукції, що відповідає всім міжнародним вимогам якості, продукції, що, природно, призводить до стабільного прибутку підприємства. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває вивчення питань, пов'язаних з процесом оновлення виробничих фондів промислових підприємств, а також пошуком можливих джерел внутрішнього і зовнішнього фінансування даної проблеми. Це пояснюється тим, що ефективно оновлення матеріально-технічної бази дозволить підвищити фінансовий стан і конкурентоспроможність підприємства на ринку. Серед науковців, які присвятили свої роботи вивченню даної проблеми, можна виділити Е. Бірюкова, Н. Опришко, Н. Рубан, В. Царьова.

Метою дослідження є аналіз шляхів фінансування технологічного оновлення промислових підприємств. Теоретико-методологічною основою дослідження, результати якого надані в даній доповіді, виступали праці вітчизняних і зарубіжних вчених, присвячених проблемі технологічного розвитку промислових підприємств, власні аналітичні та статистичні дані.

В даній час однієї із серйозних проблем, які стоять перед промисловими підприємствами, є високий ступінь морального та фізичного зносу основних

виробничих фондів і низькі темпи їх оновлення. Ще однією проблемою може служити недостатнє фінансування оновлення виробничих фондів. Це залежить і від фінансового стану підприємства, і від політики управління в цілому. Як зазначає О. Бірюков «сучасні умови розвитку економічних систем вимагають від керівництва підприємства збалансованого фінансового адміністрування на всіх рівнях прийняття управлінських рішень» [1]. Якщо розглядати ступінь зносу в розрізі окремих видів економічної діяльності, то можна помітити, що найбільш висока ступінь зносу припадає саме на промислові підприємства. Причому динаміка оновлення основних фондів на виробництвах не перевищує 9,3%

Отже, високий знос основних виробничих фондів припускає низьку якість виробленої продукції і, як правило, досить таки не маленькі витрати на утримання і ремонт обладнання, так і на його оновлення. Природно, висока зношеність обладнання часом може привести до різних негативних ситуацій, таким як виробничі травми співробітників, аварії на виробництві і загибель людського життя. Щоб уникнути подібних ситуацій будь-якому підприємству вкрай важливо періодично оновлювати виробничі фонди. Підприємство, яке потребує додаткового фінансування для оновлення своїх фондів, має, як правило, кілька джерел фінансування. Їх можна поділити на 2 групи: власні і позикові [2]. До найбільш поширених власних джерел фінансування відносять чистий прибуток і амортизаційні відрахування, а до зовнішніх - банківський кредит, лізинг, державна підтримка [3].

Оновлення виробничих фондів практично для кожного підприємства є першочерговим завданням в політиці управління виробництвом. Однак не кожна компанія володіє необхідним резервом коштів. Визначені в доповіді джерела фінансування дозволять керівництву підприємства прийняти грамотне управлінське рішення з питання оновлення основних виробничих фондів. Однак необхідно мати на увазі, що сама по собі модернізація виробництва не гарантує підприємствам стабільну прибуткову діяльність - відсутність належного оновлення засобів виробництва протягом тривалого часу поставили промисловість в скрутне становище.

Список використаних джерел:

1. Бірюков, Е.С. Особливості вибору моделі поведінки інвестора на фінансовому ринку в сучасних умовах [Текст] / Е.С. Бірюков // Укр. держ. ун-ту. - 2015. - № 11 (366). Економіка. Вип. 49. С. 77-83. Опришко, Н.В. Рубан, Н.В.
2. Інтеграція кредиту та лізингу при оновленні основних фондів авіапромислового підприємства [Текст] / Н.В. Опришко // Праці МАІ. - 2011. - № 42. С. 1-9. Царьов, В.В.
3. Оцінка економічної ефективності інвестицій [Текст] / В.В. Царьов // Видавничий дім Пітер. - 2014.

Новосьолова Олена Сергіївна
к.е.н., старший викладач кафедри
фінансів банківської справи та страхування

Гром Тетяна Анатоліївна
студентка 4 курсу факультету економіки, бізнес-аналітики
та підприємництва
Херсонського національного технічного університету
м. Херсон, Україна

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

У тезах розглядаються напрями забезпечення фінансової стабільності економічної системи України. Формалізовано підходи до розбудови системи ідентифікації та оцінки глибини фінансової незбалансованості

***Ключові слова:** фінансова стабільність, фінансові ризики, макропруденційні заходи.*

Першочерговим завданням уряду України на сучасному етапі посткризового відновлення є розбудова інституціонального базису фінансової політики держави з метою стимулювання темпів економічного зростання та забезпечення фінансової стабільності економічної системи. Водночас, принциповою умовою модернізації економіки України має стати дотримання чіткого балансу між стимулюючими та регулюючими заходами. Так, для поживлення економічних процесів необхідним є пом'якшення монетарної політики, що, разом з тим, призведе до поглиблення розриву між реальним і фінансовим секторами, а збільшення ліквідності в обігу спродукує спекулятивні перегріви окремих сегментів фінансового ринку та появу «цінових бульбашок». Забезпечити фінансову стабільність економічної системи у довгостроковому періоді шляхом запобігання системним ризикам і подолання дисбалансів на мікро- і макрорівні дозволить застосування макропруденційних заходів відповідно до рекомендацій Базеля III в частині:

– підвищення фінансової стійкості окремих фінансових установ і організацій шляхом усунення накопичених внутрішніх дисбалансів (невідповідності структури активів і пасивів за термінами та валютою, вирішення проблеми капіталізації, очищення від «проблемних» активів тощо). Подібні заходи активно запроваджуються, починаючи із 2014-2015 років і до теперішнього часу;

– антициклічного регулювання економіки, спрямованого на запобігання надмірному нарощуванню капіталів і боргів у період економічного піднесення шляхом підвищення гнучкості дисконтної політики, коректування вартості ресурсів рефінансування, формування фінансових резервів (буферу консервації та

контрциклічного буферу), контролю за левериджем і вартістю національної грошової одиниці. Запровадження більшості антициклічних заходів заплановане на 2019-2020 роки, однак вважаємо, що подальше відкладення рекомендацій Базеля III негативно позначиться на розвитку української економіки.

В цілому, на регуляторні органи держави повинен покладатися комплекс взаємопов'язаних завдань. У процесі забезпечення фінансової стабільності ключове значення має запровадження системи заходів з метою підтримання рівня фінансової надійності суб'єктів економіки, попередження порушень та зловживань фінансового характеру, обмеження необґрунтованого зростання вартості активів і кредитування шляхом задіяння інструментів макропруденційного регулювання, посилення координаційної ролі держави при проведенні контролю за станом фінансової системи, імплементації загальних правил економічної поведінки цих суб'єктів, попередження порушень та зловживань фінансового характеру.

Українська економічна наука і практика не має чіткого, формалізованого підходу до ідентифікації та оцінки глибини фінансової незбалансованості економічної системи. Тому досвід країн Європейського Союзу [1; 2] щодо запровадження механізмів спостереження за потенційними ризиками є важливим у контексті запобігання появі нових фінансових дисбалансів. Першочерговими кроками у цьому напрямі мають стати: законодавче забезпечення комплексного та систематичного моніторингу фінансових дисбалансів; гармонізація правил статистичного обліку фінансових активів та зобов'язань інституційних секторів, цінових індикаторів до стандартів ЄС (зокрема, у частині визначення обсягу кредитування приватного сектору, розміру його боргу, обсягу боргу сектору загального державного управління, розрахунку індексу цін на житло шляхом моніторингу укладених угод з купівлі-продажу житлової нерухомості тощо); оптимальне поєднання монетарного, фіскального та макропруденційного інструментарію регулювання фінансових дисбалансів в економічній системі держави.

Список використаних джерел:

1. Шумська, С. С. Макроекономічні дисбаланси економічного розвитку: європейська практика та оцінка ситуації в Україні / С. С. Шумська // Європейський вектор економічного розвитку. - 2015. - № 1 (18). - С. 211-226.
2. MIP Scoreboard. Офіційний сайт Європейської комісії. [Online]. Available at: http://ec.europa.eu/economy_finance/economic_governance/macroeconomic_imbalance_procedure/mip_scoreboard/index_en.htm. [Accessed 21 March 2019].

Петченко Марина Валентинівна
к.е.н, керівник наукового відділу КЛК НАУ
Хебда Альона Сергіївна
викладач кафедри енергозабезпечення і систем управління
Кременчуцький льотний коледж НАУ
м. Кременчук, Україна

АЛГОРИТМ УПРАВЛІННЯ ОСНОВНИМ КАПІТАЛОМ ЯК СКЛАДОВА ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

В тезах запропонований алгоритм управління основним капіталом підприємства з урахуванням його галузевих особливостей. Алгоритм дозволить своєчасно визначати тенденцію загальної потреби підприємства в інвестиційних ресурсах, прогнозувати і своєчасно реагувати на вплив факторів зовнішнього і внутрішнього середовищ та застосовувати адаптивний інструментарій для прийняття ефективних рішень щодо управління основним капіталом.

Ключові слова: управління, основний капітал, газопостачання, алгоритм.

Основою інноваційного розвитку підприємства є активізація інвестування в його основний капітал та розробку адаптивних підходів та механізму управління ним.

Одним із важливих етапів управління основним капіталом підприємства є процес прогнозування його величини [1]. Зазначений етап дозволяє визначити обсяги потреб підприємства в основному капіталі для підтримки рівня його конкурентоспроможності на ринку товарів і послуг з урахуванням галузевої приналежності та мінливості зовнішнього середовища. Розробка та реалізація ефективної стратегії управління відтворенням і використанням основного капіталу неможлива без урахування фінансової складової господарської діяльності підприємства та його галузевих особливостей.

Етапи і заходи по управлінню основним капіталом запропоновані на прикладі ПрАТ «Кременчукгаз» що наводимо на рис. 1.

Для проведення оцінки і контролю щодо дієвості прийнятих рішень на газопостачальному підприємстві в управлінні основним капіталом застосовуватимемо відповідну систему аналітичних показників та інструментів, що дозволить відстежувати динаміку економічної системи, оцінювати можливі загрози, визначати потребу в обсягах інвестицій і джерела фінансування та своєчасно приймати адекватні і зважені управлінські рішення з застосуванням адаптивних інструментів і сценаріїв.

Розроблені теоретичні положення дозволяють сформулювати ефективний механізм управління основним капіталом що має адаптивний характер та зможе

враховувати мінливість зовнішнього та внутрішнього середовищ.

Рис. 1 Алгоритм управління основним капіталом газопостачального підприємства ПрАТ «Кременчукгаз»

Джерело: власна розробка.

Ефективність та результативність механізму управління основним капіталом на газопостачальному підприємстві визначається структурою і якістю вкладень, специфікою галузевої організації та інтенсивністю використання, рівня підготовки кадрів та економічних і політичних умов. Ефективність управління основним капіталом залежить також від технічного стану основних засобів, ступеня оновлення і зносу. Оскільки високий ступінь зносу основних засобів і

незадовільний їх технічний стан призводять до зниження фондівіддачі [2].

Отже, запропонований алгоритм управління основним капіталом на газопостачальному підприємстві дозволить своєчасно визначати тенденцію загальної потреби підприємства в інвестиційних ресурсах для підтримки обсягів надання послуг з транспортування та реалізації газу і обслуговування газових мереж та дозволить передбачити і своєчасно реагувати на вплив факторів зовнішнього і внутрішнього середовищ з застосуванням адаптивного інструментарію, та приймати ефективні рішення щодо управління основним капіталом та підприємством вцілому.

Список використаних джерел:

1. Данилюк М.І., Мирончук О.Р. Теоретичні аспекти політики управління основним капіталом на підприємстві в сучасних умовах/ М.І. Данилюк, О.Р. Мирончук// Молодий вчений. – № 11.- 2018. – С.1107-1110.

2. Плаксюк О.О. Система показників оцінки капіталу й ефективності його використання/ О.О. Плаксюк// Вісник Східноєвропейського університету економіки і менеджменту. - № 1. – 2015. – С.77-86.

JEL O16; O 22

Чайкова Елена Игоревна

*к.е.н, доцент кафедры международного бизнеса и финансов
Национального технического университета
«Харьковский политехнический институт»
г. Харьков, Украина*

ПРИМЕНЕНИЕ AGILE-ТЕХНОЛОГИЙ В УПРАВЛЕНИИ ФИНАНСАМИ

В тезисах исследуется применение современных методов инновационного развития подходов управления финансами. Приведены характеристики и преимущества Agile – гибкой методологии управления проектами. Выделены и обоснованы несколько шагов Agile управления, которые могут предпринять компании в финансовой сфере.

Ключевые слова: Agile, бизнес, планирование, управление, финансы.

Динамичность и изменчивость условий деятельности в современной бизнес-среде создают необходимость поиска эффективных управленческих решений. Чтобы успешно функционировать, предприятиям необходимо учитывать и применять современные подходы к управлению во всех сферах деятельности. Управление финансами также нуждаются в постоянном совершенствовании

подходов, инструментов и методологий. В этой связи, актуальным является поиск методов инновационного развития подходов управления финансами.

Проведенный анализ подходов к управлению позволил выделить методологию гибкого управления на основе Agile. Разработкой и внедрением Agile-методологии занимаются специалисты, такие как: К.Бек, М.Бидл, Эйри ван Беннекум, Дж. Сазерленд и др. На сегодняшний день вопросы внедрения Agile подходов управления финансами чаще рассматриваются в зарубежных источниках [1-4], однако в отечественной научной литературе подобной информации недостаточно.

Подход гибкого управления Agile, пришел в бизнес из мира разработки программного обеспечения. Agile представляет собой систему ценностей, принципов и практик, которая позволяет менеджерам на всех уровнях планировать работу, привлекать команды и быстро реагировать на меняющиеся условия рынка и бизнес-среду. Agile – это в первую очередь, особый образ мышления, а, далее, применение гибких подходов и конкретных технических практик управления проектами. По мнению, Д.Ригби, Дж.Сазерленд и Х.Такеучи, с помощью методов Agile удастся достичь радикальных усовершенствований в решении задач в информационных технологиях. Возможности, которые несет внедрение этих методов в других корпоративных подразделениях, огромные [5].

Agile – это гибкая методология, ориентированная на использование итеративной разработки, динамическое формирование требований и обеспечения их реализации в результате постоянного взаимодействия внутри самоорганизованных рабочих групп, которые состоят из специалистов разного профиля [6]. Концепция Agile, которая основана на принципах постепенных, циклически повторяемых усовершенствований, когда постоянная доработка, базируется на непрерывной обратной связи с клиентом. Основные подходы закреплены в Agile Манифесте, который опубликован группой 17 авторов [7].

Принципы Agile способствуют созданию системы непрерывных ценностных улучшений, когда проект можно короткими итерациями изменять под требование пользователей сколь угодно продолжительное время. Для реализации такой системы выделяется небольшая кросс-функциональная самоорганизующаяся команда, которая работает в постоянном взаимодействии с заказчиком. У команды общая цель, нет функциональных руководителей, есть только набор продуктовых задач, который определяет, что делать, а команда определяет, как наилучшим образом реализовать эти задачи.

Чтобы Agile трансформация была по-настоящему успешной, все отделы внутри организации должны быть частью процесса. Для финансовых команд это может быть особой проблемой, так как исторически изменения происходят нечасто в финансовой практике. В современной развитии, способность применять и быстро внедрять новые идеи стала критически важной для успеха.

Проведенный анализ зарубежных источников позволяет выделить несколько шагов гибкого управления, которые могут предпринять компании в финансовой сфере, чтобы стать инструментом инноваций.

1. Встроить финансовую команду в проекты.

Обычно финансовые отделы осуществляют свою деятельность отдельно от реальных проектных команд. Гибкий подход управления включает в себя постоянную оценку и развитие, чтобы повысить эффективность и обеспечить выполнение проектов и достижение меняющихся целей. Чтобы решить эту проблему, предприятиям следует рассмотреть возможность включения сотрудников финансового отдела в команду проекта, чтобы они лучше понимали выполняемую работу, стратегию и цели. Члены финансовой группы также могут извлечь выгоду из обучения Agile, где они познакомятся с методологией Agile и смогут понять его принципы и более эффективно интегрироваться с проектными командами.

2. Использовать венчурный капитал для финансирования проектов.

Финансовые отделы, как правило, не проводят анализ ценности, создаваемой проектами по мере их реализации. Чаще, они привлекаются в начале для утверждения бюджетов, а в конце проектов – для оценки окупаемости инвестиций и управления амортизацией. Гибкие подходы управления требуют постоянной оценки установленной ценности. Это означает, что проекты, которые не приносят пользы, могут быть ранее определены и остановлены. И, наоборот, перспективные могут быть выделены и привлечены дополнительные инвестиции.

3. Использование системы показателей для измерения ценности проекта.

Оценить ценность проекта нелегко. Глобальный опрос, проведенный Scrum Alliance в 2017 году [8], показал, что для 41% участников измерение ценности было их самой большой проблемой. Чтобы помочь финансовым департаментам правильно оценить ценность Agile проектов для бизнеса, необходимо регулярно проводить переоценку, система показателей должна быть стандартизирована, а ценность должна измеряться не только финансовыми выгодами, но и с помощью ряда ключевых показателей эффективности (KPI), чтобы иметь более целостный взгляд на преимущества бизнес-проекта.

4. Развитие гибкой финансовой функции.

Внедрение Agile поможет повысить эффективность компании за счет ускорения финансовых процессов, таких как капитальные затраты, распределение ресурсов, отчетность и анализ, что приведет к уменьшению количества элементов управления и большому количеству информации в режиме реального времени. Финансовые директора и их команды также должны отслеживать и анализировать нефинансовые KPI, включая удовлетворенность клиентов, отношения с клиентами и репутацию бренда, которые можно использовать для более точных прогнозов, минимизации рисков и выявления новых возможностей.

5. Обучение и подготовка.

Персонал финансовых отделов должен быть готов к преобразованиям и обучению Agile-методологии. Это делает компанию более гибкой, ориентированной на клиента и способной достичь поставленных целей.

Таким образом, применение Agile в управлении финансами позволяет: изменить подход к определению приоритетов: от ориентации на затраты к определению ценности проекта; выявить узкие места в существующих процессах и выработать план их изменения; выстроить процесс инвестиционных решений. Внедрение гибких методологий требует нового мышления и новых подходов, однако приведет к трансформации и адаптации финансовых функций изменяющимся требованиям бизнеса.

Список использованных источников:

1. Paul O'Shea 4 Keys For Finance Departments To Accelerate Agile Transformation/Finance Monthly/ – 2018. [Online]. Available at: <https://www.finance-monthly.com/2018/02/4-keys-for-finance-departments-to-accelerate-agile-transformation> [Accessed 02 November 2018].
2. 5 Steps to Agile Finance. [Online]. Available at: <https://hostanalytics.com/blog/five-steps-to-agile-finance> [Accessed 02 April 2019].
3. Agile finance revealed. The New Operating Model for Modern Finance. – 2017. [Online]. Available at: <https://www.cgma.org/resources/reports/agile-finance-revealed-the-new-operating-model-for-modern-finance.html> [Accessed 02 April 2019].
4. Simons P. What does the agile finance function look like? / Financial management. – 2017. [Электронный ресурс] – Режим доступа: <https://www.fm-magazine.com/news/2017/may/agile-finance-function-201716378.html> (дата звернения: 08.04.2019 г.).
5. Ригби Д., Сазерленд Д., Такеучи Х. *Новый рецепт инноваций: модель agile. Как освоить модель, которая меняет саму суть управления* //Harvard Busines Review-Россия. – 2016. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://hbr-russia.ru/management/strategiya/a17966> (дата звернения: 08.04.2019 г.).
6. Майк Кон. Scrum: гибкая разработка ПО – Succeeding with Agile: Software Development Using Scrum (Addison-Wesley Signature Series). – М.: «Вильямс», 2011. – С. 576.
7. Основні принципи Agile-маніфесту. [Электронный ресурс]. – URL: <http://agilemanifesto.org/iso/uk/principles.html> (дата звернения: 08.04.2019 г.)
8. The state of scrum report 2017 edition. [Online]. Available at: https://www.scrumalliance.org/ScrumRedesignDEVSite/media/ScrumAllianceMedia/Files%20and%20PDFs/State%20of%20Scrum/StateOfScrum_2016_FINAL.pdf. [Accessed 25 March 2018].

**REGULATORY DEMAND FOR DEBT INSTRUMENTS: AN OBJECTIVE
NECESSITY OR MARKET REALITY**

The focus of this report is the need for demand for debt instruments of the investors and the state. The adequate consideration of the positive and negative effects of their use is a key factor in the current conditions of multiple market challenges. The analysis of the problems and the trends in demand and supply of debt instruments proves to be essential to enhance global economic and financial progress.

Keywords: *regulatory demand, debt instruments, deficit, sovereign debt, investments.*

The dynamic trends of the present day require from the financial entities to adapt to the objective realities and market challenges of the 21st century. Various investment, debt, banking and budgeting issues need new answers and solutions. The important financial innovations, the development of capital markets, the overuse of credit in developing countries, and the negative impact of influential institutions initiate a quest for the "ideal" financial instrument. To increase their wealth, the investors and the state have various opportunities to achieve their investment interests. To make an impartial conclusion on whether the regulatory demand for debt instruments an objective necessity or a market reality is, the problem addressed will be considered from the perspectives of the investor and the state. The biggest challenge for the investor is to find the tool that will generate a maximum return at a lowest risk level. In fact, such an investment product, does not exist, for every investment implies a certain amount of risk. On the other hand, the state faces the problem of covering its budget deficits and extraordinary expenditures. Deficit financing (Zahariev, A., 2012) is a problem commensurate with state planning and financing.

No formula for making the "best" investment choice has been found yet. On the contrary, a well-constructed portfolio is considered to be the one that comprises several types of assets and structures. Many investors choose investments in equity because of the unlimited potential of opportunities. There are also those who seek ways to increase their wealth by offsetting the uncertainty of stock with debt instruments. They resort to investment in government securities; municipal, corporate, mortgage bonds or other financial instruments. Debt financing on the one hand serves as an investment advice and on the other hand it provides for the necessary liquidity buffer, refinancing of debt in circulation and other. Debt instruments (Ганчев, А. и колектив, 2018) are the second

most important economic relationships after ownership relations. Their objective consideration is important as debt markets concentrate a considerable amount of economic resource. To keep and increase investors' confidence, apart from observing the classic market rules, it is necessary for issuers to comply with a number of regulators, in particular: the Public Offering of Securities Act, the Corporate Income Tax Act, the Markets in Financial Instruments Act, "ESG" (The World Bank, 2018) criteria for assessing the impact of ethical practices on financial operations and others. The combination of financial instruments with appropriate regulatory measures can contribute to the development and strengthening of debt and capital markets as well as to increasing their integration on a global scale.

In the current force majeure conditions, the issuance of government bonds, as the largest share of the debt market, is a necessity to cover extraordinary expenditures and to give financial support to a country. A prudent debt issuance policy, the diversification of debt instruments and of their parameters to satisfy the „wants” of investors is of primary importance. The promotion of competitiveness (Министерство на финансите) in terms of other investment directions by maintaining high security, optimal yield / risk ratio and high liquidity are a stake to effectively meet the needs of investors and to achieve the objectives of debt management in the present market environment.

The relevance and the economic significance of debt instruments to investors and the state economy are proven by the practice over time. It is of utmost importance to realize the objective need for their use and to adequately assess the benefits and the negative effects they can bring. From the perspective of the state as an issuer, the following positive effects could be identified: strengthening international cooperation; possibility to finance the budget deficit; investing the funds leading to economic prosperity, etc. The negative effects are the following: lowering the level of national savings, rising inflation, slowing economic growth, increasing the possibility of debt crisis. Global economic policy creates conditions for the use of debt instruments as a necessary means to cover costs. From the perspective of the investor, they are a means of preserving and increasing the financial stability of economic entities in the "turbulent" market reality. In this respect, it is arguable to draw a specific conclusion as to whether debt instruments are a necessity or a consequence of market reality. In this line of thought, given the global practical examples (Заркова & Костадинов, 2018), I believe that the use of debt instruments is an objective necessity as a consequence of dynamic market reality. The choice of appropriate analytical approaches in direct dependence on the investment objectives and intentions. With a view to better co-ordinating economic processes and mitigating possible negative effects in the financial sphere, the correct assessment and development of debt instruments is essential.

In conclusion, we can say that for the sake of financial stability a new perspective is emerging for the policy of modern financial markets with a focus on debt instruments. Their regulatory demand and their rational supply is crucial to: preventing budgetary imbalances leading to increased government indebtedness; minimizing investment risks;

maintaining a balanced level of economic performance and overall prosperity. The deepening and continuing analysis of the problems and the trends in the dynamics of demand and supply of debt instruments is essential to enhance global economic and financial progress.

References:

The World Bank. (2018, November 28). Incorporating Environment, Social and Governance (ESG) Factors Into Fixed Income Investments. [Online]. Available at: <https://www.worldbank.org/en/news/feature/2018/04/19/incorporating-environment-social-and-governance-esg-factors-into-fixed-income-investment> [Accessed 02 December 2018].

Zahariev, A. (2012). Debt Management. Veliko Tarnovo: ABAGAR Publishing House.

Ганчев, А. и колектив. (2018). Оценяване на дълговите инструменти и финансови деривати. От Бизнес оценяване (стр. 220). Велико Търново: Фабер.

Заркова, С., & Костадинов, М. (2018). Международна научно-практическа конференция “Възможности за развитие на бизнеса-икономически, управленски и социални измерения”. Energy companies and indebtedness of Bulgaria/Енергийните дружества и задлъжнялостта на България (стр. 429-439). Свищов: АИ “Ценов”.

Министерство на финансите. (n.d.). Стратегия за управление на държавния дълг за периода 2012-2014 г. Република България, Министерство на финансите.

КОРПОРАТИВНІ ФІНАНСИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

CORPORATE FINANCES: PROBLEMS AND PROSPECTS FOR INNOVATIONS DEVELOPMENT

JEL G21; G30

Єріна Маргарита Ігорівна

аспірант кафедри банківської справи

Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара,

м. Дніпро, Україна

РОЛЬ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ У ФУНКЦІОНУВАННІ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД УКРАЇНИ

У тезах розглядається ресурсозабезпеченість об'єднаних територіальних громад. Виділено важливість фінансових ресурсів для успішного функціонування ОТГ. Розглянутий світовий досвід.

Ключові слова: банк, фінансові ресурси, об'єднані територіальні громади.

Одна з найважливіших реформ у сфері місцевого самоврядування в рамках євроінтеграції України покликана задовольнити інтереси жителів невеликих міст та селищ створивши так звані об'єднані територіальні громади.

Розвиток об'єднаних територіальних громад (ОТГ) в Україні поступово набирає обертів та, як щось нове, безперечно має проблеми. Однією з таких проблем є дефіцит фінансових ресурсів та забезпеченість ними ОТГ, щоб дозволило б їм повноцінно розвиватися та успішно існувати.

Відповідно до Методики формування спроможних територіальних громад, затвердженої Постановою Кабінету Міністрів України від 8 квітня 2015 року № 214 [1] можна сказати, що у майбутньому спроможна територіальна громада визначатиметься лише такою, яка буде мати власний фінансовий ресурс, який забезпечить її сталий розвиток. З цього маємо зробити висновок, що ОТГ необхідно замислитись про перспективу створення довгострокових проектів, а не ситуаційного розподілу державних коштів.

Для подальшого дослідження проблеми доцільно було розглянути зарубіжний досвід життєдіяльності та ресурсозабезпечення ОТГ. Більшість країн вже пройшли етап формування такого утворення як ОТГ і націлені на удосконалення існуючої системи їх функціонування. В той час, коли Україна лише стала на першу сходинку реформи децентралізації. З цього можемо зробити висновок, що наразі дане питання є нагальним для вирішення, а отже і актуальним.

Провівши аналіз світових публікацій по темі, вбачаємо необхідним підкреслити, що місцеві громади вивчались з різних точок зору. Автори акцентують свою увагу на основних ресурсах територіальних громад, а саме: інформаційних; інноваційних; енергетичних; інвестиційних; критичних, що впливають на стійкість проектів громад; зовнішніх зв'язків з підприємствами та іншими територіальними громадами; фінансових.

Наразі, основним ресурсом для ОТГ в Україні, який потребує першочергового наповнення, є фінансові ресурси.

Територіальна громада не може існувати без фінансових ресурсів. Це питання у своїй роботі висвітлює Volokhova, I. [2]. У статті проводиться комплексне дослідження фінансової діяльності об'єднаних територіальних громад в Україні. Окреслено основні проблеми, обґрунтовані пропозиції щодо їх подальшого розвитку.

Розглядаючи місцеві територіальні громади як економічний об'єкт, варто звернути увагу також і на внутрішню систему фінансів. Одним з таких прикладів може стати дослідження Kogut-Jaworska, M. [3]. Автор у своїй роботі розглядає податкову політику Польщі, оцінка її природи та фінансових наслідків у місцевих територіальних громадах, що проводилась у 2005-2015 роках, щодо деяких факторів, що її визначають. Аналіз проводився стосовно окремих місцевих податків, а потім оцінювалася податкова політика загалом. Автор робить висновки, що для запровадження ефективної та раціональної податкової політики місцева територіальна громада повинна усунути неефективні та компрометуючі інструменти доходу.

Тобто, з останніх досліджень, можемо зробити висновок, що для забезпечення життєдіяльності територіальної громади та забезпечення всіх її потреб і успішного функціонування необхідні, перш за все, фінансові ресурси у будь-якій їх формі. Це можуть бути додаткові доходи, інвестиції тощо.

Цікавим, на наш погляд, з точки зору взаємозв'язку важливості фінансових ресурсів на рівні з іншими видами ресурсів є робота Caldas Paulo, Dollery Brian, Marques Rui Cunha [4], в якій проводиться дослідження широкого спектру показників та моделей оцінки місцевого самоврядування, які використовуються у всьому світі, і показує, що вони базуються, головним чином, на оцінці ефективності та коефіцієнтах фінансової стійкості. Як приклад, вони використовують Португальський випадок. Автори зосереджуються на «вимірюванні того, що важливо» в органах місцевого самоврядування та представляють необхідність створення нової моделі оцінки, індексу стійкості, яка базується на інтеграції фінансових показників з вимірами сталого розвитку та управління громад. Таким чином, це може бути важливим внеском у створення нової парадигми щодо оцінки місцевого самоврядування та стратегічного управління.

Територіальні громади як відносно нове утворення якнайбільше потребують уваги дослідників та подальшого розгляду питання формування своїх ресурсів, для того, щоб забезпечити своє подальше успішне функціонування, бути фінансово незалежною структурою від держави та мати змогу вкладати кошти у розвиток своїх територій. Але без ефективного управління ними неможливо досягти успіху.

Виходячи з припущення, що для досягнення життєздатного стану територіальна громада повинна мати певний перелік ресурсів, автори в своєму дослідженні визначили перелік ресурсів управління життєздатністю територіальною громадою. З урахування особливостей управління та складних соціально-економічних процесів було запропоновано нечітке когнітивне відображення як інструмент, що надає можливості для моделювання властивої складності та невизначеності, пов'язаної з соціально-економічними системами. Для моделювання було обрано систему аналізу ситуацій та підтримки прийняття рішень на основі когнітивних карт «Канва», перевагами якої є можливість врахування поточного стану об'єкта управління, налаштування ваги зв'язку між факторами, проведення додаткових експертних процедур з метою зменшення суб'єктивізму когнітивної моделі.

Використання моделі дозволило побудувати систему відносин та когнітивну карту управління ресурсами територіальної громади та запропонувати шкали для вимірювання концептів. Було визначено керовані, опосередковано керовані та некеровані ресурси для життєздатності територіальної громади.

На основі даного дослідження можливо визначити важіль фінансових ресурсів в життєздатності територіальної громади, визначити зв'язки між ресурсами та запропонувати вірогідні для реалізації стратегії для розвитку територіальної громади.

За результатами описаного вище дослідження встановили, що як одне з найдоступніших джерел фінансових ресурсів для ОТГ можуть стати запозичені кошти від банківських установ України.

Послуги, які банки надають корпоративним клієнтам, надали б можливість ОТГ розвиватися у сфері інноваційно-інвестиційної діяльності. Проте, існує низка проблем, таких як недосконалість правового регулювання та неготовність банківської установи до такої співпраці. Ці проблеми потребують подальшого дослідження. Водночас, зарубіжний досвід функціонування місцевих громад свідчить про існуючу можливість використання банків як можливих фінансових донорів ОТГ України, як для вирішення поточних бюджетних проблем, так і для підтримки бізнесу, розвитку їх інфраструктури тощо.

Список використаних джерел:

1. Постанова Кабінету Міністрів України від 8 квітня 2015 року № 214 «Про затвердження Методики формування спроможних територіальних громад»

[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/214-2015-п> (дата звернення: 28.03.2019 р.).

2. Volokhova, I.S. Problems in financial activity development of local self-organized community entities. Actual Problems of Economics, 2012, № 135, pp.169-179.

3. Kogut-Jaworska, M. Financial Tools of the Tax Policy in Local Communities and Their Consequences for the Budget. Problemy zarządzania. management issues, 2017, №15/2, pp.214-229.

4. Caldas, P., Dollery, B., Marques, R.C. What Really Matters Concerning Local Government Evaluation: Community Sustainability. Lex Localis-Journal of Local Self-Government, 2016, № 14/3, pp.279-302.

JEL Q26; Q42; Q48

Kostadinov Miroslav

PhD student of the Department of Finance and Credit,

D.A. Tsenov Academy of Economics,

Svishtov, Bulgaria

INNOVATIVE TECHNOLOGIES OF RENEWABLE ENERGY SOURCES PERSPECTIVES AND PROBLEMS IN THEIR DEVELOPMENT

Renewable energies are the alternative response to current and future energy challenges, the required energy sector development and the ever-greater commitment of industry, transport and social life to energy. The need for development in this direction is urgent. As a result, innovative renewable energy technologies are developed that have the potential to occupy a significant place in a country`s energy mix.

Keywords: *Renewable energy sources (REN); Gross Domestic Product (GDP); innovations; interdisciplinary engineering science; energy.*

In recent years, we have witnessed a rapid development of technology that is tied to the need for more and more energy and the fact that transport industry and social life are increasingly dependent on energy. Today`s society is geared to the ecological lifestyle, which is also a basic prerequisite for the development of renewable energy sources technologies. Renewable energy sources are characterized by energy extraction by methods that, from an indicative point of view, have a less harmful impact on the environment. The energy sector is characterized by a constant dynamism, manifested in the different ways in the production capacities for power generation and the development of technologies in this direction. This is incredibly a major step in humanity in terms of protecting the environment and changing the climatic conditions of the planet. Leading economies include development plans for energy mix diversification. This necessitates the development of national plans and strategies to

achieve the environmental objectives related to energy production and reduction of emissions. From an energy strategy perspective, it is important to specify its importance for the development of a country's economy. In developing this strategy, it is imperative to take into account the impact of the assets that a given territory possesses and the resources it has. It is no less important to specify the respective energy needs in order to achieve efficiency in a given country. The persons responsible and the analysts in the specific subject are charged with the task of producing an evaluation and analysis to achieve a positive result.

The aim of the study is to specify the perspectives and problems in the development of renewable energy sources and problems. The subject of development is the energy sector. Subject of research renewable energy sources technologies and their development. The researcher's thesis is that renewable energy sources technologies provide opportunities for competitiveness, entering new markets for a particular economy.

Globally, renewable energies are at the heart of the discussion of vital and vital issues relating to climate change and the greening of energy production, which is beneficial in a number of interrelated industries. Renewable energy sources are characterized as sources that are non-fossil, unlimited and inexhaustible. They refer to natural forces such as kinetic energy from water / air currents, solar thermal energy, and so on (Zarkova, S; Kostadinov, M, 2018). According to the REN21 report released in 2016, Renewable Energies have provided a 19.2% energy consumption from a global perspective (<http://www.ren21.net/>, nd). Regarding the prospects provided by renewable energy sources are expressed in several directions, such as:

- independence from the energy point of view;
- inexhaustibility of the energy resource due to the fact that renewable energy sources are regenerated naturally;
- opportunities for realization of investments;
- from the energy point of view, diversification is achieved in the energy mix.

Renewable sources provide investors with a profitable profit because of the policy being implemented in the European Union. Renewable energy sources are of most importance for the preservation of nature and they have positive effects on the climate change in global aspect. The investment process is characterized by the cash flows in the national and international economies that result from the movement of the real assets (Prodanov, S and other, 2013) The purpose of each company is to pursue and optimize the final financial results, and an increase in the corporate value (Prodanov, 1999). The development of renewable energy sources technologies provides tools for increasing Gross Domestic Product (GDP), and is also a major measure of economic activity in a given country (Busarski, R; Zahariev, A and other, 2015).

The problems faced by RES technologies are that the same type of renewable source cannot provide the necessary amount of production power needed for

consumption. Preliminary research, analysis and assessment of natural resources needs to be done to develop different types of renewable energy sources generation to complement them. This further predetermines a financial burden that is often transferred to end users. The consequence of this is a negative public attitude towards these technologies. The problem arises from policies for the deployment of renewable energy sources and the units responsible for administering policy changes.

In conclusion, we can state that in the short term, the development of these innovative technologies is less well received in the public, but in the long run would provide opportunities for competitiveness, which will be followed by a fall in prices, entering new markets and a competitive partner in the European Union. Innovative technologies of renewable energy sources are interdisciplinary engineering science which is characterized with dynamic in its development. In future it is possible to witness new technologies for the production of electricity or development of the already invented once.

References:

Busarski, P; Zahariev, A and others (2015). Financial theory (page 11). V. Tarnovo: "Faber"

Prodanov, S. (1999). Capital budgeting. From S. Prodanov. V. Tarnovo: "Abagar".

Prodanov, S. and others (2013). Investments Svishtov: Academic Publishing House "Tsenov" Svishtov.

REN 21 Renewable Energy Policy Network for the 21st Century. [Online]. Available at: <http://www.ren21.net/> [Accessed 28 March 2019].

Zarkova, S; Kostadinov, M. (12. 2018). ЕНЕРГИЙНИТЕ ДРУЖЕСТВА И ЗАДЛЪЖНОСТТА НА БЪЛГАРИЯ//ENERGY COMPANIES AND INDEBTEDNESS OF BULGARIA. [Online]. Available at: https://www.researchgate.net/publication/329969163_ENERGIJNITE_DRUZESTVA_I_ZADLZNALOSTTA_NA_BLGARIAENERGY_COMPANIES_AND_INDEBTEDNESS_OF_BULGARIA [Accessed 29 March 2019].

Костецький Володимир Володимирович
*к.е.н., доцент кафедри фінансового менеджменту та страхування
Тернопільського національного економічного університету
м. Тернопіль, Україна*

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ У СУЧАСНИХ ЕКОНОМІЧНИХ РЕАЛІЯХ

Розглянуто процеси здійснення інноваційної діяльності суб'єктів господарювання. Виявлено, що управління інноваційною діяльністю можливе через формування та здійснення інноваційного процесу. З'ясовано, що при управлінні інноваційною діяльністю важливий інтеграційний комплексний підхід до усіх рівнів господарювання.

Ключові слова: *інновації, інноваційна діяльність суб'єктів господарювання, інноваційна активність, інноваційні процеси.*

Інноваційний розвиток – одна зі складових економіки держави. Практично всі країни сьогодні змагаються за лідерство на світових ринках і це суперництво, як правило, пов'язане з інноваціями. Об'єктивна необхідність застосування інновацій у всіх сферах життєдіяльності світової спільноти викликана реаліями ХХІ ст.: інформатизацією всіх сфер життя, стрімким процесом оновлення знань, глобалізацією економіки, гуманітаризацією суспільства, інтеграційними процесами в економіці.

Сучасний стан інноваційної сфери, потреби вітчизняного виробництва і окремих товаровиробників підтверджують необхідність розробки цілісної концепції управління інноваційними процесами. При цьому слід звернути увагу, що лише спрямованість на розробку інноваційної стратегії кожним підприємством дозволить створити умови для позитивних тенденцій розвитку даного процесу.

Наростання швидкості інноваційних процесів, скорочення життєвого циклу продукції, індивідуалізація виробництва загострюють конкуренцію, така ситуація обумовлює необхідність активізації наукових досліджень у сфері обґрунтування можливостей інноваційного розвитку підприємств [1, с. 15].

Всю відповідальність за реалізацію інвестиційно-інноваційного проекту на рівні підприємства несе керівництво підприємства. Тому, важливо організувати інноваційну діяльність підприємства так, щоб якість управління відображалася у основних показниках: інноваційна активність, виробництво, випуск і реалізація інноваційної продукції, затребуваність виробленої продукції, подальше зростання, розвиток, конкурентоспроможність підприємства. В даному випадку об'єктом управління виступає інвестиційно-інноваційний проект в рамках реалізації

інноваційної діяльності. Основними завданнями для керівництва є: організація інноваційної діяльності; створення умов для реалізації інвестиційно-інноваційного проекту; реалізація проектів; отримання бажаних позитивних результатів інноваційної діяльності.

Результативність інноваційної діяльності на рівні підприємства можна оцінити через такі показники: інноваційна активність підприємства; виробництво і випуск інноваційної продукції; забезпечення конкурентоспроможності продукції. Тут факторами, що сприяють отриманню результативності служать: створення сприятливого інвестиційно-інноваційного клімату на підприємстві; відповідність внутрішньої інноваційної політики підприємства регіональній та державній інноваційній політиці; інноваційний менеджмент; наявність стратегії інноваційного розвитку; наявність інтелектуального потенціалу.

Інноваційність підприємства є важливою конкурентною перевагою, оскільки дає змогу своєчасно захистити бізнес від назріваючих загроз з боку зовнішнього середовища через систему випереджального та неперервного пошуку нових можливостей виживання і розвитку. Інновації збільшують доходи підприємства, прискорюють зростання його економічних показників, є основою для створення конкурентної переваги, залучають інвесторів та споживачів.

Для здійснення інноваційної діяльності необхідна наявність відповідного механізму реалізації її цілей і завдань. На нашу думку, елементами механізму інноваційної діяльності є такі складові: інноваційний потенціал, правова база інноваційної діяльності, фінансові ресурси, інноваційний менеджмент, стратегія інноваційної діяльності та процес розробки і впровадження інновацій.

Аналіз господарської практики свідчить, що сучасні темпи інноваційного розвитку вітчизняних підприємств є вкрай незадовільними. Незважаючи на те, що впровадження інновацій на промислових підприємствах є одним із способів удосконалення структури виробництва, підтримки високих темпів розвитку та рівня прибутковості, інновації досі не стали належним засобом підвищення конкурентоспроможності. Існуюча ситуація зумовлена багатьма внутрішніми і зовнішніми чинниками, серед яких найбільш вагомим є недосконалість фінансового забезпечення – однієї із важливих складових механізму управління інноваційною діяльністю.

Під фінансовим забезпеченням слід розуміти систему економічних взаємовідносин з приводу пошуку, залучення і результативного використання фінансових ресурсів при здійсненні інноваційної діяльності.

Основними проблемами фінансового забезпечення інноваційних процесів на підприємствах є такі:

- недостатній обсяг бюджетних коштів, що виділяються на розвиток інноваційної діяльності;
- незадовільне співвідношення обсягів фінансування інноваційної діяльності державою і приватним сектором;

- високі економічні ризики інноваційної діяльності;
- відсутність системи податкового, митного та страхового стимулювання вкладень коштів приватного сектору в інноваційну діяльність;
- нерозвиненість кредитно-грошової системи підтримки інноваційної діяльності: низька капіталізація банківської сфери та високі процентні ставки за кредит;
- недостатня інформаційна підтримка венчурної індустрії;
- дефіцит кваліфікованих управляючих венчурними фондами.

Вирішення названих проблем неможливе без активної участі держави. Державне фінансування інновацій може здійснюватися у таких формах: фінансова підтримка високоефективних інноваційно-інвестиційних проектів, фінансування цільових програм, фінансування проектів у рамках державних зовнішніх позик [2, с. 70].

Для успішної реалізації ухвалених інноваційних цілей доцільно розробити і реалізувати стратегію інноваційного зростання, яку слід сприймати як обраний вектор розвитку інноваційної діяльності підприємства, в тому числі сукупність управлінських рішень щодо розподілу інноваційних ресурсів, що, в підсумку, призводить до збільшення вартості суб'єкта господарювання.

Основними критеріями при розробці та реалізації стратегії інноваційного зростання на підприємстві мають бути:

1) раціональний вибір стратегічної альтернативи повинен спрямовуватися на формування такої стратегічної позиції, яка забезпечить довгострокову життєздатність підприємства в мінливому середовищі на основі зростання інноваційного потенціалу та інноваційної діяльності;

2) у процесі розробки і реалізації стратегії слід виявляти основні напрямки розвитку, просування яких забезпечить інноваційне зростання та посилення позицій підприємства на ринку;

3) безперервний моніторинг та контроль інноваційного зростання.

Завданнями подальшого вдосконалення фінансового забезпечення активізації інноваційної діяльності суб'єктів господарювання мають бути: фінансова підтримка державою інноваційної діяльності підприємств, формування державної системи гарантій банківських кредитів, спрямованих на фінансування інноваційної діяльності, а також пільгове кредитування інноваційних проектів фінансово-кредитними установами; створення сприятливих умов для розвитку такої форми фінансування підприємництва як лізинг; формування системи стимулювання розвитку венчурного бізнесу в Україні, створення відповідного правового забезпечення функціонування венчурного підприємництва; забезпечення створення заставних фондів для стимулювання інвестицій, пайової участі державного капіталу в формуванні інноваційної інфраструктури та реалізації інноваційних проектів у межах державно-приватного партнерства.

Список використаних джерел:

1. Тарнавська Н.П. Побудова концепції управління конкурентоспроможністю суб'єктів господарювання на засадах інноваційного розвитку. *Економіст*. 2010. № 9. С. 30-41.

2. Черкашина Л. О. Концептуальні положення фінансового забезпечення інноваційного розвитку підприємств машинобудування. *Стратегія і механізми регулювання промислового розвитку*. 2010. Ч.1. С. 68-75.

JEL D24

Максимова Алла Василівна

к.е.н., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Костюченко Надія Сергіївна

студентка 6 курсу факультету обліку, фінансів та інформаційних технологій

Криворізького економічного інституту ДВНЗ «Київський національний

економічний університет імені Вадима Гетьмана»

м. Кривий Ріг, Україна

ОПТИМІЗАЦІЯ СКЛАДУ ТА СТРУКТУРИ АКТИВІВ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА ЕФЕКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

У тезах розглядаються питання ефективного управління активами підприємств та організацій, зокрема питання оптимізації складу і структури активів, принципи, етапи, системи заходів, що реалізуються на внутрішньому та зовнішньому середовищі підприємства в процесі оптимізації.

***Ключові слова:** активи підприємства, склад активів, структура активів, процес оптимізації, ефективність активів.*

Роль активів в діяльності підприємства дуже велика. Тільки продуктивна форма капіталу, тобто активи, здатні реалізувати саму ідею і місію створення і функціонування підприємства як бізнес-одиниці. Звідси витікає виняткова важливість ефективного управління активами, що забезпечує досягнення максимального виробничого і фінансового результату діяльності суб'єкта господарювання.

Питання оптимізації структури активів є об'єктом дослідження у працях провідних українських економістів, таких як І. Бланк, О. Василик, М. Володькіна, Н.Ізмайлова, Г. Кірейцев, М. Коробов, Л. Лігоненко, А. Поддєрьогін, Р. Слав'юк та ін. Різним аспектам управління оборотними активами присвячені праці таких зарубіжних учених-економістів, як Є. Брігхем, І. Зелгавіс, В. Ковальов, Б. Коллас, М. Крейніна, Т. Манесс, Л. Павлова.

Оптимізація структури активів становить значну частину операцій фінансового менеджменту. Головною метою управління активами підприємства є

отримання максимального прибутку при розумному розподілі грошових коштів власника або інвестора. Процес управління активами досить складний і включає рішення безлічі завдань, найважливішою з яких є оптимізація складу і структури активів. Процес оптимізації складу і структури активів спрямований на забезпечення повного корисного використання окремих видів активів та підвищення операційної прибутку і припускає облік таких особливостей діяльності, як галузева приналежність підприємства, середня тривалість операційного циклу, оцінка різних видів активів [1]. Оптимізації складу і структури активів підприємства припускає використання ряду принципів [2]:

- принципу оптимізації співвідношення сукупних розмірів позаоборотних та оборотних активів підприємства, які використовуються в процесі його операційної діяльності;

- принципу оптимізації співвідношення між активною і пасивною частиною позаоборотних активів;

- принципу оптимізації співвідношення трьох основних видів оборотних активів – суми запасів товарно-матеріальних цінностей; суми дебіторської заборгованості; суми грошових активів.

Здійснення оптимізація складу і структури активів націлено на забезпечення найкращих умов виробничо-комерційної діяльності підприємства при високому рівні ліквідності. Процес оптимізації складу і структури активів підприємства включає [3-8]:

1. Облік перспектив розвитку виробничої діяльності підприємства і її регіональної диверсифікації. Найважливішою умовою при цьому є облік економічної стратегії розвитку підприємства і найближчих цілей його діяльності.

2. Забезпечення відповідності складу активів структурі виробництва і збуту продукції. У зв'язку з тим, що багато видів активів безпосередньо формуються з урахуванням специфіки окремих видів продукції, в процесі формування їх складу мають бути враховані перспективні зміни номенклатури продукції.

3. Вибір найбільш прогресивних видів активів з позицій їх здатності генерування прибутку і забезпечення підвищення ринкової вартості підприємства. Сучасний ринок засобів і предметів виробництва, а також фінансовий ринок пропонує для формування активів підприємства ряд альтернативних об'єктів та інструментів. В процесі їх конкретного вибору за інших рівних умов слід враховувати їх перспективність, продуктивність, стійкість до морального зносу, багатофункціональність та ряд інших особливостей, що визначають їх здатність генерувати високий рівень прибутку і позитивно впливати на зростання ринкової вартості підприємства.

4. Забезпечення оптимальності складу активів з точки зору їх сукупної оборотності. Значною мірою розмір прибутку на вкладений капітал залежить від швидкості обертання активів. При різній швидкості обертання окремих видів

активів в процесі оптимізації їх складу слід за інших рівних умов віддавати перевагу тим їх видам, які мають найбільш високу оборотність.

5. Забезпечення оптимальності складу активів з позицій достатньої їх ліквідності. Ліквідність активів – найважливіша умова підтримки платоспроможності підприємства і попередження загрози його банкрутства. Оптимізації складу активів повинна забезпечувати достатню долю високоліквідних їх видів.

6. Забезпечення оптимальності складу активів з позицій мінімізації ризику їх втрат в процесі використання. В процесі функціонування різні види активів різною мірою схильні до ризику втрат. Так, грошові активи втрачають свою вартість в процесі інфляції; активи у формі запасів товарно-матеріальних цінностей втрачають свою вартість від природного спаду і псування; активні види виробничих основних засобів і нематеріальних активів втрачають свою вартість в процесі морального зносу тощо. Тому в процесі оптимізації складу активів слід мінімізувати сукупний ризик їх втрат.

Оптимізація складу і структури активів підприємства спрямована, з одного боку, на забезпечення майбутнього повного корисного використання окремих їх видів, а з іншого – на підвищення сукупної потенційної їх здатності генерувати операційний прибуток. Таким чином, управління активами підприємства вимагає глибокого знання та розуміння їх економічної природи, процесів і завдань їх функціонування. Воно може бути ефективним і привести до успішного досягнення цілей тільки при грамотному й адекватному застосуванні сучасних управлінських технологій та інструментів.

Список використаних джерел:

1. Абдурахманова А.Е., Кремповая Н.Л. Оптимізація управління активами підприємства / А.Е. Абдурахманова, Н.Л. Кремповая //Культура народів Причорномор'я. – 2012. – № 253. – С. 10-13.

2. Бланк І.О. Фінансовий менеджмент / І.О. Бланк. – [2-е вид. перероб. і доп.]. – К.: Ніка-Центр, 2006. – 653 с.

3. Ізмайлова Н.В. Управління оборотними активами підприємств. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня канд. екон. наук. – Київ, 2009. – 24 с.

4. Мельничук К.С. Управління оборотними активами підприємств як необхідна складова забезпечення їх ефективної діяльності / К. С. Мельничук //Наука й економіка. – 2009. – № 4(16), Т. 2. – С. 108-112.

5. Павленко О.П. Фінансовий аналіз оборотних активів та оптимізація джерел їх формування / Павленко О.П., Бурсук Г.Ю. //Молодий вчений. – №10(50). – 2017. – С. 981-984.

6. Філатова З.В. Напрямки формування системи управління оборотними активами підприємства /З.В. Філатова, А.Г. Ротанова //Проблеми підвищення

ефективності інфраструктури: зб. наук. праць. – 2011. – Вип. 29. – С. 330-335.

7. Храпкина В. В. Методы управления активами предприятия /В.В. Храпкина [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.nbuv.ua/portal/soc_gum/Nvbdfa/2011_1/hrapkina.pdf (дата звернення: 22.02.2019 р.)

8. Швець Ю.О. Управління оборотними активами підприємств /Ю.О. Швець, А.В. Скворцова //Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент. – 2015. – № 13. – С. 127-130.

JEL F40; G15; P45

Платонова Інесса Олегівна

*аспірант кафедри загальної економічної теорії та економічної політики
Одеського національного економічного університету
м. Одеса, Україна*

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ ТА ЕКСПОРТНО-ІМПОРТНІ ОПЕРАЦІЇ В УКРАЇНІ

Тези присвячено процесам розвитку теоретичних положень міжнародної торгівлі; визначено тенденції розвитку світової торгівлі та проведено аналіз динаміки експортно-імпортних операцій в Україні. Охарактеризовано основні сучасні концепції міжнародної торгівлі.

Ключові слова: міжнародна торгівля, галузь, концепція, баланс, експорт, імпорт.

На сучасному етапі функціонування економіки України, в умовах подолання кризових явищ, зростає необхідність розвитку міжнародної торгівлі, збалансування обсягів експортних та імпортних операцій, формування ефективної продуктової структури та розвитку національних потужних підприємств, які будуть пропонувати конкурентоспроможні товари на зовнішньому ринку. Відповідно виникає потреба у розвитку теоретичних положень щодо особливостей сучасних процесів міжнародних відносин на ринках, з метою пояснення реалій і перспектив торгівлі та створення динамічних порівняльних переваг, що виникають або створюються під впливом цифрової економіки. Основними тенденціями розвитку світової торгівлі в сучасних умовах, є наступні: з одного боку – це посилення міжнародної інтеграції, поступове стирання меж і створення різних міждержавних торговельних блоків, а з іншого боку – це поглиблення міжнародного поділу праці, градація країн на промислово розвинені і відсталі.

Як відомо, міжнародна торгівля товарами та послугами має вагоме значення для будь-якої країни світу, а окремі держави отримують левову частку доходів завдяки експорту до інших країн. Практика здійснення експортно-імпортних операцій в Україні, а також вивчення зарубіжного досвіду цієї проблеми,

засвідчили необхідність постійних пошуків нових форм і методів активізації саме тих підприємств, які розвивають виробництво товарів на експорт. Удосконалення системи державної підтримки таких підприємств в Україні є запорукою ефективного функціонування державних фінансів, зокрема досягнення таких результатів як дотримання економічної безпеки держави, збалансування державного і місцевих бюджетів, досягнення фінансової самодостатності регіонів, секторів і галузей економіки, збільшення захищеності фінансово-економічних інтересів громадян і суспільства. Динаміка експортно-імпортних операцій в Україні останні роки має постійну тенденцію до змін. Проаналізуємо зовнішньоторговельний баланс України (рис. 1).

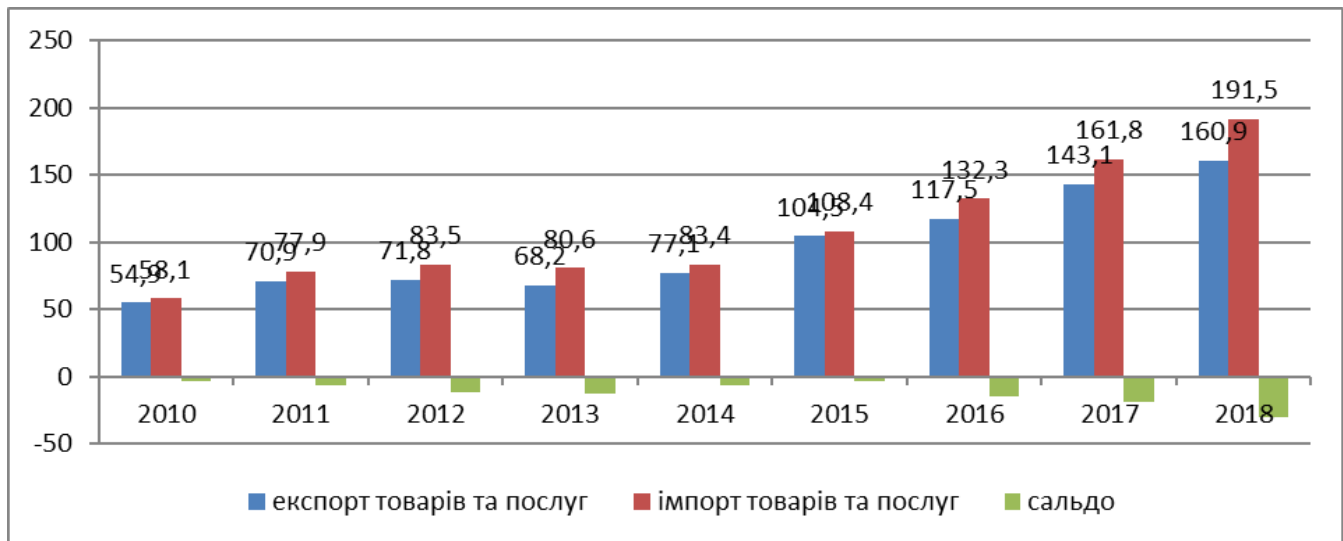

Рис 1. Баланс зовнішньої торгівлі України за 2010-2018 рр., млрд. дол.
Джерело: складено за даними [1].

З наведеного рисунку видно, що обсяг української зовнішньої торгівлі у 2018 році досягає 353 млрд доларів, що на 16% більше, ніж роком раніше, але сальдо торгівлі залишається негативним і все далі збільшується. За 2018 рік Україна експортувала товарів на 160,9 млрд дол., що на 12,4% більше, ніж за 2017 рік. Імпорт товарів в минулому році зріс на 18,3% (191,5 млрд дол.). Таким чином обсяги імпорту перевищили обсяги експорту майже на 20%, або на 30 мільярдів доларів. Вагомою часткою в структурі вітчизняного експорту в минулому році були продовольчі товари та сільськогосподарська продукція (39% – 18,61 млрд дол.). Друге місце посідають метали і вироби з них (24,6% – 11,63 млрд дол.), третє – машини, обладнання і транспорт (11,6% – 5,47 млрд. дол.).

У структурі імпорту перше місце посідають машини, обладнання і транспорт (30,6% – 17,42 млрд дол.). На другому місці – паливно-енергетичні товари (23,8% – 13,521 млрд дол.), на третьому – продукція хімічної промисловості (18,6% – 10,60 млрд дол.).

Отже у структурі міжнародної торгівлі постійно відбуваються зміни, які стимулюють як подальший розвиток існуючих теорій, так і розробку альтернативних теоретичних концепцій. На початку ХХІ ст. у новітніх моделях теорії торгівлі вченими аналізуються процеси підвищення ефективності національної економіки внаслідок перерозподілу ресурсів всередині галузей від найменш продуктивних фірм до більш продуктивних. Тобто, характерною особливістю таких моделей є переміщення акценту аналізу з рівня галузі на рівень фірми.

Так, М. Мелітц розглядає новий вид вигід від міжнародної торгівлі і відзначає, що міжнародна торгівля дозволяє тільки найбільш продуктивним фірмам виходити на експортний ринок (в той час, як менш продуктивні фірми продовжують виробляти продукцію тільки для внутрішнього ринку), при цьому найменш продуктивні фірми виходять з ринку [2]. Ефекти від зростання обсягів міжнародної торгівлі можуть бути розділені на статичні (вигоди від перерозподілу ресурсів між галузями внаслідок зростаючої спеціалізації відповідно до порівняльних переваг) і динамічні (вигоди від зростання інвестицій і зростання продуктивності на основі зростаючої віддачі від масштабу, ефектів навчання від діяльності і придбання нових зарубіжних технологій).

Розвиток наукомістких, високотехнологічних галузей виробництва, цифрових технологій і, відповідно, стрімке зростання міжнародного обміну їх продукцією зумовили появу низки теорій неотехнологічного напрямку, характерною особливістю яких є спроба пояснення реалій і перспектив міжнародної торгівлі динамічними порівняльними перевагами, що виникають або створюються, використовуються, а з часом зникають [3]. Основними сучасними концепціями міжнародної торгівлі є наступні:

- модель наукомісткої спеціалізації (обґрунтовує об'єктивність спеціалізації розвинутих країн на виробництві та експорті наукомістких і технологічно-складних товарів, а країни, що розвиваються, спеціалізуються на виробництві та експорті переважно ресурсномістких товарів);

- теорія технологічного розриву (пояснює торгівлю між країнами існуванням відмінностей у рівнях їх технологічного розвитку);

- концепція внутрішньогалузевої торгівлі, теорія конкурентних переваг (пояснює сучасної тенденції розвитку міжнародної торгівлі внутрішньогалузевою торгівлю між країнами);

- теорія конкурентних переваг з'явилася завдяки працям американського економіста Майкла Портера, який довів, що розвиток міжнародної торгівлі пов'язаний не з природними, а набутими перевагами, які формуються в результаті конкурентної боротьби, тобто на ринку конкурують не країни, а фірми [4].

Аналіз теорій міжнародної торгівлі свідчить, що вони постійно розвиваються, вдосконалюються, включаючи все більше виробничих факторів. У сучасних економічних умовах важливо вивчати як проблеми ефективності

функціонування окремих країн на міжнародних ринках, так і питання проблеми оцінки ефективності участі у світовій торгівлі окремих фірм.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. <https://www.kmu.gov.ua/ua/tag/finansii>. Дата звернення – 5.04.2019р.
2. Melitz, M. J. (2003) The Impact of Trade on Intra-Industry. Reallocations and Aggregate Industry Productivity,” *Econometrica*. 71, P.1695-1725
3. Концепції ефективності зовнішньої торгівлі. Кононенко Я. В. *Вісник НТУ «ХП»*. Харків: НТУ.«ХП». 2013. № 24(997). С. 61–68.
4. Портер М. Конкуренция. [обновленное и расширенное издание; пер. с англ. О. Л. Пелявского и др.; под ред. Я. В. Заболоцкого]. М. ООО «И.Д.Вильямс», 2010. 592 с.

JEL G22; G28

Prodanov Stoyan

*PhD, Associate Professor of the Department of Finance and Credit,
D.A. Tsenov Academy of Economics,
Svishtov, Bulgaria*

Iliev Nikola

*PhD, Risk Manager of the Bul Ins Insurance Company JSC
Sofia, Bulgaria*

PROPOSAL FOR AN IMPLEMENTATION OF CLASSICAL BONUS-MALUS SYSTEM ON THE BULGARIAN MTPL MARKET

Bonus-malus system (BMS) in car insurance is an insurance system that adjusts the premium paid by a customer in accordance with their individual claim history. The insurer must collect a higher premium from riskier drivers and lower premium from less risky drivers, instead of an equal premium from all drivers, for fair reasons. This creates the perception of justice with good drivers and a correction stimulus in behaviour of bad drivers.

Keywords: *Bonus-malus system, Car Insurance, Premium correction, Claim history, Transition rules, Markov Chain.*

In recent years, attempts have been made in Bulgaria to introduce a system for adjusting the insurance premium in MTPL insurance, depending on driver behavior. The last project was “Draft Ordinance on the uniform requirements for the adjustment of insurance premium, depending on the behavior of the driver, covered by the insurance contract for compulsory insurance under Art. 49, para. 5 of the IC”, developed by an external consultant (Ernst & Young Global Ltd.). The document aimed to offer a variant

of a system for the adjustment of insurance premium, but essentially having nothing to do with a classical bonus-malus system.

The main reason for this are the different bases on which the premium adjustment is made – in the project the basis are traffic violations and accidents, whereas in the classical Bonus-Malus System (BMS) the basis are insurance claims. And while there is correlation between accidents and claims – many accidents transform into claims, there is no causation – not all claims result from accidents. An explanation can be found in a mass practice in Bulgaria – making an insurance claim on a MTPL insurance for the purpose of paying a third party's car repair or, in the worst case scenario, profiting from the insurer. The reason for this insurance practice (or fraud), is the lack of consequences for claim actions. After an accident, the insured, as a guilty party, has no incentive to not transfer the liability of the accident to the insurer, as there aren't any consequences for him – the guilty party that caused the accident in the first place.

In the presence of a BMS, all claims made to the insurer, regardless of whether they're resulting from an accident or not, will lead to an increase in the risk of the insured, which in turn increases his MTPL insurance's price – the general idea of BMS. The main reasoning behind BMS is the redistribution of total premium the insurer receives between all insured clients – an increase in premium of riskier clients and a decrease in premium of less risky clients. It is the bonification of less risky clients with good dossier and without a claim history, as well as the chastise of risky clients with a bad dossier and a claim history, is the appropriate transference that simulates drivers' responsibility, reducing it's financial equivalent to a more tolerable level. At the center of BMS is the creation of a sense of fairness for the insured – riskier drivers are to pay more and the less risky - less. A secondary effect is the driver's upbringing that a riskier behavior on the road (or outside it, but in regards to MTPL insurance) costs money.

In the classical BME, this is a secondary effect and consequence of premium redistribution, while in the E & E project behavior is leading, on a par with accidents. The project describes the causal link between violations and premium. Although essential, this is not the insurer's job but of the traffic police, directly responsible for the control of driver behavior. Linking the MPTL premium correction with violations leads omitting traffic police functions on one hand and a double sanction for each violation (by the traffic police and the insurer) on the other.

The above example shows an incorrect perception of the essence and application of BMS. According to Draganov (Hristo Draganov, 2018) "The correct clarification of the essence of the system depends on the success of its introduction into practice. Our impression is that there are too many essential aspects of the system that are not properly evaluated. In order to accurately clarify the essence of BMS, we will use the system definition introduced by Lemaire (Jean Lemaire, 1998):

- policyholders are divided between a finite number of groups (classes), denoted by C_i ($i = 1, \dots, s$), so that each policyholder's annual premium depends only on his class (where s is the total number of classes);
- policyholders begin in a starting neutral class $C_{i,0}$;
- a policyholder's class for a given year is uniquely determined by his past year's class and the number of claims reported during the current year;
- the overall bonus-malus system can be determined by its three major elements:
 - premium scale $\bar{b} = (b_1, \dots, b_s)$;
 - initial class $C_{i,0}$;
 - transitional rules – the rules that determine how a policyholder transfers between classes, in result of claims reported.

From mathematical standpoint BMS is a first order Markov chain stochastic process, that has a future development depending only on its present state, but not past history. In other words, BMS cares only for what a policyholder's current class is, but not how he got there. With the help of a clearly defined BMS, the so-called stochastic process of Markov's first-order chain will allow the insurer to quickly and clearly determine how much the driver's behavior will cost as measured at the price of MPTL. Here, as mentioned above, the measure of driver behavior are only claims, ie. how often the insured person resorts to the insurer's needs, namely under the insurance policy. Currently, this is relatively common, but following the introduction of BMS, the trend has traditionally been on the downside.

Additionally, there are two main regularities that are observed with the introduction of BMS, namely:

- An apparently inescapable consequence of the implementation of a BMS is a progressive decrease of the observed average premium level because of a clustering of the policies in the high-discount classes. – Lemaire (1998);
- „ ... through the system, the offered insurance protection of the insured persons who have no registered insurance case in the previous year becomes cheaper. It has been shown that this reduction is between 20% and 40% when introducing the system. The main reason for this is the reduction of the cost of the insurance company - the costs of damage assessment are reduced. - Draganov (2018).

In both cases, there is a reduction - in the first case of the total premium collected, and in the second - of the total amount of administrative costs the insurer makes during the year. Indirectly, it can be concluded that, apart from the administrative ones, the costs of paid damages are also reduced. This should not bother insurers, but on the contrary - calm them, because for the insurer BMC aims at better risk measurement. Whilst the same is associated with a reduction in the total premium collected, this can be overcome both by increasing the average cost of GIs and as a result of the reduction in administrative and damaging costs. This should not bother insured persons, too –they are

interested to have coverage and to pay compensation under the policy when there is actually damages caused. Any claim, in the presence of BMS, leads to a justifiable increase in the price of MTPL, which requires both a more careful road behavior and a continuous assessment of the personal consequences of the damage suffered on the future premium of the insured.

The adoption of BMS by the insurance industry and by society in Bulgaria requires the use of best practice in world insurance, implying the link “damage - bonus/malus”; applying the claims caused as a base; entrance class, premium scale, and transitional rules that comply with the transparency, neutrality, and efficiency requirements of BMS.

References:

1. Ernst & Young Gobal Ltd. (2018). Implementation of the Bonus Malus System (BMS) in the Bulgarian Motor Third Party Liability Insurance Sector, Working paper.
2. Hristo Draganov, DSc (Econ (2018): Specifics of the application of the “Bonus-Malus” system on the Bulgarian Insurance Market, National Round Table “80 years Academic Teaching of Insurance and Social Studies...”, 81-87
3. Jean Lemaire A.S.A., Ph.D. (1998): Bonus-Malus Systems, North American Actuarial Journal, 2:1, 26-38

JEL G38

Рогов Георгій Костянтинович

*д.е.н., доцент, завідувач кафедри фінансів
Національного університету кораблебудування
імені адмірала Макарова
м. Миколаїв, Україна*

ФІНАНСОВІ УМОВИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ ТОРГІВЛІ КВОТАМИ НА ВИКИДИ ПАРНИКОВИХ ГАЗІВ

Розглядаються існуючі можливості фінансування екологічної модернізації підприємств. Визначаються шляхи формування фінансових умов для створення ринку торгівлі квотами на викиди парникових газів.

***Ключові слова:** фінансування, прибуток, амортизація, банківський кредит, екологічний податок.*

Відповідно до Угоди про асоціацію з Європейським Союзом Україна прийняла зобов'язання щодо поступового наближення свого законодавства до законодавства ЄС у царині управління довкіллям та інтеграції екологічної політики [1]. Зокрема Угодою передбачено запровадження системи торгівлі квотами на викиди парникових газів (СТК). Така система являє собою важливий

інструмент досягнення цілей Державної політики у сфері зміни клімату на період до 2030 року [2] та Стратегії низько вуглецевого розвитку України до 2050 року [3].

Безпосереднє значення для забезпечення ефективності СТК має досвід удосконалення механізму Європейської системи торгівлі квотами на викиди парникових газів (*EU ETS*). З 2013 року *EU ETS* функціонує на принципах аукціонної форми реалізації квот. Аукціонна ціна передусім залежить від пропозиції квот і величини її періодичного зниження. З 2021 року *EU ETS* вступає в четверту стадію свого розвитку [4], яка передбачає, зокрема, щорічне скорочення дозволів на викиди на 2,2% та корегування обсягу безкоштовних квот залежно від зростання або падіння обсягів виробництва на підприємстві.

На корпоративному рівні метою запровадження системи торгівлі квотами на викиди парникових газів є підвищення екологічних стандартів підприємств на основі впровадження сучасних енергозберігаючих екологічних технологій. Досягнення цієї мети можливо лише за умов, коли підприємства спроможні інвестувати в такі технології у необхідних обсягах капітал, який має прийнятну середньозважену вартість. У контексті проблеми, що розглядається, передусім важливо проаналізувати, наскільки це характерно для сучасного етапу економічного розвитку української промисловості.

Іноземні інвестиції дотепер не є істотним джерелом технічного переозброєння підприємств. У 2015 році вони становили 8185,4 млн. грн. і знизилися у 2017 році до 6206,4 млн. грн., тобто на 24,2%. Для порівняння капітальні інвестиції за рахунок власних коштів підприємств та організацій зросли за цей період з 184351,3 млн. грн. до 310061,7 млн. грн. або в 1,7 рази. Проте ці цифри теж не виглядають оптимістично зважаючи на кризові явища в економіці у 2015 році та високу інфляцію протягом зазначеного періоду. Що стосується капітальних інвестицій на охорону навколишнього природного середовища, то за такими важливими для української економіки видами економічної діяльності як переробна промисловість та металургійне виробництво, вони залишалися майже на одному рівні протягом 2014 – 2017 років [5, с. 209].

Підприємства мають вельми обмежені можливості фінансування сталого корпоративного розвитку в екологічному вимірі за рахунок прибутку. Частка збиткових підприємств у промисловості в 2017р., за даними Державної служби статистики України, становила 29,6% (у 2016 р. – 29,2%). В окремих видах економічної діяльності вона навіть вище. Наприклад, з-поміж підприємств з виробництва коксу (діяльність на яку має поширюється моніторинг, звітність та верифікація викидів парникових газів з метою запровадження СТК) частка збиткових становить 37%. Навіть для більшості прибуткових підприємств капітальні інвестиції в охорону довкілля ускладнюються, а іноді унеможлиблюється, низькою рентабельністю операційної діяльності. У середньому в промисловості вона становить лише 7%.

В Україні, на відміну від розвинутих країн, майже не діє такий ефективний механізм фінансування оновлення виробничих потужностей і запровадження екологічних технологій як прискорена амортизація основних засобів. Авторське дослідження даних офіційної фінансової звітності публічних акціонерних товариств (ПАТ) металургії, машинобудування, енергетичного сектору, інструментальної, добувної та хімічної промисловості Дніпропетровської, Запорізької, Київської, Харківської областей та міста Києва показало, що ПАТ переважно обмежуються використанням прямолінійного методу нарахування амортизації, іноді доповнюючи його виробничим у бухгалтерському обліку. Необхідно підкреслити, що інші методи нарахування амортизації не застосовуються взагалі не тільки збитковими підприємствами. Отже передбачені Податковим кодексом України (ПКУ) методи прискореної амортизації не працюють. Причина полягає в тому, що вони не забезпечують помітного зменшення податку на прибуток через встановлені ПКУ обмеження мінімально допустимих строків корисного використання основних засобів.

Збереження НБУ протягом багатьох років високої облікової ставки з метою запобігання гіперінфляції призводить до виключно високої вартості позикового капіталу. Вартість довгострокових кредитів суб'єктів господарювання в національній валюті за статистичними даними у середньому становлять 20% річних [6]. За таких умов банківські кредити не можуть бути істотним джерелом фінансування корпоративних екологічних програм. Варто звернути увагу і на те, що останнім часом зросла кількість промислових підприємств певних видів економічної діяльності (особливо в добувній промисловості), які взагалі не використовують банківські кредити. Частка таких ПАТ у зазначеній вище вибірці становить 74%.

З огляду на викладене вище очевидно, що за існуючих умов фінансування, СТК апріорі не стане поштовхом упровадження енергоефективних, екологічних технологій, але матиме негативні наслідки для фінансового стану підприємств з низькими корпоративними екологічними стандартами. Основною передумовою створення національного ринку торгівлі квотами на викиди парникових газів, як і більш глобальних економічних перетворень, є промислова політика, спрямована на формування промислового капіталу як головного елемента відтворювального процесу, необхідність реалізації якої переконливо доводить М. Зверяков [7]. До важливіших складових такої політики, в контексті забезпечення сталого корпоративного розвитку в екологічному вимірі, належать цільове інвестиційне кредитування та фінансування технологічного переозброєння підприємств за рахунок сум сплаченого ними екологічного податку.

Варто також урахувати досвід запровадження EU ETS, який свідчить про доцільність попереднього реформування системи екологічного оподаткування. Передусім йдеться про поетапну еколого-трудова податкову реформу (ЕТПР). Вона уможливіє поступове вирівнювання значень індикаторів екологічності

технологічних процесів на підприємствах певного виду економічної діяльності та їх наближення до кращих європейських стандартів. Слід зазначити, що підвищення ставок екоподатку на викиди двоокису вуглецю, передбачене з 1.01.2019 року пунктом 243.4 статті 243 Податкового кодексу України не може вважатися ЕТПР, адже вона за визначенням є фіскально-нейтральною реформою.

Список використаних джерел:

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27.06.2014 р. Дата оновлення : 30.11.2015. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/984_011(дата звернення : 07.03.2019).
2. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2030 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 07.12.2016 р. № 932-р. *Офіційний вісник України*. 2016 р. №99. Ст. 3236.
3. Стратегія низьковуглецевого розвитку України до 2050 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://menr.gov.ua/news/31815.html> (дата звернення: 07.03.2019).
4. Directive (EU) 2018/410 of the European Parliament and of the Council of 14 March 2018 amending Directive 2003/87/EC to enhance cost-effective emission reductions and low-carbon investments, and Decision (EU) 2015/1814. *Official Journal of the European Union*. 19.03.2018. [Online]. Available at: <http://data.europa.eu/eli/dir/2018/410/oj> [Accessed 07 March 2019].
5. Довкілля України за 2017 рік: статистичний збірник /ред. О. М. Прокопенко. Київ: Державна служба статистики України, 2018. 225с.
6. Грошово-кредитна та фінансова статистика Національного банку України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/files/Procentlastb_KR.xls (дата звернення: 07.03.2019).
7. Зверяков М. І. Теоретична парадигма сталого розвитку та українські реалії // *Економіка України*. 2018. № 10 (683). С. 10–31.

ВЗАЄМОДІЯ ФІНАНСОВОГО РИНКУ ТА РЕАЛЬНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ

INTERACTION OF FINANCIAL MARKET AND REAL SECTOR OF ECONOMY

JEL E58

Артеменко Дмитро Анатолійович
аспірант кафедри банківської справи
Одеський національний економічний університет
м. Одеса, Україна

СУЧАСНІ СТРАТЕГІЧНІ ЗАВДАННЯ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА В УКРАЇНІ

Тези присвячено обґрунтуванню необхідності впровадження стратегій для формування умов розвитку підприємств сільського господарства. Запропоновано етапи впровадження стратегії розвитку підприємств сільськогосподарської галузі на загальному та регіональному рівнях. Визначено основні заходи для успішної реалізації стратегічних завдань розвитку сільськогосподарського виробництва з метою підвищення його конкурентоспроможності.

Ключові слова: *стратегія, фінансові ресурси, сільськогосподарська галузь, АПК, інновації.*

Аграрний ринок вичерпує цей ресурс і для подальшого розвитку потрібен буде новий імпульс, що дозволить аграріям перейти на інший рівень. У сучасних умовах нестачу фінансових ресурсів відчують не лише невеликі сільські господарства, які працюють в умовах дефіциту грошових коштів за рахунок рефінансування або власних ресурсів, але й потужні корпорації, яких банки охоче кредитують під ліквідне забезпечення, але доступ до фінансування значних інвестиційних проектів залишається обмеженим.

Стабілізація фінансово-економічної ситуації може відкрити нові можливості для подальшого розвитку сільськогосподарської галузі. Відчутний імпульс для такого розвитку мають дати концептуальні зміни в управлінні та регулюванні ринку з боку держави, спрямовані на спрощення умов ведення бізнесу (не оподаткування, а саме спрощення умов), а також фокусування держави на стимулюванні результатів бізнесу, соціальному ефекті від його діяльності та застосуванні новітніх технологій.

У сучасних умовах під впливом цифрової економіки держава повинна надавати податкові пільги, впроваджувати інформаційні системи, що дозволяють володіти інформацією про нові ініціативи, результати і напрямки використання

світового досвіду.

Необхідно формувати стратегії розвитку сільськогосподарського сектору на регіональному рівні, що дозволить концентрувати зусилля органів влади і представників сільськогосподарського виробництва. Формування конкурентоспроможних АПК в Україні на регіональному та міжрегіональному рівнях має ґрунтуватися на інноваційному підході і передбачати такі види стратегій:

- зниження ціни і собівартості продукції, що випускається за рахунок освоєння нових технологій, методів організації сільськогосподарського виробництва і праці, менеджменту;
- збільшення обсягів виробництва продукції і підвищення її якості;
- освоєння нового ринку збуту, підвищення якості сервісу споживачів традиційної або нової продукції.

Використання інновацій у сучасному сільськогосподарському виробництві може бути направлено на збільшення обсягів виробленої продукції шляхом підвищення якості ґрунту, зростання врожайності і продуктивності, поліпшення якості продукції, подолання процесів деградації та руйнування природного середовища і екологізацію виробництва; зниження витрат енергоресурсів; економію трудових і матеріальних витрат [1].

З метою стимулювання використання інновацій та розвитку інноваційної діяльності АПК виникає необхідність у проведенні на рівні держави ряду заходів, зокрема вважаємо за необхідне: представникам сільськогосподарської галузі, які впроваджують нові технології, держава повинна використовувати економічні методи стимулювання: податкові стимули та податкові канікули, пільгове державне та банківське кредитування тощо.

З метою підвищення конкурентоспроможності сільгосппродукції України пропонується наступна схема покрокової розробки стратегії соціально-економічного розвитку підприємств сільськогосподарської галузі (рис.1).

1. Довгострокова програма соціально-економічного розвитку країни, регіону та районів
2. Середньострокова програма соціально-економічного розвитку сільськогосподарської галузі країни, регіону та району
3. Ініціативи міжрегіональної інтеграції для формування АПК
4. Ініціативи міжрайонної інтеграції
5. Ініціативи міжрайонної кооперації та координації сільськогосподарського виробництва

Рис. 1. Етапи розробки стратегії розвитку АПК регіону

Джерело: складено за даними [2].

Запропоновані методичні засади формування стратегії розвитку сільськогосподарського виробництва в регіонах, будуть сприяти активізації процесів розвитку АПК в Україні та створенню на рівні окремих підприємств конкурентних переваг, що призведе до підвищення конкурентоспроможності як регіонів, так і держави в цілому.

Головною умовою ефективного функціонування системи інформації в країні є створення на базі комп'ютерних мереж, які на основі сучасних цифрових хмарних технологій будуть об'єднуватись у єдиний інформаційний простір, що сприятиме забезпеченню обміну оперативною інформацією. Своєчасний обмін інформацією буде забезпечувати більш швидку комерціалізацію проектів та сприятиме підвищенню інноваційного потенціалу регіону та держави в цілому.

Необхідними для ефективної діяльності АПК є достатні обсяги фінансових ресурсів, джерелами формування яких, як відомо, є власні, державні, запозичені (кредиторська заборгованість) та позикові (кредити банків).

У дослідженні Л. Кузнецової зазначено, що для подальшого удосконалення взаємовідносин банків та підприємств сільськогосподарського виробництва доцільно на державному рівні визначити обсяги необхідних підприємствам пільгових кредитних ресурсів; використання механізмів компенсації різниці між ринковою та фактичною ставкою частки прибутку підприємств АПК у ціні продукту; забезпечення кредитними ресурсами підприємств за прийнятними ставками (порівнянними з рентабельністю виробництва); визначення потреб у кредитних ресурсах за пільговою процентною ставкою; використання компенсації підприємствам агрокомплексу процентних витрат за користування кредитом [3, с.186].

Державне регулювання при створенні і розвитку сільськогосподарських підприємств має бути спрямоване на вирішення таких завдань: визначення галузей господарства регіону і розробка прогнозної моделі регіонального соціально-економічного розвитку на основі базової галузі; визначення головних гальмуючих чинників, що впливають на діяльність підприємств АПК і розробка комплексу заходів щодо їх нівелювання; створення рівності умов для всіх підприємств; проведення преференційної політики, яка повинна бути спрямована на ефективне функціонування АПК.

Крім того, потрібна розробка системи методів щодо стимулювання процесів формування необхідних фінансових ресурсів; проведення заходів щодо просування продукції сільськогосподарської галузі, що вироблена в Україні на глобальний, національний та місцевий ринки; розробка і реалізація проектів інфраструктурного розвитку, спрямованих на стимулювання ефективного розвитку підприємств АПК.

У процесі реалізації стратегії розвитку важливим є: вивчення досвіду європейських країн, розвитку і створенню ефективної політики економічного розвитку сільськогосподарської галузі в Україні; залучення міжнародних

експертів для проведення аналізу національної економіки і розробки програми економічного розвитку України; створення бізнес-інкубаторів, технопарків, спеціальних промислових зон, які є невід'ємною частиною інфраструктурного забезпечення ефективності виконання завдань стратегії і, по суті, каталізатором об'єднання підприємств АПК. Проведення цих заходів дозволить успішно реалізувати стратегічні завдання розвитку сільськогосподарського виробництва та підвищити його конкурентоспроможність на ринках.

Список використаних джерел:

1. Вишнеvsька О.М. Інвестиційно-інноваційний розвиток аграрного сектора в умовах глобалізаційних змін і тенденцій. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2012. № 4. Т. 2. С. 136–139.
2. Гришова І.Ю., Присяжнюк А.Ю. Кластери в агропромисловому комплексі: проблеми та перспективи розвитку. *Економіка АПК*. 2011. № 4. С. 142–146.
3. Кузнєцова Л.В. Банківський кредит як джерело фінансового забезпечення розвитку АПК України. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія: економічні науки. 2014. Вип. 9. Ч. 1. С. 183-187.

JEL C11; G11; G17

Добриніна Людмила В'ячеславівна

*викладач кафедри фінансового менеджменту та фондового ринку
Одеського національного економічного університету
м. Одеса, Україна*

ЗАСАДИ МОДЕЛЮВАННЯ УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИМ ПОРТФЕЛЕМ ПІДПРИЄМСТВА

Розглянуто сучасні методи моделювання, що може допомогти у формуванні моделі ефективного управління інвестиційним портфелем підприємства.

Ключові слова: *моделювання, управління портфелем, оптимізація, інвестиційна діяльність.*

Поняття моделі бере початок від латинського слова *modulus* (міра, зразок, норма) і пов'язане зі словом *modus* (спосіб, образ). Вона виступає в якості посередника між дослідником і об'єктом, що його цікавить, – образом, «представником» об'єкта. У науці під моделлю розуміють аналог оригіналу. Відповідно, моделювання – це метод дослідження, заснований на побудові та вивченні моделей дійсних об'єктів дослідження [1].

Теоретичні моделі дозволяють нам вивчати загальноекономічні властивості і її елементи.

Економіко-математична модель – це відображення економічного процесу за допомогою рівнянь, нерівностей, тотожностей та функцій.

Прикладні моделі дають можливу оцінку параметрів функціонування для окремого об'єкту економіки, а також підібрати рекомендації для прийняття правильних рішень. До цього типу моделей відносяться економетричні моделі.

Статичні моделі – опис у конкретний час стан економічного об'єкта.

Детерміновані моделі припускають тверді функціональні зв'язки між змінними моделі.

Стохастичні моделі – випадкові впливи на показники, які досліджувались. Для їхнього опису потрібна теорія ймовірності та математична статистика [3].

Необхідно відмітити, що найбільш типовими недоліками моделювання є:

- залучення в модель показників і нормативів, які є другорядними;
- виключення з моделі істотних для даного об'єкта характеристик і змінних величин;
- неточна оцінка параметрів об'єкта моделювання;
- недоліки в структурі самої моделі;
- надмірне спрощення моделі, що в цілому не охоплює основні параметри; ускладнення моделі, що затрудняє аналіз змінних та підвищує витрати часу і ресурсів.

В науковій літературі використовуються принципово різні підходи для моделювання інвестиційної діяльності підприємств. Моделювання щодо формування та управління інвестиційним портфелем включає сукупність взаємопов'язаних завдань. Серед яких вагому роль відіграють вибір інвестиційних активів, підбір моделі та проведення аналізу, підходи та інструментарій щодо прийняття рішень, при цьому спостерігається динамічна тенденція змін [2]. Тому в процесі дослідження встановимо перелік методів на яких побудовано економічні моделі, що використовуються для кожного виду аналізу, визначенню задачі, розглянемо у табл.1.

Таблиця 1.

Методи моделювання управління інвестиційним портфелем

№ п.п	Вид аналізу портфеля	Характеристика	Модель	Методичні підходи та інструментарій
1	2	3	4	5
1	Структурний аналіз	аналіз змін структури фінансових інвестицій	x	графічний, групування, табличний, середніх величин, відносних величин
2	Динамічний аналіз	аналіз показників динаміки фінансового інвестування	x	групування, табличний, визначення тенденцій і показників динаміки (абсолютне зростання, темп росту, темп приросту)

1	2	3	4	5
3	Факторний аналіз:			
3.1	детермінований	оцінка залежності дохідності та прибутковості асоційованих компаній від суми доходів, прибутків та обсягів активів	факторна модель	абсолютних різниць, інтегральний
3.2	стохастичний	оцінка сили впливу ризиковості та дохідності фінансових інструментів на зміни обсягів фінансових інвестицій	кореляційно-регресійна модель	регресійного аналізу, кореляції, найменших квадратів
4	Економіко-математичний аналіз	Оптимізація інвестиційного портфеля	модель Марковіца Шарпа та інші	метод моделювання, методи дисперсійного аналізу

Джерело: складено за даними [2].

Процес моделювання постає як більш складна послідовність взаємопов'язаних етапів (рис. 1). Перший з них – чітке окреслення завдання вибору активів при формуванні інвестиційного портфеля підприємства. Зокрема, таким завданням може бути вибір інвестиційної стратегії підприємства, терміни вкладання активів та інше.

Далі розробник моделі повинен визначити об'єкт моделювання та предмет або ракурс, у якому він хоче цей об'єкт розглянути (вибір активів в які планується вкладати кошти, галузі, ринки, тощо). Потім настає черга збору інформації, дослідження, необхідного для формування концептуальної моделі.

Далі формується концептуальна модель. При необхідності математичної формалізації підбирається відповідне завдання і до нього адаптується економіко-математична (або комп'ютерна) модель (або створюється нова), проводиться дослідження для збору емпіричної інформації, здійснюється математична або комп'ютерна обробка даних, у результаті чого виникає інформаційна модель, яка замінює досліджуваний об'єкт. На цій моделі і проводиться аналіз, після чого настає завершальний етап моделювання – прийняття рішень.

Підводячи підсумки необхідно зазначити що моделювання інвестиційного портфеля – складний процес, у межах якого доцільне використання не одного, а кількох методів моделювання. Використання методів безпосередньо пов'язане з

завданнями для моделювання, що є похідними від мети, а також від рівня процесу, що моделюється.

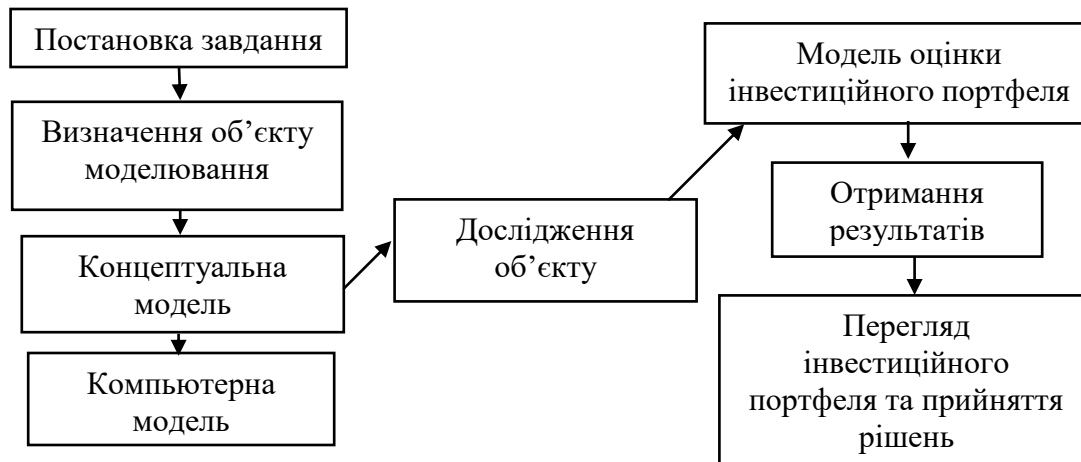

Рис. 1 Етапи моделювання управління інвестиційним портфелем
Джерело: Складено автором на основі джерел [2-3].

Подальші дослідження доцільно проводити в напрямку практичного застосування комплексного підходу використання вищезазначених методів моделювання для формування ефективного інвестиційного портфеля підприємства.

Список використаних джерел:

1. Словник чужомовних слів /Л. Бойків [и др.]. – Репр. з вид. 1955 р. – К.: Родовід, 1996. – 535 с.
2. Добриніна Л.В. Етапи впровадження інвестиційних стратегій на підприємстві //Електронне фахове видання «Приазовський економічний вісник» Класичного приватного університету. – 2019 р. – № 1(12) с.76-82 <http://rev.kpu.zp.ua> ISSN (Online): 2522-4263
3. Козловський, С. В. Аналіз основних методів побудови економіко-математичних моделей економічних систем [Текст] /С. В. Козловський //Збірник наукових праць Вінницького державного аграрного університету. – 2007. – Вип. 32. – С. 83-89.

Карпа Ірина Степанівна
викладач кафедри економіки та фінансів
Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука
м. Рівне, Україна

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МОЛОДІЖНОГО ЖИТЛОВОГО БУДІВНИЦТВА В УКРАЇНІ

Тези присвячено проблемам житлового кредитування молоді. Досліджено державні програми забезпечення молоді житлом, обсягів проінвестованого житла. Представлено результати аналізу динаміки пільгового кредитування в Україні.

Ключові слова: *молодіжне житлове будівництво, кредитування, державні програми.*

Сучасні економічні реформи спрямовані на створення умов для забезпечення конкурентоспроможності економіки України як основи для стійкого економічного зростання та підвищення стандартів і якості життя населення [1, 2]. Трансформація інституційно-організаційного механізму іпотечного житлового кредитування у контексті вирішення житлової проблеми громадян і підвищення ефективності пільгового житлового кредитування молоді є запорукою державно-правових та соціально-економічних перетворень в Україні. Такий механізм повинен ґрунтуватись на ринкових принципах, відповідно до яких фінансування житлової політики країни має відбуватись із використанням власних коштів громадян, доступного банківського іпотечного кредитування та державних програм сприяння житловому кредитуванню.

Дотримуючись логіки дослідження підвищення ефективності пільгового житлового кредитування молоді, варто детальніше зупинитися на таких позиціях: ролі держави у розв'язанні соціальної проблеми житлового забезпечення окремих категорій населення з урахуванням доцільності іпотечного житлового кредитування; діагностуванні динаміки пільгового кредитування житла для молоді та часткової компенсації іпотечного кредитування; визначенні чинників, які впливають на ефективність реалізації державних програм іпотечного житлового кредитування; аналізу взаємозв'язку динаміки валового внутрішнього продукту та доходів, витрат і заощаджень населення щодо нарощення портфеля іпотечного житлового кредитування банків; порівнянні тенденцій динаміки іпотечного портфеля нефінансових корпорацій і домогосподарств; визначенні ролі небанківських кредитних установ (кредитних спілок та ломбардів) у розвитку житлового кредитування в Україні [3].

В умовах політико-економічного протистояння державні програми не спроможні повністю вирішити проблему забезпечення населення житлом у зв'язку із колосальним запитом. Від 2000 р. в Україні зросла величина загальної площі введеного житла, яке припадає на 1000 населення, із 113 м² до 241 м² у 2017 р. Так, за 1990–2000 рр. площа щорічно введеного в експлуатацію житла зменшилась на 11889 тис. м², тобто фактично утричі. А вже з 2001 р. ситуація змінюється на краще. Найпомітніше зростання зазначеного показника відбулося у 2012, 2015 та 2017 рр. (відповідно на 1,1, 1,3 та 1,08 млн. м²) [4].

Оскільки Україна позиціонує себе як соціально орієнтована країна, то це обумовлює виконання нею низки важливих стратегічних завдань, чільне місце серед яких належить всебічному сприянню житловій політиці та її підтримці. Задля цього розроблено комплекс державних програм, до яких належать: Державна програма забезпечення молоді житлом на 2002–2012 рр. та 2013–2017 рр.; комплексна програма забезпечення житлом військовослужбовців, осіб рядового і командного складу органів внутрішніх справ, кримінально-виконавчої системи, службових осіб митних органів та членів їх сімей; програма «Власний дім» – державне пільгове довготермінове кредитування індивідуальних сільських забудовників; програма надання державним службовцям, які відповідно до законодавства потребують поліпшення житлових умов, безвідсоткового кредиту для житлового будівництва або придбання квартир чи індивідуальних житлових будинків; Державна цільова соціально-економічна програма будівництва (придбання) доступного житла на 2010–2017 рр.; державна підтримка при будівництві житла волонтерів й учасників Антитерористичної операції (АТО), сімей загиблих учасників АТО, а також вимушених переселенців.

Реалізація цих програм передбачає спрощення процедури і створення умов доступу потенційних покупців до операцій на ринку нерухомості, збільшення пропозиції житла на ринку шляхом фінансування його будівництва за рахунок бюджетних й позабюджетних коштів, зниження вартості та диверсифікацію житла у регіональному вимірі тощо.

З-поміж окреслених програм найбільшу вагу мають ті, які передбачають іпотечне житлове кредитування молоді, адже, попри підвищення рівня зайнятості й вирішення житлової проблеми для молоді, їх практична реалізація створює передумови для економічного зростання в країні. Усі без винятку програми уряду передбачають поєднання бюджетного фінансування іпотечного кредитування молоді та її власних ресурсів, що спрямовуються на отримання пільгових кредитів.

Для порівняльного аналізу динаміки пільгового кредитування житла для молоді та часткової компенсації іпотечного кредитування використовуємо метод приведення рядів динаміки до єдиної основи, сутність якого полягає у заміні вихідних рівнів порівнюваних рядів базисними темпами зростання [5]. Результати розрахунків свідчать, по-перше, про суттєві відмінності динаміки досліджуваних

характеристик, зокрема в 2017 р у порівнянні з 2009 р. обсяг виділених коштів зріс у 3,4 рази, кількість наданих кредитів – у 2,5 рази, площа проінвестованого житла – на 23,1%, а фактично профінансована часткова компенсація іпотечних кредитів – скоротилася на 40,7%, хоча до 2012 року включно спостерігалось значне перевищення рівня 2009 р. Отже, динаміка зазначених характеристик має відмінні тенденції й апроксимується різними рівняннями тренду

По-друге, одержані рівняння тренду (зокрема числа при X) свідчать про те, що обсяг виділених коштів на пільгове кредитування житла для молоді впродовж 2009-2017 рр. зростав у середньому щорічно на 16,3%, кількість наданих кредитів – зростала на 8,5%, площа проінвестованого житла – зменшувалася на 3,7%, фактично профінансована часткова компенсація іпотечних кредитів – зменшувалася на 10,5%.

По-третє, у 2012 та 2014 роках частка коштів, виділених із державного бюджету, перебільшувала 50 % загальної суми бюджетного фінансування, а в 2004 р. її розмір склав 122,7 млн. грн. (або 86,18 %). У 2015–2018 рр. повністю припинено фінансування програм молодіжного іпотечного кредитування за рахунок коштів державного бюджету. Щодо обсягів проінвестованого житла, то впродовж 2000–2018 рр. відбувалися зміни тенденцій динаміки, коли періоди зростання змінювалися періодами скорочення, а після досягнення максимального рівня у 2004 р. показник переважно зменшувався, про що свідчать річні темпи приросту.

Для виконання Державної програми забезпечення молоді житлом на 2013–2017 рр. заплановано такі обсяги і джерела фінансування: у 2013 р. – 593,06 млн. грн. з державного бюджету, 296,53 млн. грн. – з місцевих бюджетів, 98,84 млн. грн. – з інших джерел; у 2015 р. – 652,51 млн. грн. з державного бюджету, 326,25 млн. грн. – з місцевих бюджетів, 108,75 млн. грн. – з інших джерел; у 2017 р. – 722,83 млн. грн. з державного бюджету, 361,41 млн. грн. – з місцевих бюджетів, 120,47 млн. грн. – з інших джерел [6].

У підсумку це дозволить частині населення вирішити житлове питання, державі – гарантувати конституційне право громадян на житло й забезпечити соціальну стабільність, а для економіки загалом – стимулювати макроекономічне зростання, консолідуючи дрібні заощадження населення і трансформуючи їх в інвестиційний капітал.

Список використаних джерел:

1. Звіт про діяльність Міністерства економічного розвитку і торгівлі України у 2018 році. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.me.gov.ua (дата звернення: 15.03.2019).

2. Гройсман Володимир. Закликаю об'єднатися навколо ідеї зміцнення економіки, посилення соціальної політики та розвитку держави. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/volodimir-grojsman->

zaklikayu-obyednatisya-navkolo-ideyi-zminennya-ekonomiki-posilennya-socialnoyi-politiki-ta-rozvitku-derzhavi (дата звернення: 15.03.2019).

3. Карпа І. С. Вибір джерел фінансування житлового будівництва в умовах реалізації нової економічної політики /І.С. Карпа //European Journal of Economics and Management. 2016. Vol. 2. Issue 2. P. 166–172.

4. Прийняття в експлуатацію загальної площі житла та кількість збудованих квартир [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/ibd/vez/vez_rik06_u_bez.html (дата звернення: 08.04.2019).

5. Офіційний сайт ДФСМЖБ України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.molod-kredit.gov.ua/>.

6. Про затвердження Державної програми забезпечення молоді житлом на 2013–2017 рр. [Електронний ресурс]: Постанова КМУ від 24.10.2012 р. № 967. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/967-2012-%D0%BF> (дата звернення: 08.04.2019).

JEL G22; G28

Prodanov Stoyan

*PhD, Associate Professor of the Department of Finance and Credit,
D.A. Tsenov Academy of Economics,
Svishtov, Bulgaria*

CATASTROPHIC RISK MANAGEMENT IN AGRICULTURE – WEATHER MODIFICATION OR INSURANCE

Cloud seeding in the 1950s is becoming large-scale activities that call for an adequate assessment of potential effects and financial efficiency. A series of studies conducted at the end of the 20th century proves the lack of significant statistical dependence between the application of this type of protection system and the hailstorms. The only effective measure to deal with the effects of hailing in agriculture is to stimulate farmers' insurance. Managing catastrophic risks with insurance techniques and relying on the insurance market is a far more effective way of using public resources. Additional options offer risk-linked securities such as CAT-bonds.

Keywords: *weather modification, hail suppression, insurance, insurance-linked securities*

For millennia, a dreamed universal purpose of mankind is the invention and application of weather modification approaches, turning the unfavorable meteorological phenomena into bearable and even fruitful. Particular attention has been given to the attempts to encourage or reduce precipitation - both rainy and snowy - to curb mists, eliminate or at least reduce hailstorms. These active, intentional modifications of time

have a controversial effect, low or negative financial efficiency, high uncertainty in the results of their implementation. Unfortunately, in most cases, the anthropogenic impact on weather is unintended, and in most cases, adverse changes due to greenhouse gases, changes in the reflection of solar radiation due to changes in soil or urbanization, the increase in local temperatures in cities.

Some encouraging attempts to prevent hails, so called cloud seeding in the 1950s are becoming large-scale activities that call for an adequate assessment of potential effects and financial efficiency. A series of studies conducted at the end of the 20th century proves the lack of significant statistical dependence between the application of this type of protection system and the manifestation of hailstorms. One such large-scale study in Western Europe is conducted in France, Switzerland and Germany (Federer et al., 1986), and similarly in the United States (Knight et al., 1979). Research conducted over the last decades confirms the lack of significant statistical dependence between application of hail suppression based on silver iodide dispersion in real conditions and reduction of hailstorms. Only in a controlled, laboratory environment spraying silver iodide can be proven the desired effect.

So today there is a widespread denial of development, maintenance and state funding of such systems in all developed economies, with exceptions being small-scale private-funded projects (Austria and Greece). That is why the World Meteorological Organization (WMO, 2007) and a number of scientists do not recommend the use of hail protection systems based on the application of silver iodide in real conditions. In most European countries it is assumed that hail protection systems based on silver iodide dispersion are ineffective and can not change the time. Only in a limited number of countries in the former socialist bloc (Bulgaria, Moldova, Serbia, Romania, Russia, Macedonia, Slovenia) the protection against hail continues to be funded by the state.

For those countries applying hail suppression, a comprehensive rethinking of the concept of managing the risk of adverse climatic events in agriculture, with a reorientation from scientifically unreasonable and ineffective methods, to stepping up the market management of catastrophic risks. Hail suppression systems based on silver iodide spraying are conceptually obsolete, resulting in the gradual withdrawal of more states from the state funding of hail suppression. Even vanguard scientific developments do not present a well-grounded assumption of a scientific breakthrough in hail suppression, using new, alternative approaches. But the World Meteorological Organization (WMO, 2007) concludes that, despite a better understanding of the processes of storm and hail, it takes many years of research and experimentation.

The only effective measure to deal with the effects of hailing in agriculture is to stimulate farmers' insurance, which is the leading approach even in well-developed agricultural sectors such as China and India. The approach to fund preventive measures by insurers and to support farmers at the expense of insured persons in other non-agricultural insurance is a parafiscal instrument that encourages agricultural insecurity and worsens the operating conditions of the whole insurance market. It is unreasonable

to promote non-market redistribution for the benefit of the uninsured, which would be difficult to administer effectively and transparently.

Managing catastrophic risks with insurance techniques and relying on the insurance market is a far more effective way of using public resources. Given the presence in Bulgaria, as well as in other countries in Eastern Europe applying hail suppression, of sufficient insurance capacity to bear these risks in agriculture, it is more reasonable for the state to stimulate insurance, for example through agricultural subsidies or even to be neutral, i.e. not to interfere with the “insurer-farmer” relationship.

Where there is a policy of subsidizing agricultural production with direct payments, it is appropriate to require compulsory insurance of agricultural land against major catastrophic risks such as the risk of hail or frost. It is also possible to set up a program to share the insurance premium, dividing the burden between the state and the farmers. Another possible approach is the creation of an insurance catastrophic pool to insure the risks typical of agriculture. Reinsurance of large areas and the possibility of maximum coverage would significantly reduce the insurance premium, reducing the financial burden of risk management for the state. This, however, would aggravate the market positions of insurers offering voluntary insurance, especially when there is a requirement for the agricultural sector.

Additional options offer risk-linked securities such as CAT-bonds. Financial innovations in the area of risk-linked securities (ILS) add capacity to the traditional insurance and reinsurance market. With the emergence of risk-linked securities, the transfer of insurance risk to the capital markets is sought, raising capital for insurers and re-insurers for the purpose of paying indemnities for catastrophic events. With this new class of assets - Insurance-linked securities (ILS) or risk-linked securities (RLS), a risk to investors is directly linked to natural disasters. It is possible to structure and issue a CAT-bond related to the risk of hail that would finance agricultural damages.

Attempts to market transformation of state funded structures for hail suppression continue in a number of Eastern European countries. In some countries like Croatia, the assessment of such public investment has led to the cancellation of funding and the completion of weather modification attempts. Other countries also seek solutions to the sustainability issues of these structures. The Bulgarian Ministry of Agriculture, Food and Forests presented a “new model for managing the risk of unfavorable climatic events in agriculture” in February 2018. This model proved to be a form of financing the Executive Agency “Fighting with Hailstorms”. There is no reason for this financing to be at the expense of the imposition of a hidden tax on the premiums of insurers operating in three types of insurance lines: Fire and natural disasters, Other property damage, Land vehicles (excluding Rail vehicles). Each insurance company is free to choose how to manage the risk of hailstorms in its portfolio, and often requires the purchase of reinsurance coverings that have proved financially viable in the last two catastrophic urban storms in Sofia (2007 and 2014). Insurers see no reason to pay twice

for same risk, and to deny a proven, effective approach at the expense of an insecure and unprofitable, ineffective cloud ionization system for hail suppression.

References:

Bergant, K. 2011: Ali res laho ukrotimo nevihte? (Ne)smisel obrambe pred toco. Ujma 25. Ljubljana

Federer B., Waldvogel, A., Schmid, W., Schiesser, H.H., Hampel, F., Schweingruber, M., Stahel, W., Bader, J., Mezeix, J. F., Doras, N., d'Aubigny, G., DerMegreditchian, G., Vento, D. 1986: Main results of Grossversuch IV. Journal of Climate and Applied Meteorology 25-7. Boston.

Knight, C.A., Foote, G.B., Summers, P.W. 1979: Results of randomized hail suppression experiment in northeast Colorado. Part IX: Overall discussion and summary in the context of physical research. Journal of Applied Meteorology 18. Boston.

World Meteorological Organization, 2007. Statement on the status of weather modification: CAS-MG2/Doc 4.4.1, Appendix C, September 24–26, 2007. Oslo.

JEL O14; O30

Скрипник Наталія Сергіївна

аспірант кафедри банківської справи

Одеського національного економічного університету

м. Одеса, Україна

МОДЕРНІЗАЦІЯ ПІДПРИЄМСТВА ТА СПОСОБИ ЇЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Тези присвячено проблемі модернізації підприємств в Україні. Наведено основні чинники впливу та елементи модернізації підприємства. Визначено, що ключовою умовою проведення модернізації є конкурентоспроможність підприємства.

Ключові слова: модернізація, підприємство, конкурентоспроможність.

Модернізація економіки – це такий стан сталого і ефективного розвитку, який ґрунтується на впровадженні у виробництво досягнень науково-технічного прогресу, спрямованих на оновлення матеріально-технічної бази усіх секторів національного господарства та їх підприємств з метою виготовлення продукції з інноваційним наповненням та конкурентоспроможної на зовнішньому і внутрішньому ринках.

Тема модернізації економіки була актуальною в усі періоди розвитку української економіки. Провідними вітчизняними дослідниками у вирішенні питань модернізації є: К. Бужимська, О. Вільчинський, Й. Петрович, В. Захарченко, В. Бодров, Н. Чухрай, О. Кузьмін, В. Геєць, Я. Жаліло, О. Алимов, О.

Кірдіна та ін. Але проблеми мікроекономічної модернізації в структурі системного вдосконалення економіки України залишаються невирішеними.

Підприємство в Україні було і залишається основним осередком, своєрідною структурною одиницею в масштабній системі народного господарства. Це пов'язано з тим, що, по-перше, на рівні підприємства взаємодіють і реалізуються всі види модернізації на основі різноманітної ресурсної бази. По-друге, діяльність і структура підприємства тісно перетинаються з функціонуванням підприємства, і всі зміни, які мають місце в суспільстві, паралельно впливають на підприємства.

Актуальність та необхідність модернізації підприємств України обумовлена низкою чинників, зокрема: значною структурно-технологічною відсталістю, високим рівнем зносу основних засобів та енергомісткості ВВП; низьким рівнем життя та купівельної спроможності населення; незадовільним станом інноваційної системи та ринкової інфраструктури; залежністю від зовнішніх джерел ресурсів; диспропорцією між реальним і фінансовим секторами економіки; непрозорою структурою власності; організаційною недосконалістю та низьким рівнем капіталізації виробництва; переважанням торгівлі сировиною та напівфабрикатами, а не товарами з високою доданою вартістю (високотехнологічними виробами); низькою інвестиційною активністю [1].

Сучасні умови господарювання промислових підприємств характеризуються з одного боку прискоренням процесів глобалізації і становленням постіндустріальних суспільств, а з іншого – необхідністю якнайшвидшої модернізації техніки і технологій на інноваційній основі для забезпечення конкурентоспроможності економіки та утримання цього стану в перспективі [2]. Тому ми вважаємо, що одним з найважливіших елементів модернізації підприємств є інноваційно-інвестиційна активність. Інноваційна складова, в свою чергу, забезпечується кваліфікованими кадрами. Саме науково-технічні досягнення, новації, технічні розробки, ноу-хау спроможні підвищити інноваційний потенціал держави та її підприємств. Модернізація сприяє впровадженню зазначених розробок, що в свою чергу надає можливість вітчизняним підприємствам підвищити свою конкурентоспроможність і протистояти тиску конкурентів на внутрішньому ринку, а також проникати на зовнішні. Здійснення модернізації підприємства вимагає значних фінансових ресурсів, тому лише розвинене потужне підприємство з високими показниками ліквідності, фінансової стійкості, ділової репутації, а також наявними вільними коштами, може залучити необхідну кількість фінансових ресурсів. Досягти всіх вищевказаних якостей може лише конкурентоспроможне підприємство, що займає міцні конкурентні позиції на ринку [3, 4].

Зазначимо, що ключовим фактором у створенні необхідних умов для проведення модернізації є конкурентоспроможність продукту підприємства. Конкурентоспроможність продукту – це здатність продукції відповідати вимогам

конкурентного ринку, запитам покупців порівняно з іншими аналогічними товарами, представленими на ринку. Конкурентоспроможність визначається, з одного боку, якістю товару, його технічним рівнем, споживчими властивостями, а з іншого – цінами, встановленими продавцем товарів. Конкурентоспроможність продукту залежить від ряду факторів, що впливають на пріоритетність вибору і визначають обсяг їх реалізації на певному ринку. Складовими конкурентоспроможності є: якість продукту; маркетингова складова; комерційна складова; економічна складова, яка складається з: іміджу та престижу; авторитету тієї країни, де продукується товар. Для забезпечення стабільного зростання конкурентоспроможності продукції виникає потреба у розробці механізму управління конкурентоспроможністю продукту з урахуванням факторів впливу на неї.

Виходячи з проведеного дослідження, зробимо висновок, що модернізація – це процес переходу до нових технологій, оновлення машин, обладнання, устаткування, пов'язаний з впровадженням у виробництво науково-технічних досягнень, з метою оптимізації процесів виробництва на підприємстві та випуску продукції з інноваційною складовою, що дає змогу успішно протистояти конкурентам на внутрішньому та захоплювати зовнішні ринки. Проте коли мова йде про повну модернізацію, підприємству необхідно бути високо конкурентоспроможним.

Подальше вивчення факторів впливу на конкурентоспроможність продукції підприємства, розробка дієвого управлінського механізму з урахуванням цих факторів дозволить створити необхідні умови для проведення модернізації та посилити потенціал підприємства.

Список використаних джерел:

1. Кірдіна О.Г. Обмеження та орієнтири техніко-технологічного розвитку України в умовах глобалізації / О. Кірдіна // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2011. – № 4. – Т. 1. – С. 179–184.

2. Алимов О.М. Перший етап модернізації економіки України: досвід та проблеми /О.М. Алимов, О.І. Амоша та ін.; за заг. ред. В.І. Ляшенка; ІЕП НАН України, КПУ. – Запоріжжя : КПУ, 2014. – 798 с.

3. Петрович Й.М. Сутнісна характеристика поняття модернізації підприємства в системі економічних категорій /Й.М.Петрович, Н.С. Лушак //Вісник Національного університету «Львівська політехніка».– 2012. – № 748.– С. 199-206.

4. Валінкевич Н.В. Управління потенціалом та розвитком підприємств на основі модернізації /Н.В. Валінкевич //Глобальні та національні проблеми економіки Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. –2012. – №1 (45). –С. 128–134.

КОНВЕРГЕНТНА МОДЕЛЬ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ: ФІНАНСОВО-ІНФРАСТРУКТУРНІ АСПЕКТИ

У тезах визначено основні умови формування конвергентної моделі регіонального розвитку. Встановлено роль фінансово-кредитних інститутів у процесах збалансованої діяльності регіональної економічної системи.

Ключові слова: регіон, збалансований розвиток, фінансово-кредитні інститути.

Стан економіки України, як складної економічної системи, залежить від соціально-економічного стану окремих її регіонів, територіальних одиниць, тенденцій їх соціального, політичного, екологічного, ресурсного, фінансового та інших напрямів розвитку. Довгострокова світова фінансова криза, зростання видатків на підтримку армії призвело до посилення існуючої нерівномірності соціально-економічних умов між регіонами країни та на територіях окремих великих регіонів. Процеси децентралізації державного регулювання на регіональному рівні мають активно вплинути на покращення регіональних характеристик. Необхідним є створення умов для збалансованого міжрегіонального та внутрішньо регіонального розвитку.

Сучасні умови та виклики до зміни кількісних і якісних параметрів діяльності окремих регіонів України активізують увагу фахівців до оцінки та забезпечення збалансованості діяльності приватних та державних підприємств реальної економіки, інститутів фінансового сектору та органів місцевого самоврядування в межах державного регулювання економіки України, яке здійснюють мегарегулятори: Міністерство економіки України, Міністерство фінансів України, Національний банк України, Національна комісія з цінних паперів і фондового ринку, Національна комісія, яка здійснює регулювання ринку фінансових послуг.

Збалансованість розвитку та діяльності всіх складників регіональної економіки розглядається як один з пріоритетних напрямків формування стабільної національної економіки. Розбалансованість економічних умов окремих регіонів України розповсюджується й на розбалансованість стану економіки цих регіонів. Це потребує розробки та реалізації конвергентної моделі регіонального розвитку.

Теорію конвергенції започаткували американські вчені Барро Р., Сала-і-Мартін Х., Скаллі Дж. Серед вітчизняних науковців проблеми конвергенції

регіонів розвивають О. Гуріна, М.Долішній, В. Жовтанецький, С. Іщук, Ж. Науменко, І. Сторонянська [8, 9], В. Томарева-Патлахова [10] та ін.

В. Жовтанецький пропонує схему конвергентної моделі регіону, в якій виділено суб'єкти регіональної економіки: уряд, представники адміністрації областей, підприємства та корпорації [1]. Діяльність цих суб'єктів має бути узгоджена для реалізації кадрової політики, політики реструктуризації та інвестиційної діяльності. Щодо фінансово-економічної складової моделі автор розглядає основні макроекономічні показники на регіональному рівні такі як ціни, показники бюджету, рівень безробіття обсяги споживання, валового продукту. Основною думкою автора є націленість на реалізацію економічної самодостатності регіону за умов ефективності процесів конвергенції. Це досить проблематично в умовах взаємопроникнення не тільки економік регіонів, але й економіки України з національними економічними механізмами інших країн. Особливо це стосується діяльності банківської системи, страхового ринку та інших сегментів фінансового ринку, в якій тільки система платежів вже визиває взаємовплив та взаємозалежність один від одного різних економічних та територіальних формувань.

Інтеграційні процеси, особливо з європейськими ринками, пронизують національну економіку на всіх територіальних рівнях. Інтеграція з європейським капіталом на рівні регіонів – це розвиток малого та середнього бізнесу, впровадження міжнародних стандартів з управління капіталом, надання послуг і виробництва продукції, культури та якості споживання. Це можливість підвищення кваліфікації кадрів у виробничій, фінансовій, адміністративній сферах. Але, насамперед, необхідно приймати до уваги й загрози того, що може бути запроваджено ціноутворення європейського рівня, посилення демографічних проблем щодо відтоку робітників, посилення конкуренції з товарами ЄС. Моделі регіонального розвитку функціонального спрямування представлено в роботах В. Томаревої-Патлахової [2]: еколого-економічну, інноваційну-інвестиційну, кластерну, мобілізаційно-інноваційну і модель комплексного спрямування сталого розвитку. Економічний розвиток авторка вбачає отримувати за рахунок реформування інституційно-економічного механізму. Проведення низки інституційних реформ, реалізація політики місцевого самоврядування та головне формування нової галузевої структури має, за думкою авторки, призвести до успіху в економічному розвитку регіонів. О. Гуріна, коли вказує на необхідність розгляду збалансованості в економіці регіону, виокремлює виробничу, соціальну, фінансову та інвестиційну сфери, а також акцентує увагу на оптимізації пропорцій капіталу [3].

Найбільш повно концептуально фінансові механізми формування конвергентної моделі регіону розглянуто в колективній роботі науковців [4] Інституту регіональних досліджень імені М. Долішнього НАН України. З одного боку представлено механізми фінансування державної регіональної політики,

механізми бюджетного та небюджетного фінансового забезпечення територіальних громад, механізми стимулювання розвитку реальної економіки.

Необхідною та важливою компонентою функціонування цих механізмів є механізми фінансово-кредитної сфери діяльності. Активізація інвестиційної діяльності можлива за рахунок поживлення процесів банківського кредитування. Банківська система є дуже впливовою інфраструктурною частиною всіх економічних процесів на рівні регіону. Банківські установи здійснюють фінансове обслуговування всіх підприємств державної та приватної власності, забезпечують обіг бюджетних коштів. Гарантом стабільності цих відносин є системно важливі державні банки АТ «Державний ощадний банк України», АТ «Укресімбанк» та АТ «ПриватБанк». Лише збалансована взаємодія фінансових посередників та реального сектора економіки дають можливість здійснювати конвергентні процеси [5, 6].

Трансформація сучасної конвергентної моделі регіонального розвитку поступово зміцнює регуляторну складову окремих сегментів. Значна увага надається проблемам діяльності системоутворюючих фінансових інститутів щодо зниження системних ризиків функціонування, у тому числі за рахунок розширення інструментів страхування фінансових послуг та розвитку накопичувальних пенсійних недержавних інститутів, поживлення фондового ринку, тощо.

Стратегія розвитку фінансово-кредитних механізмів регіону націлена на подолання фрагментарності ринку фінансових послуг, низького рівня капіталізації та дискретного і непропорційного характеру розвитку.

Не останніми до переліку факторів впливу, які можна визначити як загрози фінансовій безпеці фінансово-кредитним механізмам конвергентної моделі регіонального розвитку, можуть бути віднесені іноземні фінансові потоки, присутність на фінансовому ринку інституцій з іноземним капіталом. Розробка та моніторинг індикаторів фінансової безпеки регіону має звернути увагу до контролю, планування та підтримки необхідно рівня фінансової безпеки, формування регіональної програми забезпечення фінансової безпеки регіону, його окремих сегментів за видами економічної діяльності

Список використаних джерел:

1. Barro, R.J. Convergence / R.J. Barro, X.Sala-i-Martin // Journal of Political Economy. – 1992. – № 100. – pp. 223–251.
2. Barro, R., Sala-i-Martin X. Economic Growth. – New York: McGraw-Hill, 1995.
3. Гуріна, О.В. Передумови й напрями розвитку моделі конвергентного регіонального розвитку [Електронний ресурс] /О.В. Гуріна, 2018. – Режим доступу: https://knau.kharkov.ua/visnecon2018_36.html
4. Фінансові механізми формування конвергентної моделі регіонального розвитку: Монографія [Текст] / НАН України. ДУ «Інститут регіональних

досліджень імені М. І. Долішнього НАН України»; За наук. ед. д.е.н., проф. Сторонянської І.З. – Львів, 2014. – 438 с. – (Сер. «Проблеми регіонального розвитку»).

5. Шевцов, Ю.О. Реальний сектор економіки та банківська система в умовах взаємодії [Текст] /Ю.О. Шевцов //Науковий вісник: ОНЕУ. – Науки:економіка, політологія, історія. – 2013. – № 28. – С. 92–100.

6. Шевцов, Ю.О. Функціональна взаємодія банківської системи на фінансовому ринку [Текст] /Ю.О. Шевцов //Вісник Дніпропетровського університету. Серія «Економіка». – Дніпропетровськ, 2013. – № 4. – Т. 21, Вип. 7/2. – С. 44–51.

НОТАТКИ

Collection of Scientific Works

FINANCIAL AND CREDIT SYSTEM: PROBLEMS AND INNOVATIONS

Edited and prepared by Associate Professor D. Zavadka

Printed by ONEU, Odessa, Ukraine on acid-free paper.
Conventional printed sheets 16,51 Circulation of 100 copies
Preobrazhenska Str., 8 Odesa 26, conf.oneu@gmail.com

Наукове видання

ФІНАНСОВО-КРЕДИТНА СИСТЕМА: ПРОБЛЕМИ ТА ІННОВАЦІЇ

- Секція 1. Фінансовий ринок в умовах глобалізації.
- Секція 2. Банківська система в умовах циклічного розвитку економіки.
- Секція 3. Грошово-кредитна політика.
- Секція 4. Світовий досвід та перспективи розвитку вітчизняного фондового ринку. Фіскальна політика держави.
- Секція 5. Проблеми і напрями розвитку бюджетної та податкової систем.
- Секція 6. Фінансові інститути та інструменти активізації інноваційної діяльності.
- Секція 7. Корпоративні фінанси: проблеми та перспективи інноваційного розвитку.
- Секція 8. Взаємодія фінансового ринку та реального сектору економіки

*Мовою оригіналу
(українською, англійською та російською)*

**Відповідальна за випуск,
форматування та комп'ютерна верстка**

Завадська Д. В.

Підписано до друку 16.05.2018 р. (*Протокол № 8*)
Формат 60x84/16. Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman.
Ум. друк.арк. 16,51 Тир. 100 прим.
ОНЕУ, м. Одеса, вул. Преображенська, 8

Надруковано в друкарні ТОВ «ПромАрт»
61023, м. Харків, вул. Весніна, 12.
Тел. (057) 717-28-80 e-mail: promart_order@ukr.net